https://achterderug.nl

de uitzichtloosheid der moderne jeugd

door J. C. Koningsberger

Wanneer mijn schets „leesbaar" wil zijn, dan kan dit alleen geschieden, indien het mij gelukt om de ervaringen weer te geven, welke ik als gewoon „zielszorger" mocht opdoen, zonder franje. Dit nu wil ik in de volgende regels heel eenvoudig proberen.

Daar gaat echter de nuchtere vraag aan vooraf: is die nood werkelijk zo groot als velen het ons doen voorkomen? Zijn de jonge mensen van heden werkelijk in veel ongunstiger positie dan voor een jaar of 25, en zijn zij zich daarvan bewust? Oppervlakkig beschouwd: neen. Wie les geeft aan een instelling voor middelbaar onderwijs, kan in de sfeer van zijn klasse geen verschil ontdekken met de sfeer van een 25 jaar geleden. Precies dezelfde grapjes en aardigheidjes worden uitgehaald en precies dezelfde narigheidjes doen zich voor. Is hier meer „zedelijke verdorvenheid" dan in onze tijd? Het lijkt er niet op. Zijn deze kinderen brutaler, onevenwichtiger, gedrukter? Neen. Tout comme chez nous — en ik moet er wel eens om glimlachen; als ik voor de klasse sta, dan lijkt het alsof er niets veranderd is in de wereld.

Daarom moet men met de behandeling van ons onderwerp niet al te tragisch doen of het laten voorkomen dat er geen blijmoedige, vrolijke jonge mensen meer zijn. Gelukkig zijn zij er wel, en dat in een groot aantal. Aan de andere kant: oppassen voor oppervlakkigheid. Want men ziet wel eens wat men gaarne zelf wil zien, of men oordeelt naar de schijn. Er is ongetwijfeld een „jeugd in nood". Maar waar?

Wanneer de lezers mijn pastoraal arbeidsterrein kenden, dan zouden zij begrijpen, dat ik bij het begrip „jeugd in nood" allereerst denken moet aan mijn vele zorgenkinderen. In mijn stadswijk met haar grote complexen goedkope gemeentewoningen (huur *f* 4.25 tot *f* 5.75 per week) en haar z.g. nooddorpen van tijdelijke (rekbaar begrip!) houten woningen, bevinden zich vele honderden gezinnen van chronisch werklozen. Las ik onlangs in de krant dat één derde der arbeiders in ons land momenteel „zonder werk" is (Avondblad 3 Febr. 1934) — de gezinshoofden welke ik op het oog heb in mijn wijk, zijn niet door de eigenlijke crisis aan de kant geraakt, doch reeds meer dan vijf jaar werkloos. Dat betekent: Stempelen und kein Ende!

https://achterderug.nl

Deze gezinnen, vaak zeer kinderrijk, leven reeds jaren van een inkomen dat juist voldoende is om met enig overleg „den mond los te houden".
De mogelijkheid om huisraad, kleding en dekking bij te kopen is beperkt. Want zodra de kinderen op 14-jarige leeftijd wat gaan verdienen als dagmeisje, op de fabriek of bij een baas, dan wordt $^2/_3$ van het ingebrachte weekloon gekort op de steun. In de gunstigste gevallen, wanneer n.l. meerdere kinderen tezamen een bedrag van ongeveer vijftien gulden per week inbrengen, dan houdt de steun geheel op en zijn de ouders aangewezen op de verdiensten der kinderen. Dit is ongetwijfeld billijk, maar heel dikwijls wordt dit aanleiding tot een wonderlijke verhouding tussen ouders en kinderen.
Deze laatste gevoelen heel goed dat het gezin door hun arbeid bestaat, en menigmaal tonen zij dit besef in hun optreden. Zij ontworstelen zich aan het gezag der ouders als vijftien-jarigen, maken spoedig aanmerking op het naar hun oordeel te geringe zakgeld, en bij de minste aanleiding is daar het dreigement: „dan zoek ik een kosthuis".
In het hart dezer kinderen, die het werkelijk vaak moeilijk hebben wijl zij zó jong de maatschappij in moeten, waar de geest helaas zo dikwijls vergiftigd is, ontstaat heel vroeg een sterk gevoel van onafhankelijkheid en bitterheid. Het eerste uit zich aldus: ik mag met mijn vrije tijd doen wat ik wil. Het gevolg? Uithuizigheid: zij gaan de straat op. Het wordt een eindeloos flaneren van de meisjes, wat de snoepzucht aanwakkert (zij kauwen altijd!), een bij groepjes samenscholen der jongens, waarbij de goedkope sigaret, het „peraotje", het drukgezochte genotmiddel is.
Het tweede treedt aldus aan de dag: zij vinden alles even „rot", het tehuis waar moeder slooft en klaagt, waar vader zit te suffen of te kankeren, het werk dat straks weer goedkoper arbeidskrachten aan zal nemen en hen eruit gooien, de hele maatschappij, enz. Het blijkt verbazend moeilijk om de belangstelling dezer jongeren voor iets anders gaande te maken. Zij lopen in een fatale sleur. De uitzonderingen bevestigen de regel: er zijn hier bij, die met bewonderenswaardige moed en wilskracht zich geven aan verenigingsleven en clubwerk, die zich daardoor ver boven het gewone peil verheffen — maar over 't algemeen drukt de doelloosheid van het bestaan hen erg terneer en dit doet hen zich hullen in een sluier van schier ondoordringbare onverschilligheid.
Onwillekeurig denk ik nu aan een andere groep. En wel aan die jongeren, die vóór de crisis aan het werk geweest zijn, en dat met heel hun ziel. Zij hadden goede vooruitzichten, een goed loon en velen maakten dus reeds trouwplannen.
Toen kwam het ontslag. En nu, na een jaar of twee, drie, ontbreken nog alle perspectieven. Zij zijn geheel volwassen mensen, maar leven feitelijk nog als kinderen in het ouderlijk huis. Vader verdient nog en zegt: wees blij dat je onderdak en voeding hebt! Maar dat is wat, als je al zo hoog op de sporten van de ladder gestaan hebt! Zij lopen op alle advertenties. Van de honderden krijgt één de baan — en die had natuurlijk een goede kruiwagen. Als zij op eigen initiatief ergens op af gaan, al is het maar ter informatie, dan worden alle deuren voor hun neus dichtgeworpen. Niets natuurlijk! Ja, hier is de diepe nood: want vader en moeder worden ouder — straks houden de verdiensten op — en zij, zij krijgen geen kans.
En dan die verloving!
Van een huwelijk kan toch niets komen. In jaren niet. O, ik ken ze bij tientallen, die er zo aan toe zijn. En toch, er zijn onder deze jongeren (meestal mannen, want de oudere meisjes zijn zelden werkloos) die met heldenmoed strijden om er niet onder te komen. Dan maar verder studeren, nieuwe diploma's halen, volontair worden. Geest en lichaam mogen niet verslappen. Je door de nood en de crisis heen bidden! Zo zijn er tientallen.
Goddank, ik heb respect voor hen! Maar de meesten gaan héél diep gebukt onder het demoraliserend niets doen, zij vermageren, worden energieloos. Hier komt ook de sexuële nood vaak om de hoek gluren. Welk een taak hebben hier de ouders, om hun grote kinderen staande te houden en te steunen!
Van deze groep jongeren die het werk gehad hebben is het maar één stap naar hen die het werk nog niet hebben. Van „niet meer" naar „nog niet". Het zijn de studenten en de mensen met zakken vol diplo-

https://achterderug.nl

ma's. Als ik het goed zie, dan heerst in deze kring een grote besluiteloosheid, een aarzeling om door te zetten. Deze is te verklaren. De student zegt: als ik straks ingenieur, of advokaat, of dokter, of leraar ben, dan heeft niemand mij nodig. Waarom zou ik mij haasten? Het meisje denkt: als ik straks de akte heb.... dan kan ik thuis gaan zitten. En de mensen met diploma's, waarvoor zij eenmaal zo geploeterd hebben, staan achter bij de jongens, die voor een gering weekloon op de fabriek tenminste nog werk hebben.

Ik zou dus de nood der moderne jeugd allereerst willen zien in de vreselijke doelloosheid en in de daaruit voortvloeiende uitzichtloosheid van het bestaan. Het is geen wonder dat deze beide in hun hart een stemming van somberheid en onverschilligheid teweeg brengen, welke de ouders soms tot wanhoop brengt, of hen drijft tot daden welke zij zelf niet kunnen begrijpen.

Nog enkele woorden wil ik wijden aan wat ik zie als een weg om in dezen de jongeren te helpen.

Ik zie deze weg niet allereerst in wat anderen voor hen doen: organisaties, verenigingen of energieke personen. Dit alles moge nuttig zijn, maar het raakt toch niet de kern. Neen: het komt hier allereerst aan op de sfeer in het ouderlijk huis.

Dat klinkt u misschien wat al te simpel in de oren, en toch valt voor mij op deze sfeer de meeste nadruk. Men kan wel eens na een middag van huisbezoek thuis komen met het verslagen gevoel, dat er feitelijk geen enkel gezin is, waarin werkelijk sprake is van een harmonisch samenleven. Vader en moeder houden er een gans verschillende levenshouding op na: ieder gaat de eigen weg. Daarom weten de kinderen niet waaraan zij zich te houden hebben, zij missen het gevoel van een soliede, gesloten veiligheid en er is geen stuwende kracht achter hen.

Neem als voorbeeld het gezin van den werklozen vader: als bij deze ouders de sterke begeerte is om de zware last samen te dragen en ook in hun moeilijke positie een steun aan de kinderen te geven, dan krijgen de kinderen die de kost verdienen, toch niet het funeste gevoel van meerderwaardigheid, en zij lopen er niet zo gemakkelijk uit. Zij hebben echt een „thuis" waarvoor zij zich gaarne inspanning getroosten. Ik geloof dat een waarachtige beleving van het Evangelie hier wonderen doet.

Dit geldt ook voor het beter gesitueerde gezin, waar de Vader werkt, maar de kinderen niet zo gemakkelijk aan de slag komen. Kunnen deze ouders het niet elke dag zien als hun hoogste taak, om den groten zoon of bijna volwassen dochter door hun huiselijke sfeer en hartelijke omgang te dragen? Moeten deze kinderen niet zoiets gevoelen als: zolang wij beiden nog in leven zijn, heb je niets te vrezen, want je bent ons als kind volkomen welkom? Gelukkig ken ik enkele gezinnen waar deze geest heerst.

In het bijzonder in de kringen der studerende of afgestudeerde jongeren klemt deze noodzaak. Er is ongetwijfeld bij het geslacht dat straks aan de beurt moet komen, maar dat zijn kansen daartoe nog niet ziet, heel veel slapheid, willoosheid en neerslachtigheid, welke de ouderen prikkelen. Maar hebben deze niet vóór alles een groot begrijpen nodig van deze stemming? Was het toen wij klaar stonden niet een gans andere tijd?

Wij stonden vroeg op in de verwachting: deze dag kan ons brengen datgene, waarnaar ons hart uitgaat. Er was spanning en hoop, die het leven veerkracht gaven. Spanning in deze zin, een verwachting van kansen, is er nu niet. De dagen gaan voort in eentonige grauwheid. Er is geen lichtende horizon voor de jongeren. Daarom geloof ik dat het nodig is dat de ouderen in hun levenshouding tonen hoe desondanks het mensen-bestaan op zichzelf een taak is, welke God ons op de schouders legt. Persoonlijk beleefd en in de toepassing gebracht geloof in Hem, Die het heelal bestuurt en ook mij in het oog gevat heeft, dat vragen de jongeren in nood van ons. En van wie vragen zij het 't allereerst? Van de ouders; want deze staan hen ten allen tijde het allernaaste.

Daarom doen deze jaren ons de noodzakelijkheid beseffen, dat wij ons afvragen of de sfeer welke wij om ons heen scheppen, werkelijk de goede is, en voortvloeit uit ons belijden van Jezus Christus als onzen Zaligmaker en Levensvernieuwer.

WIJ VROEGEN

AAN MINISTER SLOTEMAKER DE BRUÏNE

Wat acht uwe Excellentie de voornaamste taak in de huidige crisis?

ANTWOORD: Ik zie zeer duidelijk tweeërlei taak: een economische èn een sociale. Vóór de vervulling van elk dier twee is intusschen onmisbaar, dat wij scherp de waarheid zien; deze namelijk, dat ons bedrijfsleven nog krimpt, onze financiële bronnen opdrogen en onze nooden stijgen. Wie dit niet ziet, kan niets echt-goeds doen.

Wie het wel ziet, ontdekt de economische taak: het bedrijfsleven – landbouw, industrie, handel – zoover doenlijk bewaren, saneeren, bevorderen, aanwekkeren, in druk verlichten. En dat alles, omdat slechts herstel van het bedrijfsleven de echte genezing brengt.

Daarnaast wenkt even sterk de sociale taak; d.i.: zooveel doenlijk het moreele en hygiënische en sociale, ja het menschelijke bewaren. Dus steun door geld, beter door werk, dat den vloek der ledigheid wegneemt. Opwekken van de geestelijke krachten in ons volk: verantwoordelijkheid, solidariteit, taaiheid. Waken voor hetgeen sociaal, hygiënisch, moreel bezeikt werd.... zooveel doenlijk! Met alle macht! V.R. Slotemaker de Bruïne

5

https://achterderug.nl

NIET ZO HOOGMOEDIG MIJNE HEREN!

door P. Keuning

Tolstoi is van mening, dat de kunst per slot van rekening de kunst van een geestelijke kaste is geworden, onoprecht en gemaakt. Nu moge men het met dit vonnis niet in alle delen eens zijn, waar is toch, dat een decadent geslacht slechts decadente kunst kan voortbrengen en dat wij veel te veel gedweept hebben met een kunst, die per slot van rekening slechts armzalig woordgeknutsel bleek te zijn.

Wij hebben daarom geen reden om hoogmoedig te zijn.

Juist onze hoogmoed is oorzaak geweest van een opmerkelijk verval in de kunst. Wie hoogmoedig is, zoekt zichzelf, is van meetaf verkeerd ingesteld, verwringt en verdraait het leven naar eigen behagen en de kunst wordt hem een middel, om zijn eigen-ik te verheffen.

Nu moet men echter in zijn kritiek niet te ver gaan.

Er zijn mensen, die ons nu het „terug" toeroepen. Terug naar de kunst van de genesis, van de parabelen uit het evangelie, van de legenden, de sprookjes en de volkszangen.

Ons dunkt, dat hier iets onmogelijks verlangd wordt. Zulk een terug is er niet. Wij zijn niet meer als de mensen, die in de oertijd de sprookjes schreven, die pasten bij het toenmalig geslacht. Wij schrijven andere sprookjes, andere parabelen, andere volksverhalen.

Voor mij liggen twee boeken. Het eerste is: Negerwoordkunst, bijeenverzameld door Prof. Dr. A. Beerssens. Dit is een uitgave van Uitgeverij „De Sikkel" te Antwerpen.

Het andere is een uitgave van N.V. Uitgeverij v.h. C. A. Mees te Santpoort en heet: Eskimo-liederen.

Nu, hier hebben we sprookjes, parabelen, liederen van twee primitieve volken. Maar als we ons afvragen: Willen we nu naar deze kunst terug? dan is het antwoord zeker ontkennend. We zijn haar voorgoed ontgroeid, ze past niet meer bij ons.

Wij kunnen de tijd niet stilzetten, niet doen, alsof we nog in de oertijd leefden.

Het spreekt vanzelf, dat de negerwoordkunst en de Eskimoliederen van waarde zijn, in de eerste plaats voor deze volken zelf en dan ook voor ons. Voor ons hebben ze een documentaire waarde; we zien nog eens terug langs de weg, die wij gegaan zijn. En dan ook merken we, dat deze kunst onmiddellijk het leven raakt, uit het leven is opgebloeid en waar is en echt. Hier hebben de dichters zich voor het leven opengesteld, ze hebben het ondergaan, ze stonden met grote, verwonderde ogen voor de levensraadselen, ze hebben zichzelf vergeten.

Wij kunnen dus nog wel iets van de kunst dezer primitieven leren. En we moeten dan ook zeggen: Er moet een „terug" zijn.

Niet in die zin, als zou de kunst van vroeger tijden ons zonder meer ten voorbeeld kunnen strekken. Wij kunnen niet meer dichten en schrijven als de mensen toen, en, als we 't zouden proberen, kwamen we te staan voor een grote mislukking.

Maar er moet toch een terug zijn, een terug naar het leven, een terug naar de waarheid, een terug naar menselijkheid.

Een decadente tijd geeft decadente kunst. Laat de kunst dan maar decadent zijn; ze past bij onze tijd.

Volkomen waar, maar daarmee zijn we er toch niet.

Er is nog steeds zoiets als zelfbezinning. Er is nog steeds zoiets als het geweten. Er is nog steeds zoiets als de eis van God voor alle mensen en alle tijden.

Wij hebben geen reden, om hoogmoedig te zijn. Onze kunst had moeten opbloeien in volle schoonheid. Onze kunst had meer echt en meer levenswaar en natuurlijker moeten zijn dan die van de primitieve volken. Want wij hadden dieper het leven kunnen schouwen. Wij hadden, méér dan zij, het eeuwige achter het tijdelijke kunnen zien. Wij moeten, méér dan zij, God zien achter de dingen van deze aarde. Deden we dat, het zou de dood van onze hoogmoed zijn, het zou voor onze kunst een nieuwe opbloei betekenen.

https://achterderug.nl

● DOOR JAN KNAPE MZN

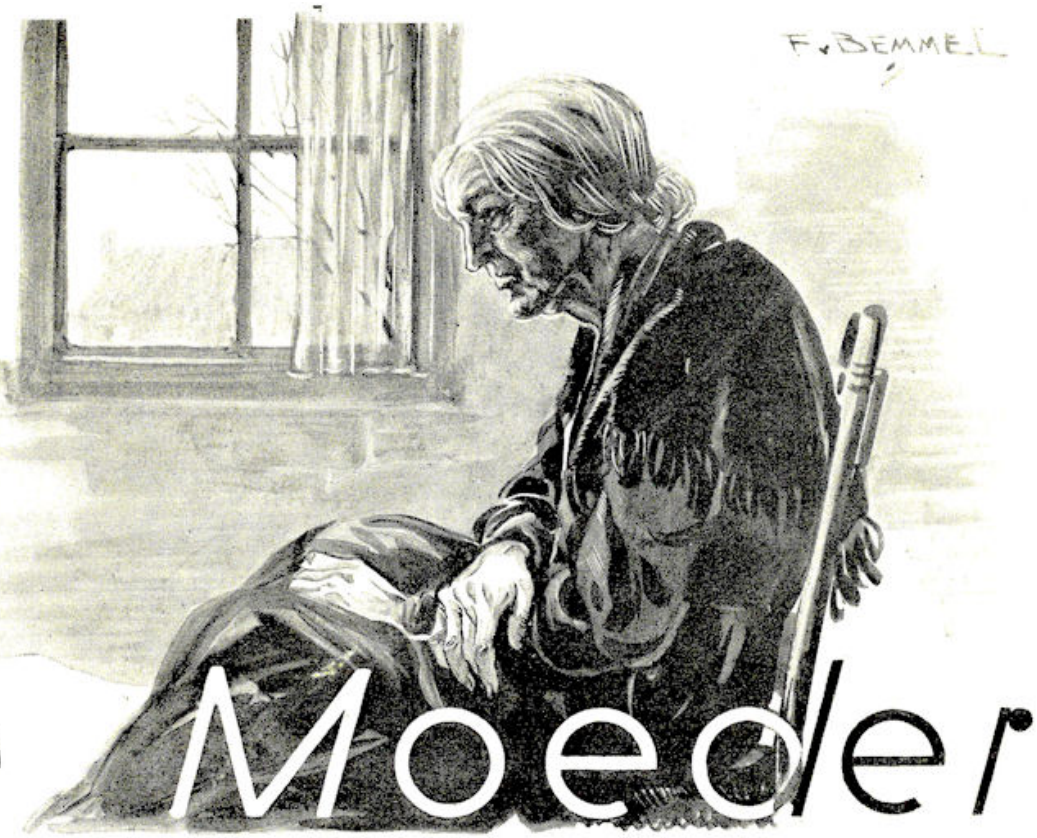

De Moeder

Toen ze het winkeltje binnenstapte hielden de twee vrouwen ineens haar mond, maar de oude Nelemaatje voelde als bij ingeving, dat ze het over haar hadden, en over Kris, d'r zoon.

Rennnggg, zei het belletje met een klein driftig geluidje, en zo beduusd als ze toen ineens keken, daar moest wat achter zitten. Ze deden net alsof ze met zichzelf geen raad wisten. Schele Sien pakte haar vieze jongetje bij het kledderige handje, veegde met een punt van haar schort zijn snotneus af, en zei pardoes: „Kwà, dan za'k es gaen"....

„Gndag oor," riep Fransien nog, en dan rammelde ze wat onder de toonbank. Nelemaatje zag, dat Fransien een kleur kreeg, en dat ze onder de toonbank niets te doen had.

Rennnggg, zei het belletje weer, en het vieze jongetje dreinde onder het weggaan: „Ik heit niks 'ehad van de vrouwe.... hu.... hu.... hu"....

„De vrouwe hei noe geen tied, lieverd," suste de moeder. „Kom deur, m'n ouwe troelà,.. zei mar: dag, vrouwe"..

De deur viel dicht.

Fransien kwam van onder de toonbank. „'s Werm vandaege, eh!" En ze pufte.

De beide vrouwen keken elkander vragend aan. Fransien overlegde bij zichzelf of het oude vrouwtje wat gehoord kon hebben. Ze keek zo vreemd. Maar het kon toch haast niet. Ze hadden ze dadelijk in de gaten gehad.

Ze hoefde niet lang in onzekerheid te blijven. Nelemaatje was resoluut, daar stond ze voor bekend, ze zei alles wat er voor haar mond kwam. Ze ging vlak voor de toonbank staan, en terwijl ze Fransien in de ogen keek vroeg ze: „En wat zeit de schele Sien van Kris van mien? Ik hoarende 't wel oor, dat juule 't over z'n hadde!"....

Ze had het immers duidelijk verstaan. „Mit de noorderzun vertrokke," zei Sien, en ze meende ook de naam van Kris gehoord te hebben, maar dat wist ze niet zeker. En over wie zouden de mensen van het dorp op 't ogenblik anders praten dan over Kris, die veertien dagen geleden failliet gegaan was. En gisteravond was hij onverwacht vertrokken naar Rotterdam, met heel zijn hebben en houden, zonder zelfs zijn oude moeder g'ndag te zeggen. Ze had het zelf vanmiddag pas van de buren gehoord.. Fransien werd weer rood van die onverwachte vraag. Ze legde haar mollige handen leunend op de toonbank en zei dan vergoelijkend: „Och, wat wou ze gezeid ha, me praetende d'r zoamar es over, eh, 't hele durp is d'r vol van"....

Ze herstelde zich langzamerhand. Wat gaf het eigenlijk, dat Nelemaatje het gehoord had, veel kon het nooit wezen, want ze waren net uitverteld. En het hele dorp praatte er toch over. Daar stak toch niets achter. Het was nou eenmaal gebeurd. En Nelemaatje zou ook wel weten wie d'r Krisje was. Als jongen de mooie mijnheer spelen en niet willen werken, twaalf ambachten, dertien ongelukken. Dan een meisje trouwen met een paar centen en zich verbeelden dat hij daar ik weet niet wat mee zou kunnen doen. Het hele dorp onder de schuld zetten en nou failliet en opgetrokken.... Nee, Nelemaatje kwam aan de weet, dat ze een zoon had! Ze had er maar één, maar hij mocht er wezen, zo één telde voor tien. Ze had hem beter naar 't land kunnen doen net als zijn vader. Maar dat moest niet, arbeider dat was te min voor een enig zoontje. Krisje moest naar de ambachtsschool, hij moest timmerman worden en een eigen zaak hebben. Nou, hij had dan een eigen zaak gehad, maar hij had het lelijk laten liggen....

Het oude vrouwtje stond beteu-

https://achterderug.nl

Wij vroegen

AAN PROF. DR. W. J. AALDERS

Acht U concentratie van scholen voor bijzonder onderwijs mogelijk en wenschelijk?

ANTWOORD: Vanzelf bepaal ik mij tot de Protestantsch-christelijke scholen. Deze behoren tot 3 rubrieken: Hervormde, Gemengde, Gereformeerde. Ik vooreerst der (Hervormde) Vereeniging van Christelijk Volksonderwijs het zie alleen recht van spreken t.a. der tot de 1e rubriek behorende scholen, en de vraag of deze met de scholen der 2e of 3e rubriek moeten samensmelten.

Mijn antwoord moet ontkennend luiden; en wel op grond van de geschiedenis en het karakter van onze scholen.

De Afsnijding, en bepaaldelijk de Doleantie van 1886, hebben een eenmaal een scheur gebracht tusschen verwante deelen van ons volk. Deze scheur raakte niet alleen de Kerk. Zij liep door ook op het terrein van het politieke, sociale en niet het minst het paedagogische leven. Het bewijs hiervan deed o.a. tot de oprichting van de Hervormde Vereeniging voor Chr. Volksonderwijs, die bedoeld op eigen terrein een eigen kweekplaats voor de jeugd te stichten, tegenover de openbare en naast de Gereformeerde school. Dit was in 1890. Het verband tusschen Kerk en school bleek te nauw te zijn, dan dat het mocht worden verbroken. Tegen over de Hervormden, die t.a.v. het kerkelijk karakter van de school en haar onderwijzers onverschillig waren, stonden lieden, die alleen aan die school, welke organisch verbonden was met hun Kerk, hun vertrouwen konden schenken. Daarbij kwam, dat de toenemende ontkerstening der openbare school en de aanstuitende afdoeling der scharen van Kerk en godsdienst, het stichten van eigen scholen sterk opdrong als een sterk tegenwicht van de jeugd en de toekomst, vooral toen in 1920 bij de pacificatie de keuze van het karakter der school gemakkelijk tot een recht en een plicht der ouders gemaakt werd.

De uitkomst heeft zeer opgezet in het geestelijk geheel. Zij heeft niet tot verplaatsing, maar tot vermeerdering van het aantal scholen en leerlingen van het bijzonder onderwijs geleid. De geschiedenis van de Vereeniging voor CVO. vertoont een aanhoudende stijging der lijn. Thans zijn 545 scholen, bovenop 6 kweekscholen bij haar aangesloten. Het aantal leerlingen bedraagt 85.700.

Men kan niet bewijzen, dat de stamgebieden voor eigen Kerk verminderd. Het tegendeel is waar. Het Kerkelijk besef, a dezen de liefde voor de concreetgeistorisch-geestelijke gestalte, die nog altijd gaarne Volks-Kerk wordt genoemd, schijnt geenszins sterker te worden juist nu het uiterlijk geaanbeveld minder wordt. Het neemt niemand vorm aan: men denkt aan de organisatorische en pedagogische actie.

Bij een nauwgezette enquête, verleden jaren door het Hoofdbestuur van CVO ingesteld, is duidelijk gebleken, dat, waar het gebied land bleef, op het behoud van eigen scholen werd prijs gesteld, als op een kostbaar goed en een dure plicht.

Ook in het een de vraag, of de concentratie ons niet eenigermate de financiele fiche zou afnemen, dan sommigen zich erover voorstellen. In dezelfde zin de grote geestelijke schade blaken, die door gedwongen eenheid zou worden aangericht op een gebied, waar, indien ergens, vrijheid moet bestaan: dat van Kerk en school.

Elke regeering weet trouwens, welke een Kerkelijke zaak het is de Kerkelijke en geestelijke problemen haren onderdanen aan te tasten. Velen meen ik deze ontzien, als een deel van de beste volkskracht.

Ik meen dus, dat bij gedwongen concentratie de zuinigheid de vrijheid en de rechtaan. Vaghheid van te dragen.

W. J. Aalders

https://achterderug.nl

nederlandse kunstenaars

W.M.DUDOK

● DOOR IR.DAAN JANSEN

De architect W. M. Dudok, in ons land algemeen bekend als de geniale bouwer van het Hilversumse Raadhuis en de Bijenkorf te Rotterdam, ontving, zoals we in de dagbladen gelezen hebben, de onderscheiding tot lid gekozen te worden van het Royal Institute of British Architects en staat op de nominatie voor de Britse koninklijke medaille voor bouwkunde voor dit jaar. Dit feit is wel voldoende aanleiding hier iets over het werk van Dudok te zeggen. Dudok was oorspronkelijk militair. Hij ontving zijn opleiding aan de Kon. Mil. Acad. en werd in 1905 luitenant bij de Genie. Zijn militaire loopbaan is echter van korte duur geweest en vermoedelijk ook van bijkomstige betekenis voor zijn latere werkzaamheid als architect. Ook de bouwwerken, die hij te Leiden in gemeentedienst ontwierp, zijn niet buitengewoon belangrijk. De invloed van de „jonge Amsterdammers" valt er onmiddellijk in op, even als trouwens aan de bekende fontein vóór 't postkantoor te Hilversum. Maar deze invloed is niet blijvend; te Hilversum, waar hij in 1916 tot Directeur van Gemeentewerken werd benoemd, komt er gaandeweg een sterker persoonlijk accent in zijn werk en komt tenslotte zijn bijzonder talent als bouwmeester tot volle ontplooiïng. De nijpende behoefte aan huisvesting voor verschillende gemeentelijke diensten en aan scholen in het zich in snel tempo ontwikkelend industrie-centrum van het Gooi, bood den jongen bouwmeester aan wien de leiding van Publieke Werken was toevertrouwd, een welkome gelegenheid zijn aspiraties als architect in daden om te zetten. Een krachtig en vooruitstrevend gemeentebestuur heeft de verwerkelijking zijner projecten in velerlei opzicht bevorderd en een aangeboren neiging tot voortdurende zelfcritiek heeft den bouwmeester er voor behoed zich met gemakkelijk te bereiken resultaten tevreden te stellen. Integendeel, steeds weet hij de ervaringen met voorafgaande bouwwerken aan volgende ten goede te doen komen en in materiaal en vorm telkens meer te bereiken. De reeks van municipale gebouwen, in de afgelopen jaren onder Dudoks leiding tot stand gekomen, behoort stellig tot het meest belangrijke,

https://achterderug.nl

dat er in Nederland aan moderne architectuur tot stand kwam.
Wie daaraan twijfelen mocht overtuige zich slechts hoezeer de belangstelling der buitenlandse vaktijdschriften al reeds jaren op het werk van Dudok gericht is.
Wat ons in Dudoks werk altijd bijzonder heeft getroffen is zijn beheersing der ruimtelijke compositie. Hij weet als weinigen partij te trekken van de tegenstelling tussen hogere en lagere partijen, van het contrast van open en gesloten gevelvlakken. In zijn schoolgebouwen laat hij, meestal met een lage terrasmuur beginnend, de opeenvolgende onderdelen van de bouw geleidelijk klimmen naar een torenvormig culminatie-punt. Vooral als hij vlakbouw toepast, weet hij de verschillende elementen, waaruit het geheel is saamgesteld in onderling wel-overwogen verband te plaatsen; van verschillende zijden gezien vertonen zich dan verrassende stapelingen, die toch weer niet grillig en gezocht zijn; die boeien, zonder de eenheid der architectonische compositie te schaden.
Dudok werkt uitgesproken driedimensionaal. Voor een vrijstaand gebouw zou zulks iets vanzelfsprekends moeten zijn, maar de meeste architecten komen aan die vanzelfsprekendheid eigenlijk nimmer toe. Zij ontwerpen façaden, vóór-, zij- en achtergevels zonder zich te realiseren, dat het toch in de eerste plaats gaat om de ruimtelijke indruk, die het uitgevoerde bouwwerk straks maken zal. Dudok ziet het bouwwerk, ook in het stadium, dat het nog project is, steeds ruimtelijk vóór zich, en stemt intuïtief de verschillende massa's zuiver op elkander af. Hoe meer in de loop der jaren zijn ruimtelijk inzicht zich ontwikkelt, des te meer beperkt hij zich in de detaillering en bepaalt zich, wat het detail betreft, hoe langer hoe meer tot de accentuering van enkele markante punten, die in de strakke wandvlakken sterk spreken.
In de meeste bouwwerken van Dudok treedt een sterke voorliefde voor de gestrekte vorm, waarin de horizontale lijn domineert, aan de dag. De grote vrijheid, die Dudok zich als gemeente-architect in menig geval kon veroorloven bij de keuze van het bouwterrein is daarop niet zonder invloed gebleven. Men mag dankbaar zijn, dat de mogelijkheden, die zich te dien opzichte te Hilversum voordeden, aan de arbeid van een zo begaafd kunstenaar als Dudok ten goede zijn gekomen. Want Dudok wist wel op zeer bijzondere wijze van de mogelijkheden van z'n bouwterreinen partij te trekken.
Juist doordat hij steeds de eigenaardigheden van de terreinvorm als uitgangspunt neemt ontgaat hij het gevaar, waar zo menig kundig gemeente-architect helaas niet aan ontkomt, nl. dat de herhaling van de steeds vrijwel gelijke opdracht, waartoe de schoolbouw aanleiding geeft, op de duur een zekere monotonie medebrengt. Van de door Dudok gebouwde scholen kan men dit zeker niet zeggen; zij kenmerken zich door een rijke verscheidenheid van opvatting al bleef ook de eenheid van architecturale opvatting bewaard, die men in verband met het zo persoonlijk talent van den bouwmeester onderstellen mag.
De eerste door Dudok te Hilversum gebouwde school, die aan de Geraniumstraat, is nog zeer traditioneel van opzet; het in 1920 gebouwde U.L.O. schoolcomplex aan de Rembrandtlaan, dat sterk cubistisch aandoet, is daarentegen van veel gedurfder architectuur. Toch is het bezwaar, dat dit forse schoolgebouw in verband met de bestemming te stug en te massaal lijkt, niet ongemotiveerd. Ook Dudok moet dit beseft hebben, want de school aan de Boschdrift, die met het pittige badhuis en het aansluitend complex volkswoningen zulk een zeldzaam fraai geheel vormt en een jaar later gebouwd werd is minder zwaar van vorm en vriendelijker van aspect. Hier is trouwens de horizontale lijn reeds dominerend. Hier weet hij reeds op gelukkige wijze van het rhithme der tot een doorlopende reeks gekoppelde lichtramen partij te trekken, waartoe hij trouwens in volgende werken meer en meer overgaat. Wij denken daarbij allereerst aan de scholen met hellend dak in de jaren van 1925 tot 1927 gebouwd. Ze zijn nog gestrekter van vorm, huiselijker van toon, ingetogener in de detaillering en naar opvatting meer nog in de geest van de jeugdige scholieren, die er het onderwijs volgen. Dit zijn wel buitengewoon goed doorwerkte staaltjes van rustige en toch pittige architectuur. Men lette er slechts op, hoe wel-overwogen bij de school aan het Zwaluwenplein de schoorsteen is geplaatst, die aan de speeltuinzijde de anders al te brute overgang van het lage dak van de turnzaal naar het zoveel hogere der leslokalen even verzacht. Intiemer nog is de sfeer van het exterieur van de met riet gedekte school aan het Fabritiusplein, die wel een der gaafste voorbeelden van moderne Hollandse schoolbouw mag heten.
Het zou niet moeilijk zijn over de scholen van Dudok alleen reeds een artikel te schrijven. We moeten ons echter beperken en kunnen niet voor elk ervan de aandacht vragen, ook al zijn ze het overwaard. Vaak past Dudok in de plattegrond de haak-vorm toe, zodat althans twee vleugels van het gebouw de speelplaats omsluiten. Deze neiging om het bouwwerk als de architectonische omsluiting van een aan het verkeer onttrokken plein dienstbaar te maken, valt in nog sterkere mate op in de door Dudok gebouwde complexen volkswoningen. Het gemoedelijke, ook het picturale van de latere schoolgebouwen vindt men daar terug. Toch laat hij zich niet als zo menig woningbouw-architect in de na-oorlogse jaren verleiden tot een intiem stratenplan met bochtige zijstraatjes en knusse binnenpleintjes, maar groepeert zijn woningblokken bij voorkeur om ruime squaeres met grote effen grastapijten, dus zodanig dat licht en lucht onbelemmerd kunnen toetreden.
De verbinding van een haast dichterlijke gevoeligheid met een helder besef voor de zakelijke geest

https://achterderug.nl

van de moderne tijd is wel zeer opvallend in de persoonlijkheid van den bouwmeester. Veel van wat als zodanig in de architectuur der schoolgebouwen tot uiting komt, vindt men, zij het ook in andere dimensie, terug en opnieuw verwerkt in de architectuur van het Hilversumse raadhuis. Ook hier zijn de terrasmuurtjes de schuchtere opmaat der compositie, waarvan de hoge klokketoren het majestueuse slotaccoord is. Daartussen ligt dan het rijke spel van overstekende luifels en wijkende balcons, van vriendelijk tot verpozing nodende loggia's en stug oprijzende wanden, dat beweeglijk, maar niet onrustig ons boeit en al stijgende 't oog trekt naar de massieve klokketoren. Afwijkend van de conventionele raadhuistrap is de hoofdtoegang die leidt naar de grote, wit marmeren vestibule, die men langs de vijverkant onder de beschuttende betonluifel haast ongemerkt bereikt.

Met de voorbereiding van de raadhuisbouw zijn jaren gemoeid geweest. Vergelijkt de verrukkelijke perspectieven van het ontwerp met de foto's van het uitgevoerde bouwwerk, dan bemerkt men, dat de bouwmeester ook hier zichzelve voortdurend is blijven corrigeren al naar praktische noodzakelijkheid of gewijzigd inzicht het gebood.

Het inwendige heeft de strakke ingetogenheid met het exterieur gemeen. In de interieurs der representatieve ruimten, die zich achter de zo gesloten vijvergevel bevinden, treedt de kleur sterker naar voren. Deze wordt bij de opvallende soberheid van ornamentatie wel de overheersende factor in de aesthetiek der hoofdvertrekken. In het bijzonder zij in dit verband de burgerzaal genoemd, die een zeer voorname, maar toch ook wel feestelijke indruk achterlaat.

Meer nog dan in vroegere werken komt in de raadhuisbouw het functionele element naar voren, dat in Dudoks kunst is gelegen. De gevelwanden, de daken, de overstekken, de lateien en pijlers voelt men niet meer als een samenstel van belastende en steunende elementen aan; de sierloze muurvlakken zijn voor ons **oog** allereerst omgrenzingen, die men zich gespannen zou kunnen denken als het baksteenverband ons niet verraadde, dat ze gestapeld waren en de langgerekte raamreeksen van de kantoorvleugels dringen als het ware de gedachte aan hun lichtdoorlatende functie aan ons op.

Toch geloven wij, dat Dudok nimmer een overtuigd aanhanger der nieuwe zakelijkheid zal worden. Zijn romantische gevoeligheid en zijn praktische zin zijn tot een wondere synthese verenigd en zijn, elk naar eigen aard, stimulerend voor zijn kunst geweest.

Het zakelijk element in Dudok komt sterk naar voren in het door hem ontworpen gebouw voor het magazijn „de Bijenkorf" te Rotterdam. De klare, forse conceptie, het strakke lijsiwerk, de scherpe contouren verraden Dudoks geschoolde hand; zo ook het nimmer ontbrekende vertikaal accent; in dit geval de slanke „phare", waartegen de hoge glaswand van de korte gevel stuit. De algemene opzet is in meer dan een opzicht voortreffelijk, maar de afwerking mist de fijnheid en verzorging, die men bij Dudok zou verwachten, zij het dan ook, dat ze enigszins gemotiveerd is in verband met de bestemming als volkswarenhuis. Het trappenhuis op de hoek met z'n ondoorbroken muurvlak is prachtig benut als de onontbeerlijke onderbreking in de geweldige glasmassa, die ter verlichting van de verkoopruimten was geëist, terwijl daar de doorschietende balcons er even aan herinneren, dat er zich achter het glasvlak niet één enkele hal bevindt, maar vijf verschillende etages.

Een der gaafste werken van Dudok achten wij het door hem in 1926 gebouwde columbarium op de begraafplaats Westerveld. Het is de gevoeligste architectuur die we van den meester kennen. Hier ademt alles rust en bezonkenheid. De vormgeving is hier tot het uiterste versoberd en ingesteld op de contrasten van de lage, langgerekte urnenhal en de rijzige steenmassa van het ontvanggebouw waar boven de ijle, blanke toren hoog oprijst als een manend „memento mori."

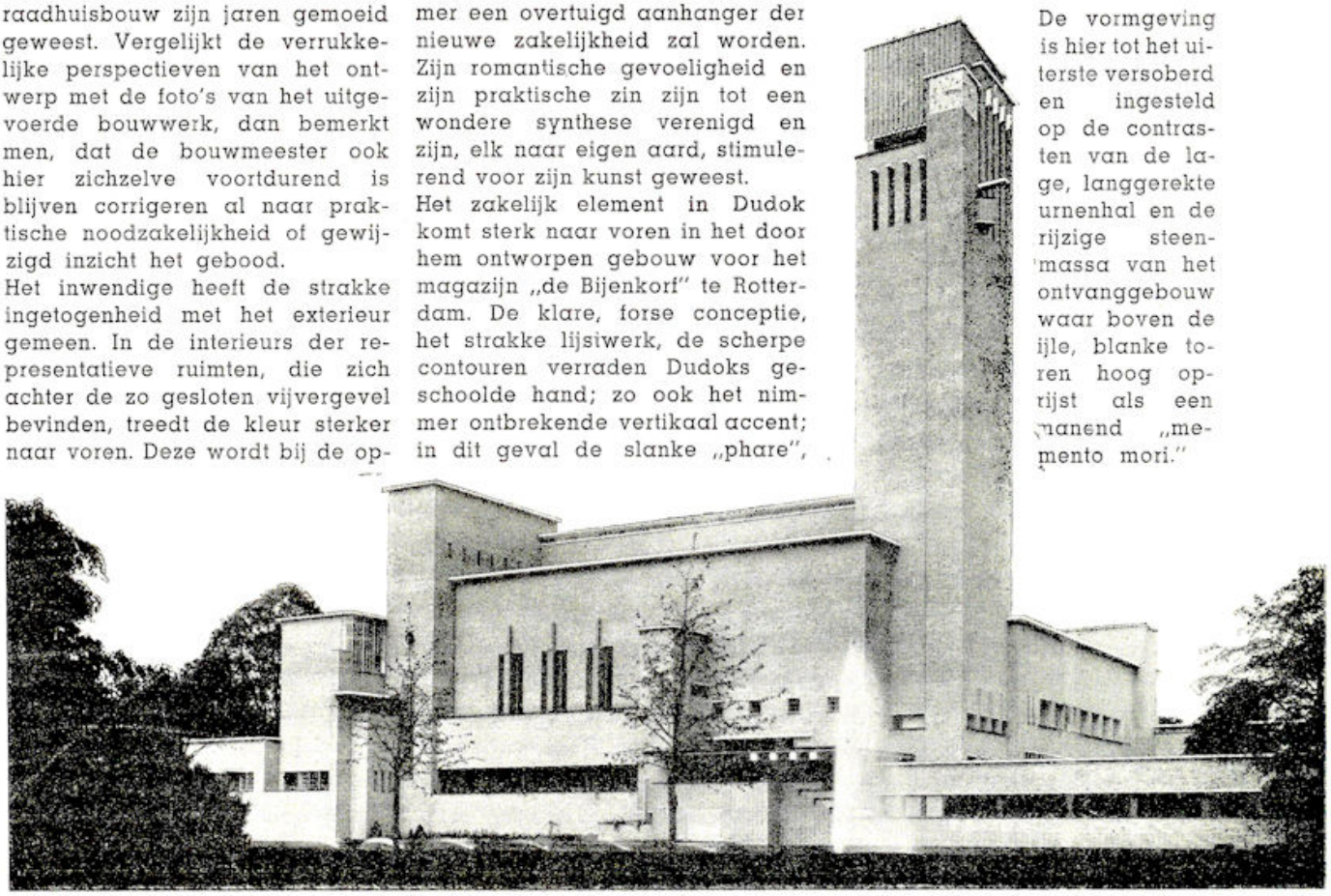

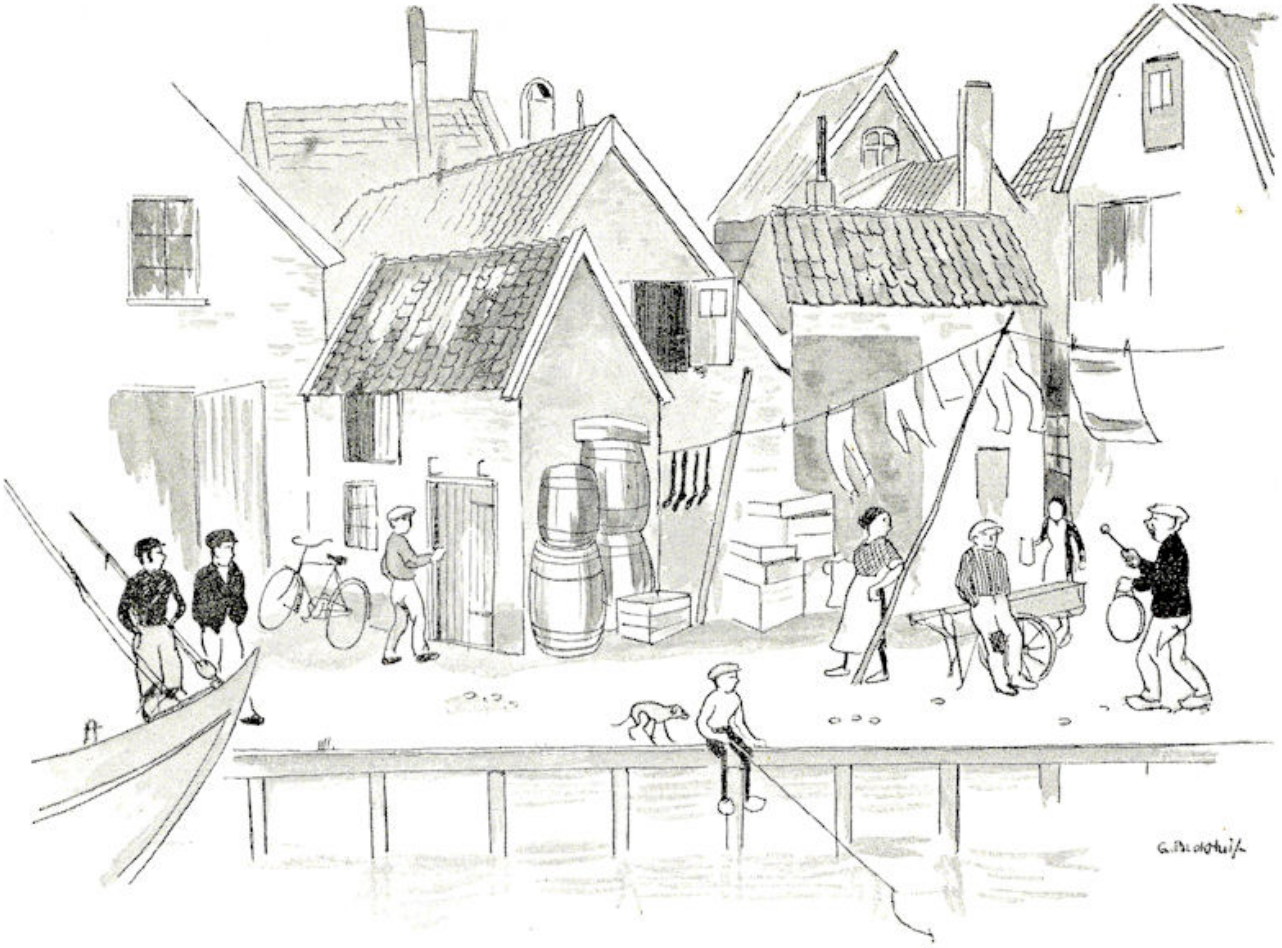

DE LAATSTE REIS VAN DE H. 130

door G. VAN TEYLINGEN

Schipper Veen was uit z'n humeur. „'k Gloof nooit, dat we morgenochend vare kenne," bromde hij tot zijn stuurman.

„'t Zel best meevalle Ouwe," was het antwoord.

„'k Help et je hope. Die plankiesmaker (hij bedoelde den scheepstimmerman) schiet geen snars op. Heb et zo druk, smoest ie maar."

„Die kom best klaar. Dat stukkie schot slaat-ie er vanmiddag nog in, zee-ie der strak' nog teuge me. Nee, we gane morrege de have oit, let op!"

„Ja, let op! Hoor ie dat daar?"

Er werd op een bekken geslagen. De omroeper. „Der wor' gevraagd!!!.... een metroos!!!.... op de honderddertig..... Vanmiddag anmelde op 't kantoor Eendracht!!!"

Een ogenblik later ketsten de bekkenslagen weer tegen de huizen en klonken dezelfde woorden.

„Je denk toch zeker nie' dat er één op komp dage? Wie gaat er nou de leste reis van de teelt mee?"

„Tja, 't zel nie storm lope. Jammer, dat Kees ziek is geworde. Affijn, we zelle maar afwachte. Wat mijn angaat — nou as er niemand komt, dan doene we 't zonder."

„Mijn ook goed! As 't volk wil?"

„De loi komme strakkies an boord. We zoue 't kenne vrage?"

„'t Enige wat er op zit. Ze motte netuurlik harder sjouwe. Meschien, dat ze der voor een keer niks op teuge hebbe? 'k Zel et toch ies perbere."

De stuurman was er zeker van, dat de manschappen op het verzoek van hun schipper zouden ingaan. „De Ouwe leg in de reuk," mompelde hij, „'t Kom dik voor mekaar."

En het kwam in orde.

„Kijk ies loi," sprak de schipper, toen zijn mannen rondom hem op het dek stonden, „Kees is gisteravond ziek geworde. Je heb zeker de omroeper al gehoord?"

(Uitroepen: Ja! Dernet! 'k Wist nie wa'k hoorde! Wat scheelt ie? Is 't erg? Der kom netuurlik niemand!)

„Nou zou ik graag wille, dat jullie je hooischure dichtmaakte," vervolgde Veen. „Kijk ies an. As der niemand op komp dage, dan....." hij keek rond, „Heb jullie der wat op teuge om dan zonder een metroos de leste reis te doen?"

Hij wachtte even.

De mannen zagen elkaar aan, trokken onverschillig een schouder op, schudden kalm hun hoofd. Slechts één bleek ontstemd. Heerke Mostert. Een zuur type.

„Belneent! Voor ne keertje? Waarom niet? Da's geen doodwond!"

https://achterderug.nl

klonk het. Maar daar tussendoor (Mostert): „Bè je gek! Nog meer sjouwe!"
Hij kreeg een ribbestoot van Piet Vink, den oudsten matroos. „As jij je bakkes niet dichthoudt...."
„Jullie motte netuurlik wat harder anpakke!" sprak Veen.
„Schei maar oit, Ouwe," riep Vink. „Kompt er geen één, dan doene we 't zonder. Wat zeggen jullie loi?" „Netuurlik! Dat doene we!"
„Allright," zei Veen.
En hiermee was de kwestie opgelost.
De omroeper was door de volksbuurten van Haringstad gelopen, had in iedere straat zijn bekken laten kletteren, zijn stem laten galmen, had zijn best gedaan, en een gulden verdiend.
Maar er kwam geen gegadigde voor „opstapper" om de laatste reis met de H. 130 mee te gaan. Veen had de reders van het besluit der bemanning in kennis gesteld. Vanzelfsprekend hadden ze er geen bezwaar tegen in gebracht. Waarom ook? Als de schipper en zijn volk het goed vonden....
De volgende morgen stapten de mannen van de 130 met hun vrouwen en familieleden naar de haven. Het waren Schipper Veen, stuurman Valk, de matrozen Vink, Moerman, Storm, Mostert en Vlies, de oudsten Kees en Jan, de jongste Gerrit, de reepschieter Manus en de afhouder Flip.
De meesten hadden een „uitzeildertje" bij zich. In een bonte doek geknoopt, droegen ze een koek, een busje jam, sabbelaartjes, een zakje suiker, klein goed koekjes. „Ze luste ommers zo graag een zoetigheidje" zeiden de vrouwen altijd.
Het bootje, dat de logger de rivier af zou slepen, lag stoomklaar.
Enkele minuten bleven de zeelieden met hun vrouwen, moeders en kennissen staan praten.
Totdat schipper Veen waarschuwde: „We gane manne!"
Handen werden stevig geknepen, een snelle kus vluchtig gedrukt op nerveuze lippen (de mannen gaan ommers weer naar dat altijd gevaarlijke, naar zee!), moeders vermaanden hun zoons „voorzichtig te wezen", er klonken de bekende afscheidswoorden: „Goeje reis en behoue tois! Zegen en gezondheid!"
De tros werd losgesmeten.
Het slepertje stootte gillend drie stoomstaven uit.
Langzaam gleden de schepen uit de haven.
Zakdoeken wapperden, petten zwaaiden, handen wuifden.
„Dagg! Dagg!! Goeje reis!!"

— — — — — — — — —

Op zee! O.N.O. koerste de H. 130. Naar het „visserijtje".
Binnen twee dagen zou het met een goede wind bereikt zijn.
„Achteruit" maakte de stuurman de wachtlijst op.
De schipper speelde wat met een driehoek op een zeekaart.
„We zelle 't eerst maar ies bij de Wal perbere," sprak hij voor zich uit.
„Beljaat."
„As 't niet veel geeft, kenne we kalm an naar beneje zakke."
„Beljaat!" De stuurman was met zijn lijst gereed, nam een seinlamp, begon het katoen schoon te maken.
„Jan Schrier is op de 52 geweest. Hij mot er nogal wat vandaan gehaald hebben."
„Zo?! Nou, hij mag ook wel ies een opkommertje hebbe."
„Zeg dat wel. Hij heeft nog nie' veel an de wal gebracht."
„Nee!"
„As 'et teuge de 53 weer zo belabberd is as de andere reis, zelle we ook maar naar zijn breedte gaan."
„We zelle zien!..... Verdraaid nog an toe!"
„Wat is er an 't handje?" Veen keek naar zijn stuurman.
„Die lampe benne ook al van 't jaar nul. 't Ketoen ken je bijna niet meer opdraaie."
„As ze maar brande!"

Langzaam gleden de schepen de haven uit.

https://achterderug.nl

Een woedende schreeuw klonk op

„Ja, as.... Dat is et joist. Der komt geen vlammetje oit. De andere teelt motte we nodig een nieuwe stel vure hebbe."
„We zelle 't op ons verlanglijssie zette."
„Maak er maar een geintje van. Dâlijk motte ze brande."
„Je heb gelijk. Ik zel bove even een tang opzoeke. Dan lucht ik nog een beetje voor ik naar kooi gaat." Veen klotste het trapje op.
„Wel," vroeg hij, toen Valk even later met de lampen op dek kwam, „Doene ze 't?"
„Je ken zien, dat 'et een groen en rood vuur is. Daar is alles mee gezegd."
„As je 't maar zien ken."
„De eerste wachtsman mot er strakkies maar goed op lette."
„We zelle 't bij de consignes schrijven!"
Met een stuk krijt schreef hij op een plank bij het roer: Koers O.N.O. anhouden, bij windverandering schipper waarschouwe, op de seinvure lette!
„Ziezo, dat staat erop!"
De stuurman dook weg in het vooronder. Enige matrozen lagen in hun kooien. Andere knoopten een schepnet of omwoelden kaakmesjes.
„Moerman!"
„Ja?"
„Jij heb met Kees de eerste wacht."
„Mooi!"
„Wat ik zegge wou, de vure sputtere een beetje. Let in 't begin wat op. Je ken nie' wete...."
„'k Zel der naar loeke!"
„In orde!"

— — — — — — — — —

Het was een donkere nacht. Nieuwe maan.
Moerman en Kees stonden in hun dikke jekkers op het achterschip. Om beurten hielden ze het roer. Nu en dan drentelde er één naar het bak- en stuurboordlicht.
„Er is niks an de lucht!"
„'k Begrijp teminste niet, waar de stuur bang voor was."
„Soms spettert het een beetje. Maar dat kom' de eerste nacht meestal voor."
„Da's vast. Maar 't loop nou best."
„Beter zó, dan andersom."
Toen de hondenwacht opkwam werd er niet meer speciaal aan de vuren gedacht. De wind was aangetrokken. Hoewel toch nog niet zodanig, dat er gereefd zou moeten worden. De zeilen stonden gespannen en vroegen de volle aandacht van de wachtsmannen.
„Een aardig briessie!"
„Net mooi in de lappen."
„As 'et zo blijf, dan benne we der morgenavend."
„Bij leven en welzijn en dan recht voor de wind, zeker!"
„'t Glas liep een tikkie achteroit."
„Daar kè je nog niet veel van zegge."
„We zelle afwachte."
Ze zwegen, tuurden naar het kompas, trokken met kleine rukken aan de roertouwen om het schip in koers te houden.
De flauw verlichte kompasplaat was voortdurend in beweging. De zwarte kegels onder de streekletters zaten nu eens hoog, dan weer laag. De ongedurige kwajongensvinger dwars er overheen gleed onophoudelijk heen en weer. Voorzichtig, als wist hij, niet over de letters O.N.O. te mogen glijden. Om toch telkens, zodra de ogen van zijn bewakers zich een moment afwendden, O.N.O. te passeren. Maar het was een korte vrijheid. Onverbiddelijk haalden grote knuisten de helmstok om. Langzaam trok de zwarte vinger zich terug. Schuldbewust, en met een bij-bedoeling. Want nu probeerde hij aan de andere kant over de O.N.O.-grens te ontsnappen. De knuisten hadden de poging voorzien, ze kenden de knepen van de onrustige naald. Bijna waren de letters bereikt, of nauwelijks merkbaar werd het roertouw overgehaald. Op je plaats blijven!
„Kijk daar ies!" Vink wees naar bakboord-vóór.
Daar dook een groen licht op.
„Zeker een toiszeiler," zei Jan.
„'k Denk et!"
Beide mannen zagen oplettend toe. Het schip naderde snel. Ze hoorden heel zacht een motor ploffen. Een rood oog keek nu vurig met het loensende groene naar de H. 130.
„Wat doene die loi gek!"
„'t Lijkt wel, of ze recht op ons anhoue."
„Dat doen ze, as 'k et niet mis heb."
„Zoue ze wat nodig hebbe?"
„Waarschouw eve de schipper! Gauw, want dat ding zit zo bij ons."
Jan klom het trapje van het achteruit af.
„Schipper?" Geen antwoord.
„Schipper?" Beweging in de kooi.

https://achterderug.nl

„Ja?"
„Een schuit houdt recht op ons an. Of die praaie wil."
Met een ruk zat de ouwe op de rand van zijn kooi. „Is die vent nou helemaal...."
Plotseling hoorden beiden roepen. „Jan! Jan! Gauw! Kijk naar de vure!!" Ze zagen elkander aan. „God bewaar ons" riep Veen uit, „de lampe..... toch nog oitgegaan!" Hij sprong op een kist toe, rukte het deksel open.
Jan was in twee, drie sprongen boven, bleef staan, rende naar de vuren, struikelde, viel, stond op, keek.... „Oit!!" gilde hij.
Het andere schip was dichtbij, vóór de kop.
De schipper hoorde „Oit!!"
Meteen had hij een stakelvuur. Een lucifer, een lucifer, gauw! Een schrap. Mis! Nog één. Een vlammetje. Hij stond al op de trap. De stakel knapte aan, was dan ineens een grote vuurbal. Veen trok zich op dek, zwaaide met het knetterende, vlammende stakellicht, zag het schip vóór.
De wachtsman, voorover gebogen had met een hevige ruk de helmstok omgegooid. In de grillige vlammen zag zijn gezicht er spookachtig uit. Verbeten, gespannen. De figuur van den schipper was onheilspellend vervormd op het gatzeil getekend. Een dansende vlek, kort, lang, breed, smal.
De zeilen klapperden, alsof ze opschrokken. Een moment weerspannig, voegden ze zich weer gedwee naar de nieuwe richting, namen de volle wind met zware zuchten op.
Rakelings vloog de tegenzeiler langs het achterschip van de 130 voorbij. Het boegwater klotste wild op, spatte in stukken tegen de scheepswanden.
Het stakelvuur verlichtte even het vertrokken gezicht van den wachtsman op de voorsteven van het motorschip. Licht en schaduwplekken gaven een angstwekkende uitdrukking aan dat gelaat. Een woedende schreeuw klonk op. Onverstaanbaar.
In één flits passeerden de schepen elkaar. Dof pofte een motor. De kompasnaald vibreerde hevig.
Met een schok was hij over O.N.O. gesprongen. Langzaam keerde hij terug naar de verlaten standplaats.
De drie mannen stonden bij elkander. De vlammen knetterden. De knuisten van den roerganger zaten als twee spierklompen om de touwen. In het flakkerende licht leken de knobbels stevige bolsters.
Zenuwachtig wreef de hand van Jan over de mond, langs de neus en terug. Zijn ogen knipten dicht en open.
Boven de neus van den schipper was een diepe rimpel getrokken. „We magge God danke, dat et zó afgelopen is. Maak die vure nou klaar."
De „oudste" stapte onzeker op de reling, nam het bakboordlicht.
„Een beetje méér oplette was nie' kwaad geweest. Hoe zag jij, dat de lampe oit ware," vroeg Veen aan den roerganger.
„Wel, ik zag et nie. Maar toen Jan naar beneje was, schoot gelijk dat gezegde van de stuur in me kop. De lampe! 'k Wist wel nie', of ze oit ware, maar 'k docht, as 'k roep, dan komme jullie toch as de weergalg naar bove. Ik kon nie' gaan kijke. Anders hadde we zó op die ander gezete."
„Je hadt beter gedaan om eerst te late kijke, hè?"
„Gelijk heb ie. 't Is stom van me. Maar toen we de wacht overname, brandde ze nog."
„Affijn, we benne der Goddank goed afgekomme."
Een magere kop dook onder de kap van het achteronder vandaan. De stuurman. Hij trok zijn voorhoofd op, zijn mond neer.
„Zo!" was al wat hij zei. Dan zag hij het witte achterlicht van de motorboot.
„Net voorbij geschote," antwoordde Veen op de vragende uitdrukking, welke over het gelaat van zijn stuurman schoof.
„Zo!"
„Verduiveld goed gemannevreerd van hem." Veen wees op den matroos.
„Nou ja...." weerde deze af.
„Moel houe! 't Was zoiver."
„De vure wazze oitgegaan," verklaarde de matroos.
„Doch ik et nie'," zei de stuurman. Hij ging op Jan toe, hielp hem met de lamp.
„Allemaal larie," mompelde hij. „Motte de andere teelt nieuwe hebbe." Hij keek den jongen aan. „Blijf jij er maar af. 'k Weet wel zo'n beetje hoe je die dinge op mot kallefatere. Lekko maar!"
In werkelijkheid nam hij het werk over, omdat hij zag, dat Jan nog steeds niet van de schrik was bekomen. Zijn handen beefden met lichte schokjes.
„Machtig stuur, 'k vlieg naar bove, zie bij de boeg die motor." Verschrikte ogen zagen den stuurman aan. „En?" vroeg deze (laat dat jong maar praten. Dan komt-ie er het gauwst bovenop. Wat mot-ie geschrokken zijn).
„Nou, 'k docht, daar gaan we. 'k Zag ons spartele, tois schreeuwde m'n moeder, toen eigenlijk niks meer. Alleen die boeg voor me. Alles zwart voor me ogen. Enne.. nou.... ineens schiete we vlak langs mekaar heen.... Nee stuur, wa 'k percies docht.... weet ik nie' meer."
Hij staarde voor zich uit.
„In 't donker zie je.... En dan in 't water.... Was et nou dag.... hè?" Weer zweeg hij.
De stuurman peuterde aan het lampe-katoen. Zonder op te zien vroeg hij:
„Was jij der klaar voor?"
„Klaar?.... Bedoel-ie....." Jan keek den stuurman aan. „Bedoel-ie," herhaalde hij, „as we naar de kelder gegaan ware?"
Valk knikte.
„Klaar?.. Ja, wat zel ik zegge.. Daar denk-ie meschien niet an vóórdat er wat gebeurt.... Je schrik te veul op zo'n ogenblik.. Maar eh..... Affijn, 't is nou voorbij....."
„Daar heb jij gelijk in, jong. Maar 't had andersom ook kenne weze. Daar motte wij op zee rekening mee houe."
Jan antwoordde niet. Hij wreef met zijn hand over zijn voorhoofd.
„Weet je wat je doet? Ga jij maar naar kooi. Je wacht zal wel zo om weze. Ik blijf wel zolang tot er afgelost wordt."
Jan stapte naar het vooronder, vergat den stuurman te bedanken.

https://achterderug.nl

WELKE WAARDE

heeft een bloemententoonstelling als Flora 1935 voor den Nederlandschen tuinbouw? Deze vraag stelden wij aan H. J. Voors, alg. secr. der Alg. Ver. voor Bloembollencultuur, tuinarchitect en lid-secr. van het Uitv. Comm. der Flora 1935, die ons het volgende antwoord gaf:

ANTWOORD:

Een vraag naar de waarde van iets voor een gemeenschap, verraadt belangstelling voor de nooden en behoeften van de groep vaderlanders, welke deze gemeenschap vormen. Begrijpelijk is het, dat in crisistijden de nooden vooraan gesteld worden als antwoord gegeven wordt op de vraag, waarin de waarde van deze tentoonstelling ligt.

De tuinbouwbedrijven ten bate waarvan Flora 1935 is gebouwd, zijn in weinig fleurigen toestand. De tegenstelling van den rijkdom aan schoonheid die de bloemen tentoonspreiden, tot de zeer geringe profijten welke zij den kweeker heden opleveren, zou schrijnend zijn, indien niet de producten zelf tot blijmoedig voortgaan inspireerden.

Uit deren gedachtengang is de tuinbouwtentoonstelling geboren en daaraan is haar succes te danken. Onder succes dan hier te verstaan, dat er zuivere deelname was uit alle kweekerskringen, dat goede samenwerking tot uiting kwam bij den opbouw en dat zij aan de hoggespannen verwachtingen van de bezoekers blijkbaar voldoet.

Succesvol is zij ook in dit opzicht, dat in groote kring de zekerheid versterkt is, dat Nederland het tuinbouwvak volkomen meester is en aan vaderlander en vreemdeling het beste kan leveren, tegen bij de gewijzigde economische verhoudingen aangepaste prijs.

Een tentoonstelling als deze, in 8 weken door eenige honderduizenden bezocht laat iets na! En wel het rustige gevoel bij den kweeker, dat hij niets onbeproefd liet om zich een plaats te veroveren of om zijn plaats te behouden - en bij den bloemenliefhebber de zekerheid, dat de Ned. tuinbouwers aan zijn verlangen naar kleur en geur te midden van zijn zorgen zeker en op deugdelijke wijze kunnen voldoen.

Heemstede - 3 mei 1935.

H. J. VOORS. alg. secretaris

https://achterderug.nl

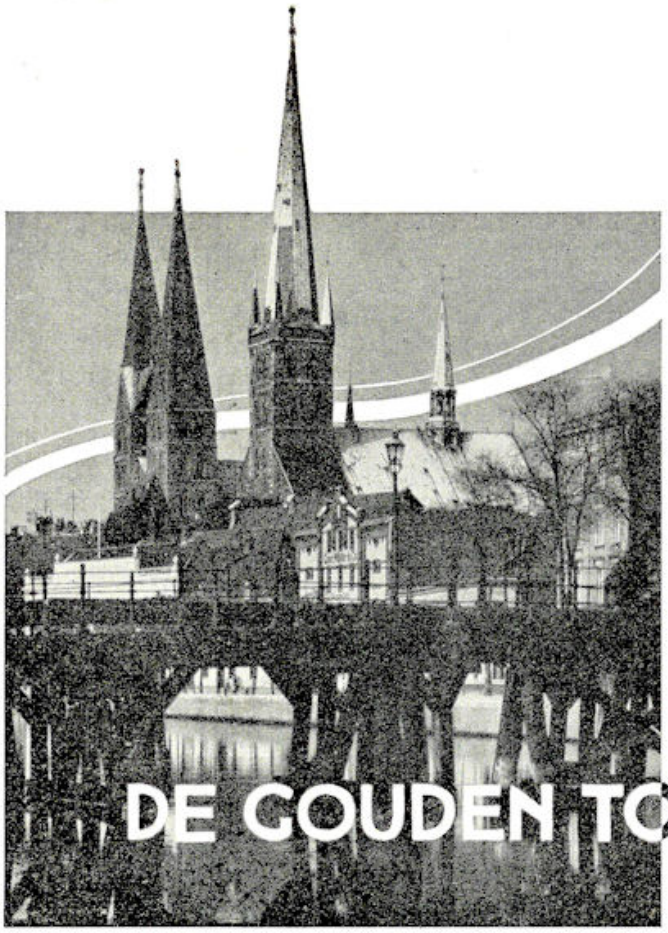

• een reisindruk

DE GOUDEN TORENS VAN LÜBECK

door J. E. KORTRIJK

Veel steden zijn er, veel moderne steden vooral, die geen eigen gezicht meer hebben.
Wie in later jaren terugdenkt aan een bezoek, moet zich inspannen om zijn vervaagde herinneringen niet te verwarren met die aan andere steden.
Was dat in Düsseldorf of in Duisburg? In Essen of Elberfeld? Zijn het de moderne wijken van Berlijn of van Frankfort, die ons voor ogen staan?
't Lijkt alles op elkaar. 't Is alles één huizentype, zo, dat men nauwelijks begrijpt hoe de bewoners nog weten, waar ze moeten zijn.
Dat alles is geen verwijt. De bouwindustrie is grootbedrijf geworden, moet grootbedrijf zijn, wil ze renderen. De regeringen stellen eisen op, minimum-eisen, waaraan de woningen beantwoorden moeten. Ingenieurs en architecten zijn telkens weer bezig met de puzzle, hoe ze, met de minste onkosten, het meest kunnen bereiken, het huis is een woonmachine, die precies in elkaar past en de beste oplossing wordt telkens weer herhaald, er ontstaan standaardtypen, die men niet alleen in de verschillende steden, maar ook ver over de landsgrenzen terugvindt.

Maar met de oude steden is het anders. Niemand die de klassieke stukken van Amsterdam en die van Brussel kent, zal ze verwisselen. Niemand, die in Hamburg's Sanct Paulie gewandeld heeft, vergeet, waar hij die enge straatjes en vreemde hokjes heeft gezien; Gent en Brugge mogen uit eenzelfde kultuur-periode stammen, ze hebben elk hun eigen gezicht, en al is er zeker verwantschap te zien met Middelburg en Veere, de markante verschillen kunnen niemand ontgaan.
En zulk een persoonlijke stad is ook Lübeck, een der oude Hansa-steden van Noord-Duitsland. „De stad met de Gouden Torens" wordt ze in oude kronieken genoemd en nog is het profiel van Lübeck reeds van verre te herkennen aan de vele spitse, hoog-opstekende kerktorens, alleen schitteren ze niet meer als goud in de zon, maar tekenen zich in vaal-groen af tegen de hemel.
Want deze uit baksteen opgetrokken kerken en torens zijn met dakpannen van koper gedekt in vroeger eeuwen; toen men meer gevoel voor kleur en schittering had en minder opzag tegen gevaarlijk en vermoeiend werk, zijn die koperen daken regelmatig gepoetst, zodat ze straalden in

https://achterderug.nl

onvergetelijke pracht.
Betreden we de stad, dan worden wij Hollanders verrast door een zekere verwantschap van het stadsbeeld met dat van Amsterdam en Utrecht. Veel baksteen, wat immers voor onze oude steden zo karakteristiek is, trapgeveltjes en vrij veel water.
De zoutpakhuizen, die aan de rand der oude stad gelegen zijn, en nu vrijwel geheel in verval en dicht met klimop begroeid, vertonen zeer sterk de familietrek met menig Amsterdams handelshuis, maar gaan we verder, dan komt het verschil weer zeer markant naar voren.
Nooit zag ik in Holland huizen van gekleurde baksteen: een gevel bijvoorbeeld, waarvan deur en vensters met een rand van licht-en-donkergroene bakstenen is omlijst, is volkomen on-Hollands.
En wel zien we in Nederland een enkele maal een wit-gepleisterd huis, maar nooit schijnt men bij ons op het idee gekomen te zijn, het stukwerk blauw, geel, rood of groen te kleuren. Toch geven zulke gekleurde huizen menig smal en kronkelend straatje (straatjes die er ons telkens weer aan herinneren, dat oude steden ommuurd waren en dus elke centimeter grond kostbaar was) een zeldzame charme.
En vinden we nu deze fris en bont geschilderde huisjes op een pleintje, dat met hobbelige, grijsblauwe stenen is geplaveid, en waar een paar berken zijn geplant met glanzend-witte stammen, wil dan bovendien de hemel voor een enkel keertje ook hier in het Noorden diep-blauw zijn en de zon ons vergasten op een stralend-gouden licht, dan is zulk een pleintje van een onvergetelijke charme.
Lübeck is rijk aan kleine pleintjes, gangen en hofjes, die door een poortje vanaf de straat te bereiken zijn, en een veilige, knusse, huiselijke indruk maken. Of het leven er altijd zo vredig was, en is, als we ons graag voorstellen? Of de moderne tijd ongelijk heeft, als hij onder dergelijke „knussigheid" opruiming houdt?
Dat zijn vragen die ons als toerist weinig aangaan.
Te midden van de schilderachtige oude straatjes en pleintjes vinden we de kerken terug, waarvan de torens reeds van verre te zien waren. Het zijn geweldige gebouwen, die niet alleen met hun torens, maar ook met de romp ver uitsteken boven de omgeving. Zuiver Gothische bouwwerken, de een nog indrukwekkender dan de ander, allen geheel uit baksteen opgetrokken, wat voor deze stijl een bijzonderheid is. Bijna allen (en de betrekkelijk kleine stad telt niet minder dan zes enorme kerken!) zijn ze reeds in de twaalfde of dertiende eeuw begonnen en daarna, in de loop van drie-, vier-honderd jaar afgebouwd.
Een zó algemeen verschijnsel, dat we er ons nauwelijks meer rekenschap van geven welk een tragiek er eigenlijk in ligt, dat bijna geen enkele middeleeuwse bouwmeester ooit de voltooiïng gezien heeft van zijn, in diep geloof en drang naar grootsheid en daden, aangevangen werk, ja dat het gehele geslacht van fanatiek-gelovigen, die zelf heel nauw en primitief behuisd, enorme offers brachten voor het godshuis, van bijna geen enkele kerk de voleinding beleefd heeft. Pas latere geslachten, die beter de afstand tussen willen en kunnen wisten te schatten, hebben hier en daar de grootse opzet der middeleeuwers voleindigd, maar lang niet altijd in hun geest.
Ik noemde het woordje „tragiek" en wij hebben neiging de middeleeuwen als geheel te beschouwen als een sombere, droevige tijd. Maar zou dat juist zijn?
Spreekt niet het inwendige van deze kerkgebouwen, voor zover het uit de middel-

eeuwen stamt, een heel andere taal?
Want laten we toch onthouden dat de houten beelden, waarvan we nu nauwelijks meer kunnen zien of ze al dan niet gekleurd zijn geweest, fel waren beschilderd en rijk verguld, toen de gelovigen ze in triomf naar de kerk droegen. Laten we onthouden dat het baldakijntje, boven het hoofd van dien heilige daar, vroeger niet zulk een stoffig-vale kleur had, maar hemelsblauw was als een echte zomerhemel.
Het grote orgel van de Maria-kerk, nu eigenlijk niets meer dan een façade, waarachter een veel nieuwer instrument verborgen zit, was toen het hier gebracht werd niet zo mat en dof en eerwaardig als thans: het heeft even heerlijk-fel geschitterd als de koperen torens, die zich op de kerken verhieven.
Godvruchtig en vroom kan in de Middeleeuwen niet gelijkluidend zijn geweest met wat wij „stemmig" noemen. Daarvoor heeft zich het bonte, jonge leven van die tijd veel te veel in de kerk afgespeeld. De vlaggen, die nu in de Maria-kerk hangen, zijn grotendeels van zeer veel jongere dan „Middeleeuwse datum", maar juist daardoor geven ze ons een goede indruk, hoe het er moet hebben uitgezien als de triomferende troepen van een stad na een veldtocht de vaandels ophingen in de kerk. Een vroom gebruik? Of een heidens-barbaarse gewoonte?
Het gaat ons, als toerist, alweer niet aan. Een uiterst pittoresk gebruik was het zeker. Hoeveel vertrouwelijker en huiselijker de band tussen kerk en leven in vroeger tijden geweest moet zijn, zegt ons ook een beeld als dat van de „kerkdief", een grappig

ding, dat terug ging op een oud verhaal en eenvoudig ter amusement van de kerkgangers hier moet zijn geplaatst.
Sterk spreekt deze andere, onze tijd vreemde instelling, uit de „astronomische klok", een geniaal werk, dat even herinnert aan het Franeker planetarium, maar dat door ons zeker niet met geloof en aanbidding in verband zou zijn gebracht. En dat nog minder, waar het geheel bekroond wordt door een reeks beelden (of eigenlijk, om de waarheid te zeggen: houten poppetjes!) de keizer en zijn keurvorsten voorstellend, die met het slaan van twaalven een rondedans uitvoeren. Het woord „plechtige ommegang houden" zou hier werkelijk misplaatst zijn!
Horen zulke dingen in de kerk?
Terwijl ik er twijfelend naar stond te kijken, ontdekte ik twee schooljongens, die plichtmatig maar verveeld de gehele kerk hadden bezichtigd en nu vol levendige belangstelling dit kunstwerk bestudeerden.
De mensen, die het hier plaatsten waren anders dan wij en toch.... precies als wij! Juist daardoor kunnen we ons in een eeuwenoude stad als Lübeck, die ons op alle manieren vreemd is, binnen een paar uur thuis voelen.
Het is ons alles vreemd en ver en toch.... zo heel vertrouwd.

https://achterderug.nl

A.J.KROPHOLLER

Stadhuis

● DOOR IR.DAAN JANSEN

Nauw verwant aan het vroege werk van Berlage zijn de bouwwerken van zijn jongeren geestverwant, den architect A. J. Kropholler, die zich reeds vroeg als een vurig aanhanger van de door Berlage gepropageerde beginselen deed kennen. Hij werd in 1881 te Amsterdam geboren en moet als jong technicus enkele jaren op het bureau van Berlage hebben gewerkt. Zijn eerste zelfstandige werken verraden dan ook sterk de invloed van den leermeester; zij herinneren aan diens Beurs en diens kantoorgebouwen voor de Mij. „De Nederlanden".

Men vindt bij Kropholler een zelfde geslotenheid in het gevelvlak en overeenkomstige rationele constructie en detaillering; zijn werk kenmerkt zich door eenvoud en klaarheid en ontleent z'n schoonheid uitsluitend aan een weldoordachte vorm en zuivere keuze van materiaal.

De rustige, klare compositie van zijn winkels en kantoorgebouwen te Amsterdam, Den Haag, Utrecht en Leeuwarden onderscheidde zich al dadelijk zeer gunstig van de overdrukke façaden in neo-renaissance of — erger nog — in de uit Duitsland geïmporteerde Jugendstijl, zoals die in het begin onzer eeuw maar al te zeer gewild waren. Uiteraard vonden ze niet de waardering, die hen toekwam, daar het grote publiek nog geen architectuur zonder overdaad van ornament kon waarderen. Anderzijds is Kropholler in de loop der jaren in zijn werk gegroeid, zijn detaillering is weliswaar sober gebleven, maar heeft zich verfijnd en zijn kennis van het materiaal heeft zich verdiept. Het latere werk is dan ook, hoewel de voortreffelijke qualiteiten van het vroege zijn gebleven, ontegenzeggelijk rijper en gevoeliger van afwerking en van toon. In dit verband zij het winkelpand van de firma Hagen op de hoek van Korte Poten en Heerengracht te Den Haag genoemd, dat, hoewel van jonge datum (1920), een bijna klassiek voorbeeld van een goed geslaagd hoekpand mag heten.

Kropholler is — we zeiden het reeds — als burgerlijk architect begonnen. Eerst na zijn overgang tot het R. K. geloof kreeg hij opdrachten voor kerkbouw. Hij ontwierp een complex van scholen, woonhuizen en kerk voor het Gevers Deynootplein te Scheveningen, maar slechts de woonhuizen en een kleine kapel zijn door Kropholler gebouwd; de kerk is later naar het ontwerp van zijn

https://achterderug.nl

geestverwant Van Moorsel uitgevoerd. De eerste door Kropholler gebouwde kerk is een parochiekerk te Beverwijk (1914), die juist door haar zeer sobere opzet de intenties van den bouwmeester heel zuiver weergeeft. Andere kerken volgden, o.a. te Bornerbroek, Hoensbroek, Ursem (N.H.), Tilligte (O), Amsterdam en Den Haag. Hun plattegrond is in overeenstemming met nieuwe liturgische opvattingen, waarbij een pijlerloos, overzichtelijk kerkruim vereist is, van waaruit alle aanwezigen de dienst op het koor zonder bezwaar kunnen volgen. Bijna zonder uitzondering zijn dan ook Krophollers kerken zeer brede, eenbeukige basilieken. De zijbeuken zijn weliswaar niet geheel verdwenen, maar tot smalle dienstgangen verschrompeld. Het koor is van gelijke breedte als het ruim en het altaar in een veelhoekige nis geplaatst. Een kruisbeuk ontbreekt en dus vormen in de plattegrond koor en schip één ruimte. De liturgie eist niettemin een geprononceerde scheiding tussen beide, zonder dat het vrije uitzicht op het koor wordt geschaad. Kropholler heeft aan deze eis op zeer gelukkige wijze voldaan door ter plaatse van de koortreden een forse baksteenboog te slaan, die herinnert aan de z.g. triomfboog van de oude Romaanse basilieken met vlakke zoldering en die men in vele romaanse en gotische dorpskerken, ook ten onzent, nog aantreft. Deze triomfboog is wel het meest waardevolle element uit vroeger tijden, dat hij aan de moderne kerkbouwkunst heeft hergeven. In zijn kerkruimten is deze a.h.w. de poort, die toegang tot het sanctuarium verleent. De afscheidende functie van de triomfboog komt te meer tot z'n recht, daar Kropholler het kerkruim niet overwelft, maar met een houten kap, die geheel in 't gezicht blijft en op zware gebinten rust, overhuift. Zulk een hoge bekapping is geheel in de geest van zijn streven: de constructieve samenhang als uitgangspunt en als grondslag van elke architectonische compositie te nemen. In verband daarmee voert hij ook bijna steeds zijn muurwerk in schoon metselwerk uit. Uit heel zijn wijze van bouwen spreekt een streng ambachtelijke zin. Elke constructie, elke profilering is weloverwogen en geheel in overeenstemming met het gebezigde materiaal.

In hem leeft nog iets voort van den Middeleeuwsen bouwmeester, in wien de kunstenaar en de ambachtsman een synthese vormen en in wien bovendien de overtuiging leeft, dat het bouwen van een Godshuis een gewijde taak is en dat slechts hetgeen waar en goed is daarbij toepassing mag vinden.

De zelfbeperking, die de bouwmeester zich bij de conceptie van zijn kerkinterieurs oplegt, verleent aan deze binnenruimten hun sober en waardig karakter. Menigeen, die de overdaad aan uiterlijke tooi van het traditionele Roomse kerkinterieur tegenstaat, zal verrast zijn door de ingetogenheid, die in Krophollers werk naar voren treedt. Toch is bij hem het streng en principieel doorvoeren van een rationele structuur geen beletsel een warme, gevoelige sfeer in het kerkruim te brengen. De persoonlijke intuïtie van den kunstenaar doet zich daarbij gelden, maar ook de keuze van het materiaal en de weloverwogen lichtinval dragen daartoe bij.

Van verre herkent men Krophollers kerken aan het hoge zadeldak en aan de zware conterforten, die de zijdelingse druk der gebinten ondervangen. Veel in de buitenarchitectuur herinnert aan onze oude dorpskerken, zonder dat echter van stijlimitatie sprake kan zijn. Vooral aan de koorzijde zijn ze interessant en zijn absis, zijkapellen en sacristie tot een boeiend en schilderachtig geheel met het hoge kerkdak verenigd. Ook de torens met hun ijle spits hebben meest een typisch Hollands karakter. In en uitwendig is de bekende St. Paschalis-kerk aan de Wassenaarse weg te Den Haag wel een der gaafste voorbeelden. Rijker is het plan van de kerk op de Linnaeushof te Amsterdam. Hier is als bij de romaanse kerken in Lombardije, de kruisvorm aangehouden met een massieve kruistoren in het centrum. Het altaar is onder de kruistoren geplaatst en de beide armen van de kruisbeuk, links en rechts van het altaar doen als kinderkapel dienst, terwijl de ruimte achter het altaar voor zangkoor en orgel is bestemd.

In de aanleg van deze Linnaeushof, waar de kerk op een binnenplein is geplaatst, door volkswoningen omsloten, komt Krophollers voorliefde om zijn kerken niet geïsoleerd, maar in architectonisch verband met andere gebouwen te ontwerpen, sterk naar voren. Men zegt, dat hij hier iets in de

https://achterderug.nl

EEN DOTREIS

door

JAAP KROONENBURG

Op een stoel naast de smalle bedsteê waarin Dirk Verheul te slapen ligt, tikt de wekker luid en haastig. Eensklaps gaat-ie te keer met ratelend geluid. Een slaperig gezicht komt boven de dekens uit en een lome hand tast naar de stoel om de wekker stil te zetten. Het is nog vroeg. In de huiskamer roept de klok vijfmaal „koekoek". Traag en geeuwend rijst Dirk overeind. Hij strijkt door z'n verwarde haren, geeuwt nog een paar maal, slaat z'n benen „buiten boord" en mompelt: „Wat binnik eigelijk stom om op Zundug zo vroeg op te staan." Hij trekt z'n kousen aan, bindt de banden van z'n onderbroek vast en begint opnieuw te gapen.

„Asset nou maar uit is!" bromt hij in zichzelf. Dan stopt hij z'n pijp, steekt een lucifer aan, en begint te roken. Zo.. nou kwam-ie weer bij. Een pijp tabak maakt een mens eerst goed wakker.

In een ommezien was hij nu gekleed en reisvaardig. 't Geweer hing hij over de schouder en riep dan door een kier van de kamerdeur: „'k Gaan hoor!"

„Goed zeun," gaf een zwakke stem van achter roodgebloemde bedgordijnen terug. In de toon waarop die twee woorden werden uitgezegd, lag heel de toegeeflijkheid van de zwakke liefhebbende moeder.

Dirk voelde dat en even deed het hem zeer. Zijn moeder zei „goed", omdat het tòch niets gaf, wat ze zei. Maar hij verzette zich tegen die gedachte. Hij was nou eenmaal geen kind meer!

Buiten gekomen liet hij de hond uit de schuur, die uitgelaten-blij tegen zijn baas opsprong. Hij streelde het dier over de kop en zei op luchthartige toon: „Ja jonge.... we gane dur same op uit.... jij wete toch niet offet Zaterdag of Zundug is.... maar goed ook!.. aars had je meskien ook nog bezware."

Hij liep de grintweg af, tussen de wilgen door. In het land over de sloot riep een eenzame vogel telkens angstig „kié.... wiet".

Het dorp lag nog rustig te slapen, toen hij door de stille straten ging, die leeg en verlaten te wachten lagen. Luid klonk de klank van zijn klepperende klompen. Het veel te ruime bandje dat de kapotte klomp bijeen moest houden, werkte daar toe mee.

Maar het deerde den wandelaar niet. Iedereen mocht weten dat Dirk Verheul daar ging, tot de veldwachter toe! Hij had een acte, niemand kon hem dus wat maken.

De dijk die naar „de grote Breek" voert, liep hij al fluitende. Zes zware klokslagen kwamen hem dreunend achterna.

Een kwartier later stond hij voor het water van „de grote Breek". De damp hing nog laag en dicht, zodat hij maar enkele meters voor zich uit kon zien. Ergens moest het bootje van Janman liggen. Hij zou daar alvast maar in gaan zitten en wachten tot de damp wat optrok. Zoekend liep hij langs de walkant. Maar hoe hij ook zocht, nergens was een bootje te vinden. Enfin, dan zou hij maar ergens tussen 't riet kruipen en zien of hij de eenden zó onder schot kon krijgen. Tenminste.... als ze er waren. Maar Piet van Arie had het hem verzekerd. Gisteravond, in de scheerwinkel, had hij 't gezegd. Of hij wist dat er een koppel wilde eenden op „de grote Breek" „huishield", had hij gevraagd. Nee, dat wist hij niet, maar dan ging hij daar morgenochtend direkt op af, was zijn antwoord geweest.

Op een beschut plekje, vanwaar

https://achterderug.nl

hij straks een ruim uitzicht over 't water zou hebben, hurkte hij neer, in afwachtende houding. De hond zat stil naast zijn baas. Soms spitste hij de oren, als was er ergens onraad te bespeuren.

Plotseling hoorde Dirk een bekend geluid: riemslagen op 't water.. een bootje dat langzaam nader kwam.... De hond begon te grommen, maar hield zich op een wenk van zijn baas stil. Dichtbij stond een fuik van Janman. Maar Janman ging op Zondag nooit naar z'n fuiken toe, bedacht hij snel.

Het roeien hield op.

Nu lag het bootje stil. Een vage gestalte rees omhoog, een stok sloeg met een harde plons het water stuk. Trillend kwamen een paar golfjes naar de walkant rollen. De stok, waaraan een haak bevestigd was, zocht behoedzaam het water af. Eindelijk rees het einde van de fuik omhoog. Zenuwachtige handen maakten het koord los.... een kluwen van kronkelende lijven gleed in de emmer....

Op dat moment herkende Dirk, zag hij wie het was.

Wit van drift greep hij naar z'n geweer en met de loop naar voren gericht, schreeuwde hij over 't water: „Lelijke dief!"

Een doffe val was het antwoord. Hevig geschrokken was de dief voorover in 't bootje gevallen. Bijna was hij over boord geslagen. Zijn eerste gedachte was, toen hij een glimp van 't geweer zag: „Dat is de veldwachter". Maar spoedig wist hij beter.

Zonder zich af te vragen, of de dief zich ook bezeerd kon hebben, ging Dirk voort: „Smuiger!.. moet jij de vis van een arreme ouwe man stele?!.... As ze van mijn wazze sloeg ik je pote kepot."

De dief, een zestienjarige jongen, rees overeind, een schuwe blik naar 't geweer werpend. De hond gromde zijn scherpe hoektanden bloot. „Ja, pakkem maar.... Hekkie," hitste Dirk de hond op. Dat deed den jongen naar de riemen grijpen.

„As je wegroeie jaag ik je een kogel achterna," dreigde Dirk.

„Wat moeje dan van me?" was de onwillige vraag.

„Hier an de wal komme en met me meegaan naar Janman.. hum ze vis terugbringe," klonk het beslist.

De jongen dacht even na.

Een kogel.... dat zou hij niet doen. Maar die hond vertrouwde hij niet. Hij wist: die kon zwemmen als een waterrat.

Bovendien, als hij wegroeide, had hij kans op een proces-verbaal en zó zou het misschien nog met een sisser aflopen.

„Nou, kom je nog of niet," riep Dirk ongeduldig, toen de jongen talmen bleef.

„Hij slaat me dood...." zei hij, half huilend.

„Zo, denk je dat? Nou deer he je niet bang voor te wezen.... Janman hiet geen Kooistra! Trouwens, al deedie et, dur zou niet zoveul verbeurd weze...."

De jongen kwam.

Toen ze naast elkaar voort liepen vroeg Dirk: „He je soms nog wat van een koppel wilde eende zien?"

„'k Hew gien eend zien," was het stugge antwoord.

„Nee, je zelle ze netuurelijk wel verjaagd hebbe!"

Zwijgend liepen ze verder. De damp was bijna opgetrokken, in de verte doemden de daken der huizen al weer op.

— — — — — — — — —

Janman keek verbaasd over het horretje, toen hij hen het erf zag opkomen. Hij was al in zijn Zondagse pak gestoken, de glimmende zijden pet had hij op 't hoofd.

„Wat hewwik nou an de hand?" vroeg hij in de deuropening.

Dirk voelde zich erg gewichtig. Hij toonde de vis en zei: „He je deer soms kennis an, Janman?"

Janman keek beduusd.

„Jollie," kwam het haperend over

„'k Hew gien eend zien," was het stugge antwoord.

https://achterderug.nl

Dirk duwde den dief naar voren.

z'n lippen, „jollie hewwe toch niet an me fuike weest?"

„Jollie.. jollie," deed Dirk verontwaardigd, „gien jollie!.... maar hier — hij het an je fuike weest." Meteen duwde hij den dief naar voren.

Janman keek bedroefd op den jongen neer, en zei, op waarschuwende toon: „Jonge, wat moeter zo van je groeie.... leet dut je nou een waarskuwung weze.... ik zel dur voor deuze keer niks van make, maar prebeer dan nou je leve durres wat te betere...."

„Is niet veul kijk op, Janman," meende Dirk.

„Ieder mens is voor verbetering vatbaar," vond Janman, „dur ken een heleboel met een mens beure, dat leet de Bijbel ons duidelijk genog zien.... assie dur spijt van het, dan willik em wel vergeve.. we hewwe allegaar vergevung nodig...."

Hij zag spotlichtjes in Dirks ogen glinsteren, daarom vervolgde hij hem strak aanziende: „Of doch je van niet soms?"

„Of doch je van wel soms," klonk het lachend terug, „nee maar, die is goed!.... wou je et mijn soms nog as kwaad anrekene dattik de dief bij je brocht hew? Haddik em soms een segaar anbiede moete, en gezeid hebbe...."

„Je hewwe goed daan, Dirrek," brak Janman af, „deer niet van!.. beter as dat je derekt nee de pelisie lopen wazze.... maar dat je dat doene op Zundug," daarbij wees hij op 't geweer, „dattis ook niet zo as et weze moet.. en dat zel ook wel niet nee de zin van je ouwe moeder weze...."

„Dat zel ik wete!.. deer het gien mens wat mee nodig.... ik zen dur toch ook niks van dat jij naar de kerrek gane.... dat moet jij wete!" antwoordde hij op nijdige toon.

Hij floot z'n hond en verwijderde zich, zonder te groeten.

— — — — — — — — —

Het was zijn plan geweest, op de terugweg nog even naar de „grote Breek" te gaan. Doch hoe verder hij liep, des te meer verging hem de lust daartoe. De vernedering, die hij in 't bijzijn van den dief had moeten verdragen, had hem kriegelig gemaakt. Maar hoe meer hij er over nadacht, des te zwaarder gingen hem die woorden wegen.

Dat zou ook wel niet naar de zin van zijn moeder wezen.... Hij werd dus op één lijn gesteld met dien jongen van Kooistra. En hij had nog wel gedacht dat Janman hem om zijn rechtschapenheid zou prijzen. Hij had zich zo gewichtig gevoeld, toen hij het erf van Janman opliep. Daar zou een pluimpje voor hem opzitten, en morgen hoorde je in 't hele dorp zijn naam noemen: hij had een dief gesnapt en hem gedwongen mee te gaan.... Wat een flinke vent!....

En nu had hij dàt moeten horen: Wat hij deed was ook niet in orde.

— — — — — — — — —

Zijn moeder heeft zich voorgenomen, bij zijn thuiskomst geen belangstelling te tonen. Maar als hij zo vreemd doet — net alsof er wat gebeurd was, zo stil zat hij voor zich uit te kijken — kon ze het om haar jongen niet laten er naar te vragen.

„Hew je nog wat skote.. zeun?" vraagt ze weifelend.

„Nee.. niks!.. ettis een dotreis [1]) weest."

„Zó," weet ze alleen maar te zeggen.

„Ettis meskien wel zoas u wellerus zeit.... Moeder!"

„Wat dan.... zeun?"

„Datter op zuk werrek gien zegen rust...."

De moeder luisterde verrast naar deze onverwachte woorden.

---

[1]) vergeefse reis.

WAT IS ER TE DOEN

om de band tussen Nederland en Zuid-Afrika nader aan te halen? — Op deze vraag geeft Zijne Excellentie Dr. H. D. van Broekhuizen, Gezant van de Unie van Zuid-Afrika het volgende antwoord:

ANTWOORD: Dit is vir my so duidelik as die sons wat nou so lekker, vir 'n klein rukkie aan die Hemel skyn, dat dit nie alleen wenslik maar uiterst noodsakelik is, so wel vir Suid Afrika as vir Nederland, dat die bande wat ons aan elkaar bind nader aangehaal word. Om dit te verwesenlik is nodig vir Suid Afrika om op die skole en Universiteite meer rekening te hou met Nederlans as leervak. Ons moet uit die Nederlanse bron put om Afrikaans te veredel en te verryk. Daar moet oor en weer meer gebruik gemaak van Nederlanse en Afrikaanse Literatuur. Dan moet daar meer geruil word. Professore, predikante, onderwyserkeers. Briefwisseling tussen skoliere. Besoeke van studente, toneel, voordragt, reisgeselskappe. aankoop van handels relasies. Emigrasie van fluiks deeglike goed onderlegde Nederlanders vrial boere met enig kapitaal. Suid Afrika is 'n land met 'n groot toekoms maar moet groei en uitbrei daarvoor het ons saamwerking nodig. Hermod. van Broekhuizen

197

https://achterderug.nl

BIJBEL BELLETRIE

door B. van Noort

We hebben in de laatste jaren enkele frappante boeken ontvangen, die op de een of andere wijze de bijbelse stof nemen als schema, als basis of als inhoud van 't verhaal. Er is echter een opmerkelijk verschil in de bewerking der stof.

De drie manieren.

Natuurlijk zijn er meer dan drie manieren waarop de bijbelse stof in romanvorm verwerkt kan worden. We wijzen op het bekende „Ben Hur", waar de schrijver rond een waarheidskern z'n fantasie vrij spel laat, we noemen „Het Kindeke Jezus in Vlaanderen", in welk boek Felix Timmermans met weglating van alle lokale kleur en gegevens het geboorteverhaal herplaatst in een vlaamse omgeving. Buiten deze twee is er nog een ganse rij. Dat de gewoonte om Bijbelstof te gebruiken voor roman of drama reeds oud is betoogt Seerp Anema opnieuw in z'n brochure „Bijbelstof en Belletrie" (Kampen 1934), als hij aanhaalt het drama „Christos paschoon", dat de theoloog Gregorius van Nazianzus reeds schreef.
Tot de romans uit de laatste jaren, die we hierboven bedoelden, rekenen we „De Sjoenemietische" van Seerp Anema, „Ruth" van Jilles Limburg en „Jonas" van Albert Kuyle.
Wat doen deze schrijvers met de Bijbelstof? Hoe verwerken ze die in hun boek?

Anema geeft in z'n verhaal de geschiedenis van Salomo en Abisag. Zoals bekend is rekent Anema deze Abisag, de schone Sjoenemietische die Davids ouderdom koesterde, dezelfde te zijn als de bruid uit het Hooglied. Maar bovenal komt in Anema's boek naar voren dat volgens de schrijver deze Abisag de afschaduwing is van Christus' Bruid. Abisag als bruid van Salomo typeert dus de Kerk in vereniging met Christus. De dragers van deze typologische openbaring zijn zich bewust van hun roeping in deze. Messiaanse banden binden Salomo en Abisag.
Reeds dadelijk valt dus op dat Anema geeft het Bijbelverhaal vermengd met z'n schrijversfantasie omtrent toestanden, gesprekken en gebeurtenissen (men zie bv. reeds dadelijk het eerste hoofdstuk: „Het geboorteuur van psalm 72") en tevens voorzien van een openbaringstendenz, die een persoonlijke visie van den schrijver inhoudt.

Limburg werkt in „Ruth" geheel anders. Hij heeft het bekende gegeven van Ruth en Naomi overgebracht in de huidige samenleving. Dus vertelt hij van een echtpaar, dat de geboortegrond verlaat, in den vreemde probeert zich een bestaan te verschaffen, terwijl de moeder met één der schoondochters later de oude woonplaats weer opzoekt om een laat geluk te verkrijgen, eindigend in 't huwelijk van de schoondochter met hun beider weldoener. Dat is dus zoals Van Ham 't noemde: Ruth in Holland. Het Bijbelverhaal wordt door Limburg alleen gebruikt als schema. Dit schema bond de schrijver op bepaalde punten (bv. ieder lezer verwacht dat de weduwe de vrouw van de genoemde wel-

https://achterderug.nl

doener zal worden — tot de schoondochter opeens gevraagd wordt — op bevel van 't schema), en op andere gedeelten moest de schrijver zelf z'n verhaal in de gang der intrige aanvullen, omdat het bijbels schema niet het ganse verloop op elk punt weergeeft. Zo moest Limburg zelf een oplossing vinden voor 't „verdwijnen" der twee zoons. Eén sterft er, de ander vlucht naar Amerika. De losser moet natuurlijk achterwege blijven, en inplaats van een hongersnood construeert de schrijver een economische crisis.

Kuyle blijft in z'n Jonas-weergave al heel dicht bij de bijbelse stof. Hij voegt er niets aan toe, en verzwijgt er niets van. Wel beeldt hij zeer plastisch uit de omgeving van natuur en mensen, waardoor hij z'n verhaal uitbreidt zonder het in wezen te vergroten. Kuyle is gegrepen door de profetische figuur van Jona, maar bovenal door de almachtige grootheid van Jahwè en dit voert ook de boventoon in z'n boek. Hij is de simpel-gelovige, die 't machtig verhaal van de eerst zwakke, later krachtige profeet voor ons parafraseert. Een recensent schreef enigszins vergoelijkend: „Natuurlijk moet men de inhoud van het verhaal aanvaarden zonder discussie." Ja, natuurlijk!

Vergelijking der drie.

Wanneer we deze drie boeken vergelijken met betrekking tot ons onderwerp blijkt Kuyle zich 't meest aan de Bijbelstof gehouden te hebben. Anema legt in z'n roman een persoonlijke visie, Limburg maakt een schematisch gebruik van 't Bijbelverhaal. Het is deze beide laatste schrijvers niet in de eerste plaats om de Bijbelstof te doen, Kuyle daarentegen doet niet de minste moeite om zich te ontworstelen aan 't machtig bijbels epos dat hem zo greep. Het is zeer de vraag of een bijbels gegeven behoefte heeft aan een accentuering door een modern auteur, maar als er behoefte aan bestaat, bevredigt Kuyle die het beste.

Moeilijk en gevaarlijk.

Een bijbels verhaal omwerken tot een hedendaagse roman brengt z'n eigen moeilijkheden en z'n eigen gevaren mee. We moeten erkennen, dat in christelijke kringen men zeer sceptisch staat tegenover dergelijke omwerkingen. De eerbied die men heeft voor de Bijbel als Gods Woord brengt menigeen er toe om te verlangen dat men afblijft van het heilige. De Bijbel heeft geen behoefte aan verfraaiïng door middel van een moderne bewerking. Het grote gevaar is dat de autéur te veel gaat spreken in z'n roman, terwijl 't Bijbels verhaal geen auteur aan 't woord laat, maar alleen God laat spreken.
De schrijver van een bijbelse roman moet vol eerbied zijn voor de heiligheid van zijn onderwerp en de kracht bezitten zichzelf steeds totaal op de achtergrond te houden. Bij „De Sjoenemietische" is van dit op-de-achtergrond-blijven niet steeds sprake. Daarvoor plaatst de schrijver zijn visie te veel op de voorgrond. Niet worden we in de eerste plaats getroffen door de bijbelse, goddelijke waarheden, maar we worden beziggehouden door de inzichten die Anema dreven tot het schrijven van z'n boek.
Limburg's methode kan ook onze bewondering niet wegdragen. Een roman persen in een bijbels schema is een hachelijke onderneming. Of 't schema òf de roman lijden daaronder. Omstandigheden, omgeving enz. verschillen meestal zo vaak, dat de auteur herhaaldelijk naar een „oplossing" moet zoeken, en die „oplossingen" zijn gevaarlijk voor de heiligheid van 't oorspronkelijk gegeven. Bij de geschiedenis van Ruth kon de schrijver nog veel gevaren ontzeilen, omdat alles speelt in een gewone, eenvoudige, dorpse omgeving; de auteur Limburg die zo goed thuis is in 't landelijk milieu wist doorgaans een aannemelijke oplossing voor de compositieproblemen. Maar bij een roman volgens 't schema van 't Esther- of Deborah-verhaal zouden de moeilijkheden zich opstapelen en zou er voor de eerbied voor de Bijbelstof groot gevaar bestaan.
Kuyle behoeft geen „oplossingen" te zoeken, omdat hij aan 't gegeven niets verandert.

Stijl van de roman.

Van een groot belang is 't ook hoe de

https://achterderug.nl

De wraèke van een stroper.

Ze waèren aollebei an 't aèrepels wieën, Arjaon en Klaos. Mê een klein dullefje was d' afscheidienge tussen de tweê blokken land, waè z' an 't werruk waère, zôdâ ze makkeluk is een praotje mee mekaore konde maèke.
„Zeg, Arjaon, zie j'm daè lope?"
„Over wien ei je 't noe weê?"
„Wê, kiekt dan, kie daè, bie die dorenbossen, kiek, daè loopt 'n. 'k Glove werentig, datt'n deze kant op komt."
Arjaon 'oudt even op mee wieën en kiekt naè de dorenbossen.
„O, bedoel je de Langen? Ie loer zeker weê op een stroper! Maèr ons maèkt 'n noe niks, oor. 'k Wou anders, da 'k maèr is een aès zag legge, zeg, êk zou 'm wê even blaèze, as dien Langen vort was! Wat jie, Klaos?"
„Nou, en of! Zeg, Arjaon, daè schiet m' ineêns wat in me gedachten. Zoue m'n um nie is even d'r tussen neme?"
„Wat wou je dan?"
„Kiek, ie komt deze kant uut. Dan moet 'n over die planke over die breèje dulleve. Dat 's een rotplanke. A'me die noe is een bitje verleide, en as 'n d'r dan over gaèt, duukelt 'n in 't waèter! Wâ zoue 'k lache, zeg!"
„Jao, mèr, ie zâ toch nie verzuupe?"
„Bei je gek, vent, zôvee waèter staèt 'r nie in."
En nog gauwer as d' aèzen, die d'n zô graog schoot, vliegt Klaos naè de planke, rommelt d'r een bitje an en gaèt dan weê gemoedereerd an 't wieën.
Langzaèm komt de Langen naèder. Naè lienks en rechs loert 'n, of t'r geên percesje te maèken is. Maè niks 'oor! De tweê, daè d'n â zô lange op loert, bin druk an 't werruk, dâ ziet 'n ook.
Maè wat 'n nie ziet, is, dat die planke zô gevaèrluk leit. En as 'n d'r midden op staèt, verliest z'n lange lief 't evenwicht en tumelt 'n in de dulleve. Maè ie is t'r even gauw weer uut ook. En net of t'r niks gebeurd is, loopt 'n vôbie z'n groôtste vieanden.
Gelache, dat die ebbe, toen d'n weg was, gelache . . . !! En jaèren laèter, as ze d'r wraèke vertelle, buldere ze 't nog uut van de lol.
„Ie ei zô dikkels achter ons gezete, maè noe ebbe m'um ook is te pakken gaod!!!!!"

(In Walchers dialect).

auteur zijn herschepping in stilistisch opzicht verzorgt. Een overdadige, geforceerde stijl past in dit verband niet, evenmin als een alledaagse banaal-aandoende zeggingswijze. Anema sluit zich in z'n boek aan bij de kunst van Mevr. Bosboom—Toussaint, dus bij de romantische visie. Is die in volkomen harmonie met de reële soberheid van de Bijbel? Voor 't „Hooglied" misschien wel, zult ge opmerken. Toch wordt de lyrische pracht van 't Hooglied omgezet in een romantische overdadigheid, die ons vreemd aandoet. Bekend is de zin uit Anema's boek: „Een omhelzing, kil als van waterdieren, maar gloeiend van taal van menschenharten, besloot den schrikkelijken tocht." In deze en dergelijke zeggingswijzen wordt op geforceerde manier afbreuk gedaan aan de schoon-lyrische helderheid van 't oorspronkelijk gegeven. Het romantisch-hoogdravende is een „toevoegsel" aan 't Bijbelverhaal en dit toegevoegde is een teveel.
Limburg heeft z'n taal en stijl vaak te gewoon, te alledaags gehouden. De sfeer van zijn boek staat ver beneden die van de bijbelse conceptie, maar hij behoefde zich 't minst aan die sfeer te storen. Het zou de moeite waard zijn om eens te onderzoeken welke lezers met hun gedachten bij de bijbelse Ruth bepaald werden, terwijl ze Limburgs boek lazen.
Kuyle's kracht ligt niet op romantisch terrein, maar op 't gebied der plastische uitbeelding. Z'n schitterend proza draagt het bijbels accent. Hoe vlammen de woorden van Jona op Ninevé's straten ons tegen. Hoe kleurig is de beschrijving van de oosterse markt. Hoe schoon is de aanvang als de herder Jonas ons wordt voorgesteld, z'n kudden hoedend tussen de heuvels van 't blauw-doorwaasde land. Welk een boeiend proza, fors en kinderlijk-gelovig, geeft het gedeelte waarin Jahwè een grote vis beschikt voor z'n weerbarstige profeet. De omgevende natuur is door Kuyle zo geschilderd dat er een harmonische eenheid ontstaat tussen mensen, dieren, planten en bergen. Kleurrijk, maar niet tè kleurrijk, vol geladen maar niet overdadig is dit proza.
Kuyle geeft wel een uitbreiding, hij laat Jonas herhaaldelijk spreken, hij geeft het gesprek met de schippers, hij geeft het machtig leven van de wereldstad Ninevé, de koning van die stad in al z'n grootheid en heerserskracht, maar boven alles is de geloofskreet: „Prijs dan Jahwè, Israëls Heer!" De pracht van de huizenstapels van Ninevé moet wijken voor de almacht van Jehova.
Dit proza is beheerst, ingehouden, ingetoomd door de eerbied voor Jahwè's grootheid.

Is 't moderne Bijbelverhaal met z'n accentuering van 't oorspronkelijk gegeven een behoefte? Neen, geen behoefte. Maar als 't zich opdringt aan een auteur, dat dan de eerbied voor 't heilige dwinge tot een volledig terugtrekken van het persoonlijke tegenover de heerlijkheid en de grootheid van 't Goddelijke. Het accent moet daar blijven liggen en daar alleen.

van het SPINNEWIEL in Drenthe

door U.G. Dorhout

Oudtijds was het geld in het Drenthse landschap heel schaars en de boerenbevolking, zowel de „eigenerfden" als „de keuters" leidden over 't algemeen een sober bestaan. Degelijkheid en eenvoud waren het kenmerk der bewoners. Bij de boerenbevolking gold dan ook in de allereerste plaats de spreuk „help u zelven".

Hierop was de gehele cultuur ingericht. Het bedrijf leverde vrijwel in z'n geheel de grondstoffen voor de dagelijkse behoefte. In het westelijk- en noordwestelijk deel der provincie was oudtijds de hoppe- en hennepteelt van grote betekenis, zodat ieder kerspel zijn eigen bierbrouwerijen bezat.

Ook de hennep leverde de grondstof voor eigen behoefte. Uit het zaad werd de olie geslagen, nodig voor de primitieve verlichting in die dagen.

Voorts leverde dit gewas de grondstof voor het onontbeerlijke touwwerk op de boerderij.

Van veel grotere betekenis was echter de vlasbouw met de daaraan verbonden linnenproductie en de schapenhouderij ter verkrijging van de zo nodige wollen stoffen.

De vlasbouw was dan ook van enorme betekenis. We zullen hier in dit verband niet uitweiden over de teelt van het lijnzaad en de omslachtige bewerking, welke het vlas moest ondergaan, alvorens het geschikt kon worden geacht voor het spinnewiel.

Een zeker gedeelte van het geoogste gewas werd achtergehouden voor eigen gebruik; de rest werd verkocht, veelal op de destijds bloeiende vlasmarkten te Dwingeloo en Ruinen.

Wanneer de werkzaamheden op het veld waren beëindigd; het aardappelrooien achter de rug en de boekweit van de akker was ingezameld, werd op de boerderij het spinnewiel voor de dag gehaald.

Waar twee meiden in dienst waren, moest, zodra het melken was afgelopen, een van beiden aan het spinnewiel tot 's avonds negen uur. Ook tussentijds, wanneer de werkzaamheden op de boerderij het toelieten, zat het gehele vrouwelijke personeel aan het spinnewiel.

Gedurende de eerste helft der vorige eeuw zag men 's avonds in de Drenthse boerenwoning drie of vier vrouwen ijverig aan 't spinnen, terwijl het manvolk, de voeten op de ijzeren plaat vóór het open haardvuur, zich onledig hield met breien.

Niet te verwonderen, dat het in die dagen voor een Drenthse boerenmeid als een krachtige aanbeveling gold, wanneer deze flink bedreven was in de kunst van spinnen. En het strekte haar ter ere. Waren het bij de Grieken niet de edelste en aanzienlijkste vrouwen, die deze kunst beoefenden?

De boerendeern, die bedreven was in het vak kon per dag twee stukken garen spinnen of 40 „knip". In de woonkamer of het voorhuis van de boerderij was aan een der balken van de zolder een rek bevestigd, hetwelk „de garenstok" werd genoemd en waarover het afgesponnen garen werd opgehangen. Een flinke hoeveelheid garen op de stok vormde begrijpelijk de trots van de boerenfamilie: een teken van kloeke zin en arbeidzaamheid.

Nadat het spinnen was geëindigd, kwam de dorpswever langs de boerderijen om de garens op te halen.

't Waren bekende dorpstypen die handwerkslieden, welke hun weversbedrijf uitoefenden in hun eenvoudige keuterwoning.

Het bezoek van den wever was voor de boerin een zaak van betekenis.

Niet te verwonderen, dat hij oudtijds werd onthaald op een grote eierpannekoek!

Door deze wevers, oudtijds dus een volkomen huisindustrie, werd van de linnengarens het zogenaamde „linnendoek" vervaardigd, hetwelk dan aan de boerin werd afgeleverd.

Geen groter trots voor de Drenthse boerin dan veel rollen linnendoek, welke werden geplaatst in de oude kast of het antieke kabinet. Achter deze stapels linnen bewaarde de boer zijn geldbuidel; baar geld: guldens en rijksdaalders.

Vandaar het oude Drenthse spreekwoord: „Hij stapelt ze achter 't linnen."

Het linnendoek vormde een belangrijk deel voor vervaardiging van allerlei kledingstukken, beddelakens, enz.

Bij de vaststelling van het loon der dienstbode werd een gedeelte in linnen bepaald.

Zo werd door een boerenmeid naast een zeker geldsbedrag aan loon meerdere malen bedongen drie tot zes linnen hemden en een linnen binderspak voor de roggebouw; een knecht bedong bij

https://achterderug.nl

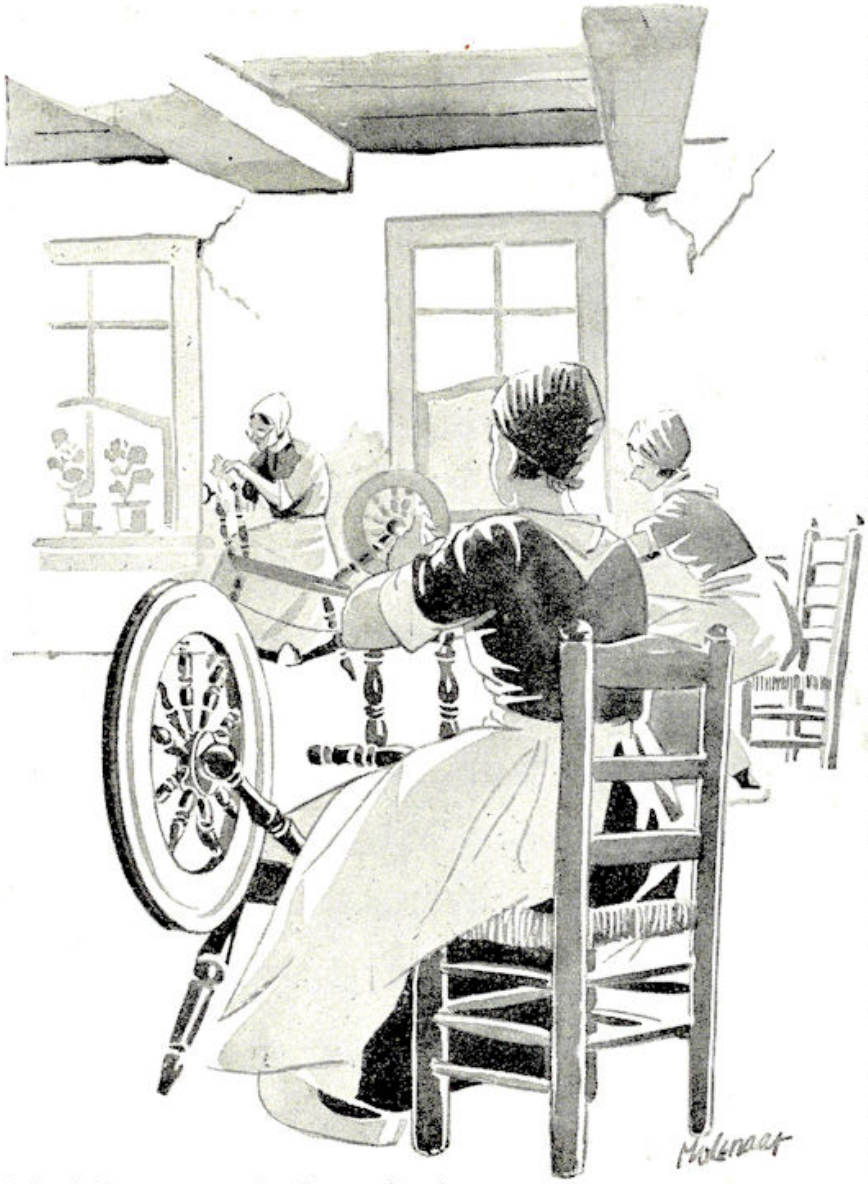

Drie of vier vrouwen ijverig aan 't spinnen....

zijn loon eveneens enige linnen hemden en een linnen broek en borstrok voor het houthakken in wintertijd.
Ergens vonden we vermeld, dat een welgestelde boerin bij huwelijk van zoon of dochter meermalen honderd linnen hemden als bruidsgeschenk meegaf. We merkten reeds op, dat naast het linnen ook de wol in het Drenthse boerenbestaan een voorname rol speelde.
De heideschapen, algemeen „de langstaarten" genaamd, leverden de onontbeerlijke mest voor de schrale gronden en de wol ten behoeve der kleding. Nadat de gemeenschappelijke kudde van een buurtschap de gehele zomer onder leiding van den herder op de heide had gegraasd, ving het schapenwassen aan in de een of andere plas of beek, waarna de dieren van hun wollen pak werden ontdaan. Een gedeelte der verkregen „vliezen" (vachten) werd door de boerenfamilie achtergehouden om er wollen garens van te spinnen.
Zo snorde er in wintertijd in Drenthe overal het spinnewiel. Ofschoon de constructie dezer toestellen vrijwel dezelfde was, liet zich ook ten aanzien van het uiterlijk de meerdere of mindere welstand kennen. De spinnewielen der gegoede boerendochters waren fijner beschilderd en op de standers voorzien van benen of koperen knoppen, waardoor de prijs varieerde van vier tot zeven gulden.
Ook de gesponnen wollen garens verhuisden later naar den wever, die er het ijzersterke „vijfschacht", drieschacht, voerlaken en schoedegoed van vervaardigde.
Niet te verwonderen, dat het weversbedrijf zich in Drenthe sterk ontwikkelde en in het begin der 17e eeuw tot grote bloei kwam, vooral te Meppel, vanwaar een levendige handel in bovengenoemde stoffen op Amsterdam ontstond.
In nauw verband met het spinnen in Drenthe stonden de hoogst interessante spinmalen, die de liefde en vrijage der Drenthse jongelingschap tot ondergrond hadden.
Meestal was de achtergehouden hoeveelheid vlas op de boerderij van die aard, dat de boerin met de meiden niet in staat waren om de gehele voorraad zelfstandig te bewerken. Teneinde de zuinigheid te betrachten — zoals we reeds opmerkten was het geld onder de boeren toen zeer schaars — nodigde de boerin in wintertijd enige meiskes uit het dorp of de buurtschap uit om bij haar te komen spinnen, waarbij iedere Drenthse schone heur eigen spinnewiel meebracht.
Bij dit spinmaal werden de meisjes gul onthaald op koffie met klonten en andere versnaperingen, terwijl tegen de avond „de flesse" op tafel kwam. 's Avonds kwamen de boerenjongens de deerns terughalen, waarbij de vrolijkheid der minnende paartjes hoogtij vierde. Bij het naar huis gaan droegen de jongens het spinnewiel, welke moeite langs de rulle zandpaden natuurlijk rijkelijk beloond werd!

https://achterderug.nl

De moeite werd natuurlijk rijk beloond.

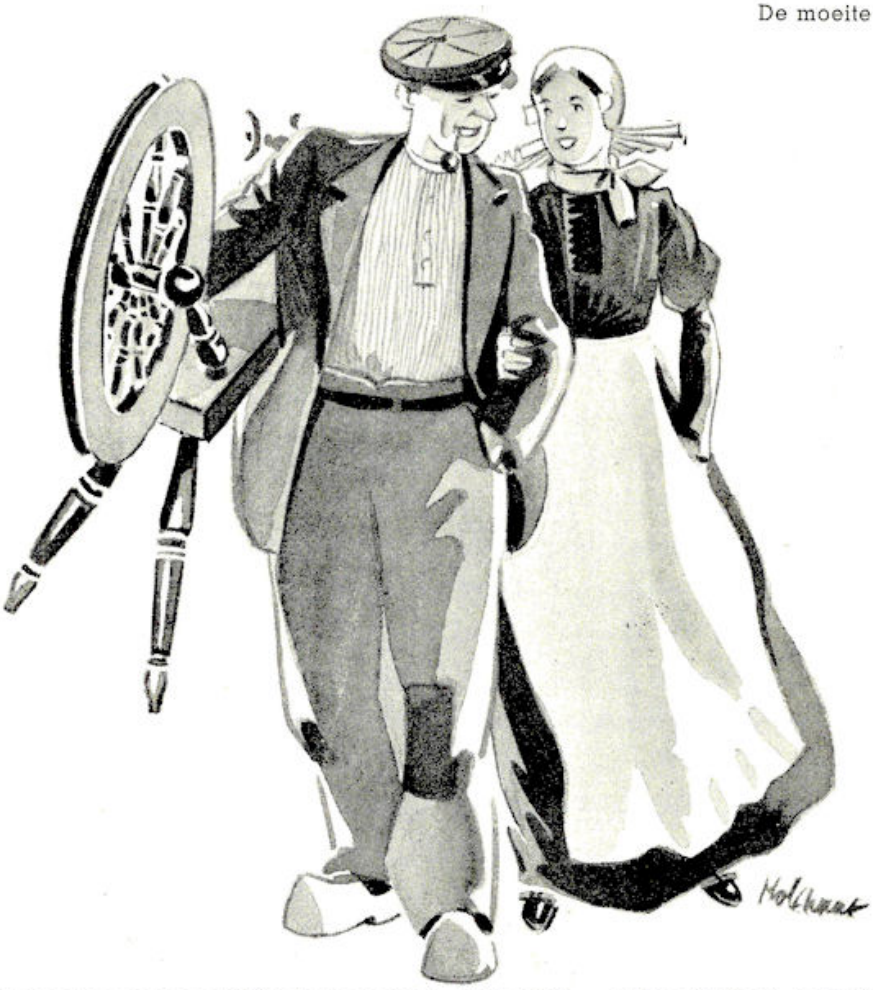

vermeerderde den afzet, de verhooging van de prijzen der landbouwproducten bracht meer geld in omloop en daarmee namen de behoeften der boeren, hun levenseischen aan voedsel, kleeding, woning en luxe toe. Door de meerdere openstelling der provincie werden de koopwaren hun als 't ware opgedrongen." Een en ander was oorzaak, dat ook het spinnen langzamerhand uit de tijd geraakte. Feitelijk in het Zuidwestelijk deel van de provincie vond men nog enige vlasteelt, terwijl verschillende boeren er voor eigen gebruik nog een paar schapen op na hielden, van wier wol dan nog garens werden gesponnen voor de eigengebreide sterke kousen.

Tot voor ongeveer vijftig jaren waren deze spinmalen „in het oude lantschap" nog algemeen in zwang. Nadat de vlasteelt werd ingekrompen zijn deze eigenaardige gebruiken langzamerhand verdwenen, doch nog heden ten dage spreekt de ouderwetse Drenthse boerenfamilie van „oet spinnen gaan", wat in de loop der tijden de betekenis van „logeren" heeft gekregen.

Februari was oudtijds de zogenaamde „spinmaand" en nog steeds noemt men in Drenthe de eerste Woensdag dier maand „Spienster Wönsdag."

Gedurende de tweede helft der vorige eeuw is in de oude huisindustrie en de daarmee samenhangende gebruiken een geweldige ommekeer gekomen.

De ontwikkeling van de landbouw nam ziendersogen toe, toen het gebruik van de kunstmest bekend werd. Het Drenthse heideschaap was voor de bemesting niet meer nodig. Ook de ontginning nam hand over hand toe; de Ned. Heide Mij. stelde de stoomploeg in dienst en enorme heideoppervlakten verdwenen. Aan de langstaarten had men hoe langer hoe meer behoefte.

Prof. Blink zegt: „In den loop der 19e eeuw nam de handel in Drenthe toe met de ontwikkeling van den landbouw. De grootere productie op de boerderijen

In dorpen als Uffelte en Orvelte en enkele buurtschappen treft men misschien nog enkele spinsters aan, terwijl enkele der oudere mannen de kunst van breien nog verstaan. Doch het „jongvolk" in Drenthe leert het niet meer.

Met teloor gaan van het spinnen verviel uit de aard der zaak ook het bedrijf der dorpswevers, terwijl ook in Meppel de eertijds zo bloeiende weverijen in de tweede helft der vorige eeuw vrijwel te niet zijn gegaan. Alleen voor de boerenbevolking in het naburige Staphorst en Rouveen, waar men de oude cultuur nog langer in zwang houdt, werd het weversbedrijf nog in zeer bescheiden mate uitgeoefend.

Zoals we reeds opmerkten hebben de toestanden in het aloude Drenthenland zich gedurende de laatste vijftig jaar radicaal gewijzigd. Het open haardvuur brandt nog slechts op enkele plaatsen; de herder is vrijwel een legendarische figuur geworden en.... het spinnewiel, vroeger de glorie van de Drenthse huisvrouw, snort er nog zeer sporadisch.

https://achterderug.nl

WAT IN DE AARDE VALT....

door Leentje M. Hagen

Mijn wereld is een hoog en smal raam, waarlangs in de avond mijn genoten, de snelle vogels, schieten. In de nacht staan de sterren daar en zien mij aan.
Soms vaart de maan langs, ik houd niet van de maan, hij maakt mij angstig en zeer bevreesd. Hij is zo koud en zo ver weg en ik weet dat er kraters op de maan zijn en oneindige zeeën, maar begrijpen kan ik dat niet en het maakt mij zeer moede.
Mijn wereld is een bak met bloeiende geraniums voor mijn raam, nu, in de zomer. In de herfst worden ze bleek en sterven. Dan wordt de bak weggehaald en ik heb een vriend minder.
Mijn wereld is een kleine glazen bak, dicht aan mijn verlangende ogen, een bak met water, waarin het zoete wuiven der wieren is; sierlijk en zeer zacht, zo zacht en langzaam als in een droom. Waterplanten klimmen omhoog naar het licht, het heilige wonder.
Daartussen is het beweeg en het leven van vele glinsterende schubben, van heftig slaande vinnen de plotselinge beroering, het zacht-glanzen van lang-vergeten kleuren.
Dit is mijn geruchtloze wereld, die wijd is als de oneindigheid van oceanen en diep als de dalen der zeeën. Mijn wereld, die schoon is als het verloren paradijs, en die zondig is als de hel.
Mijn wereld, die het oerleven is, wild als de jungle, waar de ratelslang tussen de lianen ligt en de tijger zijn lager heeft op droge reuzenvarens.
Mijn wereld is glanzend als de oneindigheid, die zich spiegelt, als de avondhemel in de zee.
Mijn wereld is teder, als het spruiten van de witte worteltjes uit de donkere bol.
Mijn wereld is jong, als het bloeien der kleine bloemen in de lente.
Mijn wereld is woest, als de geblakerde zandvelden onder een woestijnstorm.
Mijn wereld kent de wanhoop van eindeloze sneeuwvelden, ijs, ijs, ijs, waar het leven uitzinnig wordt en verstart.
Mijn wereld is de oneindigheid van lucht en water en wind, de ongeweten zaligheden van nooitvermoede schoonheid.
Mijn wereld is goed, God, en wijd, want het is immers Uw wereld?
Mijn wereld is een smal en klein bed.

Daar leef ik mijn leven, de dagen in en uit. Mijn lichaam is klein geworden, ineen geschrompeld en zeer weggeteerd. Het is mijzelf vreemd geworden. Dit is toch niet het lichaam waarmee ik vroeger door het leven ging?
En in van dromen zware nachten is het mijn lichaam niet meer, maar een vreemd vijandig ding, dat me gevangen houdt, waarin ik lijd, vreemde onbekende smarten en pijnen.
Ik weet, dat deze gedaanteverwisseling ook vroeger voor is gekomen. Ik weet dat uit oude verhalen, van den prins, met het lichaam van de kikker, de maagd, die veranderd was in een koe. Ik ken hun lijden, ik lijd het zelf mee, in dit wonderlijke lichaam, dat het mijne niet is.
Ik weet, dat de vlinder, die leeft in het lichaam van de rups, dit kent en weet.
Maar wat was ik dan vroeger, dat ik nu vergeten heb?
Was ik een schone, wrede libel, die over het water zweefde? Was ik een vlinder over vele bloemen? Of was ik een kleine lichte ster, in 't weefsel van de eeuwige nacht?
Ik ken dit gevoel alleen maar uit diepe verwarde dromen, waarin ik strijd naar de morgen. De mensen noemen die dromen koortsdromen, ik kan er mijn eigen woord niet voor vinden.
Ik kijk naar mijn hand. Mijn hand is mij zeer vreemd geworden. Kan dit mijn hand zijn? Ik ken toch mijn eigen hand wel? Die was lang en smal. Maar niet als deze hand, die de hand van een dode is. Waar het geraamte nog slechts van over is, kleine fijne beentjes, en lange smalle nagels, die steeds maar groeien, groeien.
Hoe ik deze nagels haat, ja, ik háát ze.
Iemand heeft mij verteld van de dood, en dat na de dood nog mijn nagels blijven doorgroeien. Hoe kan dat — kan als ik dood ben, iets van dit lichaam nog groeien? Kan dan de levenskracht in mijn lichaam blijven doorwerken, als ik gestorven ben?
Van gans mijn vreemd geworden lichaam, zijn mij de nagels wel het meest vijandig geworden.

Niemand weet het verschrikkelijke, dat ik weet. Niemand kent de angsten van de nacht, waarin ik alleen ben met dit vreemde lichaam. Dit vreemde lichaam, dat toch de enige wand is, die mij nog scheidt van het grote onbekende. Dun is deze wand, zo dun, dat ik er de eeuwigheid doorheen kan zien lichten. Maar ik sluit mijn ogen, ik wil niet zien. Ik klem mij vast aan het leven, zelfs aan het leven in dit vreemde lichaam. Ik wil mijzelf niet verliezen in die verschrikkelijkste van alle eenzaamheden, waarin ik pas voorgoed verlaten zal zijn. Neen, God, ik kan niet.

In mijn wereld speel ik vaak in de lange nachten nog de oude spelletjes van mijn kindertijd. Soms speel ik over de dood, maar meestal over het leven en over gezond worden. Vroeger, toen ik nog was als alle anderen, speelden we váák van de dood. Dat was het mooiste, omdat het zo droevig was. Wij wisten alles heel precies van de dood en we deden het heel huiselijk. Meestal mocht ik dood gaan, want ik wist er de mooiste dingen van te bedenken. Ik nam afscheid van allemaal.

https://achterderug.nl

Lietje kreeg mijn oude horloge, en Johan kreeg mijn bijbeltje en Geesje moest dan mijn jurken maar hebben, hoewel er heel mooie bij waren en het eigenlijk een beetje jammer was, want Moeder zei altijd dat Geesje zo slordig was. Geesje was toen ons dienstmeisje, ze was wel veel ouder dan ik, maar niet veel groter. Wij maten elkaar tegen de keukendeur, met streepjes.

Misschien zou ik er mijn mooie blauwe jurk uithouden, het was mijn eerste zijden en daar zou Geesje toch niets aan hebben. Maar als de jurk moest blijven liggen, tot Lietje er in gegroeid is, was hij allang ouderwets geworden en Lietje wordt immers nooit zo groot als ik?

Nu, dat moeten dan de anderen maar uitmaken. Over mijn blauwe zijdje maak ik geen beschikking. Ieder zou snikken, maar over mijn gelaat zou een lichte glimlach zijn. Ik zie die glimlach heel duidelijk voor me. Ik zal niet bang zijn voor de dood, o neen, wat is er in de dood, om voor te vrezen, zo lang je sterk en gezond en jong bent? O neen, ik ben niet bang voor de dood.

En dan de begrafenis — die zal heel mooi zijn. Ik zal begraven worden op een dag, dat de aarde heel diep onder de sneeuw ligt. Als er sneeuw ligt, is het warm, daar diep in de aarde. De dennen om het oude kerkhof zullen machtige lasten van sneeuw dragen, als bergen tegen de blauwe lucht. Alles zal buitengewoon plechtig en indrukwekkend zijn, en er zal in de krant over worden geschreven. Want zeker zou ik beroemd zijn tegen die tijd.

Het liefst zou ik zo worden weggedragen, op de schouders van die mij liefhadden. En het allerliefst zou ik zonder kist willen begraven worden, enkel ter rust gelegd in de warme aarde. Maar Vader zal dit niet willen. Ik ben zo bang voor een kist, het is zo benauwd als je moet denken, dat je je niet om zult kunnen keren..... Ik zal in mijn laatste wil zetten, dat ik geen toespraken wens. Ik zou er zelf in mijn kist om moeten lachen, als ik ze horen kon.

„Eenvoudige, indrukwekkende plechtigheid" zal er in de krant staan. Het is alleen zo jammer, dat ik niet meer zelf het verslag van mijn begrafenis in de krant zal kunnen lezen....

Ja, vroeger heb ik vaak doodgaan gespeeld. Nu kan dat niet meer. Vroeger wist ik alles van de dood, nu ben ik bang voor hem, omdat ik niets van hem weet. Het is alles veranderd. Nu speel ik leven, elke nacht.

Ik word een morgen wakker, en alles is anders. Ik kan weer slikken, zonder de verschrikkelijke pijn, die het doet. Ik voel, dat er iets door mijn lichaam stroomt, dat me doet denken aan vroeger. Er gebeurt iets in mij, een wonder. Waarom zou er met mij géén wonder gebeuren? Maar zo ziek, dat er een wònder nodig is, om me beter te doen worden, ben ik wel niet.

De dokter komt op een van zijn morgenbezoeken.... ik hoor zijn stem al op de trap, waar hij praat met Lietje.

„Ja dokter, heus, we winnen. Ik zie het nu elke dag."

En: „Stil, stil jij, niet te voorbarig," bromt onze dokter, „Keulen en Aken zijn niet in één dag gebouwd en je weet, hoe ernstig het is geweest."

Aan zijn ogen zie ik het, hij probeert wel het te verbergen, maar ik hoor het aan zijn stem. Het wonder is gebeurd, ik ga vooruit, ik word beter!

Ik zal misschien vervoerd kunnen worden en eindelijk de reis naar Zwitserland kunnen maken, die reis waar al zo vaak over is gesproken, dat ik er de kleinste kleinigheid van ken.

Ja, ik zal naar Zwitserland gaan, dat is erg, o wat zal dat vreselijk zijn.... als ik moet reizen, zoals ik nu ben geworden.

Maar als ik er eenmaal ben! Ik zal de stille bergtoppen in de hemel zien steken. Ik moet trouw kuren, o ja, ik zal alles doen, om weer als vroeger te worden, bruin en sterk. Dan zal ik misschien bergtochten gaan maken. Heel kleine eerst, want als je beter wordt en je moet weer leren lopen — ieder zegt, dat dit het erge is van beter worden: het leren van wat je altijd hebt gekund. Maar ik kan niet geloven, dat het erg zal zijn, het zal heerlijk zijn, overstelpend heerlijk, want het zal leven zijn.

Dan zal ik weer terug komen, hier, bij Vader en bij Lietje en bij Johan, als die dan nog niet is getrouwd. En Lietje en ik zullen met een glimlach denken aan de tijd, toen er bijna niets meer van me over was, dan een heel klein voetenheuveltje onder een deken.... zo, dat ik soms bang ben, dat ik niets meer heb dan een hoofd, dat denkt en een paar armen. En toch is het mijn eigen lichaam. Dan zal ik weer groot en sterk zijn, ik was altijd een hoofd groter dan Lietje.... ja, zo erg is het toch nog niet met me, dat er van mij bijna niets meer over is? Niets meer dan een paar ogen, en handen? Ik zal toch mijn oude lichaam wel weer terug kunnen vinden?

Ja, zo zal het leven zijn, en zo zal het wonder komen. Of misschien zal het anders gaan, het kan op oneindig veel wijzen. Elke nacht droom ik een andere, een nieuwe droom. En aan de morgen, als de dag schemert tegen de horizon en een vermoeden van het nieuwe licht door de duisternis gaat, geef ik eindelijk mijn lichaam over aan de slaap.

Want nu komen al gauw weer de anderen, die zich over mij buigen en mij behoeden voor dit allervreselijkste: sterven. Zij buigen zich over dit vreemd lichaam en zullen het weerhouden, dat het niet aan mijn leven en aan de angstige greep van mijn handen ontvluchten kan en de wand weg zal worden geschoven tussen mij en de oneindigheid. O neen, ik wil niet weg, nu nog niet, later, God, later, als alles anders zal zijn, en ik eerst nog mijn leven over gedaan kan hebben.

Maar als Lietje bij mij wil opblijven, wil ik dat niet hebben. Zo erg is het niet, dat ik in de nacht mijn leven niet zelf kan vasthouden. Ik heb de hele dag om te rusten, en Lietje en Vader mogen geen last van mij hebben. Nee, zo erg kan het niet zijn....

https://achterderug.nl

Dit is niet sterven, wat er met mij gebeurt.... sterven moet immers heel anders zijn? Ik moet leven en gezond worden. Morgen, ja, morgen zal ik denken aan de dood. Dan zal ik misschien nog eens spelen van de dood, ik speel nu immers altijd van het leven.
Is dat omdat ik bang ben voor de dood? Neen, de dood is zo verre van mij, hoe zou ik bang voor hem kunnen zijn? Maar zal ik dan eens, ééns durven sterven? Alle mensen moeten eenmaal sterven. Maar hoe kunnen ze, hoe kunnen ze, zonder waanzinnig te worden van angst?
O neen, ik wil niet sterven, ik kan niet sterven, het is toch niet mogelijk, dat dit, dat allerverschrikkelijkste, gebeurt met mij?

Ik ben in mijn dromen reeds vele doden gestorven, maar geen was zo afgrijselijk als de laatste. Het is de bevende huiver daarvoor, die over al mijn nachten ligt. Het is de vale angst voor dat einde, die als een klauw om mijn keel grijpt. Het is zo:
Een druk warenhuis, met het geroes van vele honderden mensen. Ik luister naar het gezoef van de draaideuren, naar het gepraat van de verkoopsters en de brokstukken van stemmen en gesprekken, die langs me gaan.....
„....prijs valt me nogal tegen."
„Toch niet, mevrouw, contingentering en dan de hoge invoerrechten...." „Pardon mevrouw, de lift is buiten werking momenteel, ja, wordt hard aan gewerkt, de reparateur is er mee bezig, ja, lastig nietwaar?"
De reparateur ben ik, ik ben vakman, ik lig op mijn buik op de zolder van de lift en ik pruts wat aan schroefjes en draden. Maar zo gauw zal die lift niet voor elkaar zijn, ik vind het veel te grappig om hier te liggen en al die hoofden voorbij te zien gaan. O ja, dat is heel grappig. Het lijkt wel hetzelfde, als wanneer ik 's avonds uit mijn raam hang. Achter mij hoor ik mijn vrouw ruziën met de kinderen, maar dat ligt ver buiten mij, ik hang uit het raam en beneden gaat iemand voorbij die ik ken en ik buig ver uit het raam en roep hem iets toe. Het is Maarten, de visboer en hij roept: „Heidaor, val niet op me pit, sig."
Zo, die moer zit weer vast, daar zat het 'm niet in. Wat drommel kan die lift mankeren, ik moet dat hele ding zeker demonteren. Wat zullen al die dikke dames, die met de lift een koppie thee boven wouen gaan drinken, mopperen als ze trappen op moeten schuiven. Het zal nog wel een lekker poosje duren voor dat ding klaar is en de baas zal mopperen over dat lange karwei....
Hedaar, wat gebeurt er nu? Schuift die hele verdieping naar beneden? God, wat gebeurt er nu.... die lift is losgeraakt en ik ga naar boven, naar boven, eens moet die lift ophouden, die kan niet altijd naar boven gaan.... wat nu, wat nu. Hoofd kalm houden, denken, hou je vast aan de liftstangen, hou je vast, vast, nee, dat gaat niet. En die lift gaat maar n a a r b o v e n. Dat houdt niet op. Roepen, gillen, schreeuwen, tweede etage, derde etage, mensen kijk dan, help dan, sta daar niet zo stom te gapen, zie je dan niet, dat ik mijn dood tegemoet ga.... straks zal die lift boven zijn, boven, God, God, God. ....Dat was een naam, mijn Moeder leerde me bidden, helpt bidden, helpt bidden, maar die lift, die lift gaat maar, g a a t maar, vijfde etage, zesde etage, ik ga dood, ik ga dood, ik ga dood, en niemand helpt me, zesduizend zoveel mensen zijn om me heen, het hele huis is er vol van, en ik ga dood, ik ga dood.... ik breek mijn handen bijna om de stangen en mijn voeten, het is zo donker om me heen, zo donker, straks zal ik worden doodgedrukt tussen de zolder en de lift, die me zoevend naar boven voert, de dood tegemoet. Ik zal gaan staan, nee, ik kan niet, ik moet blijven liggen, daar is de zolder, nee, is dit de laatste etage, blijf ik eeuwig naar boven gaan?
En in deze uiterste wanhoop, weet ik dat ik waanzinnig ben, dit is de waanzin, o God.
Dan trek ik het licht aan, en ik vind mezelf liggen in bed, alles is klam en nat om me heen. O God, neen, ik was niet dood, ik niet, maar zo is het gegaan. Iemand heeft het voorgelezen uit de krant, de man werd doodgedrukt tussen de zoldering en de lift, die hij moest repareren. En elke nacht sterf ik opnieuw deze dood. Zou dit de waanzin zijn?

Er zijn dagen, die nog zwaarder zijn dan andere dagen. Als ze voorbij zijn, vergeet ik, hoe erg ze waren, denk ik, dat geen enkele dag erger kan zijn, dan de dag waarin ik leef. Maar als ze langzaam weer naderen, voel ik me weerlozer en zwakker nog worden. De dokter schudt mismoedig het hoofd en over ieder in huis ligt een druk. Totdat ze langzaam weer wegebben en ik vergeet hoe zwaar die dagen en nachten zijn. Waarom moet ik een vrouw zijn en erger lijden nog dan een man? Waarom moet ik dit nutteloos lijden dragen? Waarom laat God de smarten van mijn vrouw-zijn zo hevig in mijn lichaam woeden, wanneer nooit de zaligheden van een vrouwenleven voor mij weggelegd zijn? Waarom moet ik lijden, voor iets waarvan ik nooit de zoete vrucht als de voleinding zal kunnen plukken?
O God, die woedende pijnen, die mijn lichaam verscheuren, zonder dat ik ooit een kindje in mijn armen zal houden? Want nooit zal ik een man de mijne mogen noemen, nimmermeer de naam horen, die voor een vrouw is weggelegd, en die tederder is dan elke andere naam, waarmee ze genoemd kan worden.
Wanneer ik dit kan leren overgeven, waarom moet ik dan nog langer die onduldbare smarten dragen, die het deel van elke vrouw zijn. Van alle pijn, die ik te dragen heb, is deze de ondragelijkste, omdat ze zo redeloos schijnt, een spotten over mijn leed, over mijn leven, over mijn lichaam.
Is niet al mijn lijden een bittere spot? Wat heb ik voor nut in deze

https://achterderug.nl

wereld? Een zieke, een wrak, een erger dan nutteloze, een last. Iemand die vegeteert op het medelijden van anderen, een parasiet van het gezin, die er alle blijdschap uit wegzuigt, en daarop verder teert.
Wat is de zin van het lijden? Het lijden heeft geen zin. Het is de wrede spot van een demon, met een weerloos mens. Het is een boos experiment, zoals van jongens, die vliegen de vleugels uittrekken en meikevers laten vliegen aan een touwtje. Hoogstens zijn wij als de vinken, die mooier gaan zingen, wanneer hun de ogen zijn uitgestoken. Ik kan niet zo zijn, ik wil niet zo zijn. Mijn ziekbed zal geen prediking zijn, zoals onze dominee zegt, die eenmaal in de veertien dagen een bekend gebed met mij bidt.

Vader, waarom kom je iedere dag zo lang bij me zitten?
Vroeger had je daar geen tijd voor. Is het dan weer erger met me geworden?
Lietje, waarom ben je zo zacht en stil, en waarom zing je zo weinig meer? Waarom is de piano nooit meer luid in huis, hij staat toch nog wel beneden, in de hoek bij het raam?
Johan, waarom vertel je me zoveel van je meisje en van later, als je getrouwd zult zijn? En waarom breng je zo vaak vissen voor m'n aquarium en bloemen voor me mee? Vroeger had je nooit geld daarvoor, want een student heeft wel andere dingen om aan te denken, en ik kreeg toch bloemen genoeg.
Waarom mag ik nu van den dokter zoveel dingen, die ik vroeger nooit mocht, en waarom praat hij nooit meer van als de zomer komt, en als het niet zo warm meer is en de herfst komt.
Waarom is het zo stil in huis geworden en waarom verbergen alle dingen een geheim?
Vader zit nu zo vaak bij me en leest me voor, uit de bijbel.
Vader heeft ons altijd, zijn hele leven, voorgelezen uit de bijbel. Vroeger waren we boos, omdat Vader zulke lange hoofdstukken las, en alle geslachtsregisters, met rare namen en nooit korte losse stukken, de mooiste.
Alles wat in de bijbel staat, is goed voor ons, want God heeft het gegeven, zei je dan, Vader. Waarom leest u dan nu alleen maar de korte stukken uit het nieuwe testament, uit de evangeliën?
In het huis mijns Vaders zijn vele woningen. Ik ga heen om u plaats te bereiden. Anderszins zoude Ik het u gezegd hebben.
Wie zijn leven zal willen behouden, die zal het verliezen.... wat zou Jezus daarmee bedoeld hebben, Vader? En wat hebt u er mee bedoeld, toen u het me voorlas? En dan het andere, het laatste. Zo het tarwegraan niet in de aarde valt en sterft, hoe zal het vrucht dragen?
Ik herinner me veel preken, ook wel over deze tekst. O ja, ik weet heel precies wat het betekent. Maar weet ik het ook, voor dit mijn èigen lichaam?
Ik weet wel wat deze stilte in huis betekent. Ik weet wel, waarom Lietje en Johan en zijn meisje en alle anderen zo verlegen voor mij zijn. Ik weet wel, waarom Vader mij deze dingen voorleest. Ik weet ook wel, wat God elke nacht duidelijker spreekt, achter de witte wand, die mijn lichaam is geworden. Ik weet ook, dat het mijn eigen lichaam is, en niet dat van een vreemde, dat hier ligt en sterft.....
Indien.... in de aarde valt.... ik weet, dat mijn lichaam spoedig in de aarde zal vallen. En heb ik nog gezocht naar de betekenis van mijn lijden? Heb ik nog getwijfeld aan de zin van het leven? En heb ik zó gevreesd voor het verliezen van mijn lichaam, omdat ik vreesde voor de blanke eenzaamheid van de eeuwigheid? Ach, zo heb ik gedwaald in alles. Het lijden heeft zijn zin, al blijft die voor ons verborgen. En wie zijn leven zal willen verliezen, die zal het behouden. En de eeuwigheid is niet de grote eenzaamheid, die ik zozeer geschuwd heb. Het is een huis des Vaders, met vele woningen. Anderszins zoude Ik het u gezegd hebben.
Wat achter de dunne wand van mijn lichaam oplicht, is de straling van de eeuwige stad, waar Vader mij daags en 's nachts van voorleest. De stad met de twaalf poorten van paarlen en de straten van goud, die God Zelf dag en nacht doorlicht met Zijn heiligheid en Zijn liefde.
Zo het tarwegraan niet in de aarde valt en sterft, hoe zal het vrucht dragen?
Dus heb ik gedwaald in alles, en ik kan mijn leven niet overdoen. Maar God weet het, God kent de dagen en de nachten, God kent de oneindigheid en mijn wereld, die elke dag kleiner wordt.
Nog is mijn wereld de blauwe lucht, met veel wolken. Nog staat de top van de noteboom uitgespannen, veel geel en goud tegen het raam. Nog schieten de vogels langs mijn hoog en smal raam, in snelle vluchten, de genoten van mijn snelle gedachten. Nog staan in de nacht de sterren voor mijn raam en zien mij aan.
Soms vaart de maan langs, ik houd niet van de maan, hij is zeer groot en rood als bloed bij het opkomen boven de donkere bomen van de bossen. Hij wordt lichter en kouder hoe verder hij reist, hij is zo ver en ik kan hem niet begrijpen.
Maar in de nachten lig ik nu vaak te staren naar mijn kleine glazen bak, waarboven een enkel licht brandt. Hoe mooi glijdt het licht over de blanke ruggen van mijn vissen. Hoe dromerig en verstild wuiven de wieren in het gouden water. Zo schoon moet ook het rijk zijn, waarheen mijn geest nu snel verhuist. En dan zal de helft mij nog niet bekend zijn.
Het dromerig en zeer teder bewegen van de vissen tussen de wieren, het plotseling opglanzen van hun vinnen, hun schubben. De lantaarntjes van de vuurvisjes glijden zo toverachtig door de schemer.
God, zeer heb ik gedwaald in alles. Maar neem mijn lichaam, en laat mij tot U komen, zeer berooid. Behoed mijn lichaam in de aarde, als het tarwegraan en dat het vrucht drage voor Uw aangezicht.

door Bettina Jacometti

Het is eigenaardig dat de persoonlijke aantrekkelijkheid van een mens juist vaak in zijn zwakten wortelt, en n i e t in zijn kwaliteiten. De volmaaktste, brave, beste man is lang niet altijd de sympathiekste. In ieder geval, in een land, zijn het bij uitnemendheid de zwakheden, die de buitenlanders aantrekken. Het grootste bewijs hiervan trof ik in de stad Napels.

„Napoli".... kleurig, slordig en verlokkend canaille. Waardige zuster van de vuurspugende Vesuvius en de kokende modderpoel van de Solfatara.

Smalle steegjes met wapperende was, vuile krotten met mooie kinderen, bedriegers met innemende glimlach die op iedere vraag een spottend antwoord en voor elke beschuldiging een geestige uitvlucht op de tong hebben.

Jubelende draaiorgeltjes, straatzangers met smachtende guitaren.... zachte riemslag op een doorzichtige zee en zweepgeknal en hoefgeklapper over hobbelige keien.. een tintelende zon over alles en op de achtergrond majestueus de duistere Vesuvius.... dat was echt oud Napels.

De laatste tijd komt echter ook hier verandering. Het verlokkende canaille wordt gedwongen een fatsoenlijke, zindelijke vrouw te worden (wat haar in 't geheel niet aanstaat en ook niet erg lukt). De straatmuziek is opgeheven en de Napolitaan, die zijn eeuwig „dolce far niente" niet meer kan voortzetten, is ook veel te brommig en ontevreden geworden om zin voor muziek te hebben. Hij heeft geen tijd en geen lust meer voor zingen en grappen maken. De straatmuziek die vroeger vanzelf als blij vogelgezang uit 't volk omhoog steeg is nu beperkt tot 't eeuwige afgezaagde „St. Lucia" en „O Sole mio" voor den vreemde.

oneindig mooi....

Vervalst door theatrale zangers met belachelijke bewegingen in zwart pak en lakschoenen.
Napoli is een schone stad geworden met brede straten, parken en plantsoenen. Oneindig mooi, maar haar karakter heeft ze verloren.
Aan de bedrijvige havens ziet men niet meer de „Lazarom", zakkenrollers en bedelaars, die hun rafelige vodden sierlijk dragen en een aalmoes vragen met 't vriendelijk lachje van iemand die een compliment maakt.
Geüniformeerde sjouwers en pakjesdragers met vast tarief zijn nors in de weer.
Ik was jaren niet meer in Napels geweest en de verandering trof mij diep.
Hoewel ik oprecht bewonderen moet wat hier verbeterd is, zo betreurde mijn egoïstisch instinkt toch niet minder dat wat verloren is gegaan.
Vooral de open wagentjes met de geestige koetsiers die zo handig bedriegen konden miste ik en aangezien die paar oude karretjes welke nog over gebleven waren er al te vervallen en jammerlijk uitzagen, nam ik een taxi om langzaam langs de zee te rijden. Ik vreesde reeds onenigheid met den chauffeur te zullen krijgen, die natuurlijk haastig zou willen rijden, omdat een auto die langzaam rijdt belachelijk is.
„Via Caraciolo", riep ik hem toe.... maar „piano.... pianissimo!"
Ik wachtte reeds op de beledigende blik, maar in plaats daarvan kwam opeens een glundere lach over zijn gezicht. „Capisco signora" zei hij en wierp mij een bijna dankbare blik toe (capisco = ik begrijp).
Het was tegen zonsondergang. Een zachte bries woei van de zeekant en de stad lag achter de palmen in de blauwe schemer van de avond. De lampen waren nog niet opgestoken en dit halve duister verlokte tot dromen en bekentenissen.
Mijn koetsier draait zich half om. Zijn bruin gezicht is bijna onzichtbaar in de schemer maar twee goede ogen schitteren er in. Als ik hem een sigaret aanbied, wordt hij meteen vertrouwelijk.
„Si, si," zegt hij met een zucht. „Tot voor kort was ik nog koetsier en had een mooi bont wagentje. Maar de wagentjes zijn gedoemd uit te sterven en zo besloot ik er tijdig een einde aan te maken.
Wat het verdienen aangaat, ben ik er op vooruit gegaan.... Maar toch, ziet u, spijt

....dat was echt oud Napels.

https://achterderug.nl

't mij erg.... vooral voor mijn paardje. Mijn collega's hadden het de bijnaam van „Tarantiella" gegeven, omdat het zo'n dansende gang had. Wij waren dikke vrienden en 't dier was dol op mij. Een machine is toch altijd maar een machine en geen vriend. 't Paard was eigenlijk een deel van mijn kleine familie. U had eens moeten zien hoe het mijn vrouw en mijn zoontje al van verre herkende. Als ik een goed ritje met een flinke fooi had, dan begreep hij 't al aan mijn vrolijk fluiten en danste bijna van uitgelatenheid.
Een auto is een machine. Je doet er benzine in en hij loopt.... maar hij heeft niets met zijn baas te maken.
Als 't soms guur was en 't regende, dan legde ik over „Tarantiella" 't zeildoek en zette hem een hoedje op en dan kreeg ik altijd een liefkozing. Af en toe draaide het zijn hoofd om een keek of ik wel goed zat onder mijn parapluie. Als ik dan zei: „moed houden Tarantiella, weldra houdt de regen op," dan hinnikte het tevreden terug.
Als we soms de gehele nacht gewerkt hadden en ik 's morgens doodmoe, koud en slaperig was, dan liet ik de teugels maar hangen en dutte in op de bok. Tarantiella bracht mij naar huis zo gauw hij kon en liep zo haastig of hij pas uit de stal kwam.
De auto daarentegen gaat op de onmogelijkste ogenblikken kapot en laat je opeens in de steek. Dat zou mijn paardje nooit gedaan hebben."
Hier zweeg de man en verzonk in sombere herinneringen.
Met een ruk gingen opeens alle lampen op straat aan en hulde ons in een scherp licht. Mijn chauffeur liet nu de auto rennen, als wilde hij zich snel verwijderen van de plek van zijn bekentenis.
Maar ik liet hem nog niet los.
„En het dier?" vroeg ik, „wat heb je er mee gedaan?"
„O, 't is in de buurt. Een boertje heeft het overgenomen en hij heeft 't er goed. Als ik 's Zondags een beetje tijd heb ga ik 't vaak opzoeken en breng 't oude brood van thuis mee. Dan zitten we een kwartiertje bij elkaar. Ik rook een sigaretje en hij legt zijn hoofd op mijn schouders. Maar als hij de auto ziet dan draait hij zich om. Hij wil hem niet zien. Alsof hij begrijpt dat die de schuldige is."
Langzaam nu weer, rijden we terug langs de zee naar de haven.
Als ik uit stap stop ik hem een flinke fooi toe: „Hier, amico, overmorgen is het Zondag en als je dan naar je paardje gaat, groet 't dier van mij en breng het een paar klontjes suiker mee."
Rome, Jan. 1935.

Het antwoord van Burgemeester Waugh

Hieronder vinden onze lezers een vertaling van het handschrift van Mr. A. Waugh, burgemeester van Albury, wien wij tijdens zijn bezoek aan ons land vroegen: Wat zijn uw indrukken over ons land en volk?

Antwoord: Niets kon mevr. Waugh en mijzelf groter genoegen hebben gedaan dan de buitengewoon aangename reis, die wij in Holland hebben mogen maken. De mensen zijn voorkomend, het voedsel is uitmuntend, het landschap is betoverend, en de schitterende wegen, omzoomd met bomen, zijn prachtig. Wij zullen naar Australië terugkeren met de prettigste herinneringen aan onze zo aangename reis, die zeker altijd ons in gedachten zal blijven. Ik zeg u vaarwel met de meest hartelijke wensen, die u mogen getuigen van mijn welgezindheid.

A. WAUGH, Burgemeester van Albury, Nieuw Zuid Wales, Australië.

(Zie het handschrift op de volgende pagina).

Mr. A. Waugh, burgemeester van Albury, vroegen wij

tijdens zijn bezoek aan ons land: Wat zijn uw indrukken over ons land en volk?

ANTWOORD:
ANSWER:

Nothing could have pleased Mrs Waugh & myself than the very pleasant visit we have made to the Country of Holland. The people are good, and the food is excellent the scenery is very entrancing, and the splendid tree lined roads that we have travelled are of the best. We shall return to Australia with very pleasant recollections of our most enjoyable Tour which will always remain in our minds.
I wish you Good Bye with the most heartfelt wishes of good-will.

A Waugh
Mayor of Albury
New South Wales
Australia

268

(Zie vertaling op vorige pagina).

romeo en julia

● geertruida van vladeracken

Nog leeft de idylle van Romeo en Julia in Verona voort. Nog staan er de paleizen waar de beide families, de Capulet's en de Montaigu's, met elkaar twistten en leefden in zo onverzoenlijke vijandigheid, dat zij voor de beide argeloze gelieven noodlottig zou worden.
Het is, wanneer men in de stille avond door de stad dwaalt, alsof ge u niet zoudt behoeven te verwonderen, wanneer ge er Shakespeare's drama nog eens in werkelijkheid zoudt zien afspelen. Vooral wanneer in de avondschemer of bij maneschijn de oude huizen met hun poorten en groenende binnenhoven die geheimzinnige sfeer aannemen, waarin romantiek en idylle opbloeien.

Er liggen ergens, wat buiten het centrum der stad, enige kale pleinen en stallen bij elkaar in de bradende zon, waar men tegenwoordig paardenmarkten houdt. Ge schrikt terug — hier kan het toch niet wezen! De tegenstelling kon dan ook niet groter zijn tussen deze nuchtere open vlakte en het graf van Julia, dat er wat terzijde van ligt. Toch moet ge die woestijn oversteken om er in de kleine oase te komen, door Verona in ere gehouden en trouw bewaakt. Men gaat er een hek door en betreedt de kleine hof met overhangend groen en cypressen, waar temidden der zuilenrijen de graftombe van Julia heet te zijn. Men gelooft het gaarne, al willen sommigen beweren dat er niet genoeg authentieke bewijzen zijn aan te voeren voor de waarheid ervan.

Een schone waan gaat dieper dan een zakelijk betoog; slechts weinigen zullen de illusie willen missen dat hier onder die opene sarcophaag het stoffelijk hulsel van de lieftallige Julia begraven ligt.
Wij zien eens rond. Wel zijn er veel grafstenen omheen, er zijn nog resten van een kerkje en een kloostermuur aan gindse zijde, ons dunkt het niet zo onwaarschijnlijk dat oude Veronese families hier hun graftomben hadden.
Er is een stok-oud baasje bezig de grond wat om te spitten en de rozenstruiken te snoeien, die straks, wanneer het volop lente is, als bloeiende guirlanden zich om de zuiltjes zullen slingeren.
Ook Shakespeare's borstbeeld staat er tussen 't groen aan het einde van de hof, en ieder die hier binnentreedt bezint zich nog eens op het drama van 's werelds grootsten dichter, dat, verhalende van Romeo en Julia's liefde, voor eeuwig zal blijven bestaan en een snaar in elk mensenhart zal doen meeklinken.
En dat nòg de hele wereld een bedevaartgang onderneemt naar deze plek en er zijn stille hulde brengt, daarvan getuigen de souvenirs, verdroogde bloemen, visitekaartjes zelfs, die er dag na dag, jaar na jaar, eeuw na eeuw worden aangedragen en achtergelaten.
Wat naïef dunkt ons eerst, maar dan.... zijn niet jeugdige aanvalligheid en liefde dingen van eeuwigheid, en hunkert niet elk sterveling ernaar, iets daarvan deelachtig te worden of ze in zijn herinnering als iets kostbaars te bewaren?

https://achterderug.nl

CONFRONTATIE

door Dick van Deemter

Mevrouw van Noort zit in een gemakkelijke stoel in de huiskamer. Ze heeft heel de middag wat onrustig heen en weer gedribbeld, kamer in, kamer uit. Nu zit ze met een boek en leest schijnbaar.

„Het kan er nog niet zijn, wel vrouw?" vraagt Mijnheer binnen komend. Zenuwachtig loopt hij op en neer door de gezellig-warm-aangeklede kamer.

„Nee, niet voor zes uur, heeft Kees gezegd. Hij dacht dat de uitslag pas tegen zessen zou zijn," antwoordt Mevrouw, terwijl ze een snelle blik naar de pendule werpt, die bijna zes uur aanwijst.

„Wat zal het heerlijk zijn als hij er is, hè? En wat zal hij blij zijn met de nieuwe fiets," verbreekt Mevrouw opgewonden de korte stilte en geniet zichtbaar bij de gedachte.

„Het zou prachtig zijn," bevestigt Mijnheer, „maar als hij niet slaagt, och, dan moet hij het nog maar een jaartje over doen. Het is verbazend zwaar dat staatsexamen, en wat betekent nu tenslotte een jaar op je hele leven?"

Mijnheer en Mevrouw van Noort bespreken in deze spannende ogenblikken heel de studiegang van hun zoon. Mijnheer klaagt voor de zoveelste maal over het feit, dat hij Kees van het Gymnasium heeft moeten afnemen, omdat hij tweemaal in dezelfde klas gezakt was, louter als gevolg van luiheid. Mevrouw vergoelijkt dit wat, door er op te wijzen, dat hij deze twee jaar thuis toch wel hard gewerkt heeft voor zijn staatsexamen.

De West-minster doet hen opschrikken....

Hij klingelt kwart over zes....

Hij werkte hard voor zijn staatsexamen.

Vrouw van Dijk zit in haar rieten stoeltje voor het kleine raampje. Ze heeft er heel de middag al gezeten en wat gewerkt aan verstelgoed. Maar ze heeft haar aandacht er niet bij. Telkens dwalen haar gedachten af, naar de grote stad, waarvan ze niets weet, dan alleen, dat Leendert, haar zoon, daar zijn examen doet.

„Zou die nog telegravere, Moeder?" zegt van Dijk, terwijl hij de deur op een kier zet voor de warmte, „och, 't is ook weer vijftig cent, hè, en jammer van 't geld, eigenlijk."

„Da weet ik niet," antwoordt Moeder, „om zes uur kon hij het weten."

„As t'ie d'r nog es door mag komme, da zou wel wonder mooi weze," zegt van Dijk met een zucht.

„Hij heb het in alle geval wel verdiend, hoor, och och, wat het-ie wat afgeblokt," verzekert Moeder, en ze denkt terug aan die ontelbare malen, dat ze naar zijn kleine kamertje gesloft is om hem koffie en thee te brengen.

„Maar as t' ie er niet komt, dan moet ie maar ophoue, dan kan het niet meer," zegt van Dijk met droeve stem.

„Ja, dat weet ie zelf ook wel, maar ik heb er wel hoop op," zegt Moeder.

Van Dijk en zijn vrouw bespreken in hun kleine kamertje het leven van hun zoon. Van Dijk memoreert de grote opofferingen, die ze

zich hebben moeten getroosten om hem te laten leren voor onderwijzer. En hoe hij toen is gekomen met de vraag of hij niet door mocht studeren aan de Universiteit en dat hij daarvoor eerst staatsexamen doen moest.
Vrouw van Dijk spreekt over de blijdschap die ze heeft nu ze het hem niet geweigerd hebben en van de dankbaarheid van Leendert.
„Hoe laat is het?" vraagt van Dijk plotseling.
De wekker wijst kwart over zes..

Kwart over zes.
Aan het eerste loket.
„Een telegramformulier, als t' u blieft."
Met stevige hand schrijft hij: „Hiep, hiep, geslaagd, Kees."

Kwart over zes.
Aan het tweede loket.
„Een telegramformulier, als t' u blieft."
Met bevende hand schrijft hij: „Het is mis gegaan, Leendert."

's Avonds.
De grote huiskamer is in feeststemming. Bloemstukken worden, als aankondigers van komende gasten, de een na de ander, binnengebracht.
Mevrouw loopt telkens naar de telefoon en doet bestellingen voor een feestpartij nodig.
Mijnheer zoekt sigaren uit en overweegt een spoedbestelling.
Een jongen met twee taartendozen komt aan de achterdeur.
Het dienstmeisje schrikt, ze mag niet uit vanavond. Ze moet open doen als er gebeld wordt.
Wat een vreugde om Kees....

Het kleine kamertje is somber verlicht.
Er wordt niet gebeld, alleen maar wat gepraat. Leendert vertelt hoe het gegaan is, en dat hij het niet heeft verwacht. Van Dijk en zijn vrouw luisteren naar dingen waarvan ze geen verstand hebben. Ze luisteren om hun zoon. Daar is de grote vraag: „wat nu?" Een onderwijzersbaan is niet meer te krijgen. Doorstuderen gaat niet meer. Hij zou geholpen worden als hij nu geslaagd was. En je komt nergens meer tussen in deze tijd.
Wat een droefheid om Leendert..

Als in het grote huis het feestmaal aanvangt en uit Mijnheer van Noorts mond de woorden klinken: „Here, maak ons dankbaar in voorspoed", buigt van Dijk in het kleine huisje zijn hoofd en bidt: „Maak ons in tegenspoeden stil."

— — — — — — — — —

Vijf en twintig jaar later.
Mevrouw van Noort zit in haar gezellige kamer.
Moedeloos legt ze de hand voor haar ogen. Ze snikt zachtjes....
Ze snikt om een groot verdriet..
Och, hun zoon, hun enige, hoe heeft hij hen teleurgesteld.
Zijn studententijd heeft hij verknoeid, zijn studie heeft hij moeten opgeven. Is ten einde raad, met vaders kapitaal een zaak begonnen. En nu, nu de laatste slag: Het faillissement....

Ze snikt.

In haar oog ligt de droefheid, die zo groot is....
Een Moeder, die om haar jongen schreit....

Vrouw van Dijk zit in haar kamertje.
Er ligt een glimlach op haar verrimpeld gelaat.
Ze kan het maar niet geloven, maar het staat er: „Benoemd tot Gemeente-Secretaris, Leendert."
Hoe hoog dat wel is weet ze niet, maar toch net zo als die meneer, die altijd met den burgemeester loopt.
„Och, hij heeft ook altijd best opgepast en hard gewerkt op 't secretarie."
In haar oog fonkelt de blijdschap, die zo groot is.
Een Moeder, die in haar jongen geniet....

's Avonds....
Als in het grote huis, onder tranen het gebed gebeden wordt: „Here, maak ons in tegenspoeden stil", stijgt in het kleine huisje de bede omhoog: „Here, maak ons dankbaar in voorspoed...."

https://achterderug.nl

politieke portretten
FLANDIN

door Kees Andriesse

Een Franse collega rekende me enige tijd geleden voor dat Frankrijk sinds 1871 het respectabele aantal van zes en negentig kabinetten heeft zien komen en gaan. Voorwaar, hier is — zoals hij met grimmige humor opmerkte — nog een sprankje hoop voor ouders met opgroeiende kinderen: leidt uw spruiten op voor minister! Er heerst steeds toenemende vraag naar!

Dit was nog gedurende het bewind van Doumergue, na wiens aftreden reeds weer twee ministeries gevallen zijn. Doumergue, de steeds glimlachende oud-president, moest plaats maken voor zijn intiemen vriend Flandin, stroef, eenzelvig, het tegengestelde van zijn voorganger.

Hij is zes en veertig jaar, de jongste minister-president die Frankrijk de laatste twintig jaar gekend heeft, en toch ziet hij er ouder uit dan Laval, die twee en vijftig is. „Daddy Longleg" noemden de Engelse journalisten hem in Stresa, niet ten onrechte, want hij lijkt temidden van zijn collega's een ware reus.

In tegenstelling met andere, op de voorgrond tredende Franse politici, is hij niet van jongs af aan in de politiek opgegroeid. Integendeel. De luchtvaart nam vroeger al zijn belangstelling in beslag. Hij was drie en twintig toen hij in een zogenaamde „zielsverkoper" (militair vliegtuig) zijn brevet als piloot haalde, en gedurende de wereldoorlog wist hij vooral aan het Ysèrefront de aandacht op zich te vestigen. Doch terzelfder tijd ontwaakte zijn interesse voor de politiek. Hij werd secretaris van Millerand, kreeg met vijf en twintig jaar een kamerzetel, en zes jaar nadien nam hij voor het eerst als minister aan de regering deel, om dan in November van het vorige jaar het tweede kabinet der nationale concentratie te vormen. De laatste Mei van dit jaar zegde het parlement hem echter het vertrouwen op, en thans heeft Flandin zich als no. 97 bij de lange rij van ministers-president gevoegd.

„Het liefste zou ik op het land gaan wonen en aardappels poten," zegt hij. „Maar dat is het noodlot van den politicus: hij leeft niet voor zichzelf, doch voor zijn land. En zo heb ik dan ook niet geaarzeld om aan Lavals verzoek om als minister van staat in het nieuwe kabinet zitting te nemen, te voldoen. Dat hij er in slaagde het parlement te overtuigen van de dringende noodzaak om de regering meer vrijheid van handelen te geven, heeft mij om velerlei redenen verheugd. Want ook in ons land maakt de crisis vele slachtoffers, en er moeten wel onplezierige maatregelen genomen worden om het staatscrediet te beschermen."

Flandin behoort tot de linksrepublikeinen, een groep, die deel uit maakt van de „democratische alliantie", waarvan Poincaré tot 1927 toe erevoorzitter was. Deze democratische alliantie is geen aaneengesloten partij, zij bestaat uit een centrum en een linker- en rechterzijde, die elk met hun eigen lijsten voor de verkiezingen uitkomen. Verschillende bekende politici, zoals Poincaré, Tardieu en Barthou waren er bij aangesloten. De politiek der alliantie is uitermate conservatief, hoewel de linkerzijde aansluiting tracht te vinden bij de radicaal-socialisten. [1])

Flandin is een overtuigd voorstander van deze, voor

[1]) Ondanks haar oproerige naam is deze partij noch radicaal, noch socialistisch, doch behoudend burgerlijk. Dit om verkeerde interpretatie te voorkomen.

https://achterderug.nl

onze begrippen wel wat al te losse vorm van organisatie.
„Zij laat den enkeling de grootst mogelijke vrijheid, terwijl toch de grote lijnen van ons program nooit uit het oog verloren worden. In 1932 is ons politieke einddoel in een aantal resoluties vastgelegd; in alle zaken, die niet in rechtstreeks verband daarmee staan kan elk kamerlid naar eigen overtuiging beslissen."
„Wat acht u de belangrijkste daad, die tijdens uw regering is volbracht?"
Boven de rechte neus, die bijna zonder overgang uit het voorhoofd voortspruit, groeien twee rimpels. De lijnen om zijn mond worden nog dieper, en als om hulp zoekend staart hij naar het plafond.
„Wat?" Hij zucht eens, plukt aan zijn snor.
„Er is zovéél! Het accoord van Rome, Stresa...., doch dat is voornamelijk aan Lavals onvermoeibaar werk te danken. Hervorming van de justitie, dienstplicht, maatregelen tegen de meest funeste gevolgen van de crisis. En toch moesten wij nog veel meer laten rusten...."
Plotseling verheldert zijn gelaat, de misantropische trek wordt iets verzacht.
„Ja, ik kan u toch een antwoord geven op uw vraag. Het belangrijkste feit van mijn bewind was een besparing van twintig centimes!"
„Millioen bedoelt u waarschijnlijk?"
„Neen, ik vergis mij niet. Twintig centimes. Dank zij onze maatregelen kon de broodprijs met twintig centimes per kilo verlaagd worden. En dat is van groter belang dan u misschien wel denken zult. Brood is, vooral in Frankrijk, een zeer belangrijk deel van de maaltijd. En ik behoef u zeker niet verder duidelijk te maken dat deze besparing vooral voor de minst-draagkrachtigen een merkbare verlichting betekent."
Weer zwijgt de grote man in zijn stoel voor me. Zijn ogen zwerven door het vertrek om eindelijk te blijven rusten op een portret van Poincaré, dat met een persoonlijke opdracht voorzien is.
„Ik vraag me wel eens af," zegt hij dan, en in zijn stem klinkt ontroering, „ik vraag me wel eens af wat hij gedaan zou hebben, indien hij thans nog het bewind zou kunnen voeren. Het beste van zijn leven gaf hij aan ons vaderland, om dikwijls met grove ondankbaarheid beloond te worden. Dank zij zijn werk kan Frankrijk thans nog met uitzicht op succes de strijd tegen de crisis voortzetten."
Flandin koestert een grote verering voor zijn groten voorganger. Hij laat me een sonnet lezen, uit een klein, wit bundeltje, aan Frankrijks groten regeerder gewijd. Ja, Flandin is een dichter. Haast blozend bekent hij er de auteur van te zijn. Men zou het niet zoeken bij dezen praktischen reus, levend tussen de dorre beslommeringen van het landsbestuur. Doch vele gedichten in het boekje getuigen van fijne aanvoeling en grote zeggingskracht.
„Ondanks de moeilijke tijd, die wij beleven, ondanks de grote offers, die gebracht zullen moeten worden, zal ons land blijven wat het was: de bakermat van cultuur en vrijheid!"
Dat is het antwoord op mijn laatste vraag. En ik geloof, dat de minister opgelucht was, toen de deur zich achter de rug van dien nieuwsgierigen krantenman sloot....

---

hier port men

SPELLINGCHAOS OOK IN RUSLAND.

In Rusland zit men al voor dezelfde moeilijkheid als bij ons. De leraren vliegen er elkander in de haren vanwege de spellingchaos. Alleen duurt de strijd daar al van 1917 af. Als we daar naar kijken dan kunnen we ons hier er mee troosten, dat we er nog een poosje om vechten kunnen. Althans wij ouderen. Straks komt er een nieuw geslacht, dat niet anders geleerd heeft dan de nieuwe spelling en zal ons hartelijk om al deze drukte uitlachen. Zó gaat het in de wereld!

ECHT VROUWELIJK GEANTWOORD.

Op de vraag door een Amerikaans blad gedaan aan enkele honderden meisjes, waarom zij het beroep gekozen hadden waarin zij werkzaam waren, kregen ze hoofdzakelijk het zeer nuchtere antwoord, dat ze aan de kost wensten te komen, tot tijd en wijle de ware Jozef kwam opdagen, waarmee ze in het huwelijksbootje konden stappen.
Een oprecht vrouwelijk antwoord, recht op de waarheid af, ontdaan van alle hoogdravend gezwam over emancipatie en gelijkstelling en al wat enkele tientallen jaren geleden meer opgeld deed, om de vrouw aan een baantje te helpen.

„BIJVERDIENSTEN".

Iemand schrijft in de pers dat hem gevallen bekend zijn waarin leraren aan Lycea en H.B.S. een ruim inkomen, groter dan hun salaris, bij hun gewone salaris er bij verdienen door het geven van extra lessen.
Gelukkig is het nog niet in elk gezin „crisis". Er zijn nog mensen die met „bijverdiensten" het dubbele en méér van hun inkomen halen. Om van te watertanden!

'T WORDT VOL.

Volgens berekeningen van het Internationaal Statistisch Instituut wordt onze kleine aardbol thans bewoond door 2 milliard mensen tegenover 1600 millicen in het jaar 1910.
't Wordt vol en de laatste tijd gaat het snel. Hoe moet dat over 25 jaar met de werklozen?

die frisse jonge kerel

Ieder die dit tijdschrift-nummer in handen krijgt heeft schik in die frisse jonge kerel voorop.
Misschien ziet ge op het volgende nummer een leuk meisjeskopje of een snelvarende boot die zó door het water stuift, dat er een heel schuimspoor achterblijft, of een vaas met bloemen, of een mijnwerker in de schacht, glimmend-zwart van zweet en kolengruis.... Daar zal dan het nummer niet minder om zijn.... Er zijn gelukkig duizend mogelijkheden om van een omslag een goed o m s l a g te maken, een expressief, suggestief omslag.. een LIBELLEN-OMSLAG.....
Maar natuurlijk is het geen toeval dat op dit eerste nummer zulk een frisse kop staat.
Daarin vindt ge weerspiegeld de bedoeling om van dit blad een fris blad te maken, een blad voor deze tijd.
We weten dat daaraan behoefte bestaat.
Dáárom wordt hier vastberaden gezegd: DE LIBEL is een blad dat ge spoedig zult waarderen en dan niet meer missen wilt.
Hoe we dat weten?
Heel eenvoudig omdat DE LIBEL gedreven en gedragen wordt door hetzelfde élan dat in de „Libellen-Serie" zozeer de aandacht heeft getrokken, waaraan de „Libellen-Serie" zijn uitbundig succes dankt. Ongetwijfeld zal in die belangstelling ook DE LIBEL delen.
Alstublieft.... hier is DE LIBEL nummer je.

Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
't Is een maandschrift, dat lang niet mis is,
't Is een maandschrift voor mensen van onze [tijd,
Voor ieder, die flink en fris is.
Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
Nu moet je je abonneren.
Er is maar één antwoord op onze vraag: —
Toe, abonneer je nog vandaag,
Je zegt: Daar zal 't niet aan mankeren.

van goede familie!

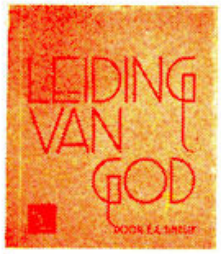

We wezen er reeds op dat er verwantschap is tussen de „Libellen-Serie" en dit blad „De Libel". De Libellen-Serie is over heel Nederland bekend. Er is geen plaats of men weet er, dat de Libellen-Serie een rij boekjes is over allerlei onderwerpen, een serie-uitgave, die een half jaar geleden is begonnen.

In Zeeland en Groningen, in Noord-Holland en Limburg, overal weet men te vertellen dat aan de Libellen-Serie zulk een buitengewoon-gunstige ontvangst is ten deel gevallen.

De pers was eenparig in haar lof over de keurige verzorging, de rijke verscheidenheid van onderwerpen, de keus van medewerkers, kortom over de gehele Serie als zodanig.

Boekhandel en publiek toonden zich enthousiast. Met het gevolg dat van deeltje na deeltje herdrukken nodig bleken.

Met het gevolg dat nu — na een half jaar — het aantal verkochte exemplaren met z e s cijfers moet worden geschreven (123456).

Dat betekent, dat in een half jaar meer dan honderd-duizend deeltjes uit de Libellen-Serie zijn gekocht, gelezen, ten geschenke gegeven.... Natuurlijk omdat ze zo in de smaak vallen.... En die stroom gaat dagelijks door.....

Welnu: dáárom zeggen we: „De Libel" is van goede familie.

En nog eens: ongetwijfeld, in die belangstelling zal ook „De Libel" delen.

123456

politieke portretten • muziek - volkszang • actuele artikelen • folklore - humor • natuurbeschrijving • paed. artikelen • novellen - enz.

En nu iets meer over „De Libel".

Ge ziet die strook gekleurd papier hiernaast! Wat ge daarachter moogt verwachten? Allerlei wat u interesseert. Zoals de „Libellen-Serie" zich beweegt op velerlei terrein, zo is „De Libel" een maanblad voor letteren en kunst, voor folklore en muziek, voor zielkunde en wetenswaardigheden, voor tekening en foto, voor zending en opvoeding, voor tekening en actuele onderwerpen en meer.....

Ja, dat staat hier alles zo tam, zo gemakkelijk..... Maar de wijze waarop dat alles zal worden behandeld, de frisheid waarmee het blad zal worden geredigeerd, de aantrekkelijke afwisseling en verscheidenheid in inhoud en technische verzorging, die alle zullen maken dat ge elk nieuw nummer van „De Libel" met belangstelling zult tegemoet zien. Een levende uitgave zal „De Libel" zijn, een maanblad voor deze tijd.

Daarom zal ook „De Libel" zijn lezers bij tienduizenden vinden.

Hoeveel de prijs bedraagt?

Drie gulden per jaargang. Dit geldt ook voor de eerste jaargang, die loopt over 9 maanden (Jan.—Oct.). Voor drie gulden ontvangen abonné's dus de negen afleveringen, die tot en met September van dit jaar verschijnen.

Staat ge nog niet als abonné ingeschreven, laat uw abonnement dan onmiddellijk ingaan door direct gebruik te maken van het bestelformulier op de gekleurde strook (achter in dit nummer) en het in te leveren bij uw boekhandelaar of op te zenden aan

BOSCH & KEUNING UITGEVERS-DRUKKERS . BAARN

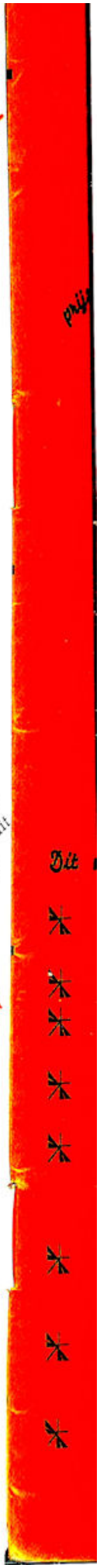

https://achterderug.nl

de libel

maandschrift voor deze tijd

EERSTE JAARGANG NUMMER 1
REDACTIE-ADRES: POSTBUS 1, BAARN
UITGAVE BOSCH & KEUNING, BAARN
KOMT DE 3e DONDERDAG VAN DE MAAND
ABONNEMENTSPRIJS 3 GULDEN PER JAARGANG,
OOK VOOR DE EERSTE JAARGANG (JAN.–OCT.)
IN TWEE TERMIJNEN BIJ VOORUITBETALING

Verloren zoon

Hij biechtte, en hij liet zich al meer gaan,
Vertelde als een kind zijn wedervaren.
De dwaze dagen van zijn los-geleefde jaren
Meldde hij trouw en openhartig aan.

Hij hield geen enk'le zonde stiekum schuil.
Hij ging beschaamd de vuilste kroegen binnen.
Bekende de begeerten der bedwelmde zinnen,
En toonde heel zijn leven naakt en vuil.

Totdat hij plotseling niet verder durfde gaan.
Bang voor het vonnis dat hij straks zou horen.
Toen snikte hij het uit: Vader!, ik ben voorgoed verloren! —
Maar zonder één hard woord nam God Zijn kind weer aan.

Jaap Kronenburg

januari 1935

https://achterderug.nl

de uitzichtloosheid der moderne jeugd

door J. C. Koningsberger

Wanneer mijn schets „leesbaar" wil zijn, dan kan dit alleen geschieden, indien het mij gelukt om de ervaringen weer te geven, welke ik als gewoon „zielszorger" mocht opdoen, zonder franje. Dit nu wil ik in de volgende regels heel eenvoudig proberen.

Daar gaat echter de nuchtere vraag aan vooraf: is die nood werkelijk zo groot als velen het ons doen voorkomen? Zijn de jonge mensen van heden werkelijk in veel ongunstiger positie dan voor een jaar of 25, en zijn zij zich daarvan bewust? Oppervlakkig beschouwd: neen. Wie les geeft aan een instelling voor middelbaar onderwijs, kan in de sfeer van zijn klasse geen verschil ontdekken met de sfeer van een 25 jaar geleden. Precies dezelfde grapjes en aardigheidjes worden uitgehaald en precies dezelfde narigheidjes doen zich voor. Is hier meer „zedelijke verdorvenheid" dan in onze tijd? Het lijkt er niet op. Zijn deze kinderen brutaler, onevenwichtiger, gedrukter? Neen. Tout comme chez nous — en ik moet er wel eens om glimlachen; als ik voor de klasse sta, dan lijkt het alsof er niets veranderd is in de wereld.

Daarom moet men met de behandeling van ons onderwerp niet al te tragisch doen of het laten voorkomen dat er geen blijmoedige, vrolijke jonge mensen meer zijn. Gelukkig zijn zij er wel, en dat in een groot aantal. Aan de andere kant: oppassen voor oppervlakkigheid. Want men ziet wel eens wat men gaarne zelf wil zien, of men oordeelt naar de schijn. Er is ongetwijfeld een „jeugd in nood". Maar waar?

Wanneer de lezers mijn pastoraal arbeidsterrein kenden, dan zouden zij begrijpen, dat ik bij het begrip „jeugd in nood" allereerst denken moet aan mijn vele zorgenkinderen. In mijn stadswijk met haar grote complexen goedkope gemeentewoningen (huur *f* 4.25 tot *f* 5.75 per week) en haar z.g. nooddorpen van tijdelijke (rekbaar begrip!) houten woningen, bevinden zich vele honderden gezinnen van chronisch werklozen. Las ik onlangs in de krant dat één derde der arbeiders in ons land momenteel „zonder werk" is (Avondblad 3 Febr. 1934) — de gezinshoofden welke ik op het oog heb in mijn wijk, zijn niet door de eigenlijke crisis aan de kant geraakt, doch reeds meer dan vijf jaar werkloos. Dat betekent: Stempelen und kein Ende!

die frisse jonge kerel

Ieder die dit tijdschrift-nummer in handen krijgt heeft schik in die frisse jonge kerel voorop.
Misschien ziet ge op het volgende nummer een leuk meisjeskopje of een snelvarende boot die zó door het water stuift, dat er een heel schuimspoor achterblijft, of een vaas met bloemen, of een mijnwerker in de schacht, glimmend-zwart van zweet en kolengruis.... Daar zal dan het nummer niet minder om zijn.... Er zijn gelukkig duizend mogelijkheden om van een omslag een goed o m s l a g te maken, een expressief, suggestief omslag.. een LIBELLEN-OMSLAG.....
Maar natuurlijk is het geen toeval dat op dit eerste nummer zulk een frisse kop staat.
Daarin vindt ge weerspiegeld de bedoeling om van dit blad een fris blad te maken, een blad voor deze tijd.
We weten dat daaraan behoefte bestaat.
Dáárom wordt hier vastberaden gezegd: DE LIBEL is een blad dat ge spoedig zult waarderen en dan niet meer missen wilt.
Hoe we dat weten?
Heel eenvoudig omdat DE LIBEL gedreven en gedragen wordt door hetzelfde élan dat in de „Libellen-Serie" zozeer de aandacht heeft getrokken, waaraan de „Libellen-Serie" zijn uitbundig succes dankt. Ongetwijfeld zal in die belangstelling ook DE LIBEL delen.
Alstublieft.... hier is DE LIBEL nummer je.

Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
't Is een maandschrift, dat lang niet mis is,
't Is een maandschrift voor mensen van onze [tijd,
Voor ieder, die flink en fris is.
Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
Nu moet je je abonneren.
Er is maar één antwoord op onze vraag: —
Toe, abonneer je nog vandaag,
Je zegt: Daar zal 't niet aan mankeren.

van goede familie!

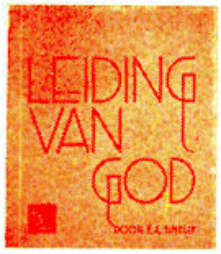

We wezen er reeds op dat er verwantschap is tussen de „Libellen-Serie" en dit blad „De Libel". De Libellen-Serie is over heel Nederland bekend. Er is geen plaats of men weet er, dat de Libellen-Serie een rij boekjes is over allerlei onderwerpen, een serie-uitgave, die een half jaar geleden is begonnen.

In Zeeland en Groningen, in Noord-Holland en Limburg, overal weet men te vertellen dat aan de Libellen-Serie zulk een buitengewoon-gunstige ontvangst is ten deel gevallen.

De pers was eenparig in haar lof over de keurige verzorging, de rijke verscheidenheid van onderwerpen, de keus van medewerkers, kortom over de gehele Serie als zodanig.

Boekhandel en publiek toonden zich enthousiast. Met het gevolg dat van deeltje na deeltje herdrukken nodig bleken.

Met het gevolg dat nu — na een half jaar — het aantal verkochte exemplaren met zes cijfers moet worden geschreven (123456).

Dat betekent, dat in een half jaar meer dan honderd-duizend deeltjes uit de Libellen-Serie zijn gekocht, gelezen, ten geschenke gegeven.... Natuurlijk omdat ze zo in de smaak vallen.... En die stroom gaat dagelijks door.....

Welnu: dáárom zeggen we: „De Libel" is van goede familie.

En nog eens: ongetwijfeld, in die belangstelling zal ook „De Libel" delen.

123456

politieke portretten • muziek - volkszang • actuele artikelen • folklore - humor • natuurbeschrijving • paed. artikelen • novellen - enz.

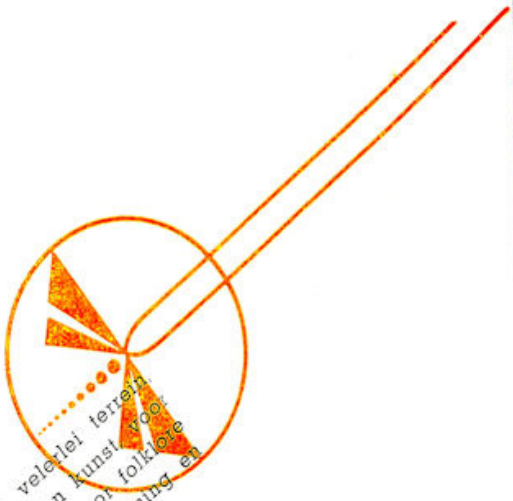

En nu iets meer over „De Libel".

Ge ziet die strook gekleurd papier hiernaast! Wat ge daarachter moogt verwachten? Allerlei wat u interesseert. Zoals de „Libellen-Serie" zich beweegt op velerlei terren: zo is „De Libel" een maanblad voor letteren en kunst, voor actuele onderwerpen en wetenswaardigheden, voor folklore en muziek, voor zielkunde en opvoeding, voor tekening en foto, voor zending en.....

Ja, dat staat hier alles zo tam, zo gemakkelijk.....

Maar de wijze waarop dat alles zal worden behandeld, de frisheid waarmee het blad zal worden geredigeerd, de aantrekkelijke afwisseling en verscheidenheid in inhoud en technische verzorging, die alle zullen maken dat ge elk nieuw nummer van „De Libel" met belangstelling zult tegemoet zien. Een levende uitgave zal „De Libel" zijn, een maanblad voor deze tijd.

D a a r o m zal ook „De Libel" zijn lezers b i j t i e n d u i z e n d e n vinden.

Hoeveel de prijs bedraagt?

D r i e g u l d e n per jaargang. Dit geldt ook voor de eerste jaargang, die loopt over 9 maanden (Jan.—Oct.). Voor drie gulden ontvangen abonné's dus de negen afleveringen, die tot en met September van dit jaar verschijnen.

Staat ge nog niet als abonné ingeschreven, laat uw abonnement dan onmiddellijk ingaan door direct gebruik te maken van het bestelformulier op de gekleurde strook (achter in dit nummer) en het in te leveren bij uw boekhandelaar of op te zenden aan

BOSCH & KEUNING UITGEVERS-DRUKKERS . BAARN

https://achterderug.nl

de libel

maandschrift voor deze tijd

EERSTE JAARGANG NUMMER 1
REDACTIE-ADRES: POSTBUS 1, BAARN
UITGAVE BOSCH & KEUNING, BAARN
KOMT DE 3e DONDERDAG VAN DE MAAND
ABONNEMENTSPRIJS 3 GULDEN PER JAARGANG,
OOK VOOR DE EERSTE JAARGANG (JAN.–OCT.)
IN TWEE TERMIJNEN BIJ VOORUITBETALING

Verloren zoon

Hij biechtte, en hij liet zich al meer gaan,
Vertelde als een kind zijn wedervaren.
De dwaze dagen van zijn los-geleefde jaren
Meldde hij trouw en openhartig aan.

Hij hield geen enk'le zonde stiekum schuil.
Hij ging beschaamd de vuilste kroegen binnen.
Bekende de begeerten der bedwelmde zinnen,
En toonde heel zijn leven naakt en vuil.

Totdat hij plotseling niet verder durfde gaan.
Bang voor het vonnis dat hij straks zou horen.
Toen snikte hij het uit: Vader!, ik ben voorgoed verloren! —
Maar zonder één hard woord nam God Zijn kind weer aan.

Jaap Kronenburg

januari 1935

https://achterderug.nl

de uitzichtloosheid der moderne jeugd

door J.C. Koningsberger

Wanneer mijn schets „leesbaar" wil zijn, dan kan dit alleen geschieden, indien het mij gelukt om de ervaringen weer te geven, welke ik als gewoon „zielszorger" mocht opdoen, zonder franje. Dit nu wil ik in de volgende regels heel eenvoudig proberen.

Daar gaat echter de nuchtere vraag aan vooraf: is die nood werkelijk zo groot als velen het ons doen voorkomen? Zijn de jonge mensen van heden werkelijk in veel ongunstiger positie dan voor een jaar of 25, en zijn zij zich daarvan bewust? Oppervlakkig beschouwd: neen. Wie les geeft aan een instelling voor middelbaar onderwijs, kan in de sfeer van zijn klasse geen verschil ontdekken met de sfeer van een 25 jaar geleden. Precies dezelfde grapjes en aardigheidjes worden uitgehaald en precies dezelfde narigheidjes doen zich voor. Is hier meer „zedelijke verdorvenheid" dan in onze tijd? Het lijkt er niet op. Zijn deze kinderen brutaler, onevenwichtiger, gedrukter? Neen. Tout comme chez nous — en ik moet er wel eens om glimlachen; als ik voor de klasse sta, dan lijkt het alsof er niets veranderd is in de wereld.

Daarom moet men met de behandeling van ons onderwerp niet al te tragisch doen of het laten voorkomen dat er geen blijmoedige, vrolijke jonge mensen meer zijn. Gelukkig zijn zij er wel, en dat in een groot aantal. Aan de andere kant: oppassen voor oppervlakkigheid. Want men ziet wel eens wat men gaarne zelf wil zien, of men oordeelt naar de schijn. Er is ongetwijfeld een „jeugd in nood". Maar waar?

Wanneer de lezers mijn pastoraal arbeidsterrein kenden, dan zouden zij begrijpen, dat ik bij het begrip „jeugd in nood" allereerst denken moet aan mijn vele zorgenkinderen. In mijn stadswijk met haar grote complexen goedkope gemeentewoningen (huur *f* 4.25 tot *f* 5.75 per week) en haar z.g. nooddorpen van tijdelijke (rekbaar begrip!) houten woningen, bevinden zich vele honderden gezinnen van chronisch werklozen. Las ik onlangs in de krant dat één derde der arbeiders in ons land momenteel „zonder werk" is (Avondblad 3 Febr. 1934) — de gezinshoofden welke ik op het oog heb in mijn wijk, zijn niet door de eigenlijke crisis aan de kant geraakt, doch reeds meer dan vijf jaar werkloos. Dat betekent: Stempelen und kein Ende!

https://achterderug.nl

Deze gezinnen, vaak zeer kinderrijk, leven reeds jaren van een inkomen dat juist voldoende is om met enig overleg „den mond los te houden".
De mogelijkheid om huisraad, kleding en dekking bij te kopen is beperkt. Want zodra de kinderen op 14-jarige leeftijd wat gaan verdienen als dagmeisje, op de fabriek of bij een baas, dan wordt $^2/_3$ van het ingebrachte weekloon gekort op de steun. In de gunstigste gevallen, wanneer n.l. meerdere kinderen tezamen een bedrag van ongeveer vijftien gulden per week inbrengen, dan houdt de steun geheel op en zijn de ouders aangewezen op de verdiensten der kinderen. Dit is ongetwijfeld billijk, maar heel dikwijls wordt dit aanleiding tot een wonderlijke verhouding tussen ouders en kinderen.
Deze laatste gevoelen heel goed dat het gezin door hun arbeid bestaat, en menigmaal tonen zij dit besef in hun optreden. Zij ontworstelen zich aan het gezag der ouders als vijftien-jarigen, maken spoedig aanmerking op het naar hun oordeel te geringe zakgeld, en bij de minste aanleiding is daar het dreigement: „dan zoek ik een kosthuis".
In het hart dezer kinderen, die het werkelijk vaak moeilijk hebben wijl zij zó jong de maatschappij in moeten, waar de geest helaas zo dikwijls vergiftigd is, ontstaat heel vroeg een sterk gevoel van onafhankelijkheid en bitterheid. Het eerste uit zich aldus: ik mag met mijn vrije tijd doen wat ik wil. Het gevolg? Uithuizigheid: zij gaan de straat op. Het wordt een eindeloos flaneren van de meisjes, wat de snoepzucht aanwakkert (zij kauwen altijd!), een bij groepjes samenscholen der jongens, waarbij de goedkope sigaret, het „peraotje", het drukgezochte genotmiddel is.
Het tweede treedt aldus aan de dag: zij vinden alles even „rot", het tehuis waar moeder slooft en klaagt, waar vader zit te suffen of te kankeren, het werk dat straks weer goedkoper arbeidskrachten aan zal nemen en hen eruit gooien, de hele maatschappij, enz. Het blijkt verbazend moeilijk om de belangstelling dezer jongeren voor iets anders gaande te maken. Zij lopen in een fatale sleur. De uitzonderingen bevestigen de regel: er zijn hier bij, die met bewonderenswaardige moed en wilskracht zich geven aan verenigingsleven en clubwerk, die zich daardoor ver boven het gewone peil verheffen — maar over 't algemeen drukt de doelloosheid van het bestaan hen erg terneer en dit doet hen zich hullen in een sluier van schier ondoordringbare onverschilligheid.
Onwillekeurig denk ik nu aan een andere groep. En wel aan die jongeren, die vóór de crisis aan het werk geweest zijn, en dat met heel hun ziel. Zij hadden goede vooruitzichten, een goed loon en velen maakten dus reeds trouwplannen.
Toen kwam het ontslag. En nu, na een jaar of twee, drie, ontbreken nog alle perspectieven. Zij zijn geheel volwassen mensen, maar leven feitelijk nog als kinderen in het ouderlijk huis. Vader verdient nog en zegt: wees blij dat je onderdak en voeding hebt! Maar dat is wat, als je al zo hoog op de sporten van de ladder gestaan hebt! Zij lopen op alle advertenties. Van de honderden krijgt één de baan — en die had natuurlijk een goede kruiwagen. Als zij op eigen initiatief ergens op af gaan, al is het maar ter informatie, dan worden alle deuren voor hun neus dichtgeworpen. Niets natuurlijk! Ja, hier is de diepe nood: want vader en moeder worden ouder — straks houden de verdiensten op — en zij, zij krijgen geen kans.
En dan die verloving!
Van een huwelijk kan toch niets komen. In jaren niet. O, ik ken ze bij tientallen, die er zo aan toe zijn. En toch, er zijn onder deze jongeren (meestal mannen, want de oudere meisjes zijn zelden werkloos) die met heldenmoed strijden om er niet onder te komen. Dan maar verder studeren, nieuwe diploma's halen, volontair worden. Geest en lichaam mogen niet verslappen. Je door de nood en de crisis heen bidden! Zo zijn er tientallen.
Goddank, ik heb respect voor hen! Maar de meesten gaan héél diep gebukt onder het demoraliserend niets doen, zij vermageren, worden energieloos. Hier komt ook de sexuële nood vaak om de hoek gluren. Welk een taak hebben hier de ouders, om hun grote kinderen staande te houden en te steunen!
Van deze groep jongeren die het werk gehad hebben is het maar één stap naar hen die het werk nog niet hebben. Van „niet meer" naar „nog niet". Het zijn de studenten en de mensen met zakken vol diplo-

https://achterderug.nl

ma's. Als ik het goed zie, dan heerst in deze kring een grote besluiteloosheid, een aarzeling om door te zetten. Deze is te verklaren. De student zegt: als ik straks ingenieur, of advokaat, of dokter, of leraar ben, dan heeft niemand mij nodig. Waarom zou ik mij haasten? Het meisje denkt: als ik straks de akte heb.... dan kan ik thuis gaan zitten. En de mensen met diploma's, waarvoor zij eenmaal zo geploeterd hebben, staan achter bij de jongens, die voor een gering weekloon op de fabriek tenminste nog werk hebben.

Ik zou dus de nood der moderne jeugd allereerst willen zien in de vreselijke doelloosheid en in de daaruit voortvloeiende uitzichtloosheid van het bestaan. Het is geen wonder dat deze beide in hun hart een stemming van somberheid en onverschilligheid teweeg brengen, welke de ouders soms tot wanhoop brengt, of hen drijft tot daden welke zij zelf niet kunnen begrijpen.

Nog enkele woorden wil ik wijden aan wat ik zie als een weg om in dezen de jongeren te helpen.

Ik zie deze weg niet allereerst in wat anderen voor hen doen: organisaties, verenigingen of energieke personen. Dit alles moge nuttig zijn, maar het raakt toch niet de kern. Neen: het komt hier allereerst aan op de sfeer in het ouderlijk huis.

Dat klinkt u misschien wat al te simpel in de oren, en toch valt voor mij op deze sfeer de meeste nadruk. Men kan wel eens na een middag van huisbezoek thuis komen met het verslagen gevoel, dat er feitelijk geen enkel gezin is, waarin werkelijk sprake is van een harmonisch samenleven. Vader en moeder houden er een gans verschillende levenshouding op na: ieder gaat de eigen weg. Daarom weten de kinderen niet waaraan zij zich te houden hebben, zij missen het gevoel van een soliede, gesloten veiligheid en er is geen stuwende kracht achter hen.

Neem als voorbeeld het gezin van den werklozen vader: als bij deze ouders de sterke begeerte is om de zware last samen te dragen en ook in hun moeilijke positie een steun aan de kinderen te geven, dan krijgen de kinderen die de kost verdienen, toch niet het funeste gevoel van meerderwaardigheid, en zij lopen er niet zo gemakkelijk uit. Zij hebben echt een „thuis" waarvoor zij zich gaarne inspanning getroosten. Ik geloof dat een waarachtige beleving van het Evangelie hier wonderen doet.

Dit geldt ook voor het beter gesitueerde gezin, waar de Vader werkt, maar de kinderen niet zo gemakkelijk aan de slag komen. Kunnen deze ouders het niet elke dag zien als hun hoogste taak, om den groten zoon of bijna volwassen dochter door hun huiselijke sfeer en hartelijke omgang te dragen? Moeten deze kinderen niet zoiets gevoelen als: zolang wij beiden nog in leven zijn, heb je niets te vrezen, want je bent ons als kind volkomen welkom? Gelukkig ken ik enkele gezinnen waar deze geest heerst.

In het bijzonder in de kringen der studerende of afgestudeerde jongeren klemt deze noodzaak. Er is ongetwijfeld bij het geslacht dat straks aan de beurt moet komen, maar dat zijn kansen daartoe nog niet ziet, heel veel slapheid, willoosheid en neerslachtigheid, welke de ouderen prikkelen. Maar hebben deze niet vóór alles een groot begrijpen nodig van deze stemming? Was het toen wij klaar stonden niet een gans andere tijd?

Wij stonden vroeg op in de verwachting: deze dag kan ons brengen datgene, waarnaar ons hart uitgaat. Er was spanning en hoop, die het leven veerkracht gaven. Spanning in deze zin, een verwachting van kansen, is er nu niet. De dagen gaan voort in eentonige grauwheid. Er is geen lichtende horizon voor de jongeren. Daarom geloof ik dat het nodig is dat de ouderen in hun levenshouding tonen hoe desondanks het mensen-bestaan op zichzelf een taak is, welke God ons op de schouders legt. Persoonlijk beleefd en in de toepassing gebracht geloof in Hem, Die het heelal bestuurt en ook mij in het oog gevat heeft, dat vragen de jongeren in nood van ons. En van wie vragen zij het 't allereerst? Van de ouders; want deze staan hen ten allen tijde het allernaaste.

Daarom doen deze jaren ons de noodzakelijkheid beseffen, dat wij ons afvragen of de sfeer welke wij om ons heen scheppen, werkelijk de goede is, en voortvloeit uit ons belijden van Jezus Christus als onzen Zaligmaker en Levensvernieuwer.

die frisse jonge kerel

Ieder die dit tijdschrift-nummer in handen krijgt heeft schik in die frisse jonge kerel voorop.
Misschien ziet ge op het volgende nummer een leuk meisjeskopje of een snelvarende boot die zó door het water stuift, dat er een heel schuimspoor achterblijft, of een vaas met bloemen, of een mijnwerker in de schacht, glimmend-zwart van zweet en kolengruis.... Daar zal dan het nummer niet minder om zijn.... Er zijn gelukkig duizend mogelijkheden om van een omslag een goed o m s l a g te maken, een expressief, suggestief omslag.. een LIBELLEN-OMSLAG.....
Maar natuurlijk is het geen toeval dat op dit eerste nummer zulk een frisse kop staat.
Daarin vindt ge weerspiegeld de bedoeling om van dit blad een fris blad te maken, een blad voor deze tijd.
We weten dat daaraan behoefte bestaat.
Dáárom wordt hier vastberaden gezegd: DE LIBEL is een blad dat ge spoedig zult waarderen en dan niet meer missen wilt.
Hoe we dat weten?
Heel eenvoudig omdat DE LIBEL gedreven en gedragen wordt door hetzelfde élan dat in de „Libellen-Serie" zozeer de aandacht heeft getrokken, waaraan de „Libellen-Serie" zijn uitbundig succes dankt. Ongetwijfeld zal in die belangstelling ook DE LIBEL delen.
Alstublieft.... hier is DE LIBEL nummer je.

Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
't Is een maandschrift, dat lang niet mis is,
't Is een maandschrift voor mensen van onze [tijd,
Voor ieder, die flink en fris is.
Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
Nu moet je je abonneren.
Er is maar één antwoord op onze vraag: —
Toe, abonneer je nog vandaag,
Je zegt: Daar zal 't niet aan mankeren.

van goede familie!

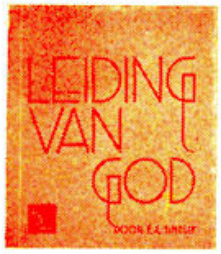

We wezen er reeds op dat er verwantschap is tussen de „Libellen-Serie" en dit blad „De Libel". De Libellen-Serie is over heel Nederland bekend. Er is geen plaats of men weet er, dat de Libellen-Serie een rij boekjes is over allerlei onderwerpen, een serie-uitgave, die een half jaar geleden is begonnen.

In Zeeland en Groningen, in Noord-Holland en Limburg, overal weet men te vertellen dat aan de Libellen-Serie zulk een buitengewoon-gunstige ontvangst is ten deel gevallen.

De pers was eenparig in haar lof over de keurige verzorging, de rijke verscheidenheid van onderwerpen, de keus van medewerkers, kortom over de gehele Serie als zodanig.

Boekhandel en publiek toonden zich enthousiast. Met het gevolg dat van deeltje na deeltje herdrukken nodig bleken.

Met het gevolg dat nu — na een half jaar — het aantal verkochte exemplaren met z e s cijfers moet worden geschreven (123456).

Dat betekent, dat in een half jaar meer dan honderd-duizend deeltjes uit de Libellen-Serie zijn gekocht, gelezen, ten geschenke gegeven.... Natuurlijk omdat ze zo in de smaak vallen.... En die stroom gaat dagelijks door.....

Welnu: dáárom zeggen we: „De Libel" is van goede familie.

En nog eens: ongetwijfeld, in die belangstelling zal ook „De Libel" delen.

123456

politieke portretten • muziek - volkszang • actuele artikelen • folklore - humor • natuurbeschrijving • paed. artikelen • novellen - enz.

En nu iets meer over „De Libel".

Ge ziet die strook gekleurd papier hiernaast! Wat ge daarachter moogt verwachten? Allerlei wat u interesseert. Zoals de „Libellen-Serie" zich beweegt op velerlei terren, zo is „De Libel" een maanblad voor letteren en kunst, voor actuele onderwerpen en wetenswaardigheden, voor folklore en muziek, voor zielkunde en opvoeding, voor tekening en foto, voor zending en.....

Ja, dat staat hier alles zo tam, zo gemakkelijk..... Maar de wijze waarop dat alles zal worden behandeld, de frisheid waarmee het blad zal worden geredigeerd, de aantrekkelijke afwisseling en verscheidenheid in inhoud en technische verzorging, die alle zullen maken dat ge elk nieuw nummer van „De Libel" met belangstelling zult tegemoet zien. Een levende uitgave zal „De Libel" zijn, een maanblad voor deze tijd.

Daarom zal ook „De Libel" zijn lezers bij tienduizenden vinden.

Hoeveel de prijs bedraagt?

Drie gulden per jaargang. Dit geldt ook voor de eerste jaargang, die loopt over 9 maanden (Jan.—Oct.). Voor drie gulden ontvangen abonné's dus de negen afleveringen, die tot en met September van dit jaar verschijnen.

Staat ge nog niet als abonné ingeschreven, laat uw abonnement dan onmiddellijk ingaan door direct gebruik te maken van het bestelformulier op de gekleurde strook (achter in dit nummer) en het in te leveren bij uw boekhandelaar of op te zenden aan

BOSCH & KEUNING UITGEVERS-DRUKKERS . BAARN

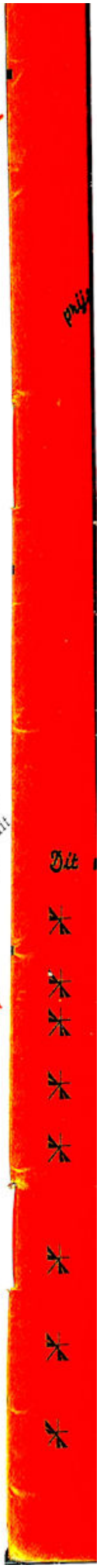

https://achterderug.nl

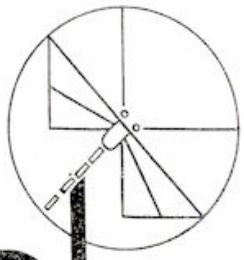

de libel

maandschrift voor deze tijd

EERSTE JAARGANG NUMMER 1
REDACTIE-ADRES: POSTBUS 1, BAARN
UITGAVE BOSCH & KEUNING, BAARN
KOMT DE 3e DONDERDAG VAN DE MAAND
ABONNEMENTSPRIJS 3 GULDEN PER JAARGANG,
OOK VOOR DE EERSTE JAARGANG (JAN.–OCT.)
IN TWEE TERMIJNEN BIJ VOORUITBETALING

Verloren zoon

Hij biechtte, en hij liet zich al meer gaan,
Vertelde als een kind zijn wedervaren.
De dwaze dagen van zijn los-geleefde jaren
Meldde hij trouw en openhartig aan.

Hij hield geen enk'le zonde stiekum schuil.
Hij ging beschaamd de vuilste kroegen binnen.
Bekende de begeerten der bedwelmde zinnen,
En toonde heel zijn leven naakt en vuil.

Totdat hij plotseling niet verder durfde gaan.
Bang voor het vonnis dat hij straks zou horen.
Toen snikte hij het uit: Vader!, ik ben voorgoed verloren! —
Maar zonder één hard woord nam God Zijn kind weer aan.

Jaap Kronenburg

januari 1935

https://achterderug.nl

de uitzichtloosheid der moderne jeugd

door J. C. Koningsberger

Wanneer mijn schets „leesbaar" wil zijn, dan kan dit alleen geschieden, indien het mij gelukt om de ervaringen weer te geven, welke ik als gewoon „zielszorger" mocht opdoen, zonder franje. Dit nu wil ik in de volgende regels heel eenvoudig proberen.

Daar gaat echter de nuchtere vraag aan vooraf: is die nood werkelijk zo groot als velen het ons doen voorkomen? Zijn de jonge mensen van heden werkelijk in veel ongunstiger positie dan voor een jaar of 25, en zijn zij zich daarvan bewust? Oppervlakkig beschouwd: neen. Wie les geeft aan een instelling voor middelbaar onderwijs, kan in de sfeer van zijn klasse geen verschil ontdekken met de sfeer van een 25 jaar geleden. Precies dezelfde grapjes en aardigheidjes worden uitgehaald en precies dezelfde narigheidjes doen zich voor. Is hier meer „zedelijke verdorvenheid" dan in onze tijd? Het lijkt er niet op. Zijn deze kinderen brutaler, onevenwichtiger, gedrukter? Neen. Tout comme chez nous — en ik moet er wel eens om glimlachen; als ik voor de klasse sta, dan lijkt het alsof er niets veranderd is in de wereld.

Daarom moet men met de behandeling van ons onderwerp niet al te tragisch doen of het laten voorkomen dat er geen blijmoedige, vrolijke jonge mensen meer zijn. Gelukkig zijn zij er wel, en dat in een groot aantal. Aan de andere kant: oppassen voor oppervlakkigheid. Want men ziet wel eens wat men gaarne zelf wil zien, of men oordeelt naar de schijn. Er is ongetwijfeld een „jeugd in nood". Maar waar?

Wanneer de lezers mijn pastoraal arbeidsterrein kenden, dan zouden zij begrijpen, dat ik bij het begrip „jeugd in nood" allereerst denken moet aan mijn vele zorgenkinderen. In mijn stadswijk met haar grote complexen goedkope gemeentewoningen (huur *f* 4.25 tot *f* 5.75 per week) en haar z.g. nooddorpen van tijdelijke (rekbaar begrip!) houten woningen, bevinden zich vele honderden gezinnen van chronisch werklozen. Las ik onlangs in de krant dat één derde der arbeiders in ons land momenteel „zonder werk" is (Avondblad 3 Febr. 1934) — de gezinshoofden welke ik op het oog heb in mijn wijk, zijn niet door de eigenlijke crisis aan de kant geraakt, doch reeds meer dan vijf jaar werkloos. Dat betekent: Stempelen und kein Ende!

die frisse jonge kerel

Ieder die dit tijdschrift-nummer in handen krijgt heeft schik in die frisse jonge kerel voorop.
Misschien ziet ge op het volgende nummer een leuk meisjeskopje of een snelvarende boot die zó door het water stuift, dat er een heel schuimspoor achterblijft, of een vaas met bloemen, of een mijnwerker in de schacht, glimmend-zwart van zweet en kolengruis.... Daar zal dan het nummer niet minder om zijn.... Er zijn gelukkig duizend mogelijkheden om van een omslag een goed o m s l a g te maken, een expressief, suggestief omslag.. een LIBELLEN-OMSLAG.....
Maar natuurlijk is het geen toeval dat op dit eerste nummer zulk een frisse kop staat.
Daarin vindt ge weerspiegeld de bedoeling om van dit blad een fris blad te maken, een blad voor deze tijd.
We weten dat daaraan behoefte bestaat.
Dáárom wordt hier vastberaden gezegd: DE LIBEL is een blad dat ge spoedig zult waarderen en dan niet meer missen wilt.
Hoe we dat weten?
Heel eenvoudig omdat DE LIBEL gedreven en gedragen wordt door hetzelfde élan dat in de „Libellen-Serie" zozeer de aandacht heeft getrokken, waaraan de „Libellen-Serie" zijn uitbundig succes dankt. Ongetwijfeld zal in die belangstelling ook DE LIBEL delen.
Alstublieft.... hier is DE LIBEL nummer je.

Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
't Is een maandschrift, dat lang niet mis is,
't Is een maandschrift voor mensen van onze [tijd,
Voor ieder, die flink en fris is.
Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
Nu moet je je abonneren.
Er is maar één antwoord op onze vraag: —
Toe, abonneer je nog vandaag,
Je zegt: Daar zal 't niet aan mankeren.

van goede familie!

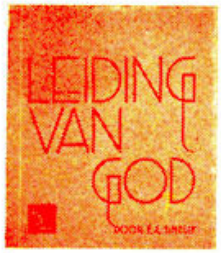

We wezen er reeds op dat er verwantschap is tussen de „Libellen-Serie" en dit blad „De Libel". De Libellen-Serie is over heel Nederland bekend. Er is geen plaats of men weet er, dat de Libellen-Serie een rij boekjes is over allerlei onderwerpen, een serie-uitgave, die een half jaar geleden is begonnen.

In Zeeland en Groningen, in Noord-Holland en Limburg, overal weet men te vertellen dat aan de Libellen-Serie zulk een buitengewoon-gunstige ontvangst is ten deel gevallen.

De pers was eenparig in haar lof over de keurige verzorging, de rijke verscheidenheid van onderwerpen, de keus van medewerkers, kortom over de gehele Serie als zodanig.

Boekhandel en publiek toonden zich enthousiast. Met het gevolg dat van deeltje na deeltje herdrukken nodig bleken.

Met het gevolg dat nu — na een half jaar — het aantal verkochte exemplaren met zes cijfers moet worden geschreven (123456).

Dat betekent, dat in een half jaar meer dan honderd-duizend deeltjes uit de Libellen-Serie zijn gekocht, gelezen, ten geschenke gegeven.... Natuurlijk omdat ze zo in de smaak vallen.... En die stroom gaat dagelijks door.....

Welnu: dáárom zeggen we: „De Libel" is van goede familie.

En nog eens: ongetwijfeld, in die belangstelling zal ook „De Libel" delen.

123456

politieke portretten • muziek - volkszang • actuele artikelen • folklore - humor • natuurbeschrijving • paed. artikelen • novellen - enz.

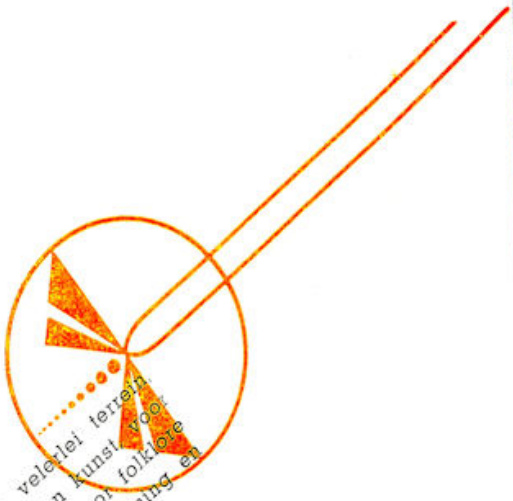

En nu iets meer over „De Libel".

Ge ziet die strook gekleurd papier hiernaast!
Wat ge daarachter moogt verwachten?
Allerlei wat u interesseert.
Zoals de „Libellen-Serie" zich beweegt op velerlei terrein,
zo is „De Libel" een maanblad voor letteren en kunst, voor
actuele onderwerpen en wetenswaardigheden, voor folklore
en muziek, voor zielkunde en opvoeding, voor tekening en
foto, voor zending en.....
Ja, dat staat hier alles zo tam, zo gemakkelijk.....
Maar de wijze waarop dat alles zal worden behandeld, de
frisheid waarmee het blad zal worden geredigeerd, de aan-
trekkelijke afwisseling en verscheidenheid in inhoud en tech-
nische verzorging, die alle zullen maken dat ge elk nieuw
nummer van „De Libel" met belangstelling zult tegemoet zien.
Een levende uitgave zal „De Libel" zijn, een maanblad voor
deze tijd.
Daarom zal ook „De Libel" zijn lezers bij tienduizen-
den vinden.
Hoeveel de prijs bedraagt?
Drie gulden per jaargang. Dit geldt ook voor de eerste
jaargang, die loopt over 9 maanden (Jan.—Oct.). Voor drie
gulden ontvangen abonné's dus de negen afleveringen, die
tot en met September van dit jaar verschijnen.
Staat ge nog niet als abonné ingeschreven, laat uw abonne-
ment dan onmiddellijk ingaan door direct gebruik te maken
van het bestelformulier op de gekleurde strook (achter in dit
nummer) en het in te leveren bij uw boekhandelaar of
op te zenden aan

BOSCH & KEUNING UITGEVERS-DRUKKERS . BAARN

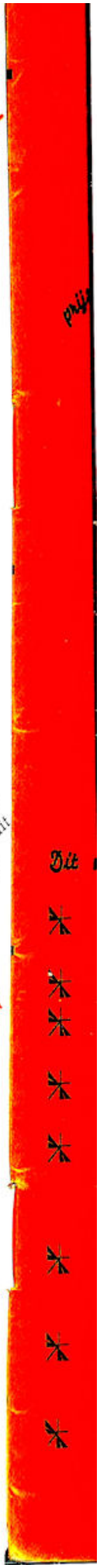

https://achterderug.nl

de libel

maandschrift voor deze tijd

EERSTE JAARGANG NUMMER 1
REDACTIE-ADRES: POSTBUS 1, BAARN
UITGAVE BOSCH & KEUNING, BAARN
KOMT DE 3e DONDERDAG VAN DE MAAND
ABONNEMENTSPRIJS 3 GULDEN PER JAARGANG,
OOK VOOR DE EERSTE JAARGANG (JAN.–OCT.)
IN TWEE TERMIJNEN BIJ VOORUITBETALING

Verloren zoon

Hij biechtte, en hij liet zich al meer gaan,
Vertelde als een kind zijn wedervaren.
De dwaze dagen van zijn los-geleefde jaren
Meldde hij trouw en openhartig aan.

Hij hield geen enk'le zonde stiekum schuil.
Hij ging beschaamd de vuilste kroegen binnen.
Bekende de begeerten der bedwelmde zinnen,
En toonde heel zijn leven naakt en vuil.

Totdat hij plotseling niet verder durfde gaan.
Bang voor het vonnis dat hij straks zou horen.
Toen snikte hij het uit: Vader!, ik ben voorgoed verloren! —
Maar zonder één hard woord nam God Zijn kind weer aan.

Jaap Kronenburg

januari 1935

https://achterderug.nl

de uitzichtloosheid der moderne jeugd

door J.C. Koningsberger

Wanneer mijn schets „leesbaar" wil zijn, dan kan dit alleen geschieden, indien het mij gelukt om de ervaringen weer te geven, welke ik als gewoon „zielszorger" mocht opdoen, zonder franje. Dit nu wil ik in de volgende regels heel eenvoudig proberen.

Daar gaat echter de nuchtere vraag aan vooraf: is die nood werkelijk zo groot als velen het ons doen voorkomen? Zijn de jonge mensen van heden werkelijk in veel ongunstiger positie dan voor een jaar of 25, en zijn zij zich daarvan bewust? Oppervlakkig beschouwd: neen. Wie les geeft aan een instelling voor middelbaar onderwijs, kan in de sfeer van zijn klasse geen verschil ontdekken met de sfeer van een 25 jaar geleden. Precies dezelfde grapjes en aardigheidjes worden uitgehaald en precies dezelfde narigheidjes doen zich voor. Is hier meer „zedelijke verdorvenheid" dan in onze tijd? Het lijkt er niet op. Zijn deze kinderen brutaler, onevenwichtiger, gedrukter? Neen. Tout comme chez nous — en ik moet er wel eens om glimlachen; als ik voor de klasse sta, dan lijkt het alsof er niets veranderd is in de wereld.

Daarom moet men met de behandeling van ons onderwerp niet al te tragisch doen of het laten voorkomen dat er geen blijmoedige, vrolijke jonge mensen meer zijn. Gelukkig zijn zij er wel, en dat in een groot aantal. Aan de andere kant: oppassen voor oppervlakkigheid. Want men ziet wel eens wat men gaarne zelf wil zien, of men oordeelt naar de schijn. Er is ongetwijfeld een „jeugd in nood". Maar waar?

Wanneer de lezers mijn pastoraal arbeidsterrein kenden, dan zouden zij begrijpen, dat ik bij het begrip „jeugd in nood" allereerst denken moet aan mijn vele zorgenkinderen. In mijn stadswijk met haar grote complexen goedkope gemeentewoningen (huur *f* 4.25 tot *f* 5.75 per week) en haar z.g. nooddorpen van tijdelijke (rekbaar begrip!) houten woningen, bevinden zich vele honderden gezinnen van chronisch werklozen. Las ik onlangs in de krant dat één derde der arbeiders in ons land momenteel „zonder werk" is (Avondblad 3 Febr. 1934) — de gezinshoofden welke ik op het oog heb in mijn wijk, zijn niet door de eigenlijke crisis aan de kant geraakt, doch reeds meer dan vijf jaar werkloos. Dat betekent: Stempelen und kein Ende!

https://achterderug.nl

Deze gezinnen, vaak zeer kinderrijk, leven reeds jaren van een inkomen dat juist voldoende is om met enig overleg „den mond los te houden".
De mogelijkheid om huisraad, kleding en dekking bij te kopen is beperkt. Want zodra de kinderen op 14-jarige leeftijd wat gaan verdienen als dagmeisje, op de fabriek of bij een baas, dan wordt $^2/_3$ van het ingebrachte weekloon gekort op de steun. In de gunstigste gevallen, wanneer n.l. meerdere kinderen tezamen een bedrag van ongeveer vijftien gulden per week inbrengen, dan houdt de steun geheel op en zijn de ouders aangewezen op de verdiensten der kinderen. Dit is ongetwijfeld billijk, maar heel dikwijls wordt dit aanleiding tot een wonderlijke verhouding tussen ouders en kinderen.
Deze laatste gevoelen heel goed dat het gezin door hun arbeid bestaat, en menigmaal tonen zij dit besef in hun optreden. Zij ontworstelen zich aan het gezag der ouders als vijftien-jarigen, maken spoedig aanmerking op het naar hun oordeel te geringe zakgeld, en bij de minste aanleiding is daar het dreigement: „dan zoek ik een kosthuis".
In het hart dezer kinderen, die het werkelijk vaak moeilijk hebben wijl zij zó jong de maatschappij in moeten, waar de geest helaas zo dikwijls vergiftigd is, ontstaat heel vroeg een sterk gevoel van onafhankelijkheid en bitterheid. Het eerste uit zich aldus: ik mag met mijn vrije tijd doen wat ik wil. Het gevolg? Uithuizigheid: zij gaan de straat op. Het wordt een eindeloos flaneren van de meisjes, wat de snoepzucht aanwakkert (zij kauwen altijd!), een bij groepjes samenscholen der jongens, waarbij de goedkope sigaret, het „peraotje", het drukgezochte genotmiddel is.
Het tweede treedt aldus aan de dag: zij vinden alles even „rot", het tehuis waar moeder slooft en klaagt, waar vader zit te suffen of te kankeren, het werk dat straks weer goedkoper arbeidskrachten aan zal nemen en hen eruit gooien, de hele maatschappij, enz. Het blijkt verbazend moeilijk om de belangstelling dezer jongeren voor iets anders gaande te maken. Zij lopen in een fatale sleur. De uitzonderingen bevestigen de regel: er zijn hier bij, die met bewonderenswaardige moed en wilskracht zich geven aan verenigingsleven en clubwerk, die zich daardoor ver boven het gewone peil verheffen — maar over 't algemeen drukt de doelloosheid van het bestaan hen erg terneer en dit doet hen zich hullen in een sluier van schier ondoordringbare onverschilligheid.
Onwillekeurig denk ik nu aan een andere groep. En wel aan die jongeren, die vóór de crisis aan het werk geweest zijn, en dat met heel hun ziel. Zij hadden goede vooruitzichten, een goed loon en velen maakten dus reeds trouwplannen.
Toen kwam het ontslag. En nu, na een jaar of twee, drie, ontbreken nog alle perspectieven. Zij zijn geheel volwassen mensen, maar leven feitelijk nog als kinderen in het ouderlijk huis. Vader verdient nog en zegt: wees blij dat je onderdak en voeding hebt! Maar dat is wat, als je al zo hoog op de sporten van de ladder gestaan hebt! Zij lopen op alle advertenties. Van de honderden krijgt één de baan — en die had natuurlijk een goede kruiwagen. Als zij op eigen initiatief ergens op af gaan, al is het maar ter informatie, dan worden alle deuren voor hun neus dichtgeworpen. Niets natuurlijk! Ja, hier is de diepe nood: want vader en moeder worden ouder — straks houden de verdiensten op — en zij, zij krijgen geen kans.
En dan die verloving!
Van een huwelijk kan toch niets komen. In jaren niet. O, ik ken ze bij tientallen, die er zo aan toe zijn. En toch, er zijn onder deze jongeren (meestal mannen, want de oudere meisjes zijn zelden werkloos) die met heldenmoed strijden om er niet onder te komen. Dan maar verder studeren, nieuwe diploma's halen, volontair worden. Geest en lichaam mogen niet verslappen. Je door de nood en de crisis heen bidden! Zo zijn er tientallen.
Goddank, ik heb respect voor hen! Maar de meesten gaan héél diep gebukt onder het demoraliserend niets doen, zij vermageren, worden energieloos. Hier komt ook de sexuële nood vaak om de hoek gluren. Welk een taak hebben hier de ouders, om hun grote kinderen staande te houden en te steunen!
Van deze groep jongeren die het werk gehad hebben is het maar één stap naar hen die het werk nog niet hebben. Van „niet meer" naar „nog niet". Het zijn de studenten en de mensen met zakken vol diplo-

https://achterderug.nl

ma's. Als ik het goed zie, dan heerst in deze kring een grote besluiteloosheid, een aarzeling om door te zetten. Deze is te verklaren. De student zegt: als ik straks ingenieur, of advokaat, of dokter, of leraar ben, dan heeft niemand mij nodig. Waarom zou ik mij haasten? Het meisje denkt: als ik straks de akte heb.... dan kan ik thuis gaan zitten. En de mensen met diploma's, waarvoor zij eenmaal zo geploeterd hebben, staan achter bij de jongens, die voor een gering weekloon op de fabriek tenminste nog werk hebben.

Ik zou dus de nood der moderne jeugd allereerst willen zien in de vreselijke doelloosheid en in de daaruit voortvloeiende uitzichtloosheid van het bestaan. Het is geen wonder dat deze beide in hun hart een stemming van somberheid en onverschilligheid teweeg brengen, welke de ouders soms tot wanhoop brengt, of hen drijft tot daden welke zij zelf niet kunnen begrijpen.

Nog enkele woorden wil ik wijden aan wat ik zie als een weg om in dezen de jongeren te helpen.

Ik zie deze weg niet allereerst in wat anderen voor hen doen: organisaties, verenigingen of energieke personen. Dit alles moge nuttig zijn, maar het raakt toch niet de kern. Neen: het komt hier allereerst aan op de sfeer in het ouderlijk huis.

Dat klinkt u misschien wat al te simpel in de oren, en toch valt voor mij op deze sfeer de meeste nadruk. Men kan wel eens na een middag van huisbezoek thuis komen met het verslagen gevoel, dat er feitelijk geen enkel gezin is, waarin werkelijk sprake is van een harmonisch samenleven. Vader en moeder houden er een gans verschillende levenshouding op na: ieder gaat de eigen weg. Daarom weten de kinderen niet waaraan zij zich te houden hebben, zij missen het gevoel van een soliede, gesloten veiligheid en er is geen stuwende kracht achter hen.

Neem als voorbeeld het gezin van den werklozen vader: als bij deze ouders de sterke begeerte is om de zware last samen te dragen en ook in hun moeilijke positie een steun aan de kinderen te geven, dan krijgen de kinderen die de kost verdienen, toch niet het funeste gevoel van meerderwaardigheid, en zij lopen er niet zo gemakkelijk uit. Zij hebben echt een „thuis" waarvoor zij zich gaarne inspanning getroosten. Ik geloof dat een waarachtige beleving van het Evangelie hier wonderen doet.

Dit geldt ook voor het beter gesitueerde gezin, waar de Vader werkt, maar de kinderen niet zo gemakkelijk aan de slag komen. Kunnen deze ouders het niet elke dag zien als hun hoogste taak, om den groten zoon of bijna volwassen dochter door hun huiselijke sfeer en hartelijke omgang te dragen? Moeten deze kinderen niet zoiets gevoelen als: zolang wij beiden nog in leven zijn, heb je niets te vrezen, want je bent ons als kind volkomen welkom? Gelukkig ken ik enkele gezinnen waar deze geest heerst.

In het bijzonder in de kringen der studerende of afgestudeerde jongeren klemt deze noodzaak. Er is ongetwijfeld bij het geslacht dat straks aan de beurt moet komen, maar dat zijn kansen daartoe nog niet ziet, heel veel slapheid, willoosheid en neerslachtigheid, welke de ouderen prikkelen. Maar hebben deze niet vóór alles een groot begrijpen nodig van deze stemming? Was het toen wij klaar stonden niet een gans andere tijd?

Wij stonden vroeg op in de verwachting: deze dag kan ons brengen datgene, waarnaar ons hart uitgaat. Er was spanning en hoop, die het leven veerkracht gaven. Spanning in deze zin, een verwachting van kansen, is er nu niet. De dagen gaan voort in eentonige grauwheid. Er is geen lichtende horizon voor de jongeren. Daarom geloof ik dat het nodig is dat de ouderen in hun levenshouding tonen hoe desondanks het mensen-bestaan op zichzelf een taak is, welke God ons op de schouders legt. Persoonlijk beleefd en in de toepassing gebracht geloof in Hem, Die het heelal bestuurt en ook mij in het oog gevat heeft, dat vragen de jongeren in nood van ons. En van wie vragen zij het 't allereerst? Van de ouders; want deze staan hen ten allen tijde het allernaaste.

Daarom doen deze jaren ons de noodzakelijkheid beseffen, dat wij ons afvragen of de sfeer welke wij om ons heen scheppen, werkelijk de goede is, en voortvloeit uit ons belijden van Jezus Christus als onzen Zaligmaker en Levensvernieuwer.

WIJ VROEGEN

AAN MINISTER SLOTEMAKER DE BRUÏNE

Wat acht uwe Excellentie de voornaamste taak in de huidige crisis?

ANTWOORD: Ik zie zeer duidelijk tweeërlei taak: een economische èn een sociale. Vóór de vervulling van elk dier twee is intusschen onmisbaar, dat wij scherp de waarheid zien; deze namelijk, dat ons bedrijfsleven nog krimpt, onze financiële bronnen opdrogen en onze nooden stijgen. Wie dit niet ziet, kan niets echt-goeds doen.

Wie het wel ziet, ontdekt de economische taak: het bedrijfsleven – landbouw, industrie, handel – zoover doenlijk bewaren, saneeren, bevorderen, aanwekkeren, in druk verlichten. En dat alles, omdat slechts herstel van het bedrijfsleven de echte genezing brengt.

Daarnaast wenkt even sterk de sociale taak; d.i: zooveel doenlijk het moreele en hygiënische en sociale, ja het menschelijke bewaren. Dus steun door geld, beter door werk, dat den vloek der ledigheid wegneemt. Opwekken van de geestelijke krachten in ons volk: verantwoordelijkheid, solidariteit, taaiheid. Waken voor hetgeen sociaal, hygiënisch, moreel bezeikt werd.... zooveel doenlijk! Met alle macht! V.R. Slotemaker de Bruïne

5

https://achterderug.nl

NIET ZO HOOGMOEDIG MIJNE HEREN!

door P. Keuning

Tolstoi is van mening, dat de kunst per slot van rekening de kunst van een geestelijke kaste is geworden, onoprecht en gemaakt. Nu moge men het met dit vonnis niet in alle delen eens zijn, waar is toch, dat een decadent geslacht slechts decadente kunst kan voortbrengen en dat wij veel te veel gedweept hebben met een kunst, die per slot van rekening slechts armzalig woordgeknutsel bleek te zijn.

Wij hebben daarom geen reden om hoogmoedig te zijn.

Juist onze hoogmoed is oorzaak geweest van een opmerkelijk verval in de kunst. Wie hoogmoedig is, zoekt zichzelf, is van meetaf verkeerd ingesteld, verwringt en verdraait het leven naar eigen behagen en de kunst wordt hem een middel, om zijn eigen-ik te verheffen.

Nu moet men echter in zijn kritiek niet te ver gaan.

Er zijn mensen, die ons nu het „terug" toeroepen. Terug naar de kunst van de genesis, van de parabelen uit het evangelie, van de legenden, de sprookjes en de volkszangen.

Ons dunkt, dat hier iets onmogelijks verlangd wordt. Zulk een terug is er niet. Wij zijn niet meer als de mensen, die in de oertijd de sprookjes schreven, die pasten bij het toenmalig geslacht. Wij schrijven andere sprookjes, andere parabelen, andere volksverhalen.

Voor mij liggen twee boeken. Het eerste is: Negerwoordkunst, bijeenverzameld door Prof. Dr. A. Beerssens. Dit is een uitgave van Uitgeverij „De Sikkel" te Antwerpen.

Het andere is een uitgave van N.V. Uitgeverij v.h. C. A. Mees te Santpoort en heet: Eskimo-liederen.

Nu, hier hebben we sprookjes, parabelen, liederen van twee primitieve volken. Maar als we ons afvragen: Willen we nu naar deze kunst terug? dan is het antwoord zeker ontkennend. We zijn haar voorgoed ontgroeid, ze past niet meer bij ons.

Wij kunnen de tijd niet stilzetten, niet doen, alsof we nog in de oertijd leefden.

Het spreekt vanzelf, dat de negerwoordkunst en de Eskimoliederen van waarde zijn, in de eerste plaats voor deze volken zelf en dan ook voor ons. Voor ons hebben ze een documentaire waarde; we zien nog eens terug langs de weg, die wij gegaan zijn. En dan ook merken we, dat deze kunst onmiddellijk het leven raakt, uit het leven is opgebloeid en waar is en echt. Hier hebben de dichters zich voor het leven opengesteld, ze hebben het ondergaan, ze stonden met grote, verwonderde ogen voor de levensraadselen, ze hebben zichzelf vergeten.

Wij kunnen dus nog wel iets van de kunst dezer primitieven leren. En we moeten dan ook zeggen: Er moet een „terug" zijn.

Niet in die zin, als zou de kunst van vroeger tijden ons zonder meer ten voorbeeld kunnen strekken. Wij kunnen niet meer dichten en schrijven als de mensen toen, en, als we 't zouden proberen, kwamen we te staan voor een grote mislukking.

Maar er moet toch een terug zijn, een terug naar het leven, een terug naar de waarheid, een terug naar menselijkheid.

Een decadente tijd geeft decadente kunst. Laat de kunst dan maar decadent zijn; ze past bij onze tijd.

Volkomen waar, maar daarmee zijn we er toch niet.

Er is nog steeds zoiets als zelfbezinning. Er is nog steeds zoiets als het geweten. Er is nog steeds zoiets als de eis van God voor alle mensen en alle tijden.

Wij hebben geen reden, om hoogmoedig te zijn. Onze kunst had moeten opbloeien in volle schoonheid. Onze kunst had meer echt en meer levenswaar en natuurlijker moeten zijn dan die van de primitieve volken. Want wij hadden dieper het leven kunnen schouwen. Wij hadden, méér dan zij, het eeuwige achter het tijdelijke kunnen zien. Wij moeten, méér dan zij, God zien achter de dingen van deze aarde. Deden we dat, het zou de dood van onze hoogmoed zijn, het zou voor onze kunst een nieuwe opbloei betekenen.

https://achterderug.nl

● DOOR JAN KNAPE MZN

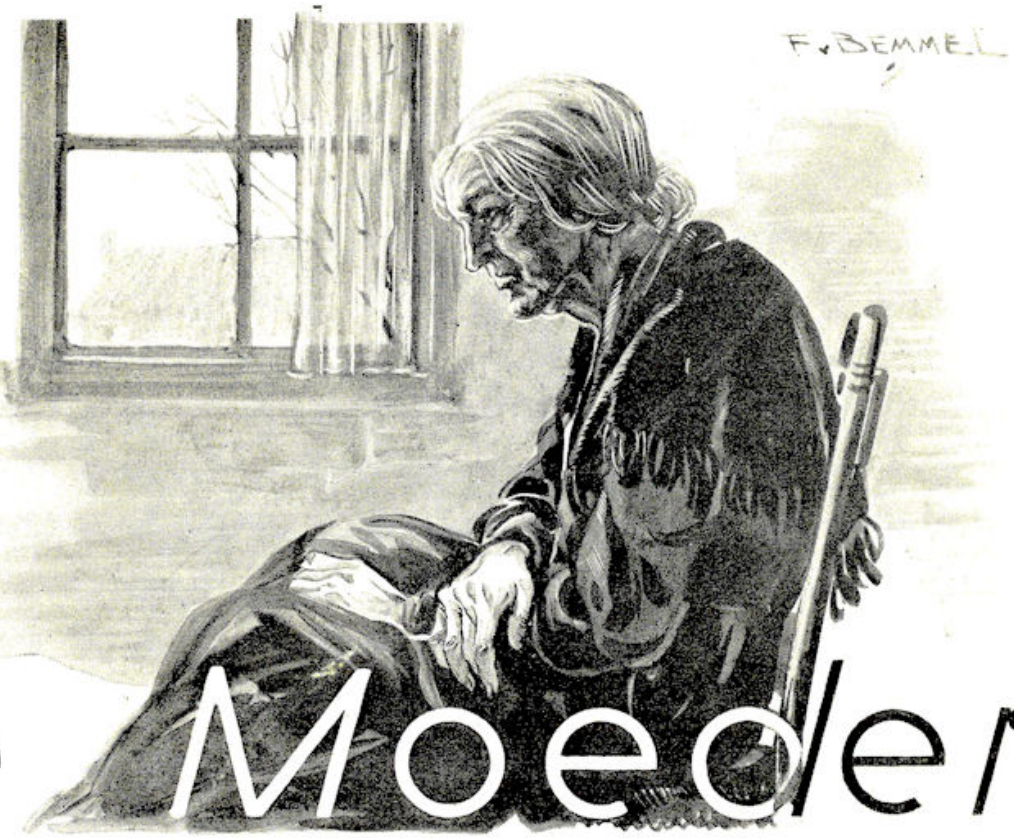

De Moeder

Toen ze het winkeltje binnenstapte hielden de twee vrouwen ineens haar mond, maar de oude Nelemaatje voelde als bij ingeving, dat ze het over haar hadden, en over Kris, d'r zoon.

Rennnggg, zei het belletje met een klein driftig geluidje, en zo beduusd als ze toen ineens keken, daar moest wat achter zitten. Ze deden net alsof ze met zichzelf geen raad wisten. Schele Sien pakte haar vieze jongetje bij het kledderige handje, veegde met een punt van haar schort zijn snotneus af, en zei pardoes: „Kwà, dan za'k es gaen"....

„Gndag oor," riep Fransien nog, en dan rammelde ze wat onder de toonbank. Nelemaatje zag, dat Fransien een kleur kreeg, en dat ze onder de toonbank niets te doen had.

Rennnggg, zei het belletje weer, en het vieze jongetje dreinde onder het weggaan: „Ik heit niks 'ehad van de vrouwe.... hu.... hu.... hu"....

„De vrouwe hei noe geen tied, lieverd," suste de moeder. „Kom deur, m'n ouwe troelà,.. zei mar: dag, vrouwe"..

De deur viel dicht.

Fransien kwam van onder de toonbank. „'s Werm vandaege, eh!" En ze pufte.

De beide vrouwen keken elkander vragend aan. Fransien overlegde bij zichzelf of het oude vrouwtje wat gehoord kon hebben. Ze keek zo vreemd. Maar het kon toch haast niet. Ze hadden ze dadelijk in de gaten gehad.

Ze hoefde niet lang in onzekerheid te blijven. Nelemaatje was resoluut, daar stond ze voor bekend, ze zei alles wat er voor haar mond kwam. Ze ging vlak voor de toonbank staan, en terwijl ze Fransien in de ogen keek vroeg ze: „En wat zeit de schele Sien van Kris van mien? Ik hoarende 't wel oor, dat juule 't over z'n hadde!"....

Ze had het immers duidelijk verstaan. „Mit de noorderzun vertrokke," zei Sien, en ze meende ook de naam van Kris gehoord te hebben, maar dat wist ze niet zeker. En over wie zouden de mensen van het dorp op 't ogenblik anders praten dan over Kris, die veertien dagen geleden failliet gegaan was. En gisteravond was hij onverwacht vertrokken naar Rotterdam, met heel zijn hebben en houden, zonder zelfs zijn oude moeder g'ndag te zeggen. Ze had het zelf vanmiddag pas van de buren gehoord.. Fransien werd weer rood van die onverwachte vraag. Ze legde haar mollige handen leunend op de toonbank en zei dan vergoelijkend: „Och, wat wou ze gezeid ha, me praetende d'r zoamar es over, eh, 't hele durp is d'r vol van"....

Ze herstelde zich langzamerhand. Wat gaf het eigenlijk, dat Nelemaatje het gehoord had, veel kon het nooit wezen, want ze waren net uitverteld. En het hele dorp praatte er toch over. Daar stak toch niets achter. Het was nou eenmaal gebeurd. En Nelemaatje zou ook wel weten wie d'r Krisje was. Als jongen de mooie mijnheer spelen en niet willen werken, twaalf ambachten, dertien ongelukken. Dan een meisje trouwen met een paar centen en zich verbeelden dat hij daar ik weet niet wat mee zou kunnen doen. Het hele dorp onder de schuld zetten en nou failliet en opgetrokken.... Nee, Nelemaatje kwam aan de weet, dat ze een zoon had! Ze had er maar één, maar hij mocht er wezen, zo één telde voor tien. Ze had hem beter naar 't land kunnen doen net als zijn vader. Maar dat moest niet, arbeider dat was te min voor een enig zoontje. Krisje moest naar de ambachtsschool, hij moest timmerman worden en een eigen zaak hebben. Nou, hij had dan een eigen zaak gehad, maar hij had het lelijk laten liggen....

Het oude vrouwtje stond beteu-

https://achterderug.nl

terd, half leunend op de toonbank.
Fransien kreeg een ogenblik medelijden met het verschrompelde figuurtje. Het kleine gerimpelde gezichtje was pijnlijk vertrokken, en haar ogen keken zo vreemd, heel anders dan gewoonlijk.
„'t Is voor joe wel erg, Nelemao," zei Fransien, „ik hawe mi'je te doeën, mens"....
Maar Nelemaatje wou helemaal niet beklaagd wezen.
„Laet de schele Sien d'r groaten bek houwe," zei ze vinnig.
„Kris is een goeie joon, oor, daer valt dàt niet van z'n te zeggen," en ze knipte met haar dorre vingers.
Zwijgend bleef ze voor de toonbank staan, een zielig oud vrouwtje....
Het hinderde haar dat de mensen zo praatten, al dat andere zou wel terecht komen....
„Wat mo' je ha?" vroeg Fransien eindelijk, want ze kon toch hier niet blijven staan, ze moest naar d'r eten.
Nelemaatje had een ogenblik nodig voordat de vraag tot haar doordrong. Ze moest zo aan Kris denken, dat ze helemaal vergat waar ze was en wat ze kwam doen. Kris was naar Rotterdam gevlucht voor zijn schuldeisers, met zijn vrouw en kinders. Wie had dat ooit kunnen denken, in zo'n mooie zaak gezeten. En nu praatten de mensen over hem, en wat er gezegd werd was niet veel goeds. Er werden natuurlijk veel oude koeien uit de sloot gehaald, want de duivel werd altijd zwarter geschilderd dan hij werkelijk was....
„Wat mo'je ha?" herhaalde Fransien, nu ongeduldig. Het werd toch werkelijk tijd, dat ze voor het eten ging zorgen, straks kwam d'r man thuis en dan had je 't lieve leven gaande.
Nelemaatje schrok er van. „Een klosse twien,[1]) nommer vier en twintig." Het kwam er schuchter uit. Maar dan zei ze ineens weer: „Laet dat schele wuuf naer d'r eige vent kieke"....
Fransien stond met haar rug naar haar toe. Ze rommelde in talloze doosjes, die op de boorden opgestapeld lagen, om het verlangde te zoeken, maar dat hinderde Nelemaatje niet, ze vervolgde boos: „Wie weet wat ze van d'r leven nog zal overkomme. Mit zo'n bezope vent as ze heit! En ze magge dan van Kris zegge wat ze wille: dronkig is 'n nog noait geweest! En 't mit een aore gehouwe heit 'n oak nooit! Wat dienkt ze wel? Ik wou, dat ze es hier was, dan zou ik ze de huud es vol schelle"....
Ze zweeg, vermoeid. Ze moesten van haar jongen afblijven. Wat kon hij er aan doen, dat de zaken niet gingen. Je hoorde toch overal van crisis....
Fransien draaide zich om.
„Asjeblieft."
Ze telde het geld neer met bevende vingers. „Da's deugemeen," zei ze, „as het niet gaet, dan zit iedereen op je te hakken. Laede ze d'r mond houwe over m'n joon".... Ze kon er niet over op houden.
„Bel, dat ze 'k oak," stemde Fransien toe. Ze zette haar handen in de zij en dacht ineens niet meer aan d'r eten. „Iedereen hei genog an z'n eige vrachtje, watsjoe. Mensenlieve, je hoart hier wat a'je in zoa'n wienkel zit en niet doaf bint. Dan ze'k wel es tegen die vent va' m'n 's aevens a' m'n nae bed gaen: gloaf je noe wel, dat m'n oaren toetere van aol 't gekles, da'k den helen dag an ha motte hoare. Da's gerust waer, dan toetere je oaren. En hoe gaet dat: da's deugemeen over een aore, want over z'n eige is een mens gaauw uitgepraet, eh. En dat spreekt, je mot iedereen te woord staen en nog verzichtig weze op de koap toe, want dat ze'k zoa dikkels: je mot van iedereen leve, dus mondje dicht en aores krieg je groate moeite. Ik praete noait, oor, mens, noait, dat za'je van Fransien noait hoare zegge"....
„Och, ik zegge aoltoas mar: waer d'r één praet daer praete d'r twee." Nelemaatje begreep Fransien wel, maar ze moest haar niets wijs proberen te maken, daar was ze te oud voor geworden. „Alleen ke'je niet klesse," zei ze nog eens, „daer mo'je voor mit je beien weze." Zo, nu zou Fransien haar wel begrijpen, en ze zei er nog eens overheen: „'t Is net as je zeit, over je eige bi'je gaauw uutgekletst"....
En Fransien begreep het, ze werd er boos om. Wat dacht dat ouwe mens? Als één van haar jongens zo gedaan had, dan dorst ze zeker in geen tien weken d'r gezicht op straat laten zien. En dat stond nu hier te kapittelen of er geen vuiltje aan de lucht was. Dan moest je weten, dat ze nog vijf gulden van den vent kreeg, daar had ze nog niet aan gedacht. En ineens zei ze het: „Mo'je begriepe, Nelemoa, ik kriege oak nog al vuuf gulden van z'n"....
De oude vrouw schrok er van: „Vuuf gulden?" En ze herhaalde het nog eens: „Vuuf gulden?.... Krieg je nog vuuf gulden van z'n?"....
Ze wist, dat er veel mensen geld van hem kregen, maar dat voelde ze niet zo. Wat had ze begrip van schuld, of het nu honderd gulden was of duizend, ze had nog nooit meer dan vijf en twintig gulden bij elkander gezien. Maar nu Fransien dat zo zei, stond ze ineens van aangezicht tot aangezicht tegenover Kris z'n schuld, en ze voelde het aan haar hart. Kris had vijf gulden schuld bij Fransien....
„Bel mens, dat kwam zoa," begon Fransien uit te leggen, „daer onderlesten daer komt z'n vrouwe om een jasje voor een van die kleintjes. Jae, ik zal 't kommede weke wel betaele. Hoe gaet dat, dat beurt hier honderde keren. Nee, a'k je dat aollemaele es mos laete kieke wat er zoaal nog onder de mensen staet va' m'n, dan zou je 't niet kenne geloave. Ik ze' soms wel es tegen die vent van m'n: had je ze maar, dan konne m'n wel op Tuindurp gaen weune om te rentenieren. En dan zeit 'n: wat doe je oak zoa gek te wezen, joe geef mar. Mar ik laete 'n mar klesse, dat begriep je wel, want venters! As 'n wat heit, dan ze 'k aoltoas mar: bemoei joe je eige mar mit je land, dan zal ik m'n wienkel wel overende zieë te houwen, wat wou een

[1]) garen.

https://achterderug.nl

noe mo' je toch begriepe...

vent noe voor verstand ha van elle goed, en band, en knoapen..... Mar dat spreekt, kwaeje schuld da's nie lekker. As je lang op je centen mo' wachte, dat is tot daeran toe, as je mar mit eerlijke mensen te doeën heit, dan komt het wel terecht. Mar die vuuf gulden, die ken 'k wel op m'n buuk schrieve, daer zie ik noait éne cent meer van...."

Er werd iets wakker in Nelemaatje waarvoor ze geen naam wist. In haar kwam iets tot verzet om nog langer naar die vrouw te luisteren. „Zoa gaauw as Kris centen heit zal 'n je wel betaele, oor," verzekerde ze stellig, „daer ke'je gerust van opan, je hoeft die centen niet op je buuk te schrieven!"....

„As 'n centen heit, dat zei je goed"..... En Fransien lachte om het denkbeeld.

„Hie zal d'r best weer bovenop kraauwe!" Ze zei het met grote nadruk. „Hie is gaer genog, dat zei de meester vroeger al, toen gieng 'n nog op schole. Kris, zei 'n dan, je zalt het vaorre stiere in de waereld, joon." Haar moedertrots kwam boven als ze daaraan dacht, want het was waar, meester hàd het gezegd. En had Kris het niet ver gestuurd in de wereld? Ja, nu met dat ongeluk, maar wie zou dat ooit gedacht hebben. En hij was nog jong genoeg om weer van vorenaf te beginnen. Misschien mocht ze het nog wel beleven....

„Je mot het mar es achterop kieke," zei ze nog tegen Fransien. „Me zalle 't hope, misschien dienkt 'n dan nog wel es om m'n"....

Fransien lachte weer.

Nelemaatje voelde de steek en ze vond dat lachen hatelijk.

„Slecht is 'n niet, oor," zei ze vinnig, „hie zal d'r mit een aorremans centen nie van deurgaen, maek je eigen mar niks ongerust"....

Toen ging ze weg.

Thuis werd het haar te machtig. Ze zonk op haar stoel neer bij het raam met haar hoofd voorover op de tafel. Ze was er kapot van. Nu eerst begon het gebeurde in zijn volle omvang tot haar door te dringen. Wat had ze in de laatste veertien dagen al niet doorgemaakt! Het was begonnen, toen ze hoorde, dat Kris failliet was. Het kwam onverwacht. Nooit had ze geweten, dat zijn zaken niet gingen.

's Morgens stond Wim, Kris z'n vrouw, ineens voor haar. Ze was er van geschrokken, want ze voelde, dat er iets komen ging. Wim kwam zo dikwijls niet, en dan nu, op zo'n vreemde tijd! Wim was in schreien uitgebarsten en ze deed niets dan roepen: „Noe is Kris feliet.... noe is Kris feliet.... hoe mót dat noe"....

En ze begon over Kris te praten, zo lelijk, dat zij als moeder het niet aanhoren kon, daarom had ze gezegd: „Daer zal an joe oak wel wat mekere, Wum, 't zal an Kris alleen nie legge"....

Boos was Wim weggelopen en toen Kris 's avonds kwam, had ze er maar niets van verteld. Alleen vroeg ze: „Mo' noe de boel verkocht worre bie je?" Want dat zou ze zo verschrikkelijk vinden. Zo'n mooi huis en zulke mooie stoelen....

Hij haalde zijn schouders op en lachte. „Ze verkoape mar, oor," zei hij, „dan beginne m'n weer mit een schoane lei."

Het had haar hart goed gedaan, dat hij het zo opnam. Die Kris toch! Dat was wel beter dan zoals Wim deed, huilen en lammeteren en dan je man er de hele schuld van geven. 't Was een schande als ze het goed overdacht. Hij had zijn hele leven geploeterd om vooruit te komen. En nu liet hij de moed nòg niet zinken. Hij zou het er best weer boven op halen, dat geloofde ze vast, en toen hij wegging zei ze tegen hem: „Je mot er het hoad mar voorhouwe, Kris, moed verlore al verlore"....

„Bèjaet," zei hij, en hij lachte weer.

Maar nu leek het wel of ze zelf alle moed verloren had. Nu was Kris naar Rotterdam gegaan, waarheen, dat wist ze niet! En aldoor klonk het in haar oren: „Ik kriege nog vuuf gulden van z'n, Nelemao."

Ze kon het maar niet kwijt worden, en ze moest telkens denken

om dat hatelijke gezicht van Fransien....
Waarom was Kris zo stilletjes weggegaan zonder zelfs zijn eigen moeder er iets van te zeggen? Daar moest iets achter zitten, maar wat het wezen kon, begreep ze niet. Er moest een bijzondere reden voor zijn, anders zou hij het niet hebben gedaan. Hij was altijd goed voor haar geweest. Ze kreeg iedere week drie gulden van hem, mèt de rente van de Ouderdomswet er bij kon ze daar netjes van leven. Zelfs verleden week had ze de centen nog van hem gehad. Ze vroeg nog: „Ke'je ze wel misse, Kris, noe je feliet bint?"....
„Me doeë zoa lang as 't op is," antwoordde hij, „en as 't op is dan is 't koken gedaen".... Zo'n jongen toch....

Als ze aan dat alles dacht, dan maakte ze zich zo kwaad op Fransien, dat ze weer dadelijk terug zou willen gaan om ze nog eens een hoop te zeggen. Wat dachten ze wel van dien jongen! Dat hij er niet meer boven op zou komen, en dat hij dan zijn schulden niet betalen zou? Nee, of hij! Wie weet hoe gauw hij weer goede zaken zou doen in Rotterdam. En een gelukkige gedachte maakte zich van haar meester. Net, zo zou het zijn. Daarom was hij zo onverwacht vertrokken. Hij had wat op het oog gekregen en geen tijd verloren laten gaan. Zo was hij altijd geweest.... zo resoluut....
Ze nam zich voor om hem eens spoedig een briefje te sturen. Als ze nu maar een adres wist. Dan zou ze hem schrijven, dat ze die drie gulden iedere week niet meer hebben wou, net zo lang tot zijn schulden allemaal betaald waren. Ze kon er van de Ouderdomsrente wel komen als ze zuinig was.... ja, ze zou er wel heel zuinig mee moeten doen, vijf en twintig stuivers huur.. Misschien kon ze nog wel wat verdienen met kousenbreien voor een ander, dat had ze vroeger ook al willen doen, maar toen mocht het niet van Kris.... En ze zou ook schrijven over de vijf gulden van Fransien en vragen of hij die zo gauw mogelijk betalen wilde, want dat die er over kletste met schele Sien, en dat zij er als moeder op aangekeken werd....

Kris schreef al gauw, en ze was blij met de brief. Nee, Kris was zijn oude moeder niet vergeten. Het was maar een kort briefje, ze werd er niet veel wijzer door.
Ze schreef die eigen avond nog terug. Het werd een lange brief, want ze had zo veel te vertellen en nog meer te vragen. En ze schreef ook over de vijf gulden van Fransien.... of hij die zo gauw mogelijk sturen wou.... asjeblieft....

Met ongeduld verwachtte ze het antwoord. Ze wist precies hoe laat de post door het straatje kwam, en telkens ging ze op haar stoel bij het raam zitten, om uit te kijken, of hij nog niet aankwam. Maar altijd liep hij haar deur voorbij, dan zei ze tegen zichzelf: „'t Is weer niks".... En dan was ze teleurgesteld, zo erg, dat ze wel schreien kon.. Maar schreien deed ze toch niet..

Eindelijk kwam de brief. Het was op een Zaterdagmorgen, toen ze net bezig was om het straatje te schuren voor de deur. Ze zag het al aan den postbode, dat hij iets

eindelijk kwam de brief....

voor haar had, hij stak zijn hand in de bruinleren tas.... En zij deed d'r klompen alvast uit, en ze droogde haar handen nog eens af aan haar schort, om gauw met de brief in huis te kunnen lopen....

Het was een brief van Kris.... Ze nam de schaar, die al een hele week op de schoorsteen gereed lag, zo maar voor 't grijpen, en ze begon het couvert open te knippen....

Toen ze de brief gelezen had kon ze zich niet langer meer goed houden, er kwamen tranen in haar ogen, almaar meer tranen, zodat ze haar schort voor haar ogen moest doen en ze begon te snikken.... Het kwam niet, omdat Kris vergeten had te schrijven in wat voor zaak hij nu zat, en hoe het met de verdiensten stond. Daar had ze slechts een ogenblik aan gedacht. Maar hij had geen geld gestuurd.... Hij schreef, dat Fransien maar zien moest hoe ze d'r centen kreeg, hij was failliet en met alle mensen gelijk....

En toen ze uitgeschreid was en de brief in het couvert deed, om hem in de schuif van de tafel te leggen, was het net of de brief lachte, net zoals Kris altijd lachen kon.... en het hinderde haar nu.

Die eigen avond vroeg de melkboer: „Twee maeten, vrouwe?".

„Nee," zei ze resoluut, „ik hawe in m'n maege, één maetje, en kommede weke om den aoren dag komme, oar, want den dokter heit gezegd, da 'k zoa weinig meugelijk melk mot gebruuke.. Vanwege m'n maege, begriep je."

De melkboer verwonderde zich, maar hij zei niets. Dat Nelemaatje het in haar maag had was aannemelijk, zo'n oud mens kon var alles gaan krijgen. Maar dat de dokter haar het melkdrinken zo goed als verboden had, dat was toch vreemd.... erg vreemd....

En toen de bakker hoorde, dat Nelemaatje het zó erg in haar maag mankeerde, dat ze maar heel weinig brood meer gebruiken kon, adviseerde hij menslievend: „Mens, dan een beschuitje, dat verteert gemakkelijk"....

Maar Nelemaatje weerde het af: „Daer krieg ik het zuur van"....

De bakker moest er om lachen en hij vroeg: „As je 't zuur heit, Nelemaotje, weet je wat dan?"

„Nee," zei ze.

„Bel, dan bin je 't zoete te wachten, mens"....

Acht weken moest ze sparen voor ze de vijf gulden bij elkander had, en toen ze het laatste dubbeltje in het kommetje zonder oortje deed, zocht ze haar schoenen op en haar omslagdoek.... In een winkeltje op de hoek wisselde ze het kleine geld voor vijf hele guldens. Dan ging ze haastig door de straten....

Rennnggg.. zei het winkelbelletje met een nijdige ruk.... Fransien bleef lang weg en driftig riep ze: „Volluk!"....

„Nah," suste Fransien, „hier bin ik al.. o, bi' joe dat, Nelemaotje.." Nu aarzelde ze toch even, ze haalde het couvert van onder haar schort....

„Noe mo' je toch begriepe," begon ze, „daer krieg ik vanochend een brief van Kris va' m'n uut Rotterdam, en daer schrieft die joon: wi' je die vuuf gulden es bie Fransien brienge, want die kriegt ze aoltoas nog va' m'n, en daer hawe ik niks om gedocht toen 'k weggieng"....

„Bel, bel, je zou zegge".... deed Fransien verrukt, en ze keek aandachtig hoe Nelemaatje de vijf gulden op de toonbank telde.

„'t Binne de eigenste guldes die 'n gestierd heit".... zei ze onder het tellen, „en dit is het eigenste comfert"....

„Dank je wel," zei Fransien. Meer zei ze niet, want ze was verbouwereerd, en om wat te doen te hebben trok ze de toonbanklade open en liet de guldens er in vallen. Ze rinkelden.... Toen zei ze nog eens: „dank je wel"....

Nelemaatje had de deur al beet, het belletje relde, maar voordat de deur achter haar dichtviel zei ze nog: „As noe de schele Sien weer es bie je komt, dan hei je wat te vertellen, oar, Fransien.. over Kris.... dat mo'je noe oak mar es uutblajjere.... En dan ke' je er pesant bie vertelle, dat 'n een reuze-zaek heit in Rotterdam, oor, een reuze-zaek.... Daer zal ze wel blieë om weze"....

En Fransien vertelde het tegen schele Sien. „Had je dat van die joon gedocht?" vroeg ze. „Hie is m'n toch nog meegevalle.... En hier hei je 't eigenste zakje waer de centen in gezete hawe, dat hei ze op de wienkelbank laete legge.... Ze had de brief vanochend ontvange, zei ze."

Schele Sien had volop de tijd. Het kleine Frans'e was naar de bewaarschool en die ging voorlopig nog niet uit. Daarom ging ze schrijlings op de winkelbank zitten en op haar gemak bekeek ze het zakje van alle kanten. Eindelijk zei ze: „Je hei je eige wat wies laete maeke, Fransien, want in dat zakje hawe geen centen gezete, net zo min as dat ik er in gezete hawe.... Dan mos het toch angeteikend weze!.... En dan mot je es naer het poststempel kieke.... Wat lees joe daer uut?"....

Fransien zette haar bril op, die ze voor belangrijke onderzoekingen altijd bij de hand hield, en ze tuurde.... „'t Is een ouwe zak," constateerde ze eindelijk, „ze hei m'n voor de gek gehouwe"....

Schele Sien lachte met haar handen op haar buik. „Zoa'n aollemanspraes.... ze heit d'r zeuntje schoon wille wasse.... mens, begriep je dat niet!.... Wat een oud slangevel!"....

„Afijn," berustte Fransien, „de centen ha'k avast, die had ik allang kwiet geschat"....

„Mar hoe komt ze d'r an?"....

„Zeit dat es.... Misschien heit ze nog wel een ouwe kouse." Maar voor Fransien begon er een licht op te gaan, en toen de schele Sien wegging zei ze nog: „Nelemaotje is toch wel een goeie ouwe ziele.... 't Bluuft toch d'r jong, eh!.... Zoa is noe een moeder"....

Schele Sien gaf er geen antwoord op, maar toen ze buiten kwam bromde ze in zichzelf: „Die ken je ook al mit geen span paeren bie houwe.... de waereld is vol mit valsigheid.... Noe ze de centen binnenheit is aolles weer vergeve en vergete"....

https://achterderug.nl

dissonanten in het duitse muziekleven

Beschouwing naar aanleiding van 't geval Hindemith—Furtwängler

Het moderne Duitsland stelt vele quaesties opnieuw aan de orde waarover men zich niet langer ongerust maakte, omdat men òf de strijd nutteloos achtte òf meende dat de strijd tussen de verschillende opvattingen in het voordeel van de jongste opvatting was beslist. Leken en dikwijls in niet mindere mate vaklieden waren geneigd de ontwikkelingsgang, die de kunst in de laatste 25 jaar heeft gevolgd te zien als een fait accompli, als een noodzakelijkheid waarover verdere discussie overbodig werd geacht. De strijd, die op het ogenblik in de duitse muziekwereld woedt en ook elders zoveel stof deed opwaaien, lijkt ons belangwekkend, want de argumenten die hierbij over en weer gebruikt worden, zijn zeker niet uitsluitend door politieke overwegingen ingegeven. Veeleer zien wij hier een controverse tussen twee kunstrichtingen, een moderne en een meer behoudende. Deze controverse bestaat niet alleen in de muziek, maar ook op andere cultuurgebieden en daarom achten wij het interessant om eens nader hierop in te gaan.

Hierbij stellen wij voorop dat we alle persoonlijke quaesties buiten beschouwing wensen te laten, temeer omdat dikwijls omstandigheden van persoonlijke of toevallige aard de aandacht van de essentiële vraagstukken kunnen afleiden. Men heeft herhaaldelijk kunnen waarnemen, dat lieden door persoonlijke voorkeur of afkeer zich zodanig lieten meeslepen dat, waar een rustig debat helderheid had kunnen brengen, een onwetenschappelijk handgemeen ontketend werd. Ook over de politieke zijde van deze zaak kunnen wij zwijgen, omdat hieromtrent in de dagbladen reeds uitgebreid werd geschreven en willen wij zwijgen omdat het juist de bedoeling van dit maandblad is het inzicht te verdiepen in het wezen van actuele vraagstukken en gebeurtenissen, wier uiterlijke verschijningsvormen naar wij veronderstellen althans globaal den lezer bekend zijn.
Zoals reeds opgemerkt, is de quaestie die ten grondslag ligt aan het genoemde conflict in Duitsland niet beperkt tot muziek of tot Duitsland, maar slechts een symptoom van een algemene strijd in de nieuwe europese kunst.
Wij zullen echter niet het gehele uitgebreide onderwerp behandelen, vooral ook omdat wij niet wensen te generaliseren. Hiermee komt men nl. bij het spreken over kunst slechts tot vage algemeenheden. Wij willen ons integendeel ten sterkste beperken en geven er de voorkeur aan om eens een typisch strijdpunt nauwkeurig te onderzoeken, daar dit de beste weg is om de kern van de zaak te benaderen. Laten we bv. eens nagaan, wat bedoeld wordt met dissonanten", waarover Dr. Goebbels zich in zijn rede op 8 December jl. zo opwond, toen hij, sprekende over zekere moderne componisten, deze o.a. betitelde als „de prutsers die zoals dat de mode is, hun onmacht pogen te verberrgen achter een zucht naar „dissonanten"."

Wij moeten den lezer nu even het volgende in herinnering brengen: een dissonant is het omgekeerde van een consonant. Onze definitie verplaatst zich dus. Wat is een consonant? Van de vele mogelijke combinaties van muzikale tonen zijn slechts enkele consonerend, nl. slechts die intervallen [1]) of drieklanken, waarvan de trillingsgetallen der tonen in zeer eenvoudige verhouding tot elkaar staan. Deze consonanten ontlenen nu blijkbaar aan die natuurkundige eigenschap het vermogen om in het gehoororgaan van elk normaal [2]) mens een dusdanige werking te veroorzaken dat ze, zoals de naam aangeeft „welluidend" samenklinken.
Elk accoord nu, dat niet zulk een harmonische samenklank vormt, heet dissonant. Men zou wellicht geneigd zijn uit het bovenstaande af te leiden dat een dissonant per sé een wanklank, althans niet welluidend is. Toch is dit niet zo; er zijn verscheidene dissonanten, waaronder de belangrijkste, die wij niet als wanklank horen. Daarentegen hebben alle dissonanten een eigenschap gemeen die veel belangrijker is dan de mindere of meerdere welluidendheid. Op deze kenmerkende eigenschap komen wij straks nader terug.

Eerst willen wij echter de aesthetische betekenis van de tegenstelling consonant-dissonant nagaan en zien hoe deze zich in de geschiedenis der europese muziek ontwikkeld heeft.
Elk oprecht kunstenaar poogde vroeger de schoonheid te dienen en kunstwerken te scheppen, die schoon zijn, evenwichtig van lijn, vorm, kleur of klank. Het is nu interessant om na te gaan, hoe dit evenwicht, deze schone harmonie verkregen werd en als we ons weer beperken tot de muziek, dan zien we een merkwaardige ontwikkeling. In de oudere europese muziek (tot de 17e eeuw) werd het evenwicht behalve door een biezonder fraaie melodie verkregen door een sterk op de voorgrond stellen van zuivere consonanten.
Maar op den duur wordt men het teveel aan consonanten moe en.... gaat steeds meer en scherper dissonanten gebruiken. Teveel evenwicht, een te uitsluitend gebruik van consonanten, gaat blijkbaar vervelen als een Arcadië, waar het nimmer stormt. Men ontdekt een hogere schoonheid in het spel van consonant en dissonant, van rust en onrust, van fronsen en opklaren. Een teveel aan harmonie doet te onaards aan en grijpt den toehoorder niet zo sterk aan als een muziek, waarin wanklanken als

https://achterderug.nl

het ware de conflicten van de menselijke ziel tot uitdrukking brengen. De tovermacht van deze muziek bestaat juist daarin dat de strijd zich weer oplost in harmonie en, wanneer men zich in deze muziek heeft ingeleefd, verschaft dit oplossen een bevrijding uit de onrust, de disharmonie en een uitstijgen boven de wereldse zorgen en smarten.
Dit hogere evenwicht, het spel van onrust en rust, consonant en dissonant, wordt op de allerschoonste wijze bereikt in de klassieke werken der grote meesters van de 18e eeuw.
Bij bestudering van die grootse kunstwerken merken wij op, dat de eerste meester uit die periode, Johann Sebastian Bach (1685—1750), reeds twee eeuwen geleden de scherpste dissonanten gebruikte die ooit werden geschreven, dissonanten die je door merg en been gaan. [3])

Als we nu op ons uitgangspunt terugkomen, dan ligt de vraag voor de hand: Is de aanval van Goebbels c.s. tegen „dissonanten" dus op Bach en andere klassieke meesters gericht, die zoals we zagen scherper dissonanten gebruikten dan ooit nadien zijn gebezigd?
Ieder die het muziekleven en de cultuur der oude meesters in Duitsland kent, begrijpt zonder meer, dat deze paradoxale vraag ontkennend moet worden beantwoord. Maar om de paradox te verklaren dienen we te onderzoeken wat dan feitelijk bedoeld wordt met de kritiek der behoudende musici op de modernen. En als we dit eens goed nagaan, dan blijkt dat de kritiek van Goebbels c.s. onjuist geformuleerd was.
Deze kritiek is er n.l. niet tegen gericht d a t door de modernen dissonanten gebruikt worden (want dat deden de klassieke meesters ook), maar h o e deze gebruikt worden.

Inderdaad bestaat er een groot verschil tussen de klassieken en modernen in het gebruik van de dissonant en om dit te begrijpen moeten we thans dieper op het wezen van de dissonant in gaan.
Zoals boven reeds gezegd, is dissonant niet hetzelfde als wanklank en er zijn er zelfs die wij welluidend vinden. Maar dit is eigenlijk van minder gewicht. Niet het dis-soneren is de belangrijkste eigenschap van een dissonant. Het belangrijkste is een ander feit dat ontleend wordt aan de ervaring van normale mensen; evenals, zoals we boven hebben gezien, het horen van consonanten als „welluidend".
Uit de ervaring blijkt nl. dat een dissonant als een niet-zelfstandig accoord wordt gehoord, ook al is hij betrekkelijk welluidend. Wanneer men zulk een accoord op zichzelf hoort behoudt men een onbevredigd gevoel. De dissonant horen we als een conflict dat een oplossing vereist en daarom kan een dissonant ook niet als afsluiting op het einde van een muziekstuk dienen. Deze dwingende eis, dat een dissonant oplost en wel òf direct òf op bepaalde wijze [4]) indirect bij voorkeur naar een consonerend accoord of interval is geen willekeurige, theoretisch opgestelde regel maar een ervaringsfeit dat elk normaal mens duidelijk hoort.
Slaan wij nu weer eens de werken der klassieke meesters op en bestuderen de uiterst scherpe dissonanten die daarin voorkomen, dan zien wij dat zij alle zonder uitzondering op bepaalde wijzen oplossen.
Het schijnt echter mogelijk te zijn — en dit is het geval bij enkele moderne componisten — om het gehoorsorgaan door oefening zodanig te beïnvloeden, dat men dit alles anders hoort en de natuurlijke drang van een dissonant om op te lossen dus niet aanvaardt. [5]) Componisten met een dusdanig gehoor schrijven muziekstukken, waarin op consequente wijze dissonanten n i e t oplossen, zodat men reeksen van niet-samenhangende, niet-oplossende dissonanten verkrijgt.
Dit soort muziek is hartverscheurend voor mensen, die niet in staat zijn om dissonanten te horen als zelfstandige accoorden die geen oplossing behoeven. En het was tegen dit soort muziek dat de kritiek van Dr. Goebbels was gericht.
Deze kritiek was zoals we zagen dus niet juist geformuleerd, want had zich niet tegen dissonanten op zichzelf moeten keren, maar tegen het gebruik ervan als geheel zelfstandige accoorden zoals dat bij zekere moderne componisten geschiedt.
Deze moderne componisten stellen hier tegenover dat evenals indertijd het teveel aan consonanten vervelend werd en daarom steeds meer (weliswaar oplossende) dissonanten gebruikt werden, thans het voortdurende oplossen van dissonanten uiterst vervelend aandoet en daarom niet meer hoeft te geschieden. Dit past volgens hen geheel bij de huidige onrustige tijdgeest, die in de kunst en dus ook in de muziek moet worden vertolkt door een voortdurende onrust, welke nergens meer in harmonie oplost.

Het duitse conflict heeft op een wat abrupte manier gewezen op het bestaan in de kunstwereld van twee tegenovergestelde opvattingen. Wie van deze twee opvattingen het bij het rechte eind heeft zullen wij niet beoordelen, dat moet ieder voor zichzelf weten, want het spreekwoord zegt immers: „Over smaak valt niet te twisten". Onze bedoeling was slechts een verklaring te geven voor één der factoren die aanleiding waren tot een belangwekkende strijd in de muziekwereld. Wellicht zullen wij gelegenheid hebben om in een volgend artikel een analoog conflict in de wereld der beeldende kunst aan een beschouwing te onderwerpen. J. v. H.

[1]) intervallen (lat.) = tussenruimte, afstand tussen twee tonen.
[2]) wanneer sommige musici dit anders horen, consonanten als wanklanken en omgekeerd, dan zijn deze mensen m.a.w. niet normaal in deze zin. Men vindt er onder hen, die hierop prat gaan.
[3]) In de laatste veertig jaar worden dikwijls dissonante accoorden gebruikt, die uit 6, 8 of zelfs 12 verschillende tonen van de chromatische toonladder bestaan. Deze accoorden geven een onduidelijk, diffuus klankbeeld en zijn veel minder scherp en snijdend dan de dissonanten van Bach die meestal slechts uit 3 (of 4) noten bestaan.
[4]) Het is onmogelijk om in dit artikel dieper in te gaan op de bepaalde wijze van accoordverbindingen en het tonale verband daarvan.
[5]) Een van de eerste musici die dissonanten op de moderne wijze gebruikte (hoewel hij het op bescheiden schaal deed en er later van terugkwam) is de onlangs in Nederland geridderde componist Richard Strauss. Het is daarom wel merkwaardig dat hij in het huidige Duitsland zo zeer in tel is.

die frisse jonge kerel

Ieder die dit tijdschrift-nummer in handen krijgt heeft schik in die frisse jonge kerel voorop.
Misschien ziet ge op het volgende nummer een leuk meisjeskopje of een snelvarende boot die zó door het water stuift, dat er een heel schuimspoor achterblijft, of een vaas met bloemen, of een mijnwerker in de schacht, glimmend-zwart van zweet en kolengruis.... Daar zal dan het nummer niet minder om zijn.... Er zijn gelukkig duizend mogelijkheden om van een omslag een goed o m s l a g te maken, een expressief, suggestief omslag.. een LIBELLEN-OMSLAG.....
Maar natuurlijk is het geen toeval dat op dit eerste nummer zulk een frisse kop staat.
Daarin vindt ge weerspiegeld de bedoeling om van dit blad een fris blad te maken, een blad voor deze tijd.
We weten dat daaraan behoefte bestaat.
Dáárom wordt hier vastberaden gezegd: DE LIBEL is een blad dat ge spoedig zult waarderen en dan niet meer missen wilt.
Hoe we dat weten?
Heel eenvoudig omdat DE LIBEL gedreven en gedragen wordt door hetzelfde élan dat in de „Libellen-Serie" zozeer de aandacht heeft getrokken, waaraan de „Libellen-Serie" zijn uitbundig succes dankt. Ongetwijfeld zal in die belangstelling ook DE LIBEL delen.
Alstublieft.... hier is DE LIBEL nummer je.

Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
't Is een maandschrift, dat lang niet mis is,
't Is een maandschrift voor mensen van onze [tijd,
Voor ieder, die flink en fris is.
Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
Nu moet je je abonneren.
Er is maar één antwoord op onze vraag: —
Toe, abonneer je nog vandaag, —
Je zegt: Daar zal 't niet aan mankeren.

van goede familie!

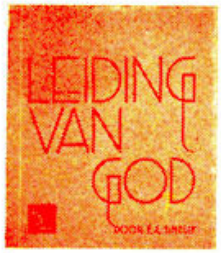

We wezen er reeds op dat er verwantschap is tussen de „Libellen-Serie" en dit blad „De Libel". De Libellen-Serie is over heel Nederland bekend. Er is geen plaats of men weet er, dat de Libellen-Serie een rij boekjes is over allerlei onderwerpen, een serie-uitgave, die een half jaar geleden is begonnen.

In Zeeland en Groningen, in Noord-Holland en Limburg, overal weet men te vertellen dat aan de Libellen-Serie zulk een buitengewoon-gunstige ontvangst is ten deel gevallen.

De pers was eenparig in haar lof over de keurige verzorging, de rijke verscheidenheid van onderwerpen, de keus van medewerkers, kortom over de gehele Serie als zodanig.

Boekhandel en publiek toonden zich enthousiast. Met het gevolg dat van deeltje na deeltje herdrukken nodig bleken.

Met het gevolg dat nu — na een half jaar — het aantal verkochte exemplaren met z e s cijfers moet worden geschreven (123456).

Dat betekent, dat in een half jaar meer dan honderd-duizend deeltjes uit de Libellen-Serie zijn gekocht, gelezen, ten geschenke gegeven.... Natuurlijk omdat ze zo in de smaak vallen.... En die stroom gaat dagelijks door.....

Welnu: dáárom zeggen we: „De Libel" is van goede familie.

En nog eens: ongetwijfeld, in die belangstelling zal ook „De Libel" delen.

123456

politieke portretten • muziek - volkszang • actuele artikelen • folklore - humor • natuurbeschrijving • paed. artikelen • novellen - enz.

En nu iets meer over „De Libel".

Ge ziet die strook gekleurd papier hiernaast! Wat ge daarachter moogt verwachten? Allerlei wat u interesseert.

Zoals de „Libellen-Serie" zich beweegt op velerlei terrein, zo is „De Libel" een maanblad voor letteren en kunst, voor folklore, actuele onderwerpen en wetenswaardigheden, voor tekening en muziek, voor zielkunde en opvoeding, voor zending en.....

foto, voor zending en.....

Ja, dat staat hier alles zo tam, zo gemakkelijk.....

Maar de wijze waarop dat alles zal worden behandeld, de frisheid waarmee het blad zal worden geredigeerd, de aantrekkelijke afwisseling en verscheidenheid in inhoud en technische verzorging, die alle zullen maken dat ge elk nieuw nummer van „De Libel" met belangstelling zult tegemoet zien.

Een levende uitgave zal „De Libel" zijn, een maanblad voor deze tijd.

Daarom zal ook „De Libel" zijn lezers bij tienduizenden vinden.

Hoeveel de prijs bedraagt?

Drie gulden per jaargang. Dit geldt ook voor de eerste jaargang, die loopt over 9 maanden (Jan.—Oct.). Voor drie gulden ontvangen abonné's dus de negen afleveringen, die tot en met September van dit jaar verschijnen.

Staat ge nog niet als abonné ingeschreven, laat uw abonnement dan onmiddellijk ingaan door direct gebruik te maken van het bestelformulier op de gekleurde strook (achter in dit nummer) en het in te leveren bij uw boekhandelaar of op te zenden aan

BOSCH & KEUNING UITGEVERS-DRUKKERS . BAARN

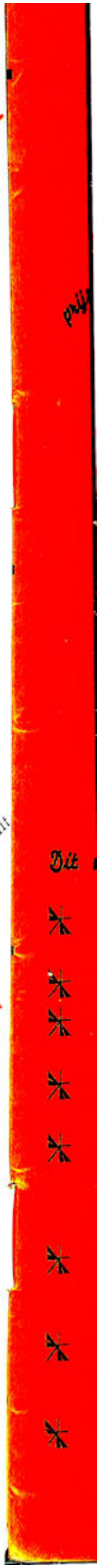

https://achterderug.nl

de libel

maandschrift voor deze tijd

EERSTE JAARGANG NUMMER 1
REDACTIE-ADRES: POSTBUS 1, BAARN
UITGAVE BOSCH & KEUNING, BAARN
KOMT DE 3e DONDERDAG VAN DE MAAND
ABONNEMENTSPRIJS 3 GULDEN PER JAARGANG,
OOK VOOR DE EERSTE JAARGANG (JAN.–OCT.)
IN TWEE TERMIJNEN BIJ VOORUITBETALING

Verloren zoon

Hij biechtte, en hij liet zich al meer gaan,
Vertelde als een kind zijn wedervaren.
De dwaze dagen van zijn los-geleefde jaren
Meldde hij trouw en openhartig aan.

Hij hield geen enk'le zonde stiekum schuil.
Hij ging beschaamd de vuilste kroegen binnen.
Bekende de begeerten der bedwelmde zinnen,
En toonde heel zijn leven naakt en vuil.

Totdat hij plotseling niet verder durfde gaan.
Bang voor het vonnis dat hij straks zou horen.
Toen snikte hij het uit: Vader!, ik ben voorgoed verloren! —
Maar zonder één hard woord nam God Zijn kind weer aan.

Jaap Kronenburg

januari 1935

https://achterderug.nl

de uitzichtloosheid der moderne jeugd

door J.C. Koningsberger

Wanneer mijn schets „leesbaar" wil zijn, dan kan dit alleen geschieden, indien het mij gelukt om de ervaringen weer te geven, welke ik als gewoon „zielszorger" mocht opdoen, zonder franje. Dit nu wil ik in de volgende regels heel eenvoudig proberen.

Daar gaat echter de nuchtere vraag aan vooraf: is die nood werkelijk zo groot als velen het ons doen voorkomen? Zijn de jonge mensen van heden werkelijk in veel ongunstiger positie dan voor een jaar of 25, en zijn zij zich daarvan bewust? Oppervlakkig beschouwd: neen. Wie les geeft aan een instelling voor middelbaar onderwijs, kan in de sfeer van zijn klasse geen verschil ontdekken met de sfeer van een 25 jaar geleden. Precies dezelfde grapjes en aardigheidjes worden uitgehaald en precies dezelfde narigheidjes doen zich voor. Is hier meer „zedelijke verdorvenheid" dan in onze tijd? Het lijkt er niet op. Zijn deze kinderen brutaler, onevenwichtiger, gedrukter? Neen. Tout comme chez nous — en ik moet er wel eens om glimlachen; als ik voor de klasse sta, dan lijkt het alsof er niets veranderd is in de wereld.

Daarom moet men met de behandeling van ons onderwerp niet al te tragisch doen of het laten voorkomen dat er geen blijmoedige, vrolijke jonge mensen meer zijn. Gelukkig zijn zij er wel, en dat in een groot aantal. Aan de andere kant: oppassen voor oppervlakkigheid. Want men ziet wel eens wat men gaarne zelf wil zien, of men oordeelt naar de schijn. Er is ongetwijfeld een „jeugd in nood". Maar waar?

Wanneer de lezers mijn pastoraal arbeidsterrein kenden, dan zouden zij begrijpen, dat ik bij het begrip „jeugd in nood" allereerst denken moet aan mijn vele zorgenkinderen. In mijn stadswijk met haar grote complexen goedkope gemeentewoningen (huur *f* 4.25 tot *f* 5.75 per week) en haar z.g. nooddorpen van tijdelijke (rekbaar begrip!) houten woningen, bevinden zich vele honderden gezinnen van chronisch werklozen. Las ik onlangs in de krant dat één derde der arbeiders in ons land momenteel „zonder werk" is (Avondblad 3 Febr. 1934) — de gezinshoofden welke ik op het oog heb in mijn wijk, zijn niet door de eigenlijke crisis aan de kant geraakt, doch reeds meer dan vijf jaar werkloos. Dat betekent: Stempelen und kein Ende!

https://achterderug.nl

Deze gezinnen, vaak zeer kinderrijk, leven reeds jaren van een inkomen dat juist voldoende is om met enig overleg „den mond los te houden".
De mogelijkheid om huisraad, kleding en dekking bij te kopen is beperkt. Want zodra de kinderen op 14-jarige leeftijd wat gaan verdienen als dagmeisje, op de fabriek of bij een baas, dan wordt $^2/_3$ van het ingebrachte weekloon gekort op de steun. In de gunstigste gevallen, wanneer n.l. meerdere kinderen tezamen een bedrag van ongeveer vijftien gulden per week inbrengen, dan houdt de steun geheel op en zijn de ouders aangewezen op de verdiensten der kinderen. Dit is ongetwijfeld billijk, maar heel dikwijls wordt dit aanleiding tot een wonderlijke verhouding tussen ouders en kinderen.
Deze laatste gevoelen heel goed dat het gezin door hun arbeid bestaat, en menigmaal tonen zij dit besef in hun optreden. Zij ontworstelen zich aan het gezag der ouders als vijftien-jarigen, maken spoedig aanmerking op het naar hun oordeel te geringe zakgeld, en bij de minste aanleiding is daar het dreigement: „dan zoek ik een kosthuis".
In het hart dezer kinderen, die het werkelijk vaak moeilijk hebben wijl zij zó jong de maatschappij in moeten, waar de geest helaas zo dikwijls vergiftigd is, ontstaat heel vroeg een sterk gevoel van onafhankelijkheid en bitterheid. Het eerste uit zich aldus: ik mag met mijn vrije tijd doen wat ik wil. Het gevolg? Uithuizigheid: zij gaan de straat op. Het wordt een eindeloos flaneren van de meisjes, wat de snoepzucht aanwakkert (zij kauwen altijd!), een bij groepjes samenscholen der jongens, waarbij de goedkope sigaret, het „peraotje", het drukgezochte genotmiddel is.
Het tweede treedt aldus aan de dag: zij vinden alles even „rot", het tehuis waar moeder slooft en klaagt, waar vader zit te suffen of te kankeren, het werk dat straks weer goedkoper arbeidskrachten aan zal nemen en hen eruit gooien, de hele maatschappij, enz. Het blijkt verbazend moeilijk om de belangstelling dezer jongeren voor iets anders gaande te maken. Zij lopen in een fatale sleur. De uitzonderingen bevestigen de regel: er zijn hier bij, die met bewonderenswaardige moed en wilskracht zich geven aan verenigingsleven en clubwerk, die zich daardoor ver boven het gewone peil verheffen — maar over 't algemeen drukt de doelloosheid van het bestaan hen erg terneer en dit doet hen zich hullen in een sluier van schier ondoordringbare onverschilligheid.
Onwillekeurig denk ik nu aan een andere groep. En wel aan die jongeren, die vóór de crisis aan het werk geweest zijn, en dat met heel hun ziel. Zij hadden goede vooruitzichten, een goed loon en velen maakten dus reeds trouwplannen.
Toen kwam het ontslag. En nu, na een jaar of twee, drie, ontbreken nog alle perspectieven. Zij zijn geheel volwassen mensen, maar leven feitelijk nog als kinderen in het ouderlijk huis. Vader verdient nog en zegt: wees blij dat je onderdak en voeding hebt! Maar dat is wat, als je al zo hoog op de sporten van de ladder gestaan hebt! Zij lopen op alle advertenties. Van de honderden krijgt één de baan — en die had natuurlijk een goede kruiwagen. Als zij op eigen initiatief ergens op af gaan, al is het maar ter informatie, dan worden alle deuren voor hun neus dichtgeworpen. Niets natuurlijk! Ja, hier is de diepe nood: want vader en moeder worden ouder — straks houden de verdiensten op — en zij, zij krijgen geen kans.
En dan die verloving!
Van een huwelijk kan toch niets komen. In jaren niet. O, ik ken ze bij tientallen, die er zo aan toe zijn. En toch, er zijn onder deze jongeren (meestal mannen, want de oudere meisjes zijn zelden werkloos) die met heldenmoed strijden om er niet onder te komen. Dan maar verder studeren, nieuwe diploma's halen, volontair worden. Geest en lichaam mogen niet verslappen. Je door de nood en de crisis heen bidden! Zo zijn er tientallen.
Goddank, ik heb respect voor hen! Maar de meesten gaan héél diep gebukt onder het demoraliserend niets doen, zij vermageren, worden energieloos. Hier komt ook de sexuële nood vaak om de hoek gluren. Welk een taak hebben hier de ouders, om hun grote kinderen staande te houden en te steunen!
Van deze groep jongeren die het werk gehad hebben is het maar één stap naar hen die het werk nog niet hebben. Van „niet meer" naar „nog niet". Het zijn de studenten en de mensen met zakken vol diplo-

https://achterderug.nl

ma's. Als ik het goed zie, dan heerst in deze kring een grote besluiteloosheid, een aarzeling om door te zetten. Deze is te verklaren. De student zegt: als ik straks ingenieur, of advokaat, of dokter, of leraar ben, dan heeft niemand mij nodig. Waarom zou ik mij haasten? Het meisje denkt: als ik straks de akte heb.... dan kan ik thuis gaan zitten. En de mensen met diploma's, waarvoor zij eenmaal zo geploeterd hebben, staan achter bij de jongens, die voor een gering weekloon op de fabriek tenminste nog werk hebben.

Ik zou dus de nood der moderne jeugd allereerst willen zien in de vreselijke doelloosheid en in de daaruit voortvloeiende uitzichtloosheid van het bestaan. Het is geen wonder dat deze beide in hun hart een stemming van somberheid en onverschilligheid teweeg brengen, welke de ouders soms tot wanhoop brengt, of hen drijft tot daden welke zij zelf niet kunnen begrijpen.

Nog enkele woorden wil ik wijden aan wat ik zie als een weg om in dezen de jongeren te helpen.

Ik zie deze weg niet allereerst in wat anderen voor hen doen: organisaties, verenigingen of energieke personen. Dit alles moge nuttig zijn, maar het raakt toch niet de kern. Neen: het komt hier allereerst aan op de sfeer in het ouderlijk huis.

Dat klinkt u misschien wat al te simpel in de oren, en toch valt voor mij op deze sfeer de meeste nadruk. Men kan wel eens na een middag van huisbezoek thuis komen met het verslagen gevoel, dat er feitelijk geen enkel gezin is, waarin werkelijk sprake is van een harmonisch samenleven. Vader en moeder houden er een gans verschillende levenshouding op na: ieder gaat de eigen weg. Daarom weten de kinderen niet waaraan zij zich te houden hebben, zij missen het gevoel van een soliede, gesloten veiligheid en er is geen stuwende kracht achter hen.

Neem als voorbeeld het gezin van den werklozen vader: als bij deze ouders de sterke begeerte is om de zware last samen te dragen en ook in hun moeilijke positie een steun aan de kinderen te geven, dan krijgen de kinderen die de kost verdienen, toch niet het funeste gevoel van meerderwaardigheid, en zij lopen er niet zo gemakkelijk uit. Zij hebben echt een „thuis" waarvoor zij zich gaarne inspanning getroosten. Ik geloof dat een waarachtige beleving van het Evangelie hier wonderen doet.

Dit geldt ook voor het beter gesitueerde gezin, waar de Vader werkt, maar de kinderen niet zo gemakkelijk aan de slag komen. Kunnen deze ouders het niet elke dag zien als hun hoogste taak, om den groten zoon of bijna volwassen dochter door hun huiselijke sfeer en hartelijke omgang te dragen? Moeten deze kinderen niet zoiets gevoelen als: zolang wij beiden nog in leven zijn, heb je niets te vrezen, want je bent ons als kind volkomen welkom? Gelukkig ken ik enkele gezinnen waar deze geest heerst.

In het bijzonder in de kringen der studerende of afgestudeerde jongeren klemt deze noodzaak. Er is ongetwijfeld bij het geslacht dat straks aan de beurt moet komen, maar dat zijn kansen daartoe nog niet ziet, heel veel slapheid, willoosheid en neerslachtigheid, welke de ouderen prikkelen. Maar hebben deze niet vóór alles een groot begrijpen nodig van deze stemming? Was het toen wij klaar stonden niet een gans andere tijd?

Wij stonden vroeg op in de verwachting: deze dag kan ons brengen datgene, waarnaar ons hart uitgaat. Er was spanning en hoop, die het leven veerkracht gaven. Spanning in deze zin, een verwachting van kansen, is er nu niet. De dagen gaan voort in eentonige grauwheid. Er is geen lichtende horizon voor de jongeren. Daarom geloof ik dat het nodig is dat de ouderen in hun levenshouding tonen hoe desondanks het mensen-bestaan op zichzelf een taak is, welke God ons op de schouders legt. Persoonlijk beleefd en in de toepassing gebracht geloof in Hem, Die het heelal bestuurt en ook mij in het oog gevat heeft, dat vragen de jongeren in nood van ons. En van wie vragen zij het 't allereerst? Van de ouders; want deze staan hen ten allen tijde het allernaaste.

Daarom doen deze jaren ons de noodzakelijkheid beseffen, dat wij ons afvragen of de sfeer welke wij om ons heen scheppen, werkelijk de goede is, en voortvloeit uit ons belijden van Jezus Christus als onzen Zaligmaker en Levensvernieuwer.

WIJ VROEGEN

AAN MINISTER SLOTEMAKER DE BRUÏNE

Wat acht uwe Excellentie de voornaamste taak in de huidige crisis?

ANTWOORD: Ik zie zeer duidelijk tweeërlei taak: een economische èn een sociale. Vóór de vervulling van elk dier twee is intusschen onmisbaar, dat wij scherp de waarheid zien; deze namelijk, dat ons bedrijfsleven nog krimpt, onze financiële bronnen opdrogen en onze nooden stijgen. Wie dit niet ziet, kan niets echt-goeds doen.

Wie het wel ziet, ontdekt de economische taak: het bedrijfsleven – landbouw, industrie, handel – zoover doenlijk bewaren, saneeren, bevorderen, aanwakkeren, in druk verlichten. En dat alles, omdat slechts herstel van het bedrijfsleven de echte genezing brengt.

Daarnaast wenkt even sterk de sociale taak; d.i.: zooveel doenlijk het moreele en hygiënische en sociale, ja het menschelijke bewaren. Dus steun door geld, beter door werk, dat den vloek der ledigheid wegneemt. Opwekken van de geestelijke krachten in ons volk: verantwoordelijkheid, solidariteit, taaiheid. Waken voor hetgeen sociaal, hygiënisch, moreel bereikt werd.... zooveel doenlijk! Met alle macht! V.R. Slotemaker de Bruïne

5

https://achterderug.nl

NIET ZO HOOGMOEDIG MIJNE HEREN!

door P. Keuning

Tolstoi is van mening, dat de kunst per slot van rekening de kunst van een geestelijke kaste is geworden, onoprecht en gemaakt. Nu moge men het met dit vonnis niet in alle delen eens zijn, waar is toch, dat een decadent geslacht slechts decadente kunst kan voortbrengen en dat wij veel te veel gedweept hebben met een kunst, die per slot van rekening slechts armzalig woordgeknutsel bleek te zijn.

Wij hebben daarom geen reden om hoogmoedig te zijn.

Juist onze hoogmoed is oorzaak geweest van een opmerkelijk verval in de kunst. Wie hoogmoedig is, zoekt zichzelf, is van meetaf verkeerd ingesteld, verwringt en verdraait het leven naar eigen behagen en de kunst wordt hem een middel, om zijn eigen-ik te verheffen.

Nu moet men echter in zijn kritiek niet te ver gaan.

Er zijn mensen, die ons nu het „terug" toeroepen. Terug naar de kunst van de genesis, van de parabelen uit het evangelie, van de legenden, de sprookjes en de volkszangen.

Ons dunkt, dat hier iets onmogelijks verlangd wordt. Zulk een terug is er niet. Wij zijn niet meer als de mensen, die in de oertijd de sprookjes schreven, die pasten bij het toenmalig geslacht. Wij schrijven andere sprookjes, andere parabelen, andere volksverhalen.

Voor mij liggen twee boeken. Het eerste is: Negerwoordkunst, bijeenverzameld door Prof. Dr. A. Beerssens. Dit is een uitgave van Uitgeverij „De Sikkel" te Antwerpen.

Het andere is een uitgave van N.V. Uitgeverij v.h. C. A. Mees te Santpoort en heet: Eskimo-liederen.

Nu, hier hebben we sprookjes, parabelen, liederen van twee primitieve volken. Maar als we ons afvragen: Willen we nu naar deze kunst terug? dan is het antwoord zeker ontkennend. We zijn haar voorgoed ontgroeid, ze past niet meer bij ons.

Wij kunnen de tijd niet stilzetten, niet doen, alsof we nog in de oertijd leefden.

Het spreekt vanzelf, dat de negerwoordkunst en de Eskimoliederen van waarde zijn, in de eerste plaats voor deze volken zelf en dan ook voor ons. Voor ons hebben ze een documentaire waarde; we zien nog eens terug langs de weg, die wij gegaan zijn. En dan ook merken we, dat d e z e kunst onmiddellijk het leven raakt, uit het leven is opgebloeid en waar is en echt. Hier hebben de dichters zich voor het leven opengesteld, ze hebben het ondergaan, ze stonden met grote, verwonderde ogen voor de levensraadselen, ze hebben zichzelf vergeten.

Wij kunnen dus nog wel iets van de kunst dezer primitieven leren. En we moeten dan ook zeggen: Er moet een „terug" zijn.

Niet in die zin, als zou de kunst van vroeger tijden ons zonder meer ten voorbeeld kunnen strekken. Wij kunnen niet meer dichten en schrijven als de mensen toen, en, als we 't zouden proberen, kwamen we te staan voor een grote mislukking.

Maar er moet toch een terug zijn, een terug naar het leven, een terug naar de waarheid, een terug naar menselijkheid.

Een decadente tijd geeft decadente kunst. Laat de kunst dan maar decadent zijn; ze past bij onze tijd.

Volkomen waar, maar daarmee zijn we er toch niet.

Er is nog steeds zoiets als zelfbezinning. Er is nog steeds zoiets als het geweten. Er is nog steeds zoiets als de eis van God voor alle mensen en alle tijden.

Wij hebben geen reden, om hoogmoedig te zijn. O n z e kunst had moeten opbloeien in volle schoonheid. O n z e kunst had meer echt en meer levenswaar en n a t u u r l ij k e r moeten zijn dan die van de primitieve volken. Want wij hadden dieper het leven kunnen schouwen. Wij hadden, méér dan zij, het eeuwige achter het tijdelijke kunnen zien. Wij moeten, méér dan zij, God zien achter de dingen van deze aarde. Deden we dat, het zou de dood van onze hoogmoed zijn, het zou voor onze kunst een nieuwe opbloei betekenen.

https://achterderug.nl

● DOOR JAN KNAPE MZN

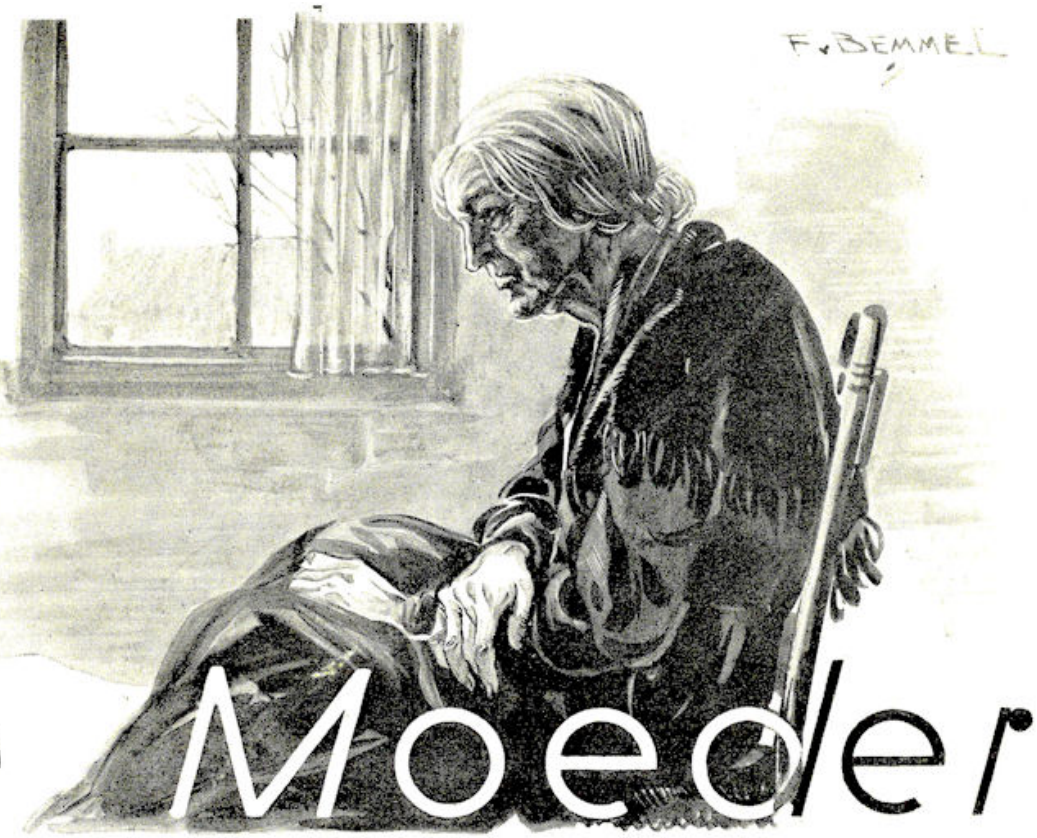

De Moeder

Toen ze het winkeltje binnenstapte hielden de twee vrouwen ineens haar mond, maar de oude Nelemaatje voelde als bij ingeving, dat ze het over haar hadden, en over Kris, d'r zoon.

Rennnggg, zei het belletje met een klein driftig geluidje, en zo beduusd als ze toen ineens keken, daar moest wat achter zitten. Ze deden net alsof ze met zichzelf geen raad wisten. Schele Sien pakte haar vieze jongetje bij het kledderige handje, veegde met een punt van haar schort zijn snotneus af, en zei pardoes: „Kwà, dan za'k es gaen"....

„Gndag oor," riep Fransien nog, en dan rammelde ze wat onder de toonbank. Nelemaatje zag, dat Fransien een kleur kreeg, en dat ze onder de toonbank niets te doen had.

Rennnggg, zei het belletje weer, en het vieze jongetje dreinde onder het weggaan: „Ik heit niks 'ehad van de vrouwe.... hu.... hu.... hu"....

„De vrouwe hei noe geen tied, lieverd," suste de moeder. „Kom deur, m'n ouwe troelà,.. zei mar: dag, vrouwe"..

De deur viel dicht.

Fransien kwam van onder de toonbank. „'s Werm vandaege, eh!" En ze pufte.

De beide vrouwen keken elkander vragend aan. Fransien overlegde bij zichzelf of het oude vrouwtje wat gehoord kon hebben. Ze keek zo vreemd. Maar het kon toch haast niet. Ze hadden ze dadelijk in de gaten gehad.

Ze hoefde niet lang in onzekerheid te blijven. Nelemaatje was resoluut, daar stond ze voor bekend, ze zei alles wat er voor haar mond kwam. Ze ging vlak voor de toonbank staan, en terwijl ze Fransien in de ogen keek vroeg ze: „En wat zeit de schele Sien van Kris van mien? Ik hoarende 't wel oor, dat juule 't over z'n hadde!"....

Ze had het immers duidelijk verstaan. „Mit de noorderzun vertrokke," zei Sien, en ze meende ook de naam van Kris gehoord te hebben, maar dat wist ze niet zeker. En over wie zouden de mensen van het dorp op 't ogenblik anders praten dan over Kris, die veertien dagen geleden failliet gegaan was. En gisteravond was hij onverwacht vertrokken naar Rotterdam, met heel zijn hebben en houden, zonder zelfs zijn oude moeder g'ndag te zeggen. Ze had het zelf vanmiddag pas van de buren gehoord.. Fransien werd weer rood van die onverwachte vraag. Ze legde haar mollige handen leunend op de toonbank en zei dan vergoelijkend: „Och, wat wou ze gezeid ha, me praetende d'r zoamar es over, eh, 't hele durp is d'r vol van"....

Ze herstelde zich langzamerhand. Wat gaf het eigenlijk, dat Nelemaatje het gehoord had, veel kon het nooit wezen, want ze waren net uitverteld. En het hele dorp praatte er toch over. Daar stak toch niets achter. Het was nou eenmaal gebeurd. En Nelemaatje zou ook wel weten wie d'r Krisje was. Als jongen de mooie mijnheer spelen en niet willen werken, twaalf ambachten, dertien ongelukken. Dan een meisje trouwen met een paar centen en zich verbeelden dat hij daar ik weet niet wat mee zou kunnen doen. Het hele dorp onder de schuld zetten en nou failliet en opgetrokken.... Nee, Nelemaatje kwam aan de weet, dat ze een zoon had! Ze had er maar één, maar hij mocht er wezen, zo één telde voor tien. Ze had hem beter naar 't land kunnen doen net als zijn vader. Maar dat moest niet, arbeider dat was te min voor een enig zoontje. Krisje moest naar de ambachtsschool, hij moest timmerman worden en een eigen zaak hebben. Nou, hij had dan een eigen zaak gehad, maar hij had het lelijk laten liggen....

Het oude vrouwtje stond beteu-

terd, half leunend op de toonbank.
Fransien kreeg een ogenblik medelijden met het verschrompelde figuurtje. Het kleine gerimpelde gezichtje was pijnlijk vertrokken, en haar ogen keken zo vreemd, heel anders dan gewoonlijk.
„'t Is voor joe wel erg, Nelemao," zei Fransien, „ik hawe mi'je te doeën, mens"....
Maar Nelemaatje wou helemaal niet beklaagd wezen.
„Laet de schele Sien d'r groaten bek houwe," zei ze vinnig.
„Kris is een goeie joon, oor, daer valt dàt niet van z'n te zeggen," en ze knipte met haar dorre vingers.
Zwijgend bleef ze voor de toonbank staan, een zielig oud vrouwtje....
Het hinderde haar dat de mensen zo praatten, al dat andere zou wel terecht komen....
„Wat mo' je ha?" vroeg Fransien eindelijk, want ze kon toch hier niet blijven staan, ze moest naar d'r eten.
Nelemaatje had een ogenblik nodig voordat de vraag tot haar doordrong. Ze moest zo aan Kris denken, dat ze helemaal vergat waar ze was en wat ze kwam doen. Kris was naar Rotterdam gevlucht voor zijn schuldeisers, met zijn vrouw en kinders. Wie had dat ooit kunnen denken, in zo'n mooie zaak gezeten. En nu praatten de mensen over hem, en wat er gezegd werd was niet veel goeds. Er werden natuurlijk veel oude koeien uit de sloot gehaald, want de duivel werd altijd zwarter geschilderd dan hij werkelijk was....
„Wat mo'je ha?" herhaalde Fransien, nu ongeduldig. Het werd toch werkelijk tijd, dat ze voor het eten ging zorgen, straks kwam d'r man thuis en dan had je 't lieve leven gaande.
Nelemaatje schrok er van. „Een klosse twien,[1]) nommer vier en twintig." Het kwam er schuchter uit. Maar dan zei ze ineens weer: „Laet dat schele wuuf naer d'r eige vent kieke"....
Fransien stond met haar rug naar haar toe. Ze rommelde in talloze doosjes, die op de boorden opgestapeld lagen, om het verlangde te zoeken, maar dat hinderde Nelemaatje niet, ze vervolgde boos: „Wie weet wat ze van d'r leven nog zal overkomme. Mit zo'n bezope vent as ze heit! En ze magge dan van Kris zegge wat ze wille: dronkig is 'n nog noait geweest! En 't mit een aore gehouwe heit 'n oak nooit! Wat dienkt ze wel? Ik wou, dat ze es hier was, dan zou ik ze de huud es vol schelle"....
Ze zweeg, vermoeid. Ze moesten van haar jongen afblijven. Wat kon hij er aan doen, dat de zaken niet gingen. Je hoorde toch overal van crisis....
Fransien draaide zich om.
„Asjeblieft."
Ze telde het geld neer met bevende vingers. „Da's deugemeen," zei ze, „as het niet gaet, dan zit iedereen op je te hakken. Laede ze d'r mond houwe over m'n joon".... Ze kon er niet over op houden.
„Bel, dat ze 'k oak," stemde Fransien toe. Ze zette haar handen in de zij en dacht ineens niet meer aan d'r eten. „Iedereen hei genog an z'n eige vrachtje, watsjoe. Mensenlieve, je hoart hier wat a'je in zoa'n wienkel zit en niet doaf bint. Dan ze'k wel es tegen die vent va' m'n 's aevens a' m'n nae bed gaen: gloaf je noe wel, dat m'n oaren toetere van aol 't gekles, da'k den helen dag an ha motte hoare. Da's gerust waer, dan toetere je oaren. En hoe gaet dat: da's deugemeen over een aore, want over z'n eige is een mens gaauw uitgepraet, eh. En dat spreekt, je mot iedereen te woord staen en nog verzichtig weze op de koap toe, want dat ze'k zoa dikkels: je mot van iedereen leve, dus mondje dicht en aores krieg je groate moeite. Ik praete noait, oor, mens, noait, dat za'je van Fransien noait hoare zegge"....
„Och, ik zegge aoltoas mar: waer d'r één praet daer praete d'r twee." Nelemaatje begreep Fransien wel, maar ze moest haar niets wijs proberen te maken, daar was ze te oud voor geworden. „Alleen ke'je niet klesse," zei ze nog eens, „daer mo'je voor mit je beien weze." Zo, nu zou Fransien haar wel begrijpen, en ze zei er nog eens overheen: „'t Is net as je zeit, over je eige bi'je gaauw uutgekletst"....
En Fransien begreep het, ze werd er boos om. Wat dacht dat ouwe mens? Als één van haar jongens zo gedaan had, dan dorst ze zeker in geen tien weken d'r gezicht op straat laten zien. En dat stond nu hier te kapittelen of er geen vuiltje aan de lucht was. Dan moest je weten, dat ze nog vijf gulden van den vent kreeg, daar had ze nog niet aan gedacht. En ineens zei ze het: „Mo'je begriepe, Nelemoa, ik kriege oak nog al vuuf gulden van z'n"....
De oude vrouw schrok er van: „Vuuf gulden?" En ze herhaalde het nog eens: „Vuuf gulden?.... Krieg je nog vuuf gulden van z'n?"....
Ze wist, dat er veel mensen geld van hem kregen, maar dat voelde ze niet zo. Wat had ze begrip van schuld, of het nu honderd gulden was of duizend, ze had nog nooit meer dan vijf en twintig gulden bij elkander gezien. Maar nu Fransien dat zo zei, stond ze ineens van aangezicht tot aangezicht tegenover Kris z'n schuld, en ze voelde het aan haar hart. Kris had vijf gulden schuld bij Fransien....
„Bel mens, dat kwam zoa," begon Fransien uit te leggen, „daer onderlesten daer komt z'n vrouwe om een jasje voor een van die kleintjes. Jae, ik zal 't kommede weke wel betaele. Hoe gaet dat, dat beurt hier honderde keren. Nee, a'k je dat aollemaele es mos laete kieke wat er zoaal nog onder de mensen staet va' m'n, dan zou je 't niet kenne geloave. Ik ze' soms wel es tegen die vent van m'n: had je ze maar, dan konne m'n wel op Tuindurp gaen weune om te rentenieren. En dan zeit 'n: wat doe je oak zoa gek te wezen, joe geef mar. Mar ik laete 'n mar klesse, dat begriep je wel, want venters! As 'n wat heit, dan ze 'k aoltoas mar: bemoei joe je eige mar mit je land, dan zal ik m'n wienkel wel overende zieë te houwen, wat wou een

[1]) garen.

https://achterderug.nl

noe mo' je toch begriepe...

vent noe voor verstand ha van elle goed, en band, en knoapen..... Mar dat spreekt, kwaeje schuld da's nie lekker. As je lang op je centen mo' wachte, dat is tot daeran toe, as je mar mit eerlijke mensen te doeën heit, dan komt het wel terecht. Mar die vuuf gulden, die ken 'k wel op m'n buuk schrieve, daer zie ik noait éne cent meer van...."

Er werd iets wakker in Nelemaatje waarvoor ze geen naam wist. In haar kwam iets tot verzet om nog langer naar die vrouw te luisteren. „Zoa gaauw as Kris centen heit zal 'n je wel betaele, oor," verzekerde ze stellig, „daer ke'je gerust van opan, je hoeft die centen niet op je buuk te schrieven!"....

„As 'n centen heit, dat zei je goed"..... En Fransien lachte om het denkbeeld.

„Hie zal d'r best weer bovenop kraauwe!" Ze zei het met grote nadruk. „Hie is gaer genog, dat zei de meester vroeger al, toen gieng 'n nog op schole. Kris, zei 'n dan, je zalt het vaorre stiere in de waereld, joon." Haar moedertrots kwam boven als ze daaraan dacht, want het was waar, meester hàd het gezegd. En had Kris het niet ver gestuurd in de wereld? Ja, nu met dat ongeluk, maar wie zou dat ooit gedacht hebben. En hij was nog jong genoeg om weer van vorenaf te beginnen. Misschien mocht ze het nog wel beleven....

„Je mot het mar es achterop kieke," zei ze nog tegen Fransien. „Me zalle 't hope, misschien dienkt 'n dan nog wel es om m'n"....

Fransien lachte weer.

Nelemaatje voelde de steek en ze vond dat lachen hatelijk.

„Slecht is 'n niet, oor," zei ze vinnig, „hie zal d'r mit een aorremans centen nie van deurgaen, maek je eigen mar niks ongerust"....

Toen ging ze weg.

Thuis werd het haar te machtig. Ze zonk op haar stoel neer bij het raam met haar hoofd voorover op de tafel. Ze was er kapot van. Nu eerst begon het gebeurde in zijn volle omvang tot haar door te dringen. Wat had ze in de laatste veertien dagen al niet doorgemaakt! Het was begonnen, toen ze hoorde, dat Kris failliet was. Het kwam onverwacht. Nooit had ze geweten, dat zijn zaken niet gingen.

's Morgens stond Wim, Kris z'n vrouw, ineens voor haar. Ze was er van geschrokken, want ze voelde, dat er iets komen ging. Wim kwam zo dikwijls niet, en dan nu, op zo'n vreemde tijd! Wim was in schreien uitgebarsten en ze deed niets dan roepen: „Noe is Kris feliet.... noe is Kris feliet.... hoe mót dat noe"....

En ze begon over Kris te praten, zo lelijk, dat zij als moeder het niet aanhoren kon, daarom had ze gezegd: „Daer zal an joe oak wel wat mekere, Wum, 't zal an Kris alleen nie legge"....

Boos was Wim weggelopen en toen Kris 's avonds kwam, had ze er maar niets van verteld. Alleen vroeg ze: „Mo' noe de boel verkocht worre bie je?" Want dat zou ze zo verschrikkelijk vinden. Zo'n mooi huis en zulke mooie stoelen....

Hij haalde zijn schouders op en lachte. „Ze verkoape mar, oor," zei hij, „dan beginne m'n weer mit een schoane lei."

Het had haar hart goed gedaan, dat hij het zo opnam. Die Kris toch! Dat was wel beter dan zoals Wim deed, huilen en lammeteren en dan je man er de hele schuld van geven. 't Was een schande als ze het goed overdacht. Hij had zijn hele leven geploeterd om vooruit te komen. En nu liet hij de moed nòg niet zinken. Hij zou het er best weer boven op halen, dat geloofde ze vast, en toen hij wegging zei ze tegen hem: „Je mot er het hoad mar voorhouwe, Kris, moed verlore al verlore"....

„Bèjaet," zei hij, en hij lachte weer.

Maar nu leek het wel of ze zelf alle moed verloren had. Nu was Kris naar Rotterdam gegaan, waarheen, dat wist ze niet! En aldoor klonk het in haar oren: „Ik kriege nog vuuf gulden van z'n, Nelemao."

Ze kon het maar niet kwijt worden, en ze moest telkens denken

om dat hatelijke gezicht van Fransien....
Waarom was Kris zo stilletjes weggegaan zonder zelfs zijn eigen moeder er iets van te zeggen? Daar moest iets achter zitten, maar wat het wezen kon, begreep ze niet. Er moest een bijzondere reden voor zijn, anders zou hij het niet hebben gedaan. Hij was altijd goed voor haar geweest. Ze kreeg iedere week drie gulden van hem, mèt de rente van de Ouderdomswet er bij kon ze daar netjes van leven. Zelfs verleden week had ze de centen nog van hem gehad. Ze vroeg nog: „Ke'je ze wel misse, Kris, noe je feliet bint?"....
„Me doeë zoa lang as 't op is," antwoordde hij, „en as 't op is dan is 't koken gedaen".... Zo'n jongen toch....

Als ze aan dat alles dacht, dan maakte ze zich zo kwaad op Fransien, dat ze weer dadelijk terug zou willen gaan om ze nog eens een hoop te zeggen. Wat dachten ze wel van dien jongen! Dat hij er niet meer boven op zou komen, en dat hij dan zijn schulden niet betalen zou? Nee, of hij! Wie weet hoe gauw hij weer goede zaken zou doen in Rotterdam. En een gelukkige gedachte maakte zich van haar meester. Net, zo zou het zijn. Daarom was hij zo onverwacht vertrokken. Hij had wat op het oog gekregen en geen tijd verloren laten gaan. Zo was hij altijd geweest.... zo resoluut....
Ze nam zich voor om hem eens spoedig een briefje te sturen. Als ze nu maar een adres wist. Dan zou ze hem schrijven, dat ze die drie gulden iedere week niet meer hebben wou, net zo lang tot zijn schulden allemaal betaald waren. Ze kon er van de Ouderdomsrente wel komen als ze zuinig was.... ja, ze zou er wel heel zuinig mee moeten doen, vijf en twintig stuivers huur.. Misschien kon ze nog wel wat verdienen met kousenbreien voor een ander, dat had ze vroeger ook al willen doen, maar toen mocht het niet van Kris.... En ze zou ook schrijven over de vijf gulden van Fransien en vragen of hij die zo gauw mogelijk betalen wilde, want dat die er over kletste met schele Sien, en dat zij er als moeder op aangekeken werd....

Kris schreef al gauw, en ze was blij met de brief. Nee, Kris was zijn oude moeder niet vergeten. Het was maar een kort briefje, ze werd er niet veel wijzer door.
Ze schreef die eigen avond nog terug. Het werd een lange brief, want ze had zo veel te vertellen en nog meer te vragen. En ze schreef ook over de vijf gulden van Fransien.... of hij die zo gauw mogelijk sturen wou.... asjeblieft....

Met ongeduld verwachtte ze het antwoord. Ze wist precies hoe laat de post door het straatje kwam, en telkens ging ze op haar stoel bij het raam zitten, om uit te kijken, of hij nog niet aankwam. Maar altijd liep hij haar deur voorbij, dan zei ze tegen zichzelf: „'t Is weer niks".... En dan was ze teleurgesteld, zo erg, dat ze wel schreien kon.. Maar schreien deed ze toch niet..

Eindelijk kwam de brief. Het was op een Zaterdagmorgen, toen ze net bezig was om het straatje te schuren voor de deur. Ze zag het al aan den postbode, dat hij iets

eindelijk kwam de brief....

voor haar had, hij stak zijn hand in de bruinleren tas.... En zij deed d'r klompen alvast uit, en ze droogde haar handen nog eens af aan haar schort, om gauw met de brief in huis te kunnen lopen....

Het was een brief van Kris.... Ze nam de schaar, die al een hele week op de schoorsteen gereed lag, zo maar voor 't grijpen, en ze begon het couvert open te knippen....

Toen ze de brief gelezen had kon ze zich niet langer meer goed houden, er kwamen tranen in haar ogen, almaar meer tranen, zodat ze haar schort voor haar ogen moest doen en ze begon te snikken.... Het kwam niet, omdat Kris vergeten had te schrijven in wat voor zaak hij nu zat, en hoe het met de verdiensten stond. Daar had ze slechts een ogenblik aan gedacht. Maar hij had geen geld gestuurd.... Hij schreef, dat Fransien maar zien moest hoe ze d'r centen kreeg, hij was failliet en met alle mensen gelijk....

En toen ze uitgeschreid was en de brief in het couvert deed, om hem in de schuif van de tafel te leggen, was het net of de brief lachte, net zoals Kris altijd lachen kon.... en het hinderde haar nu.

Die eigen avond vroeg de melkboer: „Twee maeten, vrouwe?".

„Nee," zei ze resoluut, „ik hawe in m'n maege, één maetje, en kommede weke om den aoren dag komme, oar, want den dokter heit gezegd, da 'k zoa weinig meugelijk melk mot gebruuke.. Vanwege m'n maege, begriep je."

De melkboer verwonderde zich, maar hij zei niets. Dat Nelemaatje het in haar maag had was aannemelijk, zo'n oud mens kon var alles gaan krijgen. Maar dat de dokter haar het melkdrinken zo goed als verboden had, dat was toch vreemd.... erg vreemd....

En toen de bakker hoorde, dat Nelemaatje het zó erg in haar maag mankeerde, dat ze maar heel weinig brood meer gebruiken kon, adviseerde hij menslievend: „Mens, dan een beschuitje, dat verteert gemakkelijk"....

Maar Nelemaatje weerde het af: „Daer krieg ik het zuur van"....

De bakker moest er om lachen en hij vroeg: „As je 't zuur heit, Nelemaotje, weet je wat dan?"

„Nee," zei ze.

„Bel, dan bin je 't zoete te wachten, mens"....

Acht weken moest ze sparen voor ze de vijf gulden bij elkander had, en toen ze het laatste dubbeltje in het kommetje zonder oortje deed, zocht ze haar schoenen op en haar omslagdoek.... In een winkeltje op de hoek wisselde ze het kleine geld voor vijf hele guldens. Dan ging ze haastig door de straten....

Rennnggg.. zei het winkelbelletje met een nijdige ruk.... Fransien bleef lang weg en driftig riep ze: „Volluk!"....

„Nah," suste Fransien, „hier bin ik al.. o, bi' joe dat, Nelemaotje.." Nu aarzelde ze toch even, ze haalde het couvert van onder haar schort....

„Noe mo' je toch begriepe," begon ze, „daer krieg ik vanochend een brief van Kris va' m'n uut Rotterdam, en daer schrieft die joon: wi' je die vuuf gulden es bie Fransien brienge, want die kriegt ze aoltoas nog va' m'n, en daer hawe ik niks om gedocht toen 'k weggieng"....

„Bel, bel, je zou zegge".... deed Fransien verrukt, en ze keek aandachtig hoe Nelemaatje de vijf gulden op de toonbank telde.

„'t Binne de eigenste guldes die 'n gestierd heit".... zei ze onder het tellen, „en dit is het eigenste comfert"....

„Dank je wel," zei Fransien. Meer zei ze niet, want ze was verbouwereerd, en om wat te doen te hebben trok ze de toonbanklade open en liet de guldens er in vallen. Ze rinkelden.... Toen zei ze nog eens: „dank je wel"....

Nelemaatje had de deur al beet, het belletje relde, maar voordat de deur achter haar dichtviel zei ze nog: „As noe de schele Sien weer es bie je komt, dan hei je wat te vertellen, oar, Fransien.. over Kris.... dat mo'je noe oak mar es uutblajjere.... En dan ke' je er pesant bie vertelle, dat 'n een reuze-zaek heit in Rotterdam, oor, een reuze-zaek.... Daer zal ze wel blieë om weze"....

En Fransien vertelde het tegen schele Sien. „Had je dat van die joon gedocht?" vroeg ze. „Hie is m'n toch nog meegevalle.... En hier hei je 't eigenste zakje waer de centen in gezete hawe, dat hei ze op de wienkelbank laete legge.... Ze had de brief vanochend ontvange, zei ze."

Schele Sien had volop de tijd. Het kleine Fransje was naar de bewaarschool en die ging voorlopig nog niet uit. Daarom ging ze schrijlings op de winkelbank zitten en op haar gemak bekeek ze het zakje van alle kanten. Eindelijk zei ze: „Je hei je eige wat wies laete maeke, Fransien, want in dat zakje hawe geen centen gezete, net zo min as dat ik er in gezete hawe.... Dan mos het toch angeteikend weze!.... En dan mot je es naer het poststempel kieke.... Wat lees joe daer uut?"....

Fransien zette haar bril op, die ze voor belangrijke onderzoekingen altijd bij de hand hield, en ze tuurde.... „'t Is een ouwe zak," constateerde ze eindelijk, „ze hei m'n voor de gek gehouwe"....

Schele Sien lachte met haar handen op haar buik. „Zoa'n aollemanspraes.... ze heit d'r zeuntje schoon wille wasse.... mens, begriep je dat niet!.... Wat een oud slangevel!"....

„Afijn," berustte Fransien, „de centen ha'k avast, die had ik allang kwiet geschat"....

„Mar hoe komt ze d'r an?"....

„Zeit dat es.... Misschien heit ze nog wel een ouwe kouse." Maar voor Fransien begon er een licht op te gaan, en toen de schele Sien wegging zei ze nog: „Nelemaotje is toch wel een goeie ouwe ziele.... 't Bluuft toch d'r jong, eh!.... Zoa is noe een moeder"....

Schele Sien gaf er geen antwoord op, maar toen ze buiten kwam bromde ze in zichzelf: „Die ken je ook al mit geen span paeren bie houwe.... de waereld is vol mit valsigheid.... Noe ze de centen binnenheit is aolles weer vergeve en vergete"....

https://achterderug.nl

dissonanten in het duitse muziekleven

Beschouwing naar aanleiding van 't geval Hindemith—Furtwängler

Het moderne Duitsland stelt vele quaesties opnieuw aan de orde waarover men zich niet langer ongerust maakte, omdat men òf de strijd nutteloos achtte òf meende dat de strijd tussen de verschillende opvattingen in het voordeel van de jongste opvatting was beslist. Leken en dikwijls in niet mindere mate vaklieden waren geneigd de ontwikkelingsgang, die de kunst in de laatste 25 jaar heeft gevolgd te zien als een fait accompli, als een noodzakelijkheid waarover verdere discussie overbodig werd geacht. De strijd, die op het ogenblik in de duitse muziekwereld woedt en ook elders zoveel stof deed opwaaien, lijkt ons belangwekkend, want de argumenten die hierbij over en weer gebruikt worden, zijn zeker niet uitsluitend door politieke overwegingen ingegeven. Veeleer zien wij hier een controverse tussen twee kunstrichtingen, een moderne en een meer behoudende. Deze controverse bestaat niet alleen in de muziek, maar ook op andere cultuurgebieden en daarom achten wij het interessant om eens nader hierop in te gaan.

Hierbij stellen wij voorop dat we alle persoonlijke quaesties buiten beschouwing wensen te laten, temeer omdat dikwijls omstandigheden van persoonlijke of toevallige aard de aandacht van de essentiële vraagstukken kunnen afleiden. Men heeft herhaaldelijk kunnen waarnemen, dat lieden door persoonlijke voorkeur of afkeer zich zodanig lieten meeslepen dat, waar een rustig debat helderheid had kunnen brengen, een onwetenschappelijk handgemeen ontketend werd. Ook over de politieke zijde van deze zaak kunnen wij zwijgen, omdat hieromtrent in de dagbladen reeds uitgebreid werd geschreven en willen wij zwijgen omdat het juist de bedoeling van dit maandblad is het inzicht te verdiepen in het wezen van actuele vraagstukken en gebeurtenissen, wier uiterlijke verschijningsvormen naar wij veronderstellen althans globaal den lezer bekend zijn.
Zoals reeds opgemerkt, is de quaestie die ten grondslag ligt aan het genoemde conflict in Duitsland niet beperkt tot muziek of tot Duitsland, maar slechts een symptoom van een algemene strijd in de nieuwe europese kunst.
Wij zullen echter niet het gehele uitgebreide onderwerp behandelen, vooral ook omdat wij niet wensen te generaliseren. Hiermee komt men nl. bij het spreken over kunst slechts tot vage algemeenheden. Wij willen ons integendeel ten sterkste beperken en geven er de voorkeur aan om eens een typisch strijdpunt nauwkeurig te onderzoeken, daar dit de beste weg is om de kern van de zaak te benaderen. Laten we bv. eens nagaan, wat bedoeld wordt met dissonanten", waarover Dr. Goebbels zich in zijn rede op 8 December jl. zo opwond, toen hij, sprekende over zekere moderne componisten, deze o.a. betitelde als „de prutsers die zoals dat de mode is, hun onmacht pogen te verberrgen achter een zucht naar „dissonanten"."

Wij moeten den lezer nu even het volgende in herinnering brengen: een dissonant is het omgekeerde van een consonant. Onze definitie verplaatst zich dus. Wat is een consonant? Van de vele mogelijke combinaties van muzikale tonen zijn slechts enkele consonerend, nl. slechts die intervallen [1]) of drieklanken, waarvan de trillingsgetallen der tonen in zeer eenvoudige verhouding tot elkaar staan. Deze consonanten ontlenen nu blijkbaar aan die natuurkundige eigenschap het vermogen om in het gehoororgaan van elk normaal [2]) mens een dusdanige werking te veroorzaken dat ze, zoals de naam aangeeft „welluidend" samenklinken.
Elk accoord nu, dat niet zulk een harmonische samenklank vormt, heet dissonant. Men zou wellicht geneigd zijn uit het bovenstaande af te leiden dat een dissonant per sé een wanklank, althans niet welluidend is. Toch is dit niet zo; er zijn verscheidene dissonanten, waaronder de belangrijkste, die wij niet als wanklank horen. Daarentegen hebben alle dissonanten een eigenschap gemeen die veel belangrijker is dan de mindere of meerdere welluidendheid. Op deze kenmerkende eigenschap komen wij straks nader terug.

Eerst willen wij echter de aesthetische betekenis van de tegenstelling consonant-dissonant nagaan en zien hoe deze zich in de geschiedenis der europese muziek ontwikkeld heeft.
Elk oprecht kunstenaar poogde vroeger de schoonheid te dienen en kunstwerken te scheppen, die schoon zijn, evenwichtig van lijn, vorm, kleur of klank. Het is nu interessant om na te gaan, hoe dit evenwicht, deze schone harmonie verkregen werd en als we ons weer beperken tot de muziek, dan zien we een merkwaardige ontwikkeling. In de oudere europese muziek (tot de 17e eeuw) werd het evenwicht behalve door een biezonder fraaie melodie verkregen door een sterk op de voorgrond stellen van zuivere consonanten.
Maar op den duur wordt men het teveel aan consonanten moe en.... gaat steeds meer en scherper dissonanten gebruiken. Teveel evenwicht, een te uitsluitend gebruik van consonanten, gaat blijkbaar vervelen als een Arcadië, waar het nimmer stormt. Men ontdekt een hogere schoonheid in het spel van consonant en dissonant, van rust en onrust, van fronsen en opklaren. Een teveel aan harmonie doet te onaards aan en grijpt den toehoorder niet zo sterk aan als een muziek, waarin wanklanken als

https://achterderug.nl

het ware de conflicten van de menselijke ziel tot uitdrukking brengen. De tovermacht van deze muziek bestaat juist daarin dat de strijd zich weer oplost in harmonie en, wanneer men zich in deze muziek heeft ingeleefd, verschaft dit oplossen een bevrijding uit de onrust, de disharmonie en een uitstijgen boven de wereldse zorgen en smarten.
Dit hogere evenwicht, het spel van onrust en rust, consonant en dissonant, wordt op de allerschoonste wijze bereikt in de klassieke werken der grote meesters van de 18e eeuw.
Bij bestudering van die grootse kunstwerken merken wij op, dat de eerste meester uit die periode, Johann Sebastian Bach (1685—1750), reeds twee eeuwen geleden de scherpste dissonanten gebruikte die ooit werden geschreven, dissonanten die je door merg en been gaan. [3])

Als we nu op ons uitgangspunt terugkomen, dan ligt de vraag voor de hand: Is de aanval van Goebbels c.s. tegen „dissonanten" dus op Bach en andere klassieke meesters gericht, die zoals we zagen scherper dissonanten gebruikten dan ooit nadien zijn gebezigd?
Ieder die het muziekleven en de cultuur der oude meesters in Duitsland kent, begrijpt zonder meer, dat deze paradoxale vraag ontkennend moet worden beantwoord. Maar om de paradox te verklaren dienen we te onderzoeken wat dan feitelijk bedoeld wordt met de kritiek der behoudende musici op de modernen. En als we dit eens goed nagaan, dan blijkt dat de kritiek van Goebbels c.s. onjuist geformuleerd was.
Deze kritiek is er n.l. niet tegen gericht d a t door de modernen dissonanten gebruikt worden (want dat deden de klassieke meesters ook), maar h o e deze gebruikt worden.

Inderdaad bestaat er een groot verschil tussen de klassieken en modernen in het gebruik van de dissonant en om dit te begrijpen moeten we thans dieper op het wezen van de dissonant in gaan.
Zoals boven reeds gezegd, is dissonant niet hetzelfde als wanklank en er zijn er zelfs die wij welluidend vinden. Maar dit is eigenlijk van minder gewicht. Niet het dis-soneren is de belangrijkste eigenschap van een dissonant. Het belangrijkste is een ander feit dat ontleend wordt aan de ervaring van normale mensen; evenals, zoals we boven hebben gezien, het horen van consonanten als „welluidend".
Uit de ervaring blijkt nl. dat een dissonant als een niet-zelfstandig accoord wordt gehoord, ook al is hij betrekkelijk welluidend. Wanneer men zulk een accoord op zichzelf hoort behoudt men een onbevredigd gevoel. De dissonant horen we als een conflict dat een oplossing vereist en daarom kan een dissonant ook niet als afsluiting op het einde van een muziekstuk dienen. Deze dwingende eis, dat een dissonant oplost en wel òf direct òf op bepaalde wijze [4]) indirect bij voorkeur naar een consonerend accoord of interval is geen willekeurige, theoretisch opgestelde regel maar een ervaringsfeit dat elk normaal mens duidelijk hoort.
Slaan wij nu weer eens de werken der klassieke meesters op en bestuderen de uiterst scherpe dissonanten die daarin voorkomen, dan zien wij dat zij alle zonder uitzondering op bepaalde wijzen oplossen.
Het schijnt echter mogelijk te zijn — en dit is het geval bij enkele moderne componisten — om het gehoorsorgaan door oefening zodanig te beïnvloeden, dat men dit alles anders hoort en de natuurlijke drang van een dissonant om op te lossen dus niet aanvaardt. [5]) Componisten met een dusdanig gehoor schrijven muziekstukken, waarin op consequente wijze dissonanten n i e t oplossen, zodat men reeksen van niet-samenhangende, niet-oplossende dissonanten verkrijgt.
Dit soort muziek is hartverscheurend voor mensen, die niet in staat zijn om dissonanten te horen als zelfstandige accoorden die geen oplossing behoeven. En het was tegen dit soort muziek dat de kritiek van Dr. Goebbels was gericht.
Deze kritiek was zoals we zagen dus niet juist geformuleerd, want had zich niet tegen dissonanten op zichzelf moeten keren, maar tegen het gebruik ervan als geheel zelfstandige accoorden zoals dat bij zekere moderne componisten geschiedt.
Deze moderne componisten stellen hier tegenover dat evenals indertijd het teveel aan consonanten vervelend werd en daarom steeds meer (weliswaar oplossende) dissonanten gebruikt werden, thans het voortdurende oplossen van dissonanten uiterst vervelend aandoet en daarom niet meer hoeft te geschieden. Dit past volgens hen geheel bij de huidige onrustige tijdgeest, die in de kunst en dus ook in de muziek moet worden vertolkt door een voortdurende onrust, welke nergens meer in harmonie oplost.

Het duitse conflict heeft op een wat abrupte manier gewezen op het bestaan in de kunstwereld van twee tegenovergestelde opvattingen. Wie van deze twee opvattingen het bij het rechte eind heeft zullen wij niet beoordelen, dat moet ieder voor zichzelf weten, want het spreekwoord zegt immers: „Over smaak valt niet te twisten". Onze bedoeling was slechts een verklaring te geven voor één der factoren die aanleiding waren tot een belangwekkende strijd in de muziekwereld. Wellicht zullen wij gelegenheid hebben om in een volgend artikel een analoog conflict in de wereld der beeldende kunst aan een beschouwing te onderwerpen. J. v. H.

[1]) intervallen (lat.) = tussenruimte, afstand tussen twee tonen.
[2]) wanneer sommige musici dit anders horen, consonanten als wanklanken en omgekeerd, dan zijn deze mensen m.a.w. niet normaal in deze zin. Men vindt er onder hen, die hierop prat gaan.
[3]) In de laatste veertig jaar worden dikwijls dissonante accoorden gebruikt, die uit 6, 8 of zelfs 12 verschillende tonen van de chromatische toonladder bestaan. Deze accoorden geven een onduidelijk, diffuus klankbeeld en zijn veel minder scherp en snijdend dan de dissonanten van Bach die meestal slechts uit 3 (of 4) noten bestaan.
[4]) Het is onmogelijk om in dit artikel dieper in te gaan op de bepaalde wijze van accoordverbindingen en het tonale verband daarvan.
[5]) Een van de eerste musici die dissonanten op de moderne wijze gebruikte (hoewel hij het op bescheiden schaal deed en er later van terugkwam) is de onlangs in Nederland geridderde componist Richard Strauss. Het is daarom wel merkwaardig dat hij in het huidige Duitsland zo zeer in tel is.

https://achterderug.nl

WINTER LANGS DE ZUIDERZEE

DOOR KEES HANA

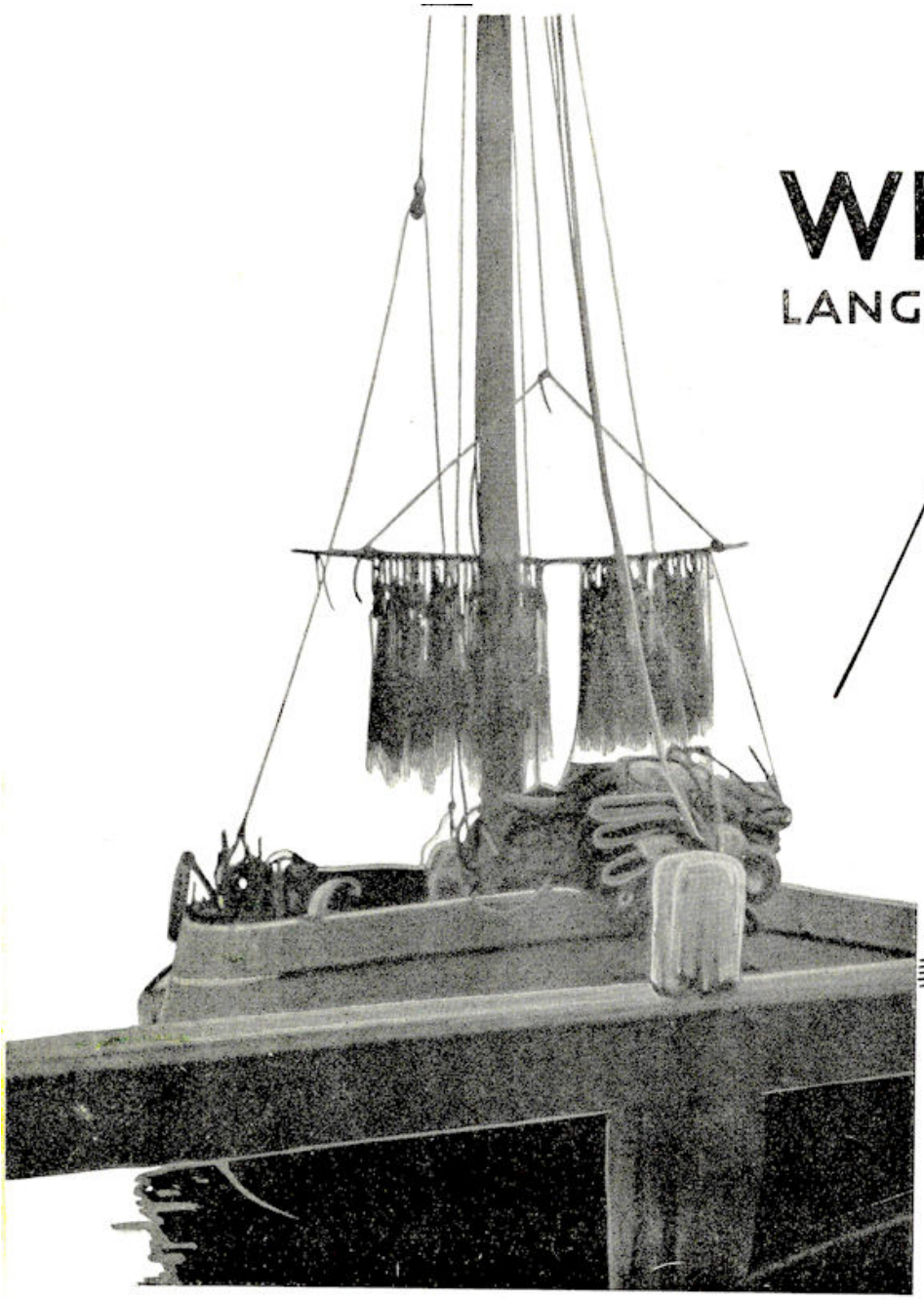

In het stadspark aan de zeekant steken de oude olmen en beuken hun kale takken omhoog in de klare winterlucht, waarlangs grote witte wolkenflarden drijven, die de zuidoostenwind als overblijfsels van de opgetrokken nevel voor zich uit voert. Af en toe wil de zon doorkomen, maar als hij er niet is staan de boomkruinen als silhouetten van fijn kantwerk, met hier en daar als een dik propje een heksenbezem, gespannen tegen de heldere achtergrond. Een paar bonte kraaien zwerven rond, de vleugels wijd uitgestrekt om zo makkelijk mogelijk te zeilen op de wind. Op die manier moeten zij zien, hun kost te verdienen, steeds scherp kijkend naar de grond of daar ook iets van hun gading ligt. Gelukkig nemen ze het zo nauw niet, stukjes brood, die bij een boom „voor de vogeltjes" gegooid werden, zijn even welkom als de visresten aan de haven of het reeds half vergane cadavertje van een rat, dat hun aandacht wel niet zal ontgaan nu een speelse hond het van tussen de bosjes op het open grasveld sleepte. In de verte, ergens achter de zeedijk klinkt voortdurend het penetrante gekrijs van de meeuwen, die er al de gehele morgen bezig zijn, scholen van kleine visjes te bestoken. Onderwijl vertonen ze ons staaltjes van de meesterlijkste vliegkunst, in hoofdzaak daaruit voortkomend, dat de kokmeeuwen, die minder goede duikers zijn, aldoor weer proberen de buit van de sierlijke, slanke sterns af te kapen. Want deze laatsten hebben een grote voorsprong, doordat ze eigenlijk geheel op vliegen en vissen gebouwd zijn. Hun taktiek is ook totaal anders dan die der meeuwen; betrekkelijk langzaam met de vleugels

https://achterderug.nl

slaand staan ze bijna stil in de lucht, de kop naar het water gericht om dan plotseling als een flits naar beneden te schieten. Met een plons komen ze in zee terecht om even later weer op te duiken en onmiddellijk weg te vliegen met de vis in hun bek. Doch nu tonen ineens de meeuwen hun activiteit. Nauwelijks hebben ze in het oog gekregen, dat er iets te roven is of ze zitten al met vier of vijf achter de stern aan en door hun snellere vlucht hebben ze hem spoedig ingehaald. Heeft het sterntje voor die tijd nog geen kans gezien, zijn maaltijd te verorberen, dan kan hij er wel vrij zeker op rekenen, zijn vangst kwijt te zijn. Met hun schelle geluid intimideren de aanvallers het slachtoffer, dat al zenuwachtiger zijn klagend en langgerekt krieie-krieie roept. Terwijl zijn tegenstanders wild om hem heen cirkelen en bruusk vlak onder hem door duiken, poogt hij nog zijn vis te verwerken, maar terwijl hij die even opgooit om hem handiger in zijn bek te kunnen nemen, grist behendig een meeuw de lekkernij weg, direct ver heen vliegend in een brede glijvlucht. En dan is het enige, wat er op zit weer opnieuw beginnen, eerst rustig zoeken, dan duiken en eindelijk proberen de schobbejakken te vlug af te zijn. We gaan nu verder, langs de dijk naar het Noorden, waar in de haven van het kleine vissersdorpje een paar botters te dromen liggen in het spiegelende water, dat bijna net zo'n kleur heeft als de grauwe lucht, die toch niet opklaren wilde en nu egaal grijs ziet. Tegen de dijkhelling hangen op rekken de ragfijne botnetten te drogen. Straks komen de vissers ze innemen en dan rijgen ze hun netten aan een stok, die in de mast een eindje opgehesen wordt.

Als we het dorp, met zijn lage houten huisjes veilig achter de dijk verscholen, door zijn, staan we voor het wijde Noord-Hollandse landschap aan de linkerzijde, terwijl rechts van ons de zee in regelmatige, kalme deining tegen de zware basaltstenen klotst. Het is nu middag, en waar het weer in de ochtend al betrok begint thans een lichte mist te komen, waardoor de contouren van een enkele veraf staande boerderij onscherp worden in het wazig groene land. De wind draait naar het Oosten en wordt veel kouder, in de komende nacht zal het wel gaan vriezen. Vanuit de verte komt er nu een wonderlijk geluid naar ons toe waaien, het is alsof daarginds een paar ratels heel regelmatig worden rondgedraaid. Dat kan niet anders zijn dan een grote vlucht wilde ganzen. Het geratel komt dichterbij en verandert dan van toon, we hooren het roepen van de vogels afzonderlijk en toch niet door elkaar heen, het lijkt of ze aldoor op elkander wachten. Eindelijk, ongeveer honderd meter van ons af, zien we ze aankomen, gelijkmatig roeiend met de brede vleugels vliegen ze van Noord naar Zuid in een prachtige formatie, één voorop en daarna de anderen in twee lange rijen een reusachtige V vormend. Hun instinct zei hun, dat er meer naar het zuiden, waar de rivieren nog niet dichtgevroren zijn, voedsel te vinden is in overvloed. En daarom verlieten ze hun meer ergens in Zweden en komen nu bij ons om aan Rijn en Waal hun geluk te beproeven. Vermoeid van de tocht strijken ze onderweg dikwijls neer aan onze stranden of bij de wadden, waar het hen ook aan niets behoeft te ontbreken. Wordt de winter streng en raakt ook het Hollandse water

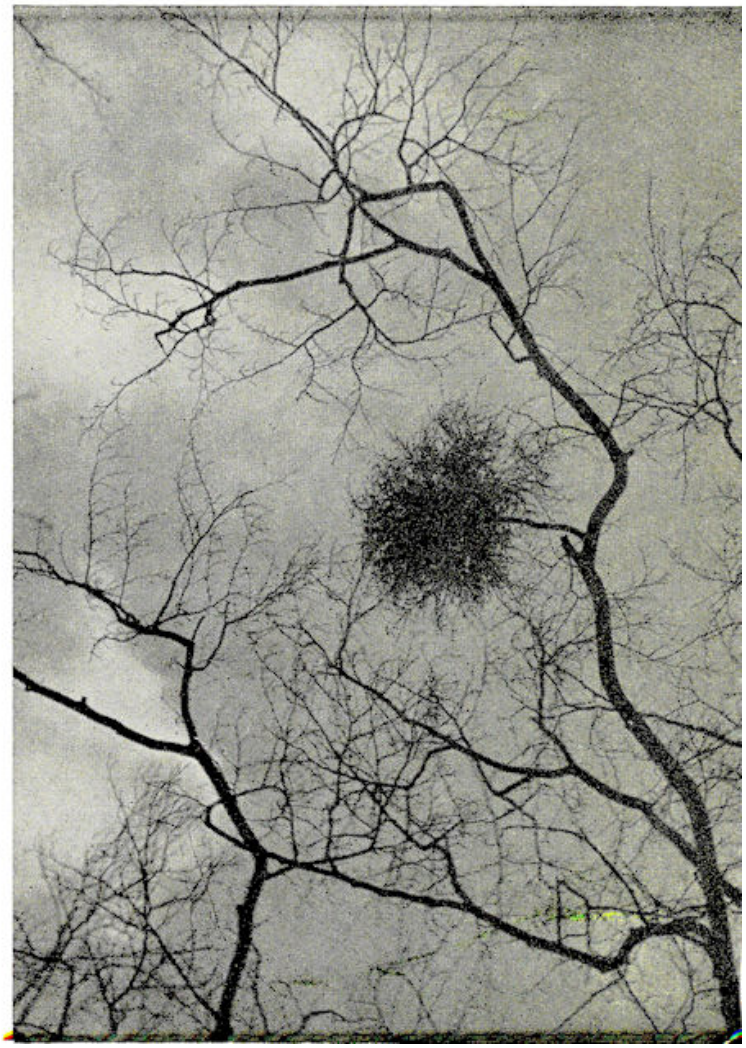

een dik propje, een heksenbezem.

dicht, dan zakken ze nog verder af tot diep in Frankrijk.
Komen we de volgende bocht van de dijk om, dan zien we behalve de zee ook aan de landzijde een enorm meer, dat voor een groot gedeelte zijn oever vlak aan de dijk heeft. Het is nog een herinnering aan de bange Novembernacht van 1916, toen de dijk bezweek onder de enorme druk van de watermassa, die de felle Noordwester toen in de Zuiderzee opstuwde. Kolkend en bruisend stroomde het 't land binnen, een diepe geul schurend in de weke bodem en verzwelgend alles, wat er leefde in het vlakke land. Toen het water eenmaal teruggetrokken was en de gaten in de dijk gedicht, bleven er de meren en plassen over, die nu in de plaats gekomen waren voor vele hektaren mooi grasland. Op het ogenblik is er van die ramp natuurlijk niets meer te merken, alleen wijst hier en daar een gedenksteen nog aan, hoe hoog het water toen wel gerezen was; de meren kregen in de loop der jaren een schilderachtige rietzoom, waar in het voorjaar tientallen watervogels hun nest bouwen om er rustig hun jongen groot te brengen. Nu in de winter schijnt het er als uitgestorven. Het vergeelde riet buigt zich traag in de wind en geen levend wezen verraadt zijn aanwezigheid. Ja toch, in het water is er even een geplas en een licht gesnekker alsof een kind met zijn handje in het water sloeg. Voorzichtig glurend door een opening in de dikke riethaag zien we, wie er daar bezig zijn. Twee zwanen steken telkens hun lange nek in het water, terwijl ze langzaam verder zwemmen, zij zoeken waterplanten op de bodem. Vier anderen zwemmen heen en weer in de open plas. Waarschijnlijk kwamen ook zij kort geleden uit het koudere deel van Europa om hier de winter door te brengen.
Langzaam valt nu de schemering in, de natuur legt zich ter ruste na deze korte dag. Bij het voortgaan langs de rand van 't meer schrikken we een roerdomp op uit zijn eerste slaapje, traag vliegt de grote bruine vogel een eindje verder het riet in, waar hij beschut tegen de koude vrieswind wacht op een volgende dag.

Wees op uw hoedel Hier port men. Wij zeggen u dat eerlijk.
Maar.... een por is soms heel gezond, als ze maar niet wordt aangebracht om leed te doen, maar alleen, om ons eens even wakker te maken.
Ge vindt in deze rubriek een beetje humor, een beetje sarcasme en..... een hele boel ernst. Gij vindt er soms juist het omgekeerde van wat we over deze of die zaak denken, maar dat ontdekt ge zelf wel.
Misschien hebt gij geen stootje nodig, welnu, dan zult ge u van onze porren niets aantrekken. En als een stootje wèl voor u nodig is, wordt dan niet boos op ons, want het is dan alleen ons doel.. u wakker te schudden en u in de goede richting te sturen.

Minister Marchant vindt het nu juist niet nodig, dat onze kleine kinderen het Wilhelmus leren. Ze begrijpen er toch niets van.
Laat ons het goed onthouden: Alleen wat je begrijpt, mag je leren. Wat zullen we nu allemaal begrijpelijke wetten krijgen. Nooit meer raadseltjes.

Er is een groot ding gebeurd. Een bokser heeft zijn tegenstander neergeslagen.
Naar we vernamen, zal de bokssport als verplicht leervak in onze scholen worden ingevoerd. Zo gauw er geld voor is, dus na afloop van de crisis.

We raken een beetje verlegen met de bidstond voor het gewas. Eigenlijk moesten we maar bidden of er dit jaar niet te veel mag groeien. Want dan hebben wij nog de moeite van het vernietigen. We moeten spaarzaam omgaan met tijd en geld in deze crisis en dus komt een vruchtbaar jaar ons helemaal niet te pas.
In elk geval kunnen we de biddag dit jaar wel overspringen. Rusland heeft, zo goed als wij hier, kranten, en daarin kan men lezen, dat het zo schrikkelijk is met de werkloosheid in Amerika en dat de kindertjes daar honger lijden.
't Gaat hier maar om krantenberichtjes en daarmee neemt niemand het nauw.
Wij hier nemen het niet nauw met Rusland. Wat zo ver weg plaats heeft, is voor ons van geen belang. Als 't hier maar rustig en veilig blijft.
De wereld staat in brand, maar wat gaat ons dat aan?

Uit Sjanghai wordt gemeld, dat de huwbare meisjes georganiseerd in staking zijn gegaan, d.w.z. dat zij weigeren te trouwen, indien een wet, waarbij getrouwde vrouwen, wegens wangedrag in het huwelijksleven met gevangenisstraf bedreigd worden, er door gaat.
Er staat niet bij of er ook „gepost" wordt bij onderkruipende bruidjes, die aan de arm van hun a.s. gemaal het stadhuis betreden willen.

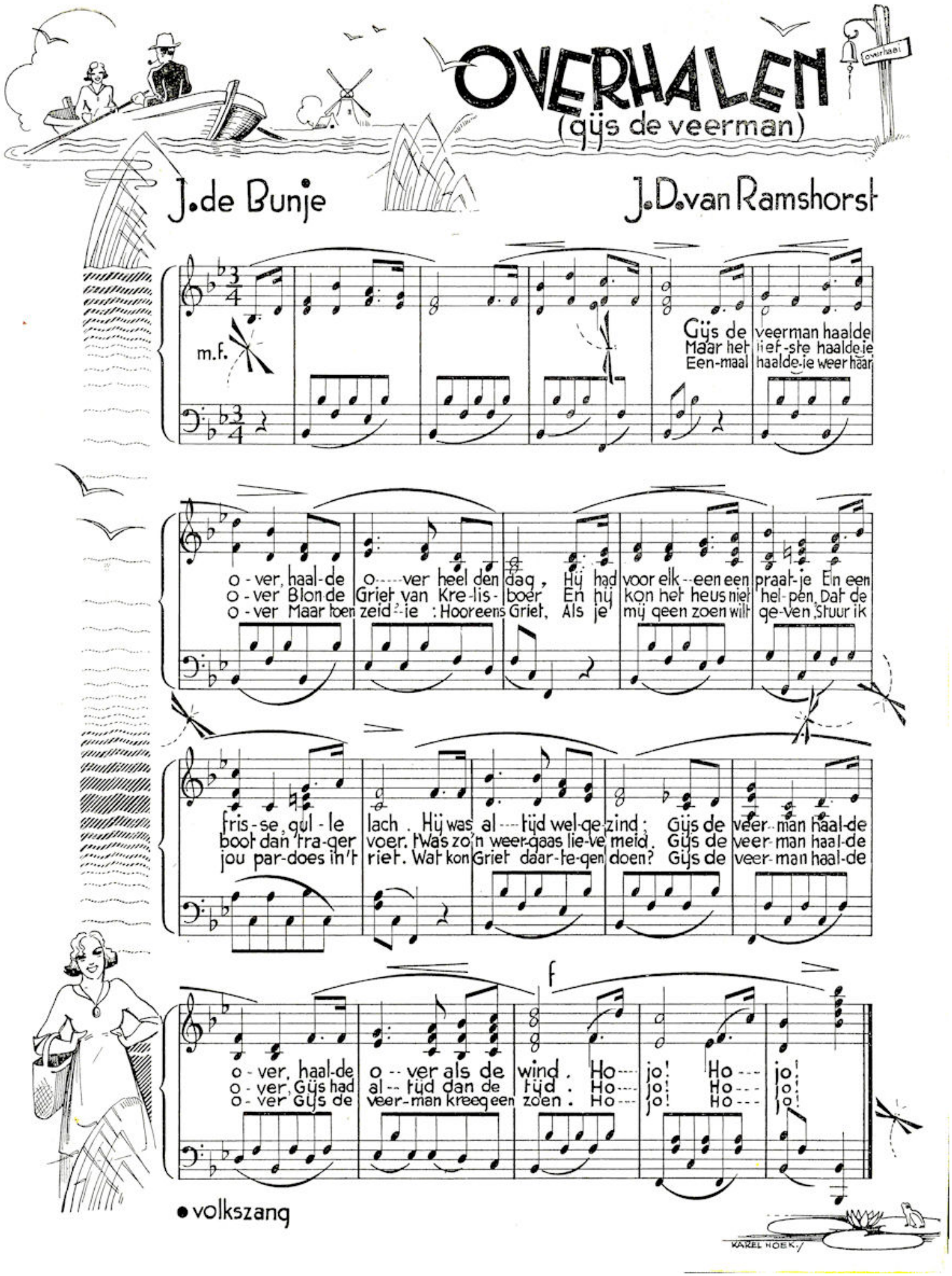
OVERHALEN
(gijs de veerman)
J. de Bunje
J. D. van Ramshorst
m.f.
Gijs de veerman haalde
Maar het lief-ste haalde ie
Een-maal haalde-ie weer haar
o - ver, haal-de o - ver heel den dag, Hij had voor elk - een een praat-je En een
o - ver Blon de Griet van Kre-lis-boer En hij kon het heus niet hel-pen, Dat de
o - ver Maar toen zeid-ie : Hooreens Griet, Als je mij geen zoen wilt ge-ven, Stuur ik
fris-se, gul-le lach. Hij was al - tijd wel-ge-zind; Gijs de veer-man haal-de
boot dan tra-ger voer. Was zo'n weer-gaas lie-ve meid. Gijs de veer-man haal-de
jou par-does in't riet. Wat kon Griet daar-te-gen doen? Gijs de veer-man haal-de
f
o - ver, haal-de o - ver als de wind. Ho - jo! Ho - jo!
o - ver, Gijs had al - tijd dan de tijd. Ho - jo! Ho - jo!
o - ver Gijs de veer-man kreeg een zoen. Ho - jo! Ho - jo!
• volkszang
KAREL HOEK

die frisse jonge kerel

Ieder die dit tijdschrift-nummer in handen krijgt heeft schik in die frisse jonge kerel voorop.
Misschien ziet ge op het volgende nummer een leuk meisjeskopje of een snelvarende boot die zó door het water stuift, dat er een heel schuimspoor achterblijft, of een vaas met bloemen, of een mijnwerker in de schacht, glimmend-zwart van zweet en kolengruis.... Daar zal dan het nummer niet minder om zijn.... Er zijn gelukkig duizend mogelijkheden om van een omslag een goed o m s l a g te maken, een expressief, suggestief omslag.. een LIBELLEN-OMSLAG.....
Maar natuurlijk is het geen toeval dat op dit eerste nummer zulk een frisse kop staat.
Daarin vindt ge weerspiegeld de bedoeling om van dit blad een fris blad te maken, een blad voor deze tijd.
We weten dat daaraan behoefte bestaat.
Dáárom wordt hier vastberaden gezegd: DE LIBEL is een blad dat ge spoedig zult waarderen en dan niet meer missen wilt.
Hoe we dat weten?
Heel eenvoudig omdat DE LIBEL gedreven en gedragen wordt door hetzelfde élan dat in de „Libellen-Serie" zozeer de aandacht heeft getrokken, waaraan de „Libellen-Serie" zijn uitbundig succes dankt. Ongetwijfeld zal in die belangstelling ook DE LIBEL delen.
Alstublieft.... hier is DE LIBEL nummer je.

Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
't Is een maandschrift, dat lang niet mis is,
't Is een maandschrift voor mensen van onze [tijd,
Voor ieder, die flink en fris is.
Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
Nu moet je je abonneren.
Er is maar één antwoord op onze vraag: —
Toe, abonneer je nog vandaag,
Je zegt: Daar zal 't niet aan mankeren.

van goede familie!

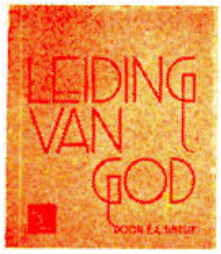

We wezen er reeds op dat er verwantschap is tussen de „Libellen-Serie" en dit blad „De Libel". De Libellen-Serie is over heel Nederland bekend. Er is geen plaats of men weet er, dat de Libellen-Serie een rij boekjes is over allerlei onderwerpen, een serie-uitgave, die een half jaar geleden is begonnen.

In Zeeland en Groningen, in Noord-Holland en Limburg, overal weet men te vertellen dat aan de Libellen-Serie zulk een buitengewoon-gunstige ontvangst is ten deel gevallen.

De pers was eenparig in haar lof over de keurige verzorging, de rijke verscheidenheid van onderwerpen, de keus van medewerkers, kortom over de gehele Serie als zodanig.

Boekhandel en publiek toonden zich enthousiast. Met het gevolg dat van deeltje na deeltje herdrukken nodig bleken.

Met het gevolg dat nu — na een half jaar — het aantal verkochte exemplaren met z e s cijfers moet worden geschreven (123456).

Dat betekent, dat in een half jaar meer dan honderd-duizend deeltjes uit de Libellen-Serie zijn gekocht, gelezen, ten geschenke gegeven.... Natuurlijk omdat ze zo in de smaak vallen.... En die stroom gaat dagelijks door.....

Welnu: dáárom zeggen we: „De Libel" is van goede familie.

En nog eens: ongetwijfeld, in die belangstelling zal ook „De Libel" delen.

123456

politieke portretten • muziek - volkszang • actuele artikelen • folklore - humor • natuurbeschrijving • paed. artikelen • novellen - enz.

En nu iets meer over „De Libel".

Ge ziet die strook gekleurd papier hiernaast! Wat ge daarachter moogt verwachten? Allerlei wat u interesseert. Zoals de „Libellen-Serie" zich beweegt op velerlei terrein, zo is „De Libel" een maanblad voor letteren en kunst, voor folklore en muziek, voor zielkunde en opvoeding, voor tekening en foto, voor zending en wetenswaardigheden, voor actuele onderwerpen en actuele artikelen.....

Ja, dat staat hier alles zo tam, zo gemakkelijk..... Maar de wijze waarop dat alles zal worden behandeld, de frisheid waarmee het blad zal worden geredigeerd, de aantrekkelijke afwisseling en verscheidenheid in inhoud en technische verzorging, die alle zullen maken dat ge elk nieuw nummer van „De Libel" met belangstelling zult tegemoet zien. Een levende uitgave zal „De Libel" zijn, een maanblad voor deze tijd.

Daarom zal ook „De Libel" zijn lezers bij tienduizenden vinden.

Hoeveel de prijs bedraagt? Drie gulden per jaargang. Dit geldt ook voor de eerste jaargang, die loopt over 9 maanden (Jan.—Oct.). Voor drie gulden ontvangen abonné's dus de negen afleveringen, die tot en met September van dit jaar verschijnen.

Staat ge nog niet als abonné ingeschreven, laat uw abonnement dan onmiddellijk ingaan door direct gebruik te maken van het bestelformulier op de gekleurde strook (achter in dit nummer) en het in te leveren bij uw boekhandelaar of op te zenden aan

BOSCH & KEUNING UITGEVERS-DRUKKERS . BAARN

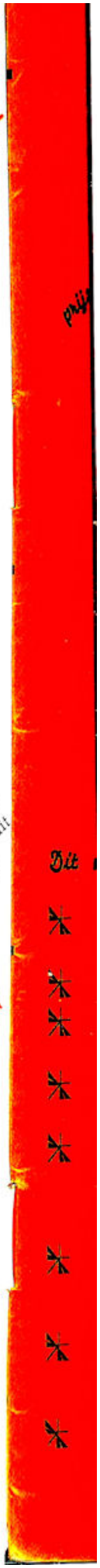

https://achterderug.nl

de libel

maandschrift voor deze tijd

EERSTE JAARGANG NUMMER 1
REDACTIE-ADRES: POSTBUS 1, BAARN
UITGAVE BOSCH & KEUNING, BAARN
KOMT DE 3e DONDERDAG VAN DE MAAND
ABONNEMENTSPRIJS 3 GULDEN PER JAARGANG,
OOK VOOR DE EERSTE JAARGANG (JAN.–OCT.)
IN TWEE TERMIJNEN BIJ VOORUITBETALING

Verloren zoon

Hij biechtte, en hij liet zich al meer gaan,
Vertelde als een kind zijn wedervaren.
De dwaze dagen van zijn los-geleefde jaren
Meldde hij trouw en openhartig aan.

Hij hield geen enk'le zonde stiekum schuil.
Hij ging beschaamd de vuilste kroegen binnen.
Bekende de begeerten der bedwelmde zinnen,
En toonde heel zijn leven naakt en vuil.

Totdat hij plotseling niet verder durfde gaan.
Bang voor het vonnis dat hij straks zou horen.
Toen snikte hij het uit: Vader!, ik ben voorgoed verloren! —
Maar zonder één hard woord nam God Zijn kind weer aan.

Jaap Kronenburg

januari 1935

https://achterderug.nl

de uitzichtloosheid der moderne jeugd

door J. C. Koningsberger

Wanneer mijn schets „leesbaar" wil zijn, dan kan dit alleen geschieden, indien het mij gelukt om de ervaringen weer te geven, welke ik als gewoon „zielszorger" mocht opdoen, zonder franje. Dit nu wil ik in de volgende regels heel eenvoudig proberen.

Daar gaat echter de nuchtere vraag aan vooraf: is die nood werkelijk zo groot als velen het ons doen voorkomen? Zijn de jonge mensen van heden werkelijk in veel ongunstiger positie dan voor een jaar of 25, en zijn zij zich daarvan bewust? Oppervlakkig beschouwd: neen. Wie les geeft aan een instelling voor middelbaar onderwijs, kan in de sfeer van zijn klasse geen verschil ontdekken met de sfeer van een 25 jaar geleden. Precies dezelfde grapjes en aardigheidjes worden uitgehaald en precies dezelfde narigheidjes doen zich voor. Is hier meer „zedelijke verdorvenheid" dan in onze tijd? Het lijkt er niet op. Zijn deze kinderen brutaler, onevenwichtiger, gedrukter? Neen. Tout comme chez nous — en ik moet er wel eens om glimlachen; als ik voor de klasse sta, dan lijkt het alsof er niets veranderd is in de wereld.

Daarom moet men met de behandeling van ons onderwerp niet al te tragisch doen of het laten voorkomen dat er geen blijmoedige, vrolijke jonge mensen meer zijn. Gelukkig zijn zij er wel, en dat in een groot aantal. Aan de andere kant: oppassen voor oppervlakkigheid. Want men ziet wel eens wat men gaarne zelf wil zien, of men oordeelt naar de schijn. Er is ongetwijfeld een „jeugd in nood". Maar waar?

Wanneer de lezers mijn pastoraal arbeidsterrein kenden, dan zouden zij begrijpen, dat ik bij het begrip „jeugd in nood" allereerst denken moet aan mijn vele zorgenkinderen. In mijn stadswijk met haar grote complexen goedkope gemeentewoningen (huur *f* 4.25 tot *f* 5.75 per week) en haar z.g. nooddorpen van tijdelijke (rekbaar begrip!) houten woningen, bevinden zich vele honderden gezinnen van chronisch werklozen. Las ik onlangs in de krant dat één derde der arbeiders in ons land momenteel „zonder werk" is (Avondblad 3 Febr. 1934) — de gezinshoofden welke ik op het oog heb in mijn wijk, zijn niet door de eigenlijke crisis aan de kant geraakt, doch reeds meer dan vijf jaar werkloos. Dat betekent: Stempelen und kein Ende!

https://achterderug.nl

Deze gezinnen, vaak zeer kinderrijk, leven reeds jaren van een inkomen dat juist voldoende is om met enig overleg „den mond los te houden".
De mogelijkheid om huisraad, kleding en dekking bij te kopen is beperkt. Want zodra de kinderen op 14-jarige leeftijd wat gaan verdienen als dagmeisje, op de fabriek of bij een baas, dan wordt $^2/_3$ van het ingebrachte weekloon gekort op de steun. In de gunstigste gevallen, wanneer n.l. meerdere kinderen tezamen een bedrag van ongeveer vijftien gulden per week inbrengen, dan houdt de steun geheel op en zijn de ouders aangewezen op de verdiensten der kinderen. Dit is ongetwijfeld billijk, maar heel dikwijls wordt dit aanleiding tot een wonderlijke verhouding tussen ouders en kinderen.
Deze laatste gevoelen heel goed dat het gezin door hun arbeid bestaat, en menigmaal tonen zij dit besef in hun optreden. Zij ontworstelen zich aan het gezag der ouders als vijftien-jarigen, maken spoedig aanmerking op het naar hun oordeel te geringe zakgeld, en bij de minste aanleiding is daar het dreigement: „dan zoek ik een kosthuis".
In het hart dezer kinderen, die het werkelijk vaak moeilijk hebben wijl zij zó jong de maatschappij in moeten, waar de geest helaas zo dikwijls vergiftigd is, ontstaat heel vroeg een sterk gevoel van onafhankelijkheid en bitterheid. Het eerste uit zich aldus: ik mag met mijn vrije tijd doen wat ik wil. Het gevolg? Uithuizigheid: zij gaan de straat op. Het wordt een eindeloos flaneren van de meisjes, wat de snoepzucht aanwakkert (zij kauwen altijd!), een bij groepjes samenscholen der jongens, waarbij de goedkope sigaret, het „peraotje", het drukgezochte genotmiddel is.
Het tweede treedt aldus aan de dag: zij vinden alles even „rot", het tehuis waar moeder slooft en klaagt, waar vader zit te suffen of te kankeren, het werk dat straks weer goedkoper arbeidskrachten aan zal nemen en hen eruit gooien, de hele maatschappij, enz. Het blijkt verbazend moeilijk om de belangstelling dezer jongeren voor iets anders gaande te maken. Zij lopen in een fatale sleur. De uitzonderingen bevestigen de regel: er zijn hier bij, die met bewonderenswaardige moed en wilskracht zich geven aan verenigingsleven en clubwerk, die zich daardoor ver boven het gewone peil verheffen — maar over 't algemeen drukt de doelloosheid van het bestaan hen erg terneer en dit doet hen zich hullen in een sluier van schier ondoordringbare onverschilligheid.
Onwillekeurig denk ik nu aan een andere groep. En wel aan die jongeren, die vóór de crisis aan het werk geweest zijn, en dat met heel hun ziel. Zij hadden goede vooruitzichten, een goed loon en velen maakten dus reeds trouwplannen.
Toen kwam het ontslag. En nu, na een jaar of twee, drie, ontbreken nog alle perspectieven. Zij zijn geheel volwassen mensen, maar leven feitelijk nog als kinderen in het ouderlijk huis. Vader verdient nog en zegt: wees blij dat je onderdak en voeding hebt! Maar dat is wat, als je al zo hoog op de sporten van de ladder gestaan hebt! Zij lopen op alle advertenties. Van de honderden krijgt één de baan — en die had natuurlijk een goede kruiwagen. Als zij op eigen initiatief ergens op af gaan, al is het maar ter informatie, dan worden alle deuren voor hun neus dichtgeworpen. Niets natuurlijk! Ja, hier is de diepe nood: want vader en moeder worden ouder — straks houden de verdiensten op — en zij, zij krijgen geen kans.
En dan die verloving!
Van een huwelijk kan toch niets komen. In jaren niet. O, ik ken ze bij tientallen, die er zo aan toe zijn. En toch, er zijn onder deze jongeren (meestal mannen, want de oudere meisjes zijn zelden werkloos) die met heldenmoed strijden om er niet onder te komen. Dan maar verder studeren, nieuwe diploma's halen, volontair worden. Geest en lichaam mogen niet verslappen. Je door de nood en de crisis heen bidden! Zo zijn er tientallen.
Goddank, ik heb respect voor hen! Maar de meesten gaan héél diep gebukt onder het demoraliserend niets doen, zij vermageren, worden energieloos. Hier komt ook de sexuële nood vaak om de hoek gluren. Welk een taak hebben hier de ouders, om hun grote kinderen staande te houden en te steunen!
Van deze groep jongeren die het werk gehad hebben is het maar één stap naar hen die het werk nog niet hebben. Van „niet meer" naar „nog niet". Het zijn de studenten en de mensen met zakken vol diplo-

https://achterderug.nl

ma's. Als ik het goed zie, dan heerst in deze kring een grote besluiteloosheid, een aarzeling om door te zetten. Deze is te verklaren. De student zegt: als ik straks ingenieur, of advokaat, of dokter, of leraar ben, dan heeft niemand mij nodig. Waarom zou ik mij haasten? Het meisje denkt: als ik straks de akte heb.... dan kan ik thuis gaan zitten. En de mensen met diploma's, waarvoor zij eenmaal zo geploeterd hebben, staan achter bij de jongens, die voor een gering weekloon op de fabriek tenminste nog werk hebben.

Ik zou dus de nood der moderne jeugd allereerst willen zien in de vreselijke doelloosheid en in de daaruit voortvloeiende uitzichtloosheid van het bestaan. Het is geen wonder dat deze beide in hun hart een stemming van somberheid en onverschilligheid teweeg brengen, welke de ouders soms tot wanhoop brengt, of hen drijft tot daden welke zij zelf niet kunnen begrijpen.

Nog enkele woorden wil ik wijden aan wat ik zie als een weg om in dezen de jongeren te helpen.

Ik zie deze weg niet allereerst in wat anderen voor hen doen: organisaties, verenigingen of energieke personen. Dit alles moge nuttig zijn, maar het raakt toch niet de kern. Neen: het komt hier allereerst aan op de sfeer in het ouderlijk huis.

Dat klinkt u misschien wat al te simpel in de oren, en toch valt voor mij op deze sfeer de meeste nadruk. Men kan wel eens na een middag van huisbezoek thuis komen met het verslagen gevoel, dat er feitelijk geen enkel gezin is, waarin werkelijk sprake is van een harmonisch samenleven. Vader en moeder houden er een gans verschillende levenshouding op na: ieder gaat de eigen weg. Daarom weten de kinderen niet waaraan zij zich te houden hebben, zij missen het gevoel van een soliede, gesloten veiligheid en er is geen stuwende kracht achter hen.

Neem als voorbeeld het gezin van den werklozen vader: als bij deze ouders de sterke begeerte is om de zware last samen te dragen en ook in hun moeilijke positie een steun aan de kinderen te geven, dan krijgen de kinderen die de kost verdienen, toch niet het funeste gevoel van meerderwaardigheid, en zij lopen er niet zo gemakkelijk uit. Zij hebben echt een „thuis" waarvoor zij zich gaarne inspanning getroosten. Ik geloof dat een waarachtige beleving van het Evangelie hier wonderen doet.

Dit geldt ook voor het beter gesitueerde gezin, waar de Vader werkt, maar de kinderen niet zo gemakkelijk aan de slag komen. Kunnen deze ouders het niet elke dag zien als hun hoogste taak, om den groten zoon of bijna volwassen dochter door hun huiselijke sfeer en hartelijke omgang te dragen? Moeten deze kinderen niet zoiets gevoelen als: zolang wij beiden nog in leven zijn, heb je niets te vrezen, want je bent ons als kind volkomen welkom? Gelukkig ken ik enkele gezinnen waar deze geest heerst.

In het bijzonder in de kringen der studerende of afgestudeerde jongeren klemt deze noodzaak. Er is ongetwijfeld bij het geslacht dat straks aan de beurt moet komen, maar dat zijn kansen daartoe nog niet ziet, heel veel slapheid, willoosheid en neerslachtigheid, welke de ouderen prikkelen. Maar hebben deze niet vóór alles een groot begrijpen nodig van deze stemming? Was het toen wij klaar stonden niet een gans andere tijd?

Wij stonden vroeg op in de verwachting: deze dag kan ons brengen datgene, waarnaar ons hart uitgaat. Er was spanning en hoop, die het leven veerkracht gaven. Spanning in deze zin, een verwachting van kansen, is er nu niet. De dagen gaan voort in eentonige grauwheid. Er is geen lichtende horizon voor de jongeren. Daarom geloof ik dat het nodig is dat de ouderen in hun levenshouding tonen hoe desondanks het mensen-bestaan op zichzelf een taak is, welke God ons op de schouders legt. Persoonlijk beleefd en in de toepassing gebracht geloof in Hem, Die het heelal bestuurt en ook mij in het oog gevat heeft, dat vragen de jongeren in nood van ons. En van wie vragen zij het 't allereerst? Van de ouders; want deze staan hen ten allen tijde het allernaaste.

Daarom doen deze jaren ons de noodzakelijkheid beseffen, dat wij ons afvragen of de sfeer welke wij om ons heen scheppen, werkelijk de goede is, en voortvloeit uit ons belijden van Jezus Christus als onzen Zaligmaker en Levensvernieuwer.

https://achterderug.nl

WIJ VROEGEN

AAN MINISTER SLOTEMAKER DE BRUÏNE

Wat acht uwe Excellentie de voornaamste taak in de huidige crisis?

ANTWOORD: Ik zie zeer duidelijk tweeërlei taak: een economische en een sociale. Vóór de vervulling van elk dier twee is intusschen onmisbaar, dat wij scherp de waarheid zien; deze namelijk, dat ons bedrijfsleven nog kwijnt, onze financiele bronnen opgedroogen en onze wonden stijgen. Wie dit niet ziet, kan niets echt-goeds doen.

Wie het wel ziet, ontdekt de economische taak: het bedrijfsleven — landbouw, industrie, handel — zooveel doenlijk bewaren, saneeren, bevorderen, aanwakkeren, in druk verlichten. En dat alles, omdat slechts herstel van het bedrijfsleven de echte genezing brengt.

Daarnaast werkt even sterk de sociale taak; d.i.: zooveel doenlijk het moreele en hygieneische en sociale, ja het menschelijke bewaren. Dus steun door geld, beter door werk, dat den vloek der lediggheid wegneemt. Opwekken van de geestelijke krachten in ons volk: verantwoordelijkheid, solidariteit, taakheid. Waken voor hetgeen sociaal, hygienisch, moreel breekt wordt.... zooveel doenlijk! Met alle macht! W. Slotemaker de Bruïne

https://achterderug.nl

NIET ZO HOOGMOEDIG MIJNE HEREN!

door P. Keuning

Tolstoi is van mening, dat de kunst per slot van rekening de kunst van een geestelijke kaste is geworden, onoprecht en gemaakt. Nu moge men het met dit vonnis niet in alle delen eens zijn, waar is toch, dat een decadent geslacht slechts decadente kunst kan voortbrengen en dat wij veel te veel gedweept hebben met een kunst, die per slot van rekening slechts armzalig woordgeknutsel bleek te zijn.

Wij hebben daarom geen reden om hoogmoedig te zijn.

Juist onze hoogmoed is oorzaak geweest van een opmerkelijk verval in de kunst. Wie hoogmoedig is, zoekt zichzelf, is van meetaf verkeerd ingesteld, verwringt en verdraait het leven naar eigen behagen en de kunst wordt hem een middel, om zijn eigen-ik te verheffen.

Nu moet men echter in zijn kritiek niet te ver gaan.

Er zijn mensen, die ons nu het „terug" toeroepen. Terug naar de kunst van de genesis, van de parabelen uit het evangelie, van de legenden, de sprookjes en de volkszangen.

Ons dunkt, dat hier iets onmogelijks verlangd wordt. Zulk een terug is er niet. Wij zijn niet meer als de mensen, die in de oertijd de sprookjes schreven, die pasten bij het toenmalig geslacht. Wij schrijven andere sprookjes, andere parabelen, andere volksverhalen.

Voor mij liggen twee boeken. Het eerste is: Negerwoordkunst, bijeenverzameld door Prof. Dr. A. Beerssens. Dit is een uitgave van Uitgeverij „De Sikkel" te Antwerpen.

Het andere is een uitgave van N.V. Uitgeverij v.h. C. A. Mees te Santpoort en heet: Eskimo-liederen.

Nu, hier hebben we sprookjes, parabelen, liederen van twee primitieve volken. Maar als we ons afvragen: Willen we nu naar deze kunst terug? dan is het antwoord zeker ontkennend. We zijn haar voorgoed ontgroeid, ze past niet meer bij ons.

Wij kunnen de tijd niet stilzetten, niet doen, alsof we nog in de oertijd leefden.

Het spreekt vanzelf, dat de negerwoordkunst en de Eskimoliederen van waarde zijn, in de eerste plaats voor deze volken zelf en dan ook voor ons. Voor ons hebben ze een documentaire waarde; we zien nog eens terug langs de weg, die wij gegaan zijn. En dan ook merken we, dat deze kunst onmiddellijk het leven raakt, uit het leven is opgebloeid en waar is en echt. Hier hebben de dichters zich voor het leven opengesteld, ze hebben het ondergaan, ze stonden met grote, verwonderde ogen voor de levensraadselen, ze hebben zichzelf vergeten.

Wij kunnen dus nog wel iets van de kunst dezer primitieven leren. En we moeten dan ook zeggen: Er moet een „terug" zijn.

Niet in die zin, als zou de kunst van vroeger tijden ons zonder meer ten voorbeeld kunnen strekken. Wij kunnen niet meer dichten en schrijven als de mensen toen, en, als we 't zouden proberen, kwamen we te staan voor een grote mislukking.

Maar er moet toch een terug zijn, een terug naar het leven, een terug naar de waarheid, een terug naar menselijkheid.

Een decadente tijd geeft decadente kunst. Laat de kunst dan maar decadent zijn; ze past bij onze tijd.

Volkomen waar, maar daarmee zijn we er toch niet.

Er is nog steeds zoiets als zelfbezinning. Er is nog steeds zoiets als het geweten. Er is nog steeds zoiets als de eis van God voor alle mensen en alle tijden.

Wij hebben geen reden, om hoogmoedig te zijn. Onze kunst had moeten opbloeien in volle schoonheid. Onze kunst had meer echt en meer levenswaar en natuurlijker moeten zijn dan die van de primitieve volken. Want wij hadden dieper het leven kunnen schouwen. Wij hadden, méér dan zij, het eeuwige achter het tijdelijke kunnen zien. Wij moeten, méér dan zij, God zien achter de dingen van deze aarde. Deden we dat, het zou de dood van onze hoogmoed zijn, het zou voor onze kunst een nieuwe opbloei betekenen.

https://achterderug.nl

● DOOR JAN KNAPE MZN

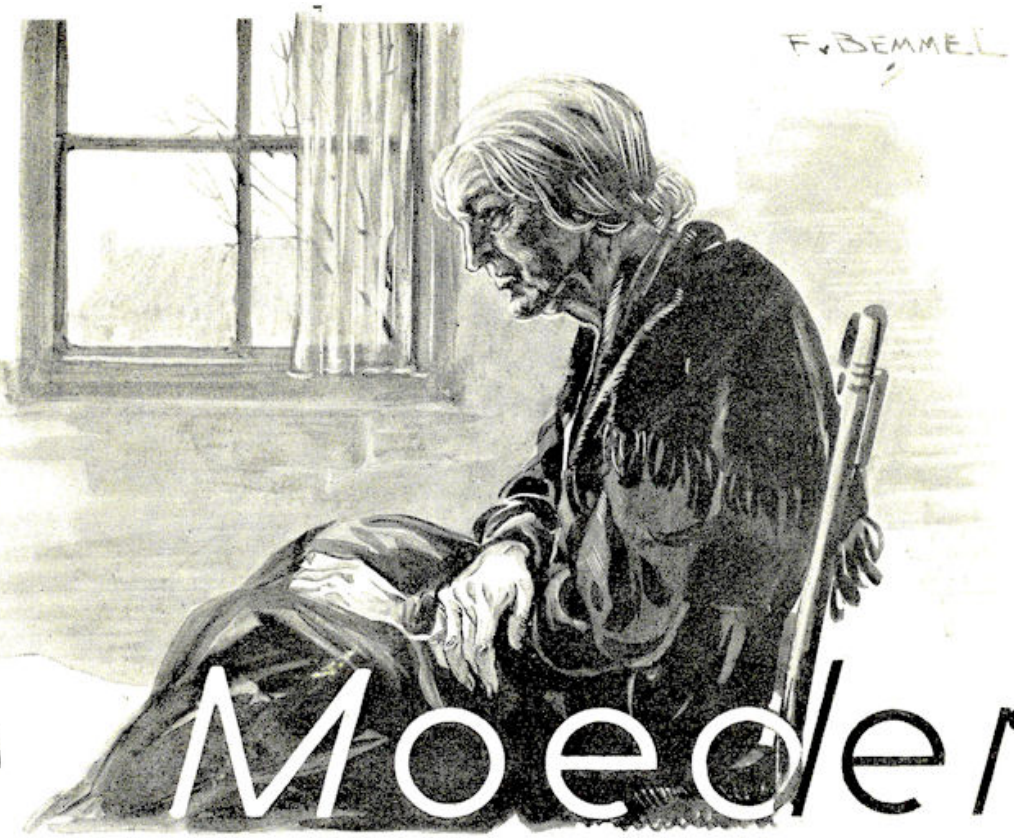

De Moeder

Toen ze het winkeltje binnenstapte hielden de twee vrouwen ineens haar mond, maar de oude Nelemaatje voelde als bij ingeving, dat ze het over haar hadden, en over Kris, d'r zoon.

Rennnggg, zei het belletje met een klein driftig geluidje, en zo beduusd als ze toen ineens keken, daar moest wat achter zitten. Ze deden net alsof ze met zichzelf geen raad wisten. Schele Sien pakte haar vieze jongetje bij het kledderige handje, veegde met een punt van haar schort zijn snotneus af, en zei pardoes: „Kwà, dan za'k es gaen"....

„Gndag oor," riep Fransien nog, en dan rammelde ze wat onder de toonbank. Nelemaatje zag, dat Fransien een kleur kreeg, en dat ze onder de toonbank niets te doen had.

Rennnggg, zei het belletje weer, en het vieze jongetje dreinde onder het weggaan: „Ik heit niks 'ehad van de vrouwe.... hu.... hu.... hu"....

„De vrouwe hei noe geen tied, lieverd," suste de moeder. „Kom deur, m'n ouwe troelà,.. zei mar: dag, vrouwe"..

De deur viel dicht.

Fransien kwam van onder de toonbank. „'s Werm vandaege, eh!" En ze pufte.

De beide vrouwen keken elkander vragend aan. Fransien overlegde bij zichzelf of het oude vrouwtje wat gehoord kon hebben. Ze keek zo vreemd. Maar het kon toch haast niet. Ze hadden ze dadelijk in de gaten gehad.

Ze hoefde niet lang in onzekerheid te blijven. Nelemaatje was resoluut, daar stond ze voor bekend, ze zei alles wat er voor haar mond kwam. Ze ging vlak voor de toonbank staan, en terwijl ze Fransien in de ogen keek vroeg ze: „En wat zeit de schele Sien van Kris van mien? Ik hoarende 't wel oor, dat juule 't over z'n hadde!"....

Ze had het immers duidelijk verstaan. „Mit de noorderzun vertrokke," zei Sien, en ze meende ook de naam van Kris gehoord te hebben, maar dat wist ze niet zeker. En over wie zouden de mensen van het dorp op 't ogenblik anders praten dan over Kris, die veertien dagen geleden failliet gegaan was. En gisteravond was hij onverwacht vertrokken naar Rotterdam, met heel zijn hebben en houden, zonder zelfs zijn oude moeder g'ndag te zeggen. Ze had het zelf vanmiddag pas van de buren gehoord.. Fransien werd weer rood van die onverwachte vraag. Ze legde haar mollige handen leunend op de toonbank en zei dan vergoelijkend: „Och, wat wou ze gezeid ha, me praetende d'r zoamar es over, eh, 't hele durp is d'r vol van"....

Ze herstelde zich langzamerhand. Wat gaf het eigenlijk, dat Nelemaatje het gehoord had, veel kon het nooit wezen, want ze waren net uitverteld. En het hele dorp praatte er toch over. Daar stak toch niets achter. Het was nou eenmaal gebeurd. En Nelemaatje zou ook wel weten wie d'r Krisje was. Als jongen de mooie mijnheer spelen en niet willen werken, twaalf ambachten, dertien ongelukken. Dan een meisje trouwen met een paar centen en zich verbeelden dat hij daar ik weet niet wat mee zou kunnen doen. Het hele dorp onder de schuld zetten en nou failliet en opgetrokken.... Nee, Nelemaatje kwam aan de weet, dat ze een zoon had! Ze had er maar één, maar hij mocht er wezen, zo één telde voor tien. Ze had hem beter naar 't land kunnen doen net als zijn vader. Maar dat moest niet, arbeider dat was te min voor een enig zoontje. Krisje moest naar de ambachtsschool, hij moest timmerman worden en een eigen zaak hebben. Nou, hij had dan een eigen zaak gehad, maar hij had het lelijk laten liggen....

Het oude vrouwtje stond beteu-

terd, half leunend op de toonbank.
Fransien kreeg een ogenblik medelijden met het verschrompelde figuurtje. Het kleine gerimpelde gezichtje was pijnlijk vertrokken, en haar ogen keken zo vreemd, heel anders dan gewoonlijk.
„'t Is voor joe wel erg, Nelemao," zei Fransien, „ik hawe mi'je te doeën, mens"....
Maar Nelemaatje wou helemaal niet beklaagd wezen.
„Laet de schele Sien d'r groaten bek houwe," zei ze vinnig.
„Kris is een goeie joon, oor, daer valt dàt niet van z'n te zeggen," en ze knipte met haar dorre vingers.
Zwijgend bleef ze voor de toonbank staan, een zielig oud vrouwtje....
Het hinderde haar dat de mensen zo praatten, al dat andere zou wel terecht komen....
„Wat mo' je ha?" vroeg Fransien eindelijk, want ze kon toch hier niet blijven staan, ze moest naar d'r eten.
Nelemaatje had een ogenblik nodig voordat de vraag tot haar doordrong. Ze moest zo aan Kris denken, dat ze helemaal vergat waar ze was en wat ze kwam doen. Kris was naar Rotterdam gevlucht voor zijn schuldeisers, met zijn vrouw en kinders. Wie had dat ooit kunnen denken, in zo'n mooie zaak gezeten. En nu praatten de mensen over hem, en wat er gezegd werd was niet veel goeds. Er werden natuurlijk veel oude koeien uit de sloot gehaald, want de duivel werd altijd zwarter geschilderd dan hij werkelijk was....
„Wat mo'je ha?" herhaalde Fransien, nu ongeduldig. Het werd toch werkelijk tijd, dat ze voor het eten ging zorgen, straks kwam d'r man thuis en dan had je 't lieve leven gaande.
Nelemaatje schrok er van. „Een klosse twien,[1]) nommer vier en twintig." Het kwam er schuchter uit. Maar dan zei ze ineens weer: „Laet dat schele wuuf naer d'r eige vent kieke"....
Fransien stond met haar rug naar haar toe. Ze rommelde in talloze doosjes, die op de boorden opgestapeld lagen, om het verlangde te zoeken, maar dat hinderde Nelemaatje niet, ze vervolgde boos: „Wie weet wat ze van d'r leven nog zal overkomme. Mit zo'n bezope vent as ze heit! En ze magge dan van Kris zegge wat ze wille: dronkig is 'n nog noait geweest! En 't mit een aore gehouwe heit 'n oak nooit! Wat dienkt ze wel? Ik wou, dat ze es hier was, dan zou ik ze de huud es vol schelle"....
Ze zweeg, vermoeid. Ze moesten van haar jongen afblijven. Wat kon hij er aan doen, dat de zaken niet gingen. Je hoorde toch overal van crisis....
Fransien draaide zich om.
„Asjeblieft."
Ze telde het geld neer met bevende vingers. „Da's deugemeen," zei ze, „as het niet gaet, dan zit iedereen op je te hakken. Laede ze d'r mond houwe over m'n joon".... Ze kon er niet over op houden.
„Bel, dat ze 'k oak," stemde Fransien toe. Ze zette haar handen in de zij en dacht ineens niet meer aan d'r eten. „Iedereen hei genog an z'n eige vrachtje, watsjoe. Mensenlieve, je hoart hier wat a'je in zoa'n wienkel zit en niet doaf bint. Dan ze'k wel es tegen die vent va' m'n 's aevens a' m'n nae bed gaen: gloaf je noe wel, dat m'n oaren toetere van aol 't gekles, da'k den helen dag an ha motte hoare. Da's gerust waer, dan toetere je oaren. En hoe gaet dat: da's deugemeen over een aore, want over z'n eige is een mens gaauw uitgepraet, eh. En dat spreekt, je mot iedereen te woord staen en nog verzichtig weze op de koap toe, want dat ze'k zoa dikkels: je mot van iedereen leve, dus mondje dicht en aores krieg je groate moeite. Ik praete noait, oor, mens, noait, dat za'je van Fransien noait hoare zegge"....
„Och, ik zegge aoltoas mar: waer d'r één praet daer praete d'r twee." Nelemaatje begreep Fransien wel, maar ze moest haar niets wijs proberen te maken, daar was ze te oud voor geworden. „Alleen ke'je niet klesse," zei ze nog eens, „daer mo'je voor mit je beien weze." Zo, nu zou Fransien haar wel begrijpen, en ze zei er nog eens overheen: „'t Is net as je zeit, over je eige bi'je gaauw uutgekletst"....
En Fransien begreep het, ze werd er boos om. Wat dacht dat ouwe mens? Als één van haar jongens zo gedaan had, dan dorst ze zeker in geen tien weken d'r gezicht op straat laten zien. En dat stond nu hier te kapittelen of er geen vuiltje aan de lucht was. Dan moest je weten, dat ze nog vijf gulden van den vent kreeg, daar had ze nog niet aan gedacht. En ineens zei ze het: „Mo'je begriepe, Nelemoa, ik kriege oak nog al vuuf gulden van z'n"....
De oude vrouw schrok er van: „Vuuf gulden?" En ze herhaalde het nog eens: „Vuuf gulden?.... Krieg je nog vuuf gulden van z'n?"....
Ze wist, dat er veel mensen geld van hem kregen, maar dat voelde ze niet zo. Wat had ze begrip van schuld, of het nu honderd gulden was of duizend, ze had nog nooit meer dan vijf en twintig gulden bij elkander gezien. Maar nu Fransien dat zo zei, stond ze ineens van aangezicht tot aangezicht tegenover Kris z'n schuld, en ze voelde het aan haar hart. Kris had vijf gulden schuld bij Fransien....
„Bel mens, dat kwam zoa," begon Fransien uit te leggen, „daer onderlesten daer komt z'n vrouwe om een jasje voor een van die kleintjes. Jae, ik zal 't kommede weke wel betaele. Hoe gaet dat, dat beurt hier honderde keren. Nee, a'k je dat aollemaele es mos laete kieke wat er zoaal nog onder de mensen staet va' m'n, dan zou je 't niet kenne geloave. Ik ze' soms wel es tegen die vent van m'n: had je ze maar, dan konne m'n wel op Tuindurp gaen weune om te rentenieren. En dan zeit 'n: wat doe je oak zoa gek te wezen, joe geef mar. Mar ik laete 'n mar klesse, dat begriep je wel, want venters! As 'n wat heit, dan ze 'k aoltoas mar: bemoei joe je eige mar mit je land, dan zal ik m'n wienkel wel overende zieë te houwen, wat wou een

[1]) garen.

https://achterderug.nl

noe mo' je toch begriepe...

vent noe voor verstand ha van elle goed, en band, en knoapen..... Mar dat spreekt, kwaeje schuld da's nie lekker. As je lang op je centen mo' wachte, dat is tot daeran toe, as je mar mit eerlijke mensen te doeën heit, dan komt het wel terecht. Mar die vuuf gulden, die ken 'k wel op m'n buuk schrieve, daer zie ik noait éne cent meer van...."

Er werd iets wakker in Nelemaatje waarvoor ze geen naam wist. In haar kwam iets tot verzet om nog langer naar die vrouw te luisteren. „Zoa gaauw as Kris centen heit zal 'n je wel betaele, oor," verzekerde ze stellig, „daer ke'je gerust van opan, je hoeft die centen niet op je buuk te schrieven!"....

„As 'n centen heit, dat zei je goed"..... En Fransien lachte om het denkbeeld.

„Hie zal d'r best weer bovenop kraauwe!" Ze zei het met grote nadruk. „Hie is gaer genog, dat zei de meester vroeger al, toen gieng 'n nog op schole. Kris, zei 'n dan, je zalt het vaorre stiere in de waereld, joon." Haar moedertrots kwam boven als ze daaraan dacht, want het was waar, meester hàd het gezegd. En had Kris het niet ver gestuurd in de wereld? Ja, nu met dat ongeluk, maar wie zou dat ooit gedacht hebben. En hij was nog jong genoeg om weer van vorenaf te beginnen. Misschien mocht ze het nog wel beleven....

„Je mot het mar es achterop kieke," zei ze nog tegen Fransien. „Me zalle 't hope, misschien dienkt 'n dan nog wel es om m'n"....

Fransien lachte weer.

Nelemaatje voelde de steek en ze vond dat lachen hatelijk.

„Slecht is 'n niet, oor," zei ze vinnig, „hie zal d'r mit een aorremans centen nie van deurgaen, maek je eigen mar niks ongerust"....

Toen ging ze weg.

Thuis werd het haar te machtig. Ze zonk op haar stoel neer bij het raam met haar hoofd voorover op de tafel. Ze was er kapot van. Nu eerst begon het gebeurde in zijn volle omvang tot haar door te dringen. Wat had ze in de laatste veertien dagen al niet doorgemaakt! Het was begonnen, toen ze hoorde, dat Kris failliet was. Het kwam onverwacht. Nooit had ze geweten, dat zijn zaken niet gingen.

's Morgens stond Wim, Kris z'n vrouw, ineens voor haar. Ze was er van geschrokken, want ze voelde, dat er iets komen ging. Wim kwam zo dikwijls niet, en dan nu, op zo'n vreemde tijd! Wim was in schreien uitgebarsten en ze deed niets dan roepen: „Noe is Kris feliet.... noe is Kris feliet.... hoe mót dat noe"....

En ze begon over Kris te praten, zo lelijk, dat zij als moeder het niet aanhoren kon, daarom had ze gezegd: „Daer zal an joe oak wel wat mekere, Wum, 't zal an Kris alleen nie legge"....

Boos was Wim weggelopen en toen Kris 's avonds kwam, had ze er maar niets van verteld. Alleen vroeg ze: „Mo' noe de boel verkocht worre bie je?" Want dat zou ze zo verschrikkelijk vinden. Zo'n mooi huis en zulke mooie stoelen....

Hij haalde zijn schouders op en lachte. „Ze verkoape mar, oor," zei hij, „dan beginne m'n weer mit een schoane lei."

Het had haar hart goed gedaan, dat hij het zo opnam. Die Kris toch! Dat was wel beter dan zoals Wim deed, huilen en lammeteren en dan je man er de hele schuld van geven. 't Was een schande als ze het goed overdacht. Hij had zijn hele leven geploeterd om vooruit te komen. En nu liet hij de moed nòg niet zinken. Hij zou het er best weer boven op halen, dat geloofde ze vast, en toen hij wegging zei ze tegen hem: „Je mot er het hoad mar voorhouwe, Kris, moed verlore al verlore"....

„Bèjaet," zei hij, en hij lachte weer.

Maar nu leek het wel of ze zelf alle moed verloren had. Nu was Kris naar Rotterdam gegaan, waarheen, dat wist ze niet! En aldoor klonk het in haar oren: „Ik kriege nog vuuf gulden van z'n, Nelemao."

Ze kon het maar niet kwijt worden, en ze moest telkens denken

om dat hatelijke gezicht van Fransien....
Waarom was Kris zo stilletjes weggegaan zonder zelfs zijn eigen moeder er iets van te zeggen? Daar moest iets achter zitten, maar wat het wezen kon, begreep ze niet. Er moest een bijzondere reden voor zijn, anders zou hij het niet hebben gedaan. Hij was altijd goed voor haar geweest. Ze kreeg iedere week drie gulden van hem, mèt de rente van de Ouderdomswet er bij kon ze daar netjes van leven. Zelfs verleden week had ze de centen nog van hem gehad. Ze vroeg nog: „Ke'je ze wel misse, Kris, noe je feliet bint?"....
„Me doeë zoa lang as 't op is," antwoordde hij, „en as 't op is dan is 't koken gedaen".... Zo'n jongen toch....

Als ze aan dat alles dacht, dan maakte ze zich zo kwaad op Fransien, dat ze weer dadelijk terug zou willen gaan om ze nog eens een hoop te zeggen. Wat dachten ze wel van dien jongen! Dat hij er niet meer boven op zou komen, en dat hij dan zijn schulden niet betalen zou? Nee, of hij! Wie weet hoe gauw hij weer goede zaken zou doen in Rotterdam. En een gelukkige gedachte maakte zich van haar meester. Net, zo zou het zijn. Daarom was hij zo onverwacht vertrokken. Hij had wat op het oog gekregen en geen tijd verloren laten gaan. Zo was hij altijd geweest.... zo resoluut....
Ze nam zich voor om hem eens spoedig een briefje te sturen. Als ze nu maar een adres wist. Dan zou ze hem schrijven, dat ze die drie gulden iedere week niet meer hebben wou, net zo lang tot zijn schulden allemaal betaald waren. Ze kon er van de Ouderdomsrente wel komen als ze zuinig was.... ja, ze zou er wel heel zuinig mee moeten doen, vijf en twintig stuivers huur.. Misschien kon ze nog wel wat verdienen met kousenbreien voor een ander, dat had ze vroeger ook al willen doen, maar toen mocht het niet van Kris.... En ze zou ook schrijven over de vijf gulden van Fransien en vragen of hij die zo gauw mogelijk betalen wilde, want dat die er over kletste met schele Sien, en dat zij er als moeder op aangekeken werd....

Kris schreef al gauw, en ze was blij met de brief. Nee, Kris was zijn oude moeder niet vergeten. Het was maar een kort briefje, ze werd er niet veel wijzer door.
Ze schreef die eigen avond nog terug. Het werd een lange brief, want ze had zo veel te vertellen en nog meer te vragen. En ze schreef ook over de vijf gulden van Fransien.... of hij die zo gauw mogelijk sturen wou.... asjeblieft....

Met ongeduld verwachtte ze het antwoord. Ze wist precies hoe laat de post door het straatje kwam, en telkens ging ze op haar stoel bij het raam zitten, om uit te kijken, of hij nog niet aankwam. Maar altijd liep hij haar deur voorbij, dan zei ze tegen zichzelf: „'t Is weer niks".... En dan was ze teleurgesteld, zo erg, dat ze wel schreien kon.. Maar schreien deed ze toch niet..

Eindelijk kwam de brief. Het was op een Zaterdagmorgen, toen ze net bezig was om het straatje te schuren voor de deur. Ze zag het al aan den postbode, dat hij iets

eindelijk kwam de brief....

voor haar had, hij stak zijn hand in de bruinleren tas.... En zij deed d'r klompen alvast uit, en ze droogde haar handen nog eens af aan haar schort, om gauw met de brief in huis te kunnen lopen....

Het was een brief van Kris.... Ze nam de schaar, die al een hele week op de schoorsteen gereed lag, zo maar voor 't grijpen, en ze begon het couvert open te knippen....

Toen ze de brief gelezen had kon ze zich niet langer meer goed houden, er kwamen tranen in haar ogen, almaar meer tranen, zodat ze haar schort voor haar ogen moest doen en ze begon te snikken.... Het kwam niet, omdat Kris vergeten had te schrijven in wat voor zaak hij nu zat, en hoe het met de verdiensten stond. Daar had ze slechts een ogenblik aan gedacht. Maar hij had geen geld gestuurd.... Hij schreef, dat Fransien maar zien moest hoe ze d'r centen kreeg, hij was failliet en met alle mensen gelijk....

En toen ze uitgeschreid was en de brief in het couvert deed, om hem in de schuif van de tafel te leggen, was het net of de brief lachte, net zoals Kris altijd lachen kon.... en het hinderde haar nu.

Die eigen avond vroeg de melkboer: „Twee maeten, vrouwe?".

„Nee," zei ze resoluut, „ik hawe in m'n maege, één maetje, en kommede weke om den aoren dag komme, oar, want den dokter heit gezegd, da 'k zoa weinig meugelijk melk mot gebruuke.. Vanwege m'n maege, begriep je."

De melkboer verwonderde zich, maar hij zei niets. Dat Nelemaatje het in haar maag had was aannemelijk, zo'n oud mens kon var alles gaan krijgen. Maar dat de dokter haar het melkdrinken zo goed als verboden had, dat was toch vreemd.... erg vreemd....

En toen de bakker hoorde, dat Nelemaatje het zó erg in haar maag mankeerde, dat ze maar heel weinig brood meer gebruiken kon, adviseerde hij menslievend: „Mens, dan een beschuitje, dat verteert gemakkelijk"....

Maar Nelemaatje weerde het af: „Daer krieg ik het zuur van"....

De bakker moest er om lachen en hij vroeg: „As je 't zuur heit, Nelemaotje, weet je wat dan?"

„Nee," zei ze.

„Bel, dan bin je 't zoete te wachten, mens"....

Acht weken moest ze sparen voor ze de vijf gulden bij elkander had, en toen ze het laatste dubbeltje in het kommetje zonder oortje deed, zocht ze haar schoenen op en haar omslagdoek.... In een winkeltje op de hoek wisselde ze het kleine geld voor vijf hele guldens. Dan ging ze haastig door de straten....

Rennnggg.. zei het winkelbelletje met een nijdige ruk.... Fransien bleef lang weg en driftig riep ze: „Volluk!"....

„Nah," suste Fransien, „hier bin ik al.. o, bi' joe dat, Nelemaotje.." Nu aarzelde ze toch even, ze haalde het couvert van onder haar schort....

„Noe mo' je toch begriepe," begon ze, „daer krieg ik vanochend een brief van Kris va' m'n uut Rotterdam, en daer schrieft die joon: wi' je die vuuf gulden es bie Fransien brienge, want die kriegt ze aoltoas nog va' m'n, en daer hawe ik niks om gedocht toen 'k weggieng"....

„Bel, bel, je zou zegge".... deed Fransien verrukt, en ze keek aandachtig hoe Nelemaatje de vijf gulden op de toonbank telde.

„'t Binne de eigenste guldes die 'n gestierd heit".... zei ze onder het tellen, „en dit is het eigenste comfert"....

„Dank je wel," zei Fransien. Meer zei ze niet, want ze was verbouwereerd, en om wat te doen te hebben trok ze de toonbanklade open en liet de guldens er in vallen. Ze rinkelden.... Toen zei ze nog eens: „dank je wel"....

Nelemaatje had de deur al beet, het belletje relde, maar voordat de deur achter haar dichtviel zei ze nog: „As noe de schele Sien weer es bie je komt, dan hei je wat te vertellen, oar, Fransien.. over Kris.... dat mo'je noe oak mar es uutblajjere.... En dan ke' je er pesant bie vertelle, dat 'n een reuze-zaek heit in Rotterdam, oor, een reuze-zaek.... Daer zal ze wel blieë om weze"....

En Fransien vertelde het tegen schele Sien. „Had je dat van die joon gedocht?" vroeg ze. „Hie is m'n toch nog meegevalle.... En hier hei je 't eigenste zakje waer de centen in gezete hawe, dat hei ze op de wienkelbank laete legge.... Ze had de brief vanochend ontvange, zei ze."

Schele Sien had volop de tijd. Het kleine Frans'e was naar de bewaarschool en die ging voorlopig nog niet uit. Daarom ging ze schrijlings op de winkelbank zitten en op haar gemak bekeek ze het zakje van alle kanten. Eindelijk zei ze: „Je hei je eige wat wies laete maeke, Fransien, want in dat zakje hawe geen centen gezete, net zo min as dat ik er in gezete hawe.... Dan mos het toch angeteikend weze!.... En dan mot je es naer het poststempel kieke.... Wat lees joe daer uut?"....

Fransien zette haar bril op, die ze voor belangrijke onderzoekingen altijd bij de hand hield, en ze tuurde.... „'t Is een ouwe zak," constateerde ze eindelijk, „ze hei m'n voor de gek gehouwe"....

Schele Sien lachte met haar handen op haar buik. „Zoa'n aollemanspraes.... ze heit d'r zeuntje schoon wille wasse.... mens, begriep je dat niet!.... Wat een oud slangevel!"....

„Afijn," berustte Fransien, „de centen ha'k avast, die had ik allang kwiet geschat"....

„Mar hoe komt ze d'r an?"....

„Zeit dat es.... Misschien heit ze nog wel een ouwe kouse." Maar voor Fransien begon er een licht op te gaan, en toen de schele Sien wegging zei ze nog: „Nelemaotje is toch wel een goeie ouwe ziele.... 't Bluuft toch d'r jong, eh!.... Zoa is noe een moeder"....

Schele Sien gaf er geen antwoord op, maar toen ze buiten kwam bromde ze in zichzelf: „Die ken je ook al mit geen span paeren bie houwe.... de waereld is vol mit valsigheid.... Noe ze de centen binnenheit is aolles weer vergeve en vergete"....

https://achterderug.nl

dissonanten in het duitse muziekleven

Beschouwing naar aanleiding van 't geval Hindemith—Furtwängler

Het moderne Duitsland stelt vele quaesties opnieuw aan de orde waarover men zich niet langer ongerust maakte, omdat men òf de strijd nutteloos achtte òf meende dat de strijd tussen de verschillende opvattingen in het voordeel van de jongste opvatting was beslist. Leken en dikwijls in niet mindere mate vaklieden waren geneigd de ontwikkelingsgang, die de kunst in de laatste 25 jaar heeft gevolgd te zien als een fait accompli, als een noodzakelijkheid waarover verdere discussie overbodig werd geacht. De strijd, die op het ogenblik in de duitse muziekwereld woedt en ook elders zoveel stof deed opwaaien, lijkt ons belangwekkend, want de argumenten die hierbij over en weer gebruikt worden, zijn zeker niet uitsluitend door politieke overwegingen ingegeven. Veeleer zien wij hier een controverse tussen twee kunstrichtingen, een moderne en een meer behoudende. Deze controverse bestaat niet alleen in de muziek, maar ook op andere cultuurgebieden en daarom achten wij het interessant om eens nader hierop in te gaan.

Hierbij stellen wij voorop dat we alle persoonlijke quaesties buiten beschouwing wensen te laten, temeer omdat dikwijls omstandigheden van persoonlijke of toevallige aard de aandacht van de essentiële vraagstukken kunnen afleiden. Men heeft herhaaldelijk kunnen waarnemen, dat lieden door persoonlijke voorkeur of afkeer zich zodanig lieten meeslepen dat, waar een rustig debat helderheid had kunnen brengen, een onwetenschappelijk handgemeen ontketend werd. Ook over de politieke zijde van deze zaak kunnen wij zwijgen, omdat hieromtrent in de dagbladen reeds uitgebreid werd geschreven en willen wij zwijgen omdat het juist de bedoeling van dit maandblad is het inzicht te verdiepen in het wezen van actuele vraagstukken en gebeurtenissen, wier uiterlijke verschijningsvormen naar wij veronderstellen althans globaal den lezer bekend zijn.
Zoals reeds opgemerkt, is de quaestie die ten grondslag ligt aan het genoemde conflict in Duitsland niet beperkt tot muziek of tot Duitsland, maar slechts een symptoom van een algemene strijd in de nieuwe europese kunst.
Wij zullen echter niet het gehele uitgebreide onderwerp behandelen, vooral ook omdat wij niet wensen te generaliseren. Hiermee komt men nl. bij het spreken over kunst slechts tot vage algemeenheden. Wij willen ons integendeel ten sterkste beperken en geven er de voorkeur aan om eens een typisch strijdpunt nauwkeurig te onderzoeken, daar dit de beste weg is om de kern van de zaak te benaderen. Laten we bv. eens nagaan, wat bedoeld wordt met dissonanten", waarover Dr. Goebbels zich in zijn rede op 8 December jl. zo opwond, toen hij, sprekende over zekere moderne componisten, deze o.a. betitelde als „de prutsers die zoals dat de mode is, hun onmacht pogen te verberrgen achter een zucht naar „dissonanten"."

Wij moeten den lezer nu even het volgende in herinnering brengen: een dissonant is het omgekeerde van een consonant. Onze definitie verplaatst zich dus. Wat is een consonant? Van de vele mogelijke combinaties van muzikale tonen zijn slechts enkele consonerend, nl. slechts die intervallen [1]) of drieklanken, waarvan de trillingsgetallen der tonen in zeer eenvoudige verhouding tot elkaar staan. Deze consonanten ontlenen nu blijkbaar aan die natuurkundige eigenschap het vermogen om in het gehoororgaan van elk normaal [2]) mens een dusdanige werking te veroorzaken dat ze, zoals de naam aangeeft „welluidend" samenklinken.
Elk accoord nu, dat niet zulk een harmonische samenklank vormt, heet dissonant. Men zou wellicht geneigd zijn uit het bovenstaande af te leiden dat een dissonant per sé een wanklank, althans niet welluidend is. Toch is dit niet zo; er zijn verscheidene dissonanten, waaronder de belangrijkste, die wij niet als wanklank horen. Daarentegen hebben alle dissonanten een eigenschap gemeen die veel belangrijker is dan de mindere of meerdere welluidendheid. Op deze kenmerkende eigenschap komen wij straks nader terug.

Eerst willen wij echter de aesthetische betekenis van de tegenstelling consonant-dissonant nagaan en zien hoe deze zich in de geschiedenis der europese muziek ontwikkeld heeft.
Elk oprecht kunstenaar poogde vroeger de schoonheid te dienen en kunstwerken te scheppen, die schoon zijn, evenwichtig van lijn, vorm, kleur of klank. Het is nu interessant om na te gaan, hoe dit evenwicht, deze schone harmonie verkregen werd en als we ons weer beperken tot de muziek, dan zien we een merkwaardige ontwikkeling. In de oudere europese muziek (tot de 17e eeuw) werd het evenwicht behalve door een biezonder fraaie melodie verkregen door een sterk op de voorgrond stellen van zuivere consonanten.
Maar op den duur wordt men het teveel aan consonanten moe en.... gaat steeds meer en scherper dissonanten gebruiken. Teveel evenwicht, een te uitsluitend gebruik van consonanten, gaat blijkbaar vervelen als een Arcadië, waar het nimmer stormt. Men ontdekt een hogere schoonheid in het spel van consonant en dissonant, van rust en onrust, van fronsen en opklaren. Een teveel aan harmonie doet te onaards aan en grijpt den toehoorder niet zo sterk aan als een muziek, waarin wanklanken als

https://achterderug.nl

het ware de conflicten van de menselijke ziel tot uitdrukking brengen. De tovermacht van deze muziek bestaat juist daarin dat de strijd zich weer oplost in harmonie en, wanneer men zich in deze muziek heeft ingeleefd, verschaft dit oplossen een bevrijding uit de onrust, de disharmonie en een uitstijgen boven de wereldse zorgen en smarten.
Dit hogere evenwicht, het spel van onrust en rust, consonant en dissonant, wordt op de allerschoonste wijze bereikt in de klassieke werken der grote meesters van de 18e eeuw.
Bij bestudering van die grootse kunstwerken merken wij op, dat de eerste meester uit die periode, Johann Sebastian Bach (1685—1750), reeds twee eeuwen geleden de scherpste dissonanten gebruikte die ooit werden geschreven, dissonanten die je door merg en been gaan. [3])

Als we nu op ons uitgangspunt terugkomen, dan ligt de vraag voor de hand: Is de aanval van Goebbels c.s. tegen „dissonanten" dus op Bach en andere klassieke meesters gericht, die zoals we zagen scherper dissonanten gebruikten dan ooit nadien zijn gebezigd?
Ieder die het muziekleven en de cultuur der oude meesters in Duitsland kent, begrijpt zonder meer, dat deze paradoxale vraag ontkennend moet worden beantwoord. Maar om de paradox te verklaren dienen we te onderzoeken wat dan feitelijk bedoeld wordt met de kritiek der behoudende musici op de modernen. En als we dit eens goed nagaan, dan blijkt dat de kritiek van Goebbels c.s. onjuist geformuleerd was.
Deze kritiek is er n.l. niet tegen gericht d a t door de modernen dissonanten gebruikt worden (want dat deden de klassieke meesters ook), maar h o e deze gebruikt worden.

Inderdaad bestaat er een groot verschil tussen de klassieken en modernen in het gebruik van de dissonant en om dit te begrijpen moeten we thans dieper op het wezen van de dissonant in gaan.
Zoals boven reeds gezegd, is dissonant niet hetzelfde als wanklank en er zijn er zelfs die wij welluidend vinden. Maar dit is eigenlijk van minder gewicht. Niet het dis-soneren is de belangrijkste eigenschap van een dissonant. Het belangrijkste is een ander feit dat ontleend wordt aan de ervaring van normale mensen; evenals, zoals we boven hebben gezien, het horen van consonanten als „welluidend".
Uit de ervaring blijkt nl. dat een dissonant als een niet-zelfstandig accoord wordt gehoord, ook al is hij betrekkelijk welluidend. Wanneer men zulk een accoord op zichzelf hoort behoudt men een onbevredigd gevoel. De dissonant horen we als een conflict dat een oplossing vereist en daarom kan een dissonant ook niet als afsluiting op het einde van een muziekstuk dienen. Deze dwingende eis, dat een dissonant oplost en wel òf direct òf op bepaalde wijze [4]) indirect bij voorkeur naar een consonerend accoord of interval is geen willekeurige, theoretisch opgestelde regel maar een ervaringsfeit dat elk normaal mens duidelijk hoort.
Slaan wij nu weer eens de werken der klassieke meesters op en bestuderen de uiterst scherpe dissonanten die daarin voorkomen, dan zien wij dat zij alle zonder uitzondering op bepaalde wijzen oplossen.
Het schijnt echter mogelijk te zijn — en dit is het geval bij enkele moderne componisten — om het gehoorsorgaan door oefening zodanig te beïnvloeden, dat men dit alles anders hoort en de natuurlijke drang van een dissonant om op te lossen dus niet aanvaardt. [5]) Componisten met een dusdanig gehoor schrijven muziekstukken, waarin op consequente wijze dissonanten n i e t oplossen, zodat men reeksen van niet-samenhangende, niet-oplossende dissonanten verkrijgt.
Dit soort muziek is hartverscheurend voor mensen, die niet in staat zijn om dissonanten te horen als zelfstandige accoorden die geen oplossing behoeven. En het was tegen dit soort muziek dat de kritiek van Dr. Goebbels was gericht.
Deze kritiek was zoals we zagen dus niet juist geformuleerd, want had zich niet tegen dissonanten op zichzelf moeten keren, maar tegen het gebruik ervan als geheel zelfstandige accoorden zoals dat bij zekere moderne componisten geschiedt.
Deze moderne componisten stellen hier tegenover dat evenals indertijd het teveel aan consonanten vervelend werd en daarom steeds meer (weliswaar oplossende) dissonanten gebruikt werden, thans het voortdurende oplossen van dissonanten uiterst vervelend aandoet en daarom niet meer hoeft te geschieden. Dit past volgens hen geheel bij de huidige onrustige tijdgeest, die in de kunst en dus ook in de muziek moet worden vertolkt door een voortdurende onrust, welke nergens meer in harmonie oplost.

Het duitse conflict heeft op een wat abrupte manier gewezen op het bestaan in de kunstwereld van twee tegenovergestelde opvattingen. Wie van deze twee opvattingen het bij het rechte eind heeft zullen wij niet beoordelen, dat moet ieder voor zichzelf weten, want het spreekwoord zegt immers: „Over smaak valt niet te twisten". Onze bedoeling was slechts een verklaring te geven voor één der factoren die aanleiding waren tot een belangwekkende strijd in de muziekwereld. Wellicht zullen wij gelegenheid hebben om in een volgend artikel een analoog conflict in de wereld der beeldende kunst aan een beschouwing te onderwerpen. J. v. H.

[1]) intervallen (lat.) = tussenruimte, afstand tussen twee tonen.
[2]) wanneer sommige musici dit anders horen, consonanten als wanklanken en omgekeerd, dan zijn deze mensen m.a.w. niet normaal in deze zin. Men vindt er onder hen, die hierop prat gaan.
[3]) In de laatste veertig jaar worden dikwijls dissonante accoorden gebruikt, die uit 6, 8 of zelfs 12 verschillende tonen van de chromatische toonladder bestaan. Deze accoorden geven een onduidelijk, diffuus klankbeeld en zijn veel minder scherp en snijdend dan de dissonanten van Bach die meestal slechts uit 3 (of 4) noten bestaan.
[4]) Het is onmogelijk om in dit artikel dieper in te gaan op de bepaalde wijze van accoordverbindingen en het tonale verband daarvan.
[5]) Een van de eerste musici die dissonanten op de moderne wijze gebruikte (hoewel hij het op bescheiden schaal deed en er later van terugkwam) is de onlangs in Nederland geridderde componist Richard Strauss. Het is daarom wel merkwaardig dat hij in het huidige Duitsland zo zeer in tel is.

https://achterderug.nl

WINTER LANGS DE ZUIDERZEE

DOOR KEES HANA

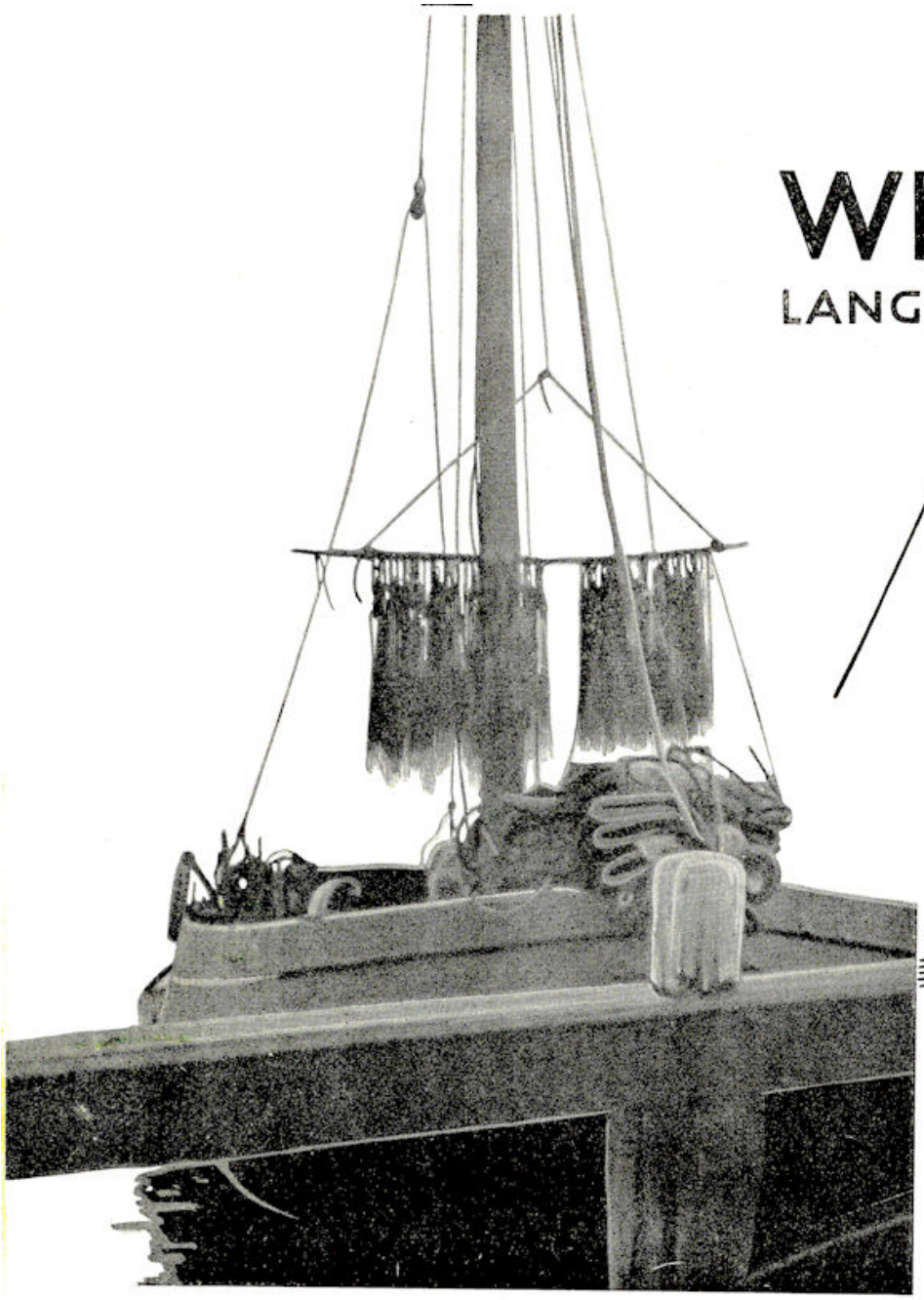

In het stadspark aan de zeekant steken de oude olmen en beuken hun kale takken omhoog in de klare winterlucht, waarlangs grote witte wolkenflarden drijven, die de zuidoostenwind als overblijfsels van de opgetrokken nevel voor zich uit voert. Af en toe wil de zon doorkomen, maar als hij er niet is staan de boomkruinen als silhouetten van fijn kantwerk, met hier en daar als een dik propje een heksenbezem, gespannen tegen de heldere achtergrond. Een paar bonte kraaien zwerven rond, de vleugels wijd uitgestrekt om zo makkelijk mogelijk te zeilen op de wind. Op die manier moeten zij zien, hun kost te verdienen, steeds scherp kijkend naar de grond of daar ook iets van hun gading ligt. Gelukkig nemen ze het zo nauw niet, stukjes brood, die bij een boom „voor de vogeltjes" gegooid werden, zijn even welkom als de visresten aan de haven of het reeds half vergane cadavertje van een rat, dat hun aandacht wel niet zal ontgaan nu een speelse hond het van tussen de bosjes op het open grasveld sleepte. In de verte, ergens achter de zeedijk klinkt voortdurend het penetrante gekrijs van de meeuwen, die er al de gehele morgen bezig zijn, scholen van kleine visjes te bestoken. Onderwijl vertonen ze ons staaltjes van de meesterlijkste vliegkunst, in hoofdzaak daaruit voortkomend, dat de kokmeeuwen, die minder goede duikers zijn, aldoor weer proberen de buit van de sierlijke, slanke sterns af te kapen. Want deze laatsten hebben een grote voorsprong, doordat ze eigenlijk geheel op vliegen en vissen gebouwd zijn. Hun taktiek is ook totaal anders dan die der meeuwen; betrekkelijk langzaam met de vleugels

slaand staan ze bijna stil in de lucht, de kop naar het water gericht om dan plotseling als een flits naar beneden te schieten. Met een plons komen ze in zee terecht om even later weer op te duiken en onmiddellijk weg te vliegen met de vis in hun bek. Doch nu tonen ineens de meeuwen hun activiteit. Nauwelijks hebben ze in het oog gekregen, dat er iets te roven is of ze zitten al met vier of vijf achter de stern aan en door hun snellere vlucht hebben ze hem spoedig ingehaald. Heeft het sterntje voor die tijd nog geen kans gezien, zijn maaltijd te verorberen, dan kan hij er wel vrij zeker op rekenen, zijn vangst kwijt te zijn. Met hun schelle geluid intimideren de aanvallers het slachtoffer, dat al zenuwachtiger zijn klagend en langgerekt krieie-krieie roept. Terwijl zijn tegenstanders wild om hem heen cirkelen en bruusk vlak onder hem door duiken, poogt hij nog zijn vis te verwerken, maar terwijl hij die even opgooit om hem handiger in zijn bek te kunnen nemen, grist behendig een meeuw de lekkernij weg, direct ver heen vliegend in een brede glijvlucht. En dan is het enige, wat er op zit weer opnieuw beginnen, eerst rustig zoeken, dan duiken en eindelijk proberen de schobbejakken te vlug af te zijn. We gaan nu verder, langs de dijk naar het Noorden, waar in de haven van het kleine vissersdorpje een paar botters te dromen liggen in het spiegelende water, dat bijna net zo'n kleur heeft als de grauwe lucht, die toch niet opklaren wilde en nu egaal grijs ziet. Tegen de dijkhelling hangen op rekken de ragfijne botnetten te drogen. Straks komen de vissers ze innemen en dan rijgen ze hun netten aan een stok, die in de mast een eindje opgehesen wordt.

Als we het dorp, met zijn lage houten huisjes veilig achter de dijk verscholen, door zijn, staan we voor het wijde Noord-Hollandse landschap aan de linkerzijde, terwijl rechts van ons de zee in regelmatige, kalme deining tegen de zware basaltstenen klotst. Het is nu middag, en waar het weer in de ochtend al betrok begint thans een lichte mist te komen, waardoor de contouren van een enkele veraf staande boerderij onscherp worden in het wazig groene land. De wind draait naar het Oosten en wordt veel kouder, in de komende nacht zal het wel gaan vriezen. Vanuit de verte komt er nu een wonderlijk geluid naar ons toe waaien, het is alsof daarginds een paar ratels heel regelmatig worden rondgedraaid. Dat kan niet anders zijn dan een grote vlucht wilde ganzen. Het geratel komt dichterbij en verandert dan van toon, we hooren het roepen van de vogels afzonderlijk en toch niet door elkaar heen, het lijkt of ze aldoor op elkander wachten. Eindelijk, ongeveer honderd meter van ons af, zien we ze aankomen, gelijkmatig roeiend met de brede vleugels vliegen ze van Noord naar Zuid in een prachtige formatie, één voorop en daarna de anderen in twee lange rijen een reusachtige V vormend. Hun instinct zei hun, dat er meer naar het zuiden, waar de rivieren nog niet dichtgevroren zijn, voedsel te vinden is in overvloed. En daarom verlieten ze hun meer ergens in Zweden en komen nu bij ons om aan Rijn en Waal hun geluk te beproeven. Vermoeid van de tocht strijken ze onderweg dikwijls neer aan onze stranden of bij de wadden, waar het hen ook aan niets behoeft te ontbreken. Wordt de winter streng en raakt ook het Hollandse water

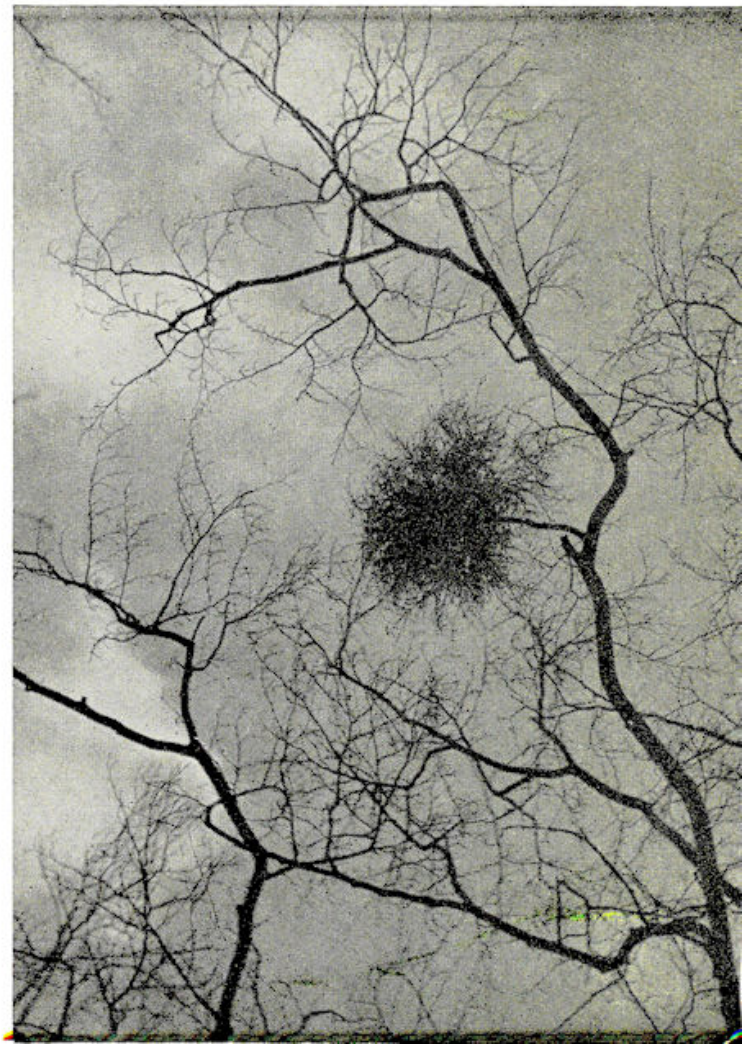

een dik propje, een heksenbezem.

dicht, dan zakken ze nog verder af tot diep in Frankrijk.
Komen we de volgende bocht van de dijk om, dan zien we behalve de zee ook aan de landzijde een enorm meer, dat voor een groot gedeelte zijn oever vlak aan de dijk heeft. Het is nog een herinnering aan de bange Novembernacht van 1916, toen de dijk bezweek onder de enorme druk van de watermassa, die de felle Noordwester toen in de Zuiderzee opstuwde. Kolkend en bruisend stroomde het 't land binnen, een diepe geul schurend in de weke bodem en verzwelgend alles, wat er leefde in het vlakke land. Toen het water eenmaal teruggetrokken was en de gaten in de dijk gedicht, bleven er de meren en plassen over, die nu in de plaats gekomen waren voor vele hektaren mooi grasland. Op het ogenblik is er van die ramp natuurlijk niets meer te merken, alleen wijst hier en daar een gedenksteen nog aan, hoe hoog het water toen wel gerezen was; de meren kregen in de loop der jaren een schilderachtige rietzoom, waar in het voorjaar tientallen watervogels hun nest bouwen om er rustig hun jongen groot te brengen. Nu in de winter schijnt het er als uitgestorven. Het vergeelde riet buigt zich traag in de wind en geen levend wezen verraadt zijn aanwezigheid. Ja toch, in het water is er even een geplas en een licht gesnekker alsof een kind met zijn handje in het water sloeg. Voorzichtig glurend door een opening in de dikke riethaag zien we, wie er daar bezig zijn. Twee zwanen steken telkens hun lange nek in het water, terwijl ze langzaam verder zwemmen, zij zoeken waterplanten op de bodem. Vier anderen zwemmen heen en weer in de open plas. Waarschijnlijk kwamen ook zij kort geleden uit het koudere deel van Europa om hier de winter door te brengen.
Langzaam valt nu de schemering in, de natuur legt zich ter ruste na deze korte dag. Bij het voortgaan langs de rand van 't meer schrikken we een roerdomp op uit zijn eerste slaapje, traag vliegt de grote bruine vogel een eindje verder het riet in, waar hij beschut tegen de koude vrieswind wacht op een volgende dag.

Wees op uw hoedel Hier port men. Wij zeggen u dat eerlijk.
Maar.... een por is soms heel gezond, als ze maar niet wordt aangebracht om leed te doen, maar alleen, om ons eens even wakker te maken.
Ge vindt in deze rubriek een beetje humor, een beetje sarcasme en..... een hele boel ernst. Gij vindt er soms juist het omgekeerde van wat we over deze of die zaak denken, maar dat ontdekt ge zelf wel.
Misschien hebt gij geen stootje nodig, welnu, dan zult ge u van onze porren niets aantrekken. En als een stootje wèl voor u nodig is, wordt dan niet boos op ons, want het is dan alleen ons doel.. u wakker te schudden en u in de goede richting te sturen.

Minister Marchant vindt het nu juist niet nodig, dat onze kleine kinderen het Wilhelmus leren. Ze begrijpen er toch niets van.
Laat ons het goed onthouden: Alleen wat je begrijpt, mag je leren. Wat zullen we nu allemaal begrijpelijke wetten krijgen. Nooit meer raadseltjes.

Er is een groot ding gebeurd. Een bokser heeft zijn tegenstander neergeslagen.
Naar we vernamen, zal de boksport als verplicht leervak in onze scholen worden ingevoerd. Zo gauw er geld voor is, dus na afloop van de crisis.

We raken een beetje verlegen met de bidstond voor het gewas. Eigenlijk moesten we maar bidden of er dit jaar niet te veel mag groeien. Want dan hebben wij nog de moeite van het vernietigen. We moeten spaarzaam omgaan met tijd en geld in deze crisis en dus komt een vruchtbaar jaar ons helemaal niet te pas.
In elk geval kunnen we de biddag dit jaar wel overspringen.

Rusland heeft, zo goed als wij hier, kranten, en daarin kan men lezen, dat het zo schrikkelijk is met de werkloosheid in Amerika en dat de kindertjes daar honger lijden.
't Gaat hier maar om krantenberichtjes en daarmee neemt niemand het nauw.
Wij hier nemen het niet nauw met Rusland. Wat zo ver weg plaats heeft, is voor ons van geen belang. Als 't hier maar rustig en veilig blijft.
De wereld staat in brand, maar wat gaat ons dat aan?

Uit Sjanghai wordt gemeld, dat de huwbare meisjes georganiseerd in staking zijn gegaan, d.w.z. dat zij weigeren te trouwen, indien een wet, waarbij getrouwde vrouwen, wegens wangedrag in het huwelijksleven met gevangenisstraf bedreigd worden, er door gaat.
Er staat niet bij of er ook „gepost" wordt bij onderkruipende bruidjes, die aan de arm van hun a.s. gemaal het stadhuis betreden willen.

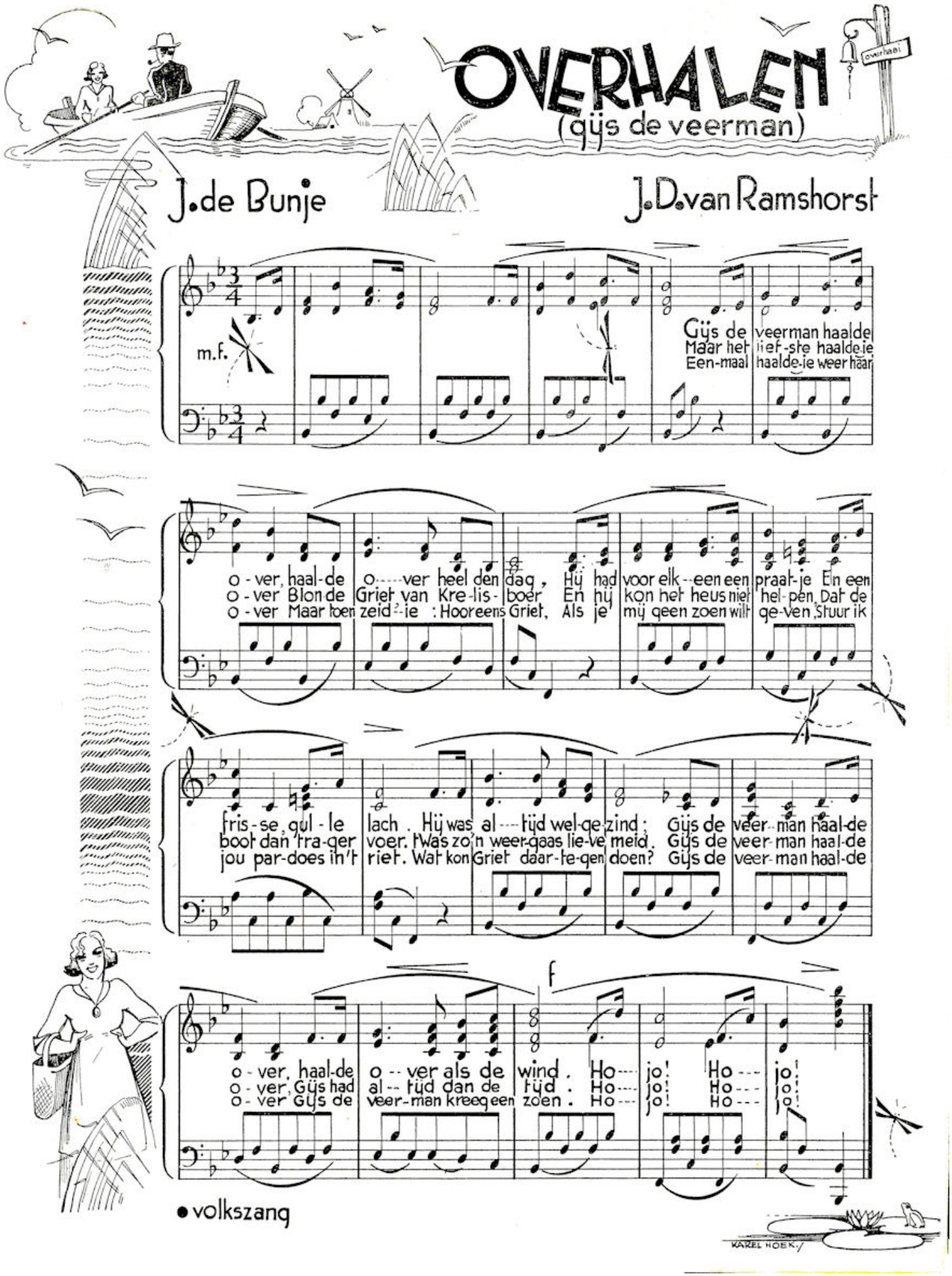
OVERHALEN
(gijs de veerman)
J. de Bunje
J. D. van Ramshorst
m.f.
Gijs de veerman haalde
Maar het lief-ste haalde ie
Een-maal haalde-ie weer haar
o - ver, haal-de o - ver heel den dag, Hij had voor elk - een een praat-je En een
o - ver Blon de Griet van Kre-lis- boer En hij kon het heus niet hel-pen, Dat de
o - ver Maar toen zeid-ie : Hooreens Griet, Als je mij geen zoen wilt ge-ven, Stuur ik
fris-se, gul-le lach. Hij was al - tijd wel-ge-zind; Gijs de veer-man haal-de
boot dan tra-ger voer. Was zo'n weer-gaas lie-ve meid. Gijs de veer-man haal-de
jou par-does in't riet. Wat kon Griet daar-te-gen doen? Gijs de veer-man haal-de
f
o - ver, haal-de o - ver als de wind. Ho - jo! Ho - jo!
o - ver, Gijs had al - tijd dan de tijd. Ho - jo! Ho - jo!
o - ver Gijs de veer-man kreeg een zoen. Ho - jo! Ho - jo!
• volkszang
KAREL HOEK

https://achterderug.nl

Politieke portretten

GOEBBELS

door Kees Andriesse

Dr. Paul Joseph Goebbels is nog jong, en in hem brandt nog de jeugdige geestdrift voor zijn idealen; een geestdrift, die hem soms tot ondoordachte uitbarstingen van zijn temperament drijft, doch die hem tevens tot een der meest sympathieke figuren van het huidige Duitsland maakt.

„Schrumpfgerman" noemen zijn tegenstanders hem, spottend met zijn kleine gestalte. Goebbels' uiterlijk is inderdaad alles behalve Arisch, en onder de leden van de buitenlandse persvereniging in Berlijn deed gedurende de dagen van de ergste jodenboycot de kwinkslag opgeld, dat de propagandaminister het ere-voorzitterschap van een „Verein deutscher Staatsbürger jüdischen Aussehens" had aanvaard.

Toch heeft hij geen droppel joods bloed in zijn aderen, zijn voorvaderen waren allen katholiek, en voor het merendeel kleine handwerkslieden. Goebbels is trots op zijn eenvoudige afkomst, in zijn studeerkamer hangt zijn „Ahnentafel", waarop telkens weer voorkomt het woord „boer" — „hoefsmid" — „wagenmaker".

Achter het zware, glanzende bureau lijkt hij nietig, en de glimlach, die herhaaldelijk over zijn gelaat glijdt, heeft iets jongensachtigs over zich. Iets jongensachtigs, dat over zijn hele gestalte ligt, en aan zijn spreken een bijzondere bekoring geeft.

Alleen als de telefoon gaat, — en dat gebeurt dikwijls tijdens ons onderhoud —, en hij zijn orders geeft, dan zit daar plotseling weer de minister van Propaganda en Volksvoorlichting voor me, met een loodrechte rimpel boven zijn neus, en een autoritaire stem, die kortaf beveelt.

Levendig, rusteloos, dat is Goebbels. Terwijl hij spreekt zit hij geen ogenblik stil, hij draait heen en weer in zijn stoel, staat op en ijsbeert door de kamer, staat een moment nadenkend voor een van de grote vensters, en keert weer terug naar zijn stoel.

„Ik had toneelspeler willen worden. De „Bühne" was m'n ideaal; het mooiste, wat de Duitse kunst

die frisse jonge kerel

Ieder die dit tijdschrift-nummer in handen krijgt heeft schik in die frisse jonge kerel voorop.
Misschien ziet ge op het volgende nummer een leuk meisjeskopje of een snelvarende boot die zó door het water stuift, dat er een heel schuimspoor achterblijft, of een vaas met bloemen, of een mijnwerker in de schacht, glimmend-zwart van zweet en kolengruis.... Daar zal dan het nummer niet minder om zijn.... Er zijn gelukkig duizend mogelijkheden om van een omslag een goed o m s l a g te maken, een expressief, suggestief omslag.. een LIBELLEN-OMSLAG.....
Maar natuurlijk is het geen toeval dat op dit eerste nummer zulk een frisse kop staat.
Daarin vindt ge weerspiegeld de bedoeling om van dit blad een fris blad te maken, een blad voor deze tijd.
We weten dat daaraan behoefte bestaat.
Dáárom wordt hier vastberaden gezegd: DE LIBEL is een blad dat ge spoedig zult waarderen en dan niet meer missen wilt.
Hoe we dat weten?
Heel eenvoudig omdat DE LIBEL gedreven en gedragen wordt door hetzelfde élan dat in de „Libellen-Serie" zozeer de aandacht heeft getrokken, waaraan de „Libellen-Serie" zijn uitbundig succes dankt. Ongetwijfeld zal in die belangstelling ook DE LIBEL delen.
Alstublieft.... hier is DE LIBEL nummer je.

Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
't Is een maandschrift, dat lang niet mis is,
't Is een maandschrift voor mensen van onze [tijd,
Voor ieder, die flink en fris is.
Daar is „De Libel" en nu weet je 't wel,
Nu moet je je abonneren.
Er is maar één antwoord op onze vraag: —
Toe, abonneer je nog vandaag,
Je zegt: Daar zal 't niet aan mankeren.

van goede familie!

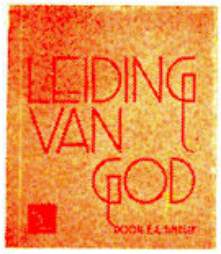

We wezen er reeds op dat er verwantschap is tussen de „Libellen-Serie" en dit blad „De Libel". De Libellen-Serie is over heel Nederland bekend. Er is geen plaats of men weet er, dat de Libellen-Serie een rij boekjes is over allerlei onderwerpen, een serie-uitgave, die een half jaar geleden is begonnen.

In Zeeland en Groningen, in Noord-Holland en Limburg, overal weet men te vertellen dat aan de Libellen-Serie zulk een buitengewoon-gunstige ontvangst is ten deel gevallen.

De pers was eenparig in haar lof over de keurige verzorging, de rijke verscheidenheid van onderwerpen, de keus van medewerkers, kortom over de gehele Serie als zodanig.

Boekhandel en publiek toonden zich enthousiast. Met het gevolg dat van deeltje na deeltje herdrukken nodig bleken.

Met het gevolg dat nu — na een half jaar — het aantal verkochte exemplaren met zes cijfers moet worden geschreven (123456).

Dat betekent, dat in een half jaar meer dan honderd-duizend deeltjes uit de Libellen-Serie zijn gekocht, gelezen, ten geschenke gegeven.... Natuurlijk omdat ze zo in de smaak vallen.... En die stroom gaat dagelijks door.....

Welnu: dáárom zeggen we: „De Libel" is van goede familie.

En nog eens: ongetwijfeld, in die belangstelling zal ook „De Libel" delen.

123456

politieke portretten • muziek - volkszang • actuele artikelen • folklore - humor • natuurbeschrijving • paed. artikelen • novellen - enz.

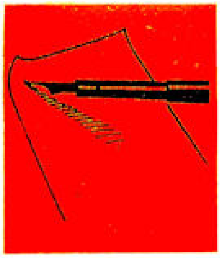

En nu iets meer over „De Libel".

Ge ziet die strook gekleurd papier hiernaast!
Wat ge daarachter moogt verwachten?
Allerlei wat u interesseert.

Zoals de „Libellen-Serie" zich beweegt op velerlei terrein, zo is „De Libel" een maanblad voor letteren en kunst, voor actuele onderwerpen en wetenswaardigheden, voor folklore en muziek, voor zielkunde en opvoeding, voor tekening en foto, voor zending en......

Ja, dat staat hier alles zo tam, zo gemakkelijk......

Maar de wijze waarop dat alles zal worden behandeld, de frisheid waarmee het blad zal worden geredigeerd, de aantrekkelijke afwisseling en verscheidenheid in inhoud en technische verzorging, d i e a l l e zullen maken dat ge elk nieuw nummer van „De Libel" met belangstelling zult tegemoet zien.

Een levende uitgave zal „De Libel" zijn, een maanblad voor deze tijd.

D a a r o m zal ook „De Libel" zijn lezers b ij t i e n d u i z e n d e n vinden.

Hoeveel de prijs bedraagt?

D r i e g u l d e n per jaargang. Dit geldt ook voor de eerste jaargang, die loopt over 9 maanden (Jan.—Oct.). Voor drie gulden ontvangen abonné's dus de negen afleveringen, die tot en met September van dit jaar verschijnen.

Staat ge nog niet als abonné ingeschreven, laat uw abonnement dan onmiddellijk ingaan door direct gebruik te maken van het bestelformulier op de gekleurde strook (achter in dit nummer) en het in te leveren bij uw boekhandelaar of op te zenden aan

BOSCH & KEUNING UITGEVERS-DRUKKERS . BAARN

prijs

Dit

https://achterderug.nl

de libel

maandschrift voor deze tijd

EERSTE JAARGANG NUMMER 1
REDACTIE-ADRES: POSTBUS 1, BAARN
UITGAVE BOSCH & KEUNING, BAARN
KOMT DE 3e DONDERDAG VAN DE MAAND
ABONNEMENTSPRIJS 3 GULDEN PER JAARGANG,
OOK VOOR DE EERSTE JAARGANG (JAN.–OCT.)
IN TWEE TERMIJNEN BIJ VOORUITBETALING

Verloren zoon

Hij biechtte, en hij liet zich al meer gaan,
Vertelde als een kind zijn wedervaren.
De dwaze dagen van zijn los-geleefde jaren
Meldde hij trouw en openhartig aan.

Hij hield geen enk'le zonde stiekum schuil.
Hij ging beschaamd de vuilste kroegen binnen.
Bekende de begeerten der bedwelmde zinnen,
En toonde heel zijn leven naakt en vuil.

Totdat hij plotseling niet verder durfde gaan.
Bang voor het vonnis dat hij straks zou horen.
Toen snikte hij het uit: Vader!, ik ben voorgoed verloren! —
Maar zonder één hard woord nam God Zijn kind weer aan.

Jaap Kronenburg

januari 1935

https://achterderug.nl

de uitzichtloosheid der moderne jeugd

door J.C. Koningsberger

Wanneer mijn schets „leesbaar" wil zijn, dan kan dit alleen geschieden, indien het mij gelukt om de ervaringen weer te geven, welke ik als gewoon „zielszorger" mocht opdoen, zonder franje. Dit nu wil ik in de volgende regels heel eenvoudig proberen.

Daar gaat echter de nuchtere vraag aan vooraf: is die nood werkelijk zo groot als velen het ons doen voorkomen? Zijn de jonge mensen van heden werkelijk in veel ongunstiger positie dan voor een jaar of 25, en zijn zij zich daarvan bewust? Oppervlakkig beschouwd: neen. Wie les geeft aan een instelling voor middelbaar onderwijs, kan in de sfeer van zijn klasse geen verschil ontdekken met de sfeer van een 25 jaar geleden. Precies dezelfde grapjes en aardigheidjes worden uitgehaald en precies dezelfde narigheidjes doen zich voor. Is hier meer „zedelijke verdorvenheid" dan in onze tijd? Het lijkt er niet op. Zijn deze kinderen brutaler, onevenwichtiger, gedrukter? Neen. Tout comme chez nous — en ik moet er wel eens om glimlachen; als ik voor de klasse sta, dan lijkt het alsof er niets veranderd is in de wereld.

Daarom moet men met de behandeling van ons onderwerp niet al te tragisch doen of het laten voorkomen dat er geen blijmoedige, vrolijke jonge mensen meer zijn. Gelukkig zijn zij er wel, en dat in een groot aantal. Aan de andere kant: oppassen voor oppervlakkigheid. Want men ziet wel eens wat men gaarne zelf wil zien, of men oordeelt naar de schijn. Er is ongetwijfeld een „jeugd in nood". Maar waar?

Wanneer de lezers mijn pastoraal arbeidsterrein kenden, dan zouden zij begrijpen, dat ik bij het begrip „jeugd in nood" allereerst denken moet aan mijn vele zorgenkinderen. In mijn stadswijk met haar grote complexen goedkope gemeentewoningen (huur *f* 4.25 tot *f* 5.75 per week) en haar z.g. nooddorpen van tijdelijke (rekbaar begrip!) houten woningen, bevinden zich vele honderden gezinnen van chronisch werklozen. Las ik onlangs in de krant dat één derde der arbeiders in ons land momenteel „zonder werk" is (Avondblad 3 Febr. 1934) — de gezinshoofden welke ik op het oog heb in mijn wijk, zijn niet door de eigenlijke crisis aan de kant geraakt, doch reeds meer dan vijf jaar werkloos. Dat betekent: Stempelen und kein Ende!

https://achterderug.nl

Deze gezinnen, vaak zeer kinderrijk, leven reeds jaren van een inkomen dat juist voldoende is om met enig overleg „den mond los te houden".
De mogelijkheid om huisraad, kleding en dekking bij te kopen is beperkt. Want zodra de kinderen op 14-jarige leeftijd wat gaan verdienen als dagmeisje, op de fabriek of bij een baas, dan wordt $^2/_3$ van het ingebrachte weekloon gekort op de steun. In de gunstigste gevallen, wanneer n.l. meerdere kinderen tezamen een bedrag van ongeveer vijftien gulden per week inbrengen, dan houdt de steun geheel op en zijn de ouders aangewezen op de verdiensten der kinderen. Dit is ongetwijfeld billijk, maar heel dikwijls wordt dit aanleiding tot een wonderlijke verhouding tussen ouders en kinderen.
Deze laatste gevoelen heel goed dat het gezin door hun arbeid bestaat, en menigmaal tonen zij dit besef in hun optreden. Zij ontworstelen zich aan het gezag der ouders als vijftien-jarigen, maken spoedig aanmerking op het naar hun oordeel te geringe zakgeld, en bij de minste aanleiding is daar het dreigement: „dan zoek ik een kosthuis".
In het hart dezer kinderen, die het werkelijk vaak moeilijk hebben wijl zij zó jong de maatschappij in moeten, waar de geest helaas zo dikwijls vergiftigd is, ontstaat heel vroeg een sterk gevoel van onafhankelijkheid en bitterheid. Het eerste uit zich aldus: ik mag met mijn vrije tijd doen wat ik wil. Het gevolg? Uithuizigheid: zij gaan de straat op. Het wordt een eindeloos flaneren van de meisjes, wat de snoepzucht aanwakkert (zij kauwen altijd!), een bij groepjes samenscholen der jongens, waarbij de goedkope sigaret, het „peraotje", het drukgezochte genotmiddel is.
Het tweede treedt aldus aan de dag: zij vinden alles even „rot", het tehuis waar moeder slooft en klaagt, waar vader zit te suffen of te kankeren, het werk dat straks weer goedkoper arbeidskrachten aan zal nemen en hen eruit gooien, de hele maatschappij, enz. Het blijkt verbazend moeilijk om de belangstelling dezer jongeren voor iets anders gaande te maken. Zij lopen in een fatale sleur. De uitzonderingen bevestigen de regel: er zijn hier bij, die met bewonderenswaardige moed en wilskracht zich geven aan verenigingsleven en clubwerk, die zich daardoor ver boven het gewone peil verheffen — maar over 't algemeen drukt de doelloosheid van het bestaan hen erg terneer en dit doet hen zich hullen in een sluier van schier ondoordringbare onverschilligheid.
Onwillekeurig denk ik nu aan een andere groep. En wel aan die jongeren, die vóór de crisis aan het werk geweest zijn, en dat met heel hun ziel. Zij hadden goede vooruitzichten, een goed loon en velen maakten dus reeds trouwplannen.
Toen kwam het ontslag. En nu, na een jaar of twee, drie, ontbreken nog alle perspectieven. Zij zijn geheel volwassen mensen, maar leven feitelijk nog als kinderen in het ouderlijk huis. Vader verdient nog en zegt: wees blij dat je onderdak en voeding hebt! Maar dat is wat, als je al zo hoog op de sporten van de ladder gestaan hebt! Zij lopen op alle advertenties. Van de honderden krijgt één de baan — en die had natuurlijk een goede kruiwagen. Als zij op eigen initiatief ergens op af gaan, al is het maar ter informatie, dan worden alle deuren voor hun neus dichtgeworpen. Niets natuurlijk! Ja, hier is de diepe nood: want vader en moeder worden ouder — straks houden de verdiensten op — en zij, zij krijgen geen kans.
En dan die verloving!
Van een huwelijk kan toch niets komen. In jaren niet. O, ik ken ze bij tientallen, die er zo aan toe zijn. En toch, er zijn onder deze jongeren (meestal mannen, want de oudere meisjes zijn zelden werkloos) die met heldenmoed strijden om er niet onder te komen. Dan maar verder studeren, nieuwe diploma's halen, volontair worden. Geest en lichaam mogen niet verslappen. Je door de nood en de crisis heen bidden! Zo zijn er tientallen.
Goddank, ik heb respect voor hen! Maar de meesten gaan héél diep gebukt onder het demoraliserend niets doen, zij vermageren, worden energieloos. Hier komt ook de sexuële nood vaak om de hoek gluren. Welk een taak hebben hier de ouders, om hun grote kinderen staande te houden en te steunen!
Van deze groep jongeren die het werk gehad hebben is het maar één stap naar hen die het werk nog niet hebben. Van „niet meer" naar „nog niet". Het zijn de studenten en de mensen met zakken vol diplo-

https://achterderug.nl

ma's. Als ik het goed zie, dan heerst in deze kring een grote besluiteloosheid, een aarzeling om door te zetten. Deze is te verklaren. De student zegt: als ik straks ingenieur, of advokaat, of dokter, of leraar ben, dan heeft niemand mij nodig. Waarom zou ik mij haasten? Het meisje denkt: als ik straks de akte heb.... dan kan ik thuis gaan zitten. En de mensen met diploma's, waarvoor zij eenmaal zo geploeterd hebben, staan achter bij de jongens, die voor een gering weekloon op de fabriek tenminste nog werk hebben.

Ik zou dus de nood der moderne jeugd allereerst willen zien in de vreselijke doelloosheid en in de daaruit voortvloeiende uitzichtloosheid van het bestaan. Het is geen wonder dat deze beide in hun hart een stemming van somberheid en onverschilligheid teweeg brengen, welke de ouders soms tot wanhoop brengt, of hen drijft tot daden welke zij zelf niet kunnen begrijpen.

Nog enkele woorden wil ik wijden aan wat ik zie als een weg om in dezen de jongeren te helpen.

Ik zie deze weg niet allereerst in wat anderen voor hen doen: organisaties, verenigingen of energieke personen. Dit alles moge nuttig zijn, maar het raakt toch niet de kern. Neen: het komt hier allereerst aan op de sfeer in het ouderlijk huis.

Dat klinkt u misschien wat al te simpel in de oren, en toch valt voor mij op deze sfeer de meeste nadruk. Men kan wel eens na een middag van huisbezoek thuis komen met het verslagen gevoel, dat er feitelijk geen enkel gezin is, waarin werkelijk sprake is van een harmonisch samenleven. Vader en moeder houden er een gans verschillende levenshouding op na: ieder gaat de eigen weg. Daarom weten de kinderen niet waaraan zij zich te houden hebben, zij missen het gevoel van een soliede, gesloten veiligheid en er is geen stuwende kracht achter hen.

Neem als voorbeeld het gezin van den werklozen vader: als bij deze ouders de sterke begeerte is om de zware last samen te dragen en ook in hun moeilijke positie een steun aan de kinderen te geven, dan krijgen de kinderen die de kost verdienen, toch niet het funeste gevoel van meerderwaardigheid, en zij lopen er niet zo gemakkelijk uit. Zij hebben echt een „thuis" waarvoor zij zich gaarne inspanning getroosten. Ik geloof dat een waarachtige beleving van het Evangelie hier wonderen doet.

Dit geldt ook voor het beter gesitueerde gezin, waar de Vader werkt, maar de kinderen niet zo gemakkelijk aan de slag komen. Kunnen deze ouders het niet elke dag zien als hun hoogste taak, om den groten zoon of bijna volwassen dochter door hun huiselijke sfeer en hartelijke omgang te dragen? Moeten deze kinderen niet zoiets gevoelen als: zolang wij beiden nog in leven zijn, heb je niets te vrezen, want je bent ons als kind volkomen welkom? Gelukkig ken ik enkele gezinnen waar deze geest heerst.

In het bijzonder in de kringen der studerende of afgestudeerde jongeren klemt deze noodzaak. Er is ongetwijfeld bij het geslacht dat straks aan de beurt moet komen, maar dat zijn kansen daartoe nog niet ziet, heel veel slapheid, willoosheid en neerslachtigheid, welke de ouderen prikkelen. Maar hebben deze niet vóór alles een groot begrijpen nodig van deze stemming? Was het toen wij klaar stonden niet een gans andere tijd?

Wij stonden vroeg op in de verwachting: deze dag kan ons brengen datgene, waarnaar ons hart uitgaat. Er was spanning en hoop, die het leven veerkracht gaven. Spanning in deze zin, een verwachting van kansen, is er nu niet. De dagen gaan voort in eentonige grauwheid. Er is geen lichtende horizon voor de jongeren. Daarom geloof ik dat het nodig is dat de ouderen in hun levenshouding tonen hoe desondanks het mensen-bestaan op zichzelf een taak is, welke God ons op de schouders legt. Persoonlijk beleefd en in de toepassing gebracht geloof in Hem, Die het heelal bestuurt en ook mij in het oog gevat heeft, dat vragen de jongeren in nood van ons. En van wie vragen zij het 't allereerst? Van de ouders; want deze staan hen ten allen tijde het allernaaste.

Daarom doen deze jaren ons de noodzakelijkheid beseffen, dat wij ons afvragen of de sfeer welke wij om ons heen scheppen, werkelijk de goede is, en voortvloeit uit ons belijden van Jezus Christus als onzen Zaligmaker en Levensvernieuwer.

https://achterderug.nl

WIJ VROEGEN

AAN MINISTER SLOTEMAKER DE BRUÏNE

Wat acht uwe Excellentie de voornaamste taak in de huidige crisis?

ANTWOORD: Ik zie zeer duidelijk tweeërlei taak: een economische en een sociale. Vóór de vervulling van elk dier twee is intusschen onmisbaar, dat wij scherp de waarheid zien; deze namelijk, dat ons bedrijfsleven nog kwijnt, onze financiele bronnen opgedroogen en onze wonden stijgen. Wie dit niet ziet, kan niets echt-goeds doen.

Wie het wel ziet, ontdekt de economische taak: het bedrijfsleven — landbouw, industrie, handel — zooveel doenlijk bewaren, saneeren, bevorderen, aanwakkeren, in druk verlichten. En dat alles, omdat slechts herstel van het bedrijfsleven de echte genezing brengt.

Daarnaast werkt even sterk de sociale taak; d.i.: zooveel doenlijk het moreele en hygieneische en sociale, ja het menschelijke bewaren. Dus steun door geld, beter door werk, dat den vloek der lediggheid wegneemt. Opwekken van de geestelijke krachten in ons volk: verantwoordelijkheid, solidariteit, taakheid. Waken voor hetgeen sociaal, hygienisch, moreel breekt wordt.... zooveel doenlijk! Met alle macht! W. Slotemaker de Bruïne

https://achterderug.nl

NIET ZO HOOGMOEDIG MIJNE HEREN!

door P. Keuning

Tolstoi is van mening, dat de kunst per slot van rekening de kunst van een geestelijke kaste is geworden, onoprecht en gemaakt. Nu moge men het met dit vonnis niet in alle delen eens zijn, waar is toch, dat een decadent geslacht slechts decadente kunst kan voortbrengen en dat wij veel te veel gedweept hebben met een kunst, die per slot van rekening slechts armzalig woordgeknutsel bleek te zijn.

Wij hebben daarom geen reden om hoogmoedig te zijn.

Juist onze hoogmoed is oorzaak geweest van een opmerkelijk verval in de kunst. Wie hoogmoedig is, zoekt zichzelf, is van meetaf verkeerd ingesteld, verwringt en verdraait het leven naar eigen behagen en de kunst wordt hem een middel, om zijn eigen-ik te verheffen.

Nu moet men echter in zijn kritiek niet te ver gaan.

Er zijn mensen, die ons nu het „terug" toeroepen. Terug naar de kunst van de genesis, van de parabelen uit het evangelie, van de legenden, de sprookjes en de volkszangen.

Ons dunkt, dat hier iets onmogelijks verlangd wordt. Zulk een terug is er niet. Wij zijn niet meer als de mensen, die in de oertijd de sprookjes schreven, die pasten bij het toenmalig geslacht. Wij schrijven andere sprookjes, andere parabelen, andere volksverhalen.

Voor mij liggen twee boeken. Het eerste is: Negerwoordkunst, bijeenverzameld door Prof. Dr. A. Beerssens. Dit is een uitgave van Uitgeverij „De Sikkel" te Antwerpen.

Het andere is een uitgave van N.V. Uitgeverij v.h. C. A. Mees te Santpoort en heet: Eskimo-liederen.

Nu, hier hebben we sprookjes, parabelen, liederen van twee primitieve volken. Maar als we ons afvragen: Willen we nu naar deze kunst terug? dan is het antwoord zeker ontkennend. We zijn haar voorgoed ontgroeid, ze past niet meer bij ons.

Wij kunnen de tijd niet stilzetten, niet doen, alsof we nog in de oertijd leefden.

Het spreekt vanzelf, dat de negerwoordkunst en de Eskimoliederen van waarde zijn, in de eerste plaats voor deze volken zelf en dan ook voor ons. Voor ons hebben ze een documentaire waarde; we zien nog eens terug langs de weg, die wij gegaan zijn. En dan ook merken we, dat d e z e kunst onmiddellijk het leven raakt, uit het leven is opgebloeid en waar is en echt. Hier hebben de dichters zich voor het leven opengesteld, ze hebben het ondergaan, ze stonden met grote, verwonderde ogen voor de levensraadselen, ze hebben zichzelf vergeten.

Wij kunnen dus nog wel iets van de kunst dezer primitieven leren. En we moeten dan ook zeggen: Er moet een „terug" zijn.

Niet in die zin, als zou de kunst van vroeger tijden ons zonder meer ten voorbeeld kunnen strekken. Wij kunnen niet meer dichten en schrijven als de mensen toen, en, als we 't zouden proberen, kwamen we te staan voor een grote mislukking.

Maar er moet toch een terug zijn, een terug naar het leven, een terug naar de waarheid, een terug naar menselijkheid.

Een decadente tijd geeft decadente kunst. Laat de kunst dan maar decadent zijn; ze past bij onze tijd.

Volkomen waar, maar daarmee zijn we er toch niet.

Er is nog steeds zoiets als zelfbezinning. Er is nog steeds zoiets als het geweten. Er is nog steeds zoiets als de eis van God voor alle mensen en alle tijden.

Wij hebben geen reden, om hoogmoedig te zijn. O n z e kunst had moeten opbloeien in volle schoonheid. O n z e kunst had meer echt en meer levenswaar en n a t u u r l ij k e r moeten zijn dan die van de primitieve volken. Want wij hadden dieper het leven kunnen schouwen. Wij hadden, méér dan zij, het eeuwige achter het tijdelijke kunnen zien. Wij moeten, méér dan zij, God zien achter de dingen van deze aarde. Deden we dat, het zou de dood van onze hoogmoed zijn, het zou voor onze kunst een nieuwe opbloei betekenen.

https://achterderug.nl

● DOOR JAN KNAPE MZN

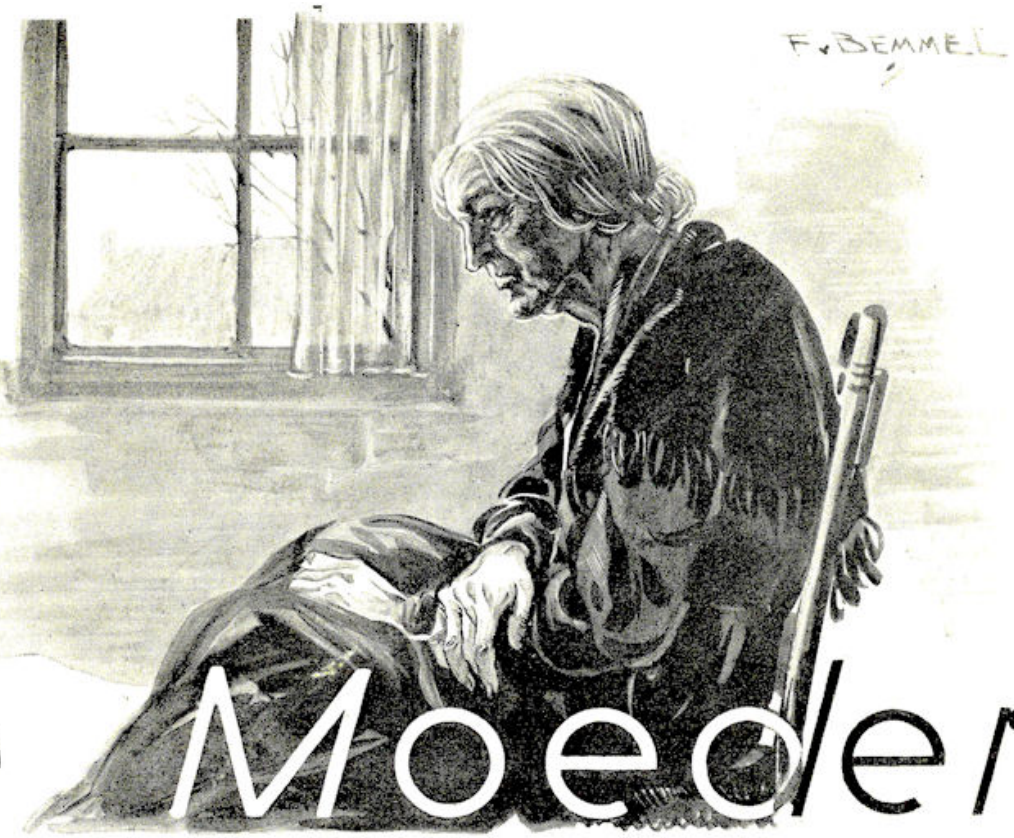

De Moeder

Toen ze het winkeltje binnenstapte hielden de twee vrouwen ineens haar mond, maar de oude Nelemaatje voelde als bij ingeving, dat ze het over haar hadden, en over Kris, d'r zoon.

Rennnggg, zei het belletje met een klein driftig geluidje, en zo beduusd als ze toen ineens keken, daar moest wat achter zitten. Ze deden net alsof ze met zichzelf geen raad wisten. Schele Sien pakte haar vieze jongetje bij het kledderige handje, veegde met een punt van haar schort zijn snotneus af, en zei pardoes: „Kwà, dan za'k es gaen"....

„Gndag oor," riep Fransien nog, en dan rammelde ze wat onder de toonbank. Nelemaatje zag, dat Fransien een kleur kreeg, en dat ze onder de toonbank niets te doen had.

Rennnggg, zei het belletje weer, en het vieze jongetje dreinde onder het weggaan: „Ik heit niks 'ehad van de vrouwe.... hu.... hu.... hu"....

„De vrouwe hei noe geen tied, lieverd," suste de moeder. „Kom deur, m'n ouwe troelà,.. zei mar: dag, vrouwe"..

De deur viel dicht.

Fransien kwam van onder de toonbank. „'s Werm vandaege, eh!" En ze pufte.

De beide vrouwen keken elkander vragend aan. Fransien overlegde bij zichzelf of het oude vrouwtje wat gehoord kon hebben. Ze keek zo vreemd. Maar het kon toch haast niet. Ze hadden ze dadelijk in de gaten gehad.

Ze hoefde niet lang in onzekerheid te blijven. Nelemaatje was resoluut, daar stond ze voor bekend, ze zei alles wat er voor haar mond kwam. Ze ging vlak voor de toonbank staan, en terwijl ze Fransien in de ogen keek vroeg ze: „En wat zeit de schele Sien van Kris van mien? Ik hoarende 't wel oor, dat juule 't over z'n hadde!"....

Ze had het immers duidelijk verstaan. „Mit de noorderzun vertrokke," zei Sien, en ze meende ook de naam van Kris gehoord te hebben, maar dat wist ze niet zeker. En over wie zouden de mensen van het dorp op 't ogenblik anders praten dan over Kris, die veertien dagen geleden failliet gegaan was. En gisteravond was hij onverwacht vertrokken naar Rotterdam, met heel zijn hebben en houden, zonder zelfs zijn oude moeder g'ndag te zeggen. Ze had het zelf vanmiddag pas van de buren gehoord.. Fransien werd weer rood van die onverwachte vraag. Ze legde haar mollige handen leunend op de toonbank en zei dan vergoelijkend: „Och, wat wou ze gezeid ha, me praetende d'r zoamar es over, eh, 't hele durp is d'r vol van"....

Ze herstelde zich langzamerhand. Wat gaf het eigenlijk, dat Nelemaatje het gehoord had, veel kon het nooit wezen, want ze waren net uitverteld. En het hele dorp praatte er toch over. Daar stak toch niets achter. Het was nou eenmaal gebeurd. En Nelemaatje zou ook wel weten wie d'r Krisje was. Als jongen de mooie mijnheer spelen en niet willen werken, twaalf ambachten, dertien ongelukken. Dan een meisje trouwen met een paar centen en zich verbeelden dat hij daar ik weet niet wat mee zou kunnen doen. Het hele dorp onder de schuld zetten en nou failliet en opgetrokken.... Nee, Nelemaatje kwam aan de weet, dat ze een zoon had! Ze had er maar één, maar hij mocht er wezen, zo één telde voor tien. Ze had hem beter naar 't land kunnen doen net als zijn vader. Maar dat moest niet, arbeider dat was te min voor een enig zoontje. Krisje moest naar de ambachtsschool, hij moest timmerman worden en een eigen zaak hebben. Nou, hij had dan een eigen zaak gehad, maar hij had het lelijk laten liggen....

Het oude vrouwtje stond beteu-

terd, half leunend op de toonbank.
Fransien kreeg een ogenblik medelijden met het verschrompelde figuurtje. Het kleine gerimpelde gezichtje was pijnlijk vertrokken, en haar ogen keken zo vreemd, heel anders dan gewoonlijk.
„'t Is voor joe wel erg, Nelemao," zei Fransien, „ik hawe mi'je te doeën, mens"....
Maar Nelemaatje wou helemaal niet beklaagd wezen.
„Laet de schele Sien d'r groaten bek houwe," zei ze vinnig.
„Kris is een goeie joon, oor, daer valt dàt niet van z'n te zeggen," en ze knipte met haar dorre vingers.
Zwijgend bleef ze voor de toonbank staan, een zielig oud vrouwtje....
Het hinderde haar dat de mensen zo praatten, al dat andere zou wel terecht komen....
„Wat mo' je ha?" vroeg Fransien eindelijk, want ze kon toch hier niet blijven staan, ze moest naar d'r eten.
Nelemaatje had een ogenblik nodig voordat de vraag tot haar doordrong. Ze moest zo aan Kris denken, dat ze helemaal vergat waar ze was en wat ze kwam doen. Kris was naar Rotterdam gevlucht voor zijn schuldeisers, met zijn vrouw en kinders. Wie had dat ooit kunnen denken, in zo'n mooie zaak gezeten. En nu praatten de mensen over hem, en wat er gezegd werd was niet veel goeds. Er werden natuurlijk veel oude koeien uit de sloot gehaald, want de duivel werd altijd zwarter geschilderd dan hij werkelijk was....
„Wat mo'je ha?" herhaalde Fransien, nu ongeduldig. Het werd toch werkelijk tijd, dat ze voor het eten ging zorgen, straks kwam d'r man thuis en dan had je 't lieve leven gaande.
Nelemaatje schrok er van. „Een klosse twien,[1]) nommer vier en twintig." Het kwam er schuchter uit. Maar dan zei ze ineens weer: „Laet dat schele wuuf naer d'r eige vent kieke"....
Fransien stond met haar rug naar haar toe. Ze rommelde in talloze doosjes, die op de boorden opgestapeld lagen, om het verlangde te zoeken, maar dat hinderde Nelemaatje niet, ze vervolgde boos: „Wie weet wat ze van d'r leven nog zal overkomme. Mit zo'n bezope vent as ze heit! En ze magge dan van Kris zegge wat ze wille: dronkig is 'n nog noait geweest! En 't mit een aore gehouwe heit 'n oak nooit! Wat dienkt ze wel? Ik wou, dat ze es hier was, dan zou ik ze de huud es vol schelle"....
Ze zweeg, vermoeid. Ze moesten van haar jongen afblijven. Wat kon hij er aan doen, dat de zaken niet gingen. Je hoorde toch overal van crisis....
Fransien draaide zich om.
„Asjeblieft."
Ze telde het geld neer met bevende vingers. „Da's deugemeen," zei ze, „as het niet gaet, dan zit iedereen op je te hakken. Laede ze d'r mond houwe over m'n joon".... Ze kon er niet over op houden.
„Bel, dat ze 'k oak," stemde Fransien toe. Ze zette haar handen in de zij en dacht ineens niet meer aan d'r eten. „Iedereen hei genog an z'n eige vrachtje, watsjoe. Mensenlieve, je hoart hier wat a'je in zoa'n wienkel zit en niet doaf bint. Dan ze'k wel es tegen die vent va' m'n 's aevens a' m'n nae bed gaen: gloaf je noe wel, dat m'n oaren toetere van aol 't gekles, da'k den helen dag an ha motte hoare. Da's gerust waer, dan toetere je oaren. En hoe gaet dat: da's deugemeen over een aore, want over z'n eige is een mens gaauw uitgepraet, eh. En dat spreekt, je mot iedereen te woord staen en nog verzichtig weze op de koap toe, want dat ze'k zoa dikkels: je mot van iedereen leve, dus mondje dicht en aores krieg je groate moeite. Ik praete noait, oor, mens, noait, dat za'je van Fransien noait hoare zegge"....
„Och, ik zegge aoltoas mar: waer d'r één praet daer praete d'r twee." Nelemaatje begreep Fransien wel, maar ze moest haar niets wijs proberen te maken, daar was ze te oud voor geworden. „Alleen ke'je niet klesse," zei ze nog eens, „daer mo'je voor mit je beien weze." Zo, nu zou Fransien haar wel begrijpen, en ze zei er nog eens overheen: „'t Is net as je zeit, over je eige bi'je gaauw uutgekletst"....
En Fransien begreep het, ze werd er boos om. Wat dacht dat ouwe mens? Als één van haar jongens zo gedaan had, dan dorst ze zeker in geen tien weken d'r gezicht op straat laten zien. En dat stond nu hier te kapittelen of er geen vuiltje aan de lucht was. Dan moest je weten, dat ze nog vijf gulden van den vent kreeg, daar had ze nog niet aan gedacht. En ineens zei ze het: „Mo'je begriepe, Nelemoa, ik kriege oak nog al vuuf gulden van z'n"....
De oude vrouw schrok er van: „Vuuf gulden?" En ze herhaalde het nog eens: „Vuuf gulden?.... Krieg je nog vuuf gulden van z'n?"....
Ze wist, dat er veel mensen geld van hem kregen, maar dat voelde ze niet zo. Wat had ze begrip van schuld, of het nu honderd gulden was of duizend, ze had nog nooit meer dan vijf en twintig gulden bij elkander gezien. Maar nu Fransien dat zo zei, stond ze ineens van aangezicht tot aangezicht tegenover Kris z'n schuld, en ze voelde het aan haar hart. Kris had vijf gulden schuld bij Fransien....
„Bel mens, dat kwam zoa," begon Fransien uit te leggen, „daer onderlesten daer komt z'n vrouwe om een jasje voor een van die kleintjes. Jae, ik zal 't kommede weke wel betaele. Hoe gaet dat, dat beurt hier honderde keren. Nee, a'k je dat aollemaele es mos laete kieke wat er zoaal nog onder de mensen staet va' m'n, dan zou je 't niet kenne geloave. Ik ze' soms wel es tegen die vent van m'n: had je ze maar, dan konne m'n wel op Tuindurp gaen weune om te rentenieren. En dan zeit 'n: wat doe je oak zoa gek te wezen, joe geef mar. Mar ik laete 'n mar klesse, dat begriep je wel, want venters! As 'n wat heit, dan ze 'k aoltoas mar: bemoei joe je eige mar mit je land, dan zal ik m'n wienkel wel overende zieë te houwen, wat wou een

[1]) garen.

https://achterderug.nl

noe mo' je toch begriepe...

vent noe voor verstand ha van elle goed, en band, en knoapen..... Mar dat spreekt, kwaeje schuld da's nie lekker. As je lang op je centen mo' wachte, dat is tot daeran toe, as je mar mit eerlijke mensen te doeën heit, dan komt het wel terecht. Mar die vuuf gulden, die ken 'k wel op m'n buuk schrieve, daer zie ik noait éne cent meer van...."

Er werd iets wakker in Nelemaatje waarvoor ze geen naam wist. In haar kwam iets tot verzet om nog langer naar die vrouw te luisteren. „Zoa gaauw as Kris centen heit zal 'n je wel betaele, oor," verzekerde ze stellig, „daer ke'je gerust van opan, je hoeft die centen niet op je buuk te schrieven!"....

„As 'n centen heit, dat zei je goed"..... En Fransien lachte om het denkbeeld.

„Hie zal d'r best weer bovenop kraauwe!" Ze zei het met grote nadruk. „Hie is gaer genog, dat zei de meester vroeger al, toen gieng 'n nog op schole. Kris, zei 'n dan, je zalt het vaorre stiere in de waereld, joon." Haar moedertrots kwam boven als ze daaraan dacht, want het was waar, meester hàd het gezegd. En had Kris het niet ver gestuurd in de wereld? Ja, nu met dat ongeluk, maar wie zou dat ooit gedacht hebben. En hij was nog jong genoeg om weer van vorenaf te beginnen. Misschien mocht ze het nog wel beleven....

„Je mot het mar es achterop kieke," zei ze nog tegen Fransien. „Me zalle 't hope, misschien dienkt 'n dan nog wel es om m'n"....

Fransien lachte weer.

Nelemaatje voelde de steek en ze vond dat lachen hatelijk.

„Slecht is 'n niet, oor," zei ze vinnig, „hie zal d'r mit een aorremans centen nie van deurgaen, maek je eigen mar niks ongerust"....

Toen ging ze weg.

Thuis werd het haar te machtig. Ze zonk op haar stoel neer bij het raam met haar hoofd voorover op de tafel. Ze was er kapot van. Nu eerst begon het gebeurde in zijn volle omvang tot haar door te dringen. Wat had ze in de laatste veertien dagen al niet doorgemaakt! Het was begonnen, toen ze hoorde, dat Kris failliet was. Het kwam onverwacht. Nooit had ze geweten, dat zijn zaken niet gingen.

's Morgens stond Wim, Kris z'n vrouw, ineens voor haar. Ze was er van geschrokken, want ze voelde, dat er iets komen ging. Wim kwam zo dikwijls niet, en dan nu, op zo'n vreemde tijd! Wim was in schreien uitgebarsten en ze deed niets dan roepen: „Noe is Kris feliet.... noe is Kris feliet.... hoe mót dat noe"....

En ze begon over Kris te praten, zo lelijk, dat zij als moeder het niet aanhoren kon, daarom had ze gezegd: „Daer zal an joe oak wel wat mekere, Wum, 't zal an Kris alleen nie legge"....

Boos was Wim weggelopen en toen Kris 's avonds kwam, had ze er maar niets van verteld. Alleen vroeg ze: „Mo' noe de boel verkocht worre bie je?" Want dat zou ze zo verschrikkelijk vinden. Zo'n mooi huis en zulke mooie stoelen....

Hij haalde zijn schouders op en lachte. „Ze verkoape mar, oor," zei hij, „dan beginne m'n weer mit een schoane lei."

Het had haar hart goed gedaan, dat hij het zo opnam. Die Kris toch! Dat was wel beter dan zoals Wim deed, huilen en lammeteren en dan je man er de hele schuld van geven. 't Was een schande als ze het goed overdacht. Hij had zijn hele leven geploeterd om vooruit te komen. En nu liet hij de moed nòg niet zinken. Hij zou het er best weer boven op halen, dat geloofde ze vast, en toen hij wegging zei ze tegen hem: „Je mot er het hoad mar voorhouwe, Kris, moed verlore al verlore"....

„Bèjaet," zei hij, en hij lachte weer.

Maar nu leek het wel of ze zelf alle moed verloren had. Nu was Kris naar Rotterdam gegaan, waarheen, dat wist ze niet! En aldoor klonk het in haar oren: „Ik kriege nog vuuf gulden van z'n, Nelemao."

Ze kon het maar niet kwijt worden, en ze moest telkens denken

om dat hatelijke gezicht van Fransien....
Waarom was Kris zo stilletjes weggegaan zonder zelfs zijn eigen moeder er iets van te zeggen? Daar moest iets achter zitten, maar wat het wezen kon, begreep ze niet. Er moest een bijzondere reden voor zijn, anders zou hij het niet hebben gedaan. Hij was altijd goed voor haar geweest. Ze kreeg iedere week drie gulden van hem, mèt de rente van de Ouderdomswet er bij kon ze daar netjes van leven. Zelfs verleden week had ze de centen nog van hem gehad. Ze vroeg nog: „Ke'je ze wel misse, Kris, noe je feliet bint?"....
„Me doeë zoa lang as 't op is," antwoordde hij, „en as 't op is dan is 't koken gedaen".... Zo'n jongen toch....

Als ze aan dat alles dacht, dan maakte ze zich zo kwaad op Fransien, dat ze weer dadelijk terug zou willen gaan om ze nog eens een hoop te zeggen. Wat dachten ze wel van dien jongen! Dat hij er niet meer boven op zou komen, en dat hij dan zijn schulden niet betalen zou? Nee, of hij! Wie weet hoe gauw hij weer goede zaken zou doen in Rotterdam. En een gelukkige gedachte maakte zich van haar meester. Net, zo zou het zijn. Daarom was hij zo onverwacht vertrokken. Hij had wat op het oog gekregen en geen tijd verloren laten gaan. Zo was hij altijd geweest.... zo resoluut....
Ze nam zich voor om hem eens spoedig een briefje te sturen. Als ze nu maar een adres wist. Dan zou ze hem schrijven, dat ze die drie gulden iedere week niet meer hebben wou, net zo lang tot zijn schulden allemaal betaald waren. Ze kon er van de Ouderdomsrente wel komen als ze zuinig was.... ja, ze zou er wel heel zuinig mee moeten doen, vijf en twintig stuivers huur.. Misschien kon ze nog wel wat verdienen met kousenbreien voor een ander, dat had ze vroeger ook al willen doen, maar toen mocht het niet van Kris.... En ze zou ook schrijven over de vijf gulden van Fransien en vragen of hij die zo gauw mogelijk betalen wilde, want dat die er over kletste met schele Sien, en dat zij er als moeder op aangekeken werd....

Kris schreef al gauw, en ze was blij met de brief. Nee, Kris was zijn oude moeder niet vergeten. Het was maar een kort briefje, ze werd er niet veel wijzer door.
Ze schreef die eigen avond nog terug. Het werd een lange brief, want ze had zo veel te vertellen en nog meer te vragen. En ze schreef ook over de vijf gulden van Fransien.... of hij die zo gauw mogelijk sturen wou.... asjeblieft....

Met ongeduld verwachtte ze het antwoord. Ze wist precies hoe laat de post door het straatje kwam, en telkens ging ze op haar stoel bij het raam zitten, om uit te kijken, of hij nog niet aankwam. Maar altijd liep hij haar deur voorbij, dan zei ze tegen zichzelf: „'t Is weer niks".... En dan was ze teleurgesteld, zo erg, dat ze wel schreien kon.. Maar schreien deed ze toch niet..

Eindelijk kwam de brief. Het was op een Zaterdagmorgen, toen ze net bezig was om het straatje te schuren voor de deur. Ze zag het al aan den postbode, dat hij iets

eindelijk kwam de brief....

voor haar had, hij stak zijn hand in de bruinleren tas.... En zij deed d'r klompen alvast uit, en ze droogde haar handen nog eens af aan haar schort, om gauw met de brief in huis te kunnen lopen....

Het was een brief van Kris.... Ze nam de schaar, die al een hele week op de schoorsteen gereed lag, zo maar voor 't grijpen, en ze begon het couvert open te knippen....

Toen ze de brief gelezen had kon ze zich niet langer meer goed houden, er kwamen tranen in haar ogen, almaar meer tranen, zodat ze haar schort voor haar ogen moest doen en ze begon te snikken.... Het kwam niet, omdat Kris vergeten had te schrijven in wat voor zaak hij nu zat, en hoe het met de verdiensten stond. Daar had ze slechts een ogenblik aan gedacht. Maar hij had geen geld gestuurd.... Hij schreef, dat Fransien maar zien moest hoe ze d'r centen kreeg, hij was failliet en met alle mensen gelijk....

En toen ze uitgeschreid was en de brief in het couvert deed, om hem in de schuif van de tafel te leggen, was het net of de brief lachte, net zoals Kris altijd lachen kon.... en het hinderde haar nu.

Die eigen avond vroeg de melkboer: „Twee maeten, vrouwe?".

„Nee," zei ze resoluut, „ik hawe in m'n maege, één maetje, en kommede weke om den aoren dag komme, oar, want den dokter heit gezegd, da 'k zoa weinig meugelijk melk mot gebruuke.. Vanwege m'n maege, begriep je."

De melkboer verwonderde zich, maar hij zei niets. Dat Nelemaatje het in haar maag had was aannemelijk, zo'n oud mens kon var alles gaan krijgen. Maar dat de dokter haar het melkdrinken zo goed als verboden had, dat was toch vreemd.... erg vreemd....

En toen de bakker hoorde, dat Nelemaatje het zó erg in haar maag mankeerde, dat ze maar heel weinig brood meer gebruiken kon, adviseerde hij menslievend: „Mens, dan een beschuitje, dat verteert gemakkelijk"....

Maar Nelemaatje weerde het af: „Daer krieg ik het zuur van"....

De bakker moest er om lachen en hij vroeg: „As je 't zuur heit, Nelemaotje, weet je wat dan?"

„Nee," zei ze.

„Bel, dan bin je 't zoete te wachten, mens"....

Acht weken moest ze sparen voor ze de vijf gulden bij elkander had, en toen ze het laatste dubbeltje in het kommetje zonder oortje deed, zocht ze haar schoenen op en haar omslagdoek.... In een winkeltje op de hoek wisselde ze het kleine geld voor vijf hele guldens. Dan ging ze haastig door de straten....

Rennnggg.. zei het winkelbelletje met een nijdige ruk.... Fransien bleef lang weg en driftig riep ze: „Volluk!"....

„Nah," suste Fransien, „hier bin ik al.. o, bi' joe dat, Nelemaotje.." Nu aarzelde ze toch even, ze haalde het couvert van onder haar schort....

„Noe mo' je toch begriepe," begon ze, „daer krieg ik vanochend een brief van Kris va' m'n uut Rotterdam, en daer schrieft die joon: wi' je die vuuf gulden es bie Fransien brienge, want die kriegt ze aoltoas nog va' m'n, en daer hawe ik niks om gedocht toen 'k weggieng"....

„Bel, bel, je zou zegge".... deed Fransien verrukt, en ze keek aandachtig hoe Nelemaatje de vijf gulden op de toonbank telde.

„'t Binne de eigenste guldes die 'n gestierd heit".... zei ze onder het tellen, „en dit is het eigenste comfert"....

„Dank je wel," zei Fransien. Meer zei ze niet, want ze was verbouwereerd, en om wat te doen te hebben trok ze de toonbanklade open en liet de guldens er in vallen. Ze rinkelden.... Toen zei ze nog eens: „dank je wel"....

Nelemaatje had de deur al beet, het belletje relde, maar voordat de deur achter haar dichtviel zei ze nog: „As noe de schele Sien weer es bie je komt, dan hei je wat te vertellen, oar, Fransien.. over Kris.... dat mo'je noe oak mar es uutblajjere.... En dan ke' je er pesant bie vertelle, dat 'n een reuze-zaek heit in Rotterdam, oor, een reuze-zaek.... Daer zal ze wel blieë om weze"....

En Fransien vertelde het tegen schele Sien. „Had je dat van die joon gedocht?" vroeg ze. „Hie is m'n toch nog meegevalle.... En hier hei je 't eigenste zakje waer de centen in gezete hawe, dat hei ze op de wienkelbank laete legge.... Ze had de brief vanochend ontvange, zei ze."

Schele Sien had volop de tijd. Het kleine Fransje was naar de bewaarschool en die ging voorlopig nog niet uit. Daarom ging ze schrijlings op de winkelbank zitten en op haar gemak bekeek ze het zakje van alle kanten. Eindelijk zei ze: „Je hei je eige wat wies laete maeke, Fransien, want in dat zakje hawe geen centen gezete, net zo min as dat ik er in gezete hawe.... Dan mos het toch angeteikend weze!.... En dan mot je es naer het poststempel kieke.... Wat lees joe daer uut?"....

Fransien zette haar bril op, die ze voor belangrijke onderzoekingen altijd bij de hand hield, en ze tuurde.... „'t Is een ouwe zak," constateerde ze eindelijk, „ze hei m'n voor de gek gehouwe"....

Schele Sien lachte met haar handen op haar buik. „Zoa'n aollemanspraes.... ze heit d'r zeuntje schoon wille wasse.... mens, begriep je dat niet!.... Wat een oud slangevel!"....

„Afijn," berustte Fransien, „de centen ha'k avast, die had ik allang kwiet geschat"....

„Mar hoe komt ze d'r an?"....

„Zeit dat es.... Misschien heit ze nog wel een ouwe kouse." Maar voor Fransien begon er een licht op te gaan, en toen de schele Sien wegging zei ze nog: „Nelemaotje is toch wel een goeie ouwe ziele.... 't Bluuft toch d'r jong, eh!.... Zoa is noe een moeder"....

Schele Sien gaf er geen antwoord op, maar toen ze buiten kwam bromde ze in zichzelf: „Die ken je ook al mit geen span paeren bie houwe.... de waereld is vol mit valsigheid.... Noe ze de centen binnenheit is aolles weer vergeve en vergete"....

https://achterderug.nl

dissonanten in het duitse muziekleven

Beschouwing naar aanleiding van 't geval Hindemith—Furtwängler

Het moderne Duitsland stelt vele quaesties opnieuw aan de orde waarover men zich niet langer ongerust maakte, omdat men òf de strijd nutteloos achtte òf meende dat de strijd tussen de verschillende opvattingen in het voordeel van de jongste opvatting was beslist. Leken en dikwijls in niet mindere mate vaklieden waren geneigd de ontwikkelingsgang, die de kunst in de laatste 25 jaar heeft gevolgd te zien als een fait accompli, als een noodzakelijkheid waarover verdere discussie overbodig werd geacht. De strijd, die op het ogenblik in de duitse muziekwereld woedt en ook elders zoveel stof deed opwaaien, lijkt ons belangwekkend, want de argumenten die hierbij over en weer gebruikt worden, zijn zeker niet uitsluitend door politieke overwegingen ingegeven. Veeleer zien wij hier een controverse tussen twee kunstrichtingen, een moderne en een meer behoudende. Deze controverse bestaat niet alleen in de muziek, maar ook op andere cultuurgebieden en daarom achten wij het interessant om eens nader hierop in te gaan.

Hierbij stellen wij voorop dat we alle persoonlijke quaesties buiten beschouwing wensen te laten, temeer omdat dikwijls omstandigheden van persoonlijke of toevallige aard de aandacht van de essentiële vraagstukken kunnen afleiden. Men heeft herhaaldelijk kunnen waarnemen, dat lieden door persoonlijke voorkeur of afkeer zich zodanig lieten meeslepen dat, waar een rustig debat helderheid had kunnen brengen, een onwetenschappelijk handgemeen ontketend werd. Ook over de politieke zijde van deze zaak kunnen wij zwijgen, omdat hieromtrent in de dagbladen reeds uitgebreid werd geschreven en willen wij zwijgen omdat het juist de bedoeling van dit maandblad is het inzicht te verdiepen in het wezen van actuele vraagstukken en gebeurtenissen, wier uiterlijke verschijningsvormen naar wij veronderstellen althans globaal den lezer bekend zijn.
Zoals reeds opgemerkt, is de quaestie die ten grondslag ligt aan het genoemde conflict in Duitsland niet beperkt tot muziek of tot Duitsland, maar slechts een symptoom van een algemene strijd in de nieuwe europese kunst.
Wij zullen echter niet het gehele uitgebreide onderwerp behandelen, vooral ook omdat wij niet wensen te generaliseren. Hiermee komt men nl. bij het spreken over kunst slechts tot vage algemeenheden. Wij willen ons integendeel ten sterkste beperken en geven er de voorkeur aan om eens een typisch strijdpunt nauwkeurig te onderzoeken, daar dit de beste weg is om de kern van de zaak te benaderen. Laten we bv. eens nagaan, wat bedoeld wordt met dissonanten", waarover Dr. Goebbels zich in zijn rede op 8 December jl. zo opwond, toen hij, sprekende over zekere moderne componisten, deze o.a. betitelde als „de prutsers die zoals dat de mode is, hun onmacht pogen te verberrgen achter een zucht naar „dissonanten"."

Wij moeten den lezer nu even het volgende in herinnering brengen: een dissonant is het omgekeerde van een consonant. Onze definitie verplaatst zich dus. Wat is een consonant? Van de vele mogelijke combinaties van muzikale tonen zijn slechts enkele consonerend, nl. slechts die intervallen [1]) of drieklanken, waarvan de trillingsgetallen der tonen in zeer eenvoudige verhouding tot elkaar staan. Deze consonanten ontlenen nu blijkbaar aan die natuurkundige eigenschap het vermogen om in het gehoororgaan van elk normaal [2]) mens een dusdanige werking te veroorzaken dat ze, zoals de naam aangeeft „welluidend" samenklinken.
Elk accoord nu, dat niet zulk een harmonische samenklank vormt, heet dissonant. Men zou wellicht geneigd zijn uit het bovenstaande af te leiden dat een dissonant per sé een wanklank, althans niet welluidend is. Toch is dit niet zo; er zijn verscheidene dissonanten, waaronder de belangrijkste, die wij niet als wanklank horen. Daarentegen hebben alle dissonanten een eigenschap gemeen die veel belangrijker is dan de mindere of meerdere welluidendheid. Op deze kenmerkende eigenschap komen wij straks nader terug.

Eerst willen wij echter de aesthetische betekenis van de tegenstelling consonant-dissonant nagaan en zien hoe deze zich in de geschiedenis der europese muziek ontwikkeld heeft.
Elk oprecht kunstenaar poogde vroeger de schoonheid te dienen en kunstwerken te scheppen, die schoon zijn, evenwichtig van lijn, vorm, kleur of klank. Het is nu interessant om na te gaan, hoe dit evenwicht, deze schone harmonie verkregen werd en als we ons weer beperken tot de muziek, dan zien we een merkwaardige ontwikkeling. In de oudere europese muziek (tot de 17e eeuw) werd het evenwicht behalve door een biezonder fraaie melodie verkregen door een sterk op de voorgrond stellen van zuivere consonanten.
Maar op den duur wordt men het teveel aan consonanten moe en.... gaat steeds meer en scherper dissonanten gebruiken. Teveel evenwicht, een te uitsluitend gebruik van consonanten, gaat blijkbaar vervelen als een Arcadië, waar het nimmer stormt. Men ontdekt een hogere schoonheid in het spel van consonant en dissonant, van rust en onrust, van fronsen en opklaren. Een teveel aan harmonie doet te onaards aan en grijpt den toehoorder niet zo sterk aan als een muziek, waarin wanklanken als